

Institut pro kriminologii
a sociální prevenci

Petr Zeman
Michaela Štefunková
Ivana Trávníčková

Drogová kriminalita a trestní zákoník

Drogová kriminalita a trestní zákoník

Petr Zeman
Michaela Štefunková
Ivana Trávníčková

Autorský kolektiv:

JUDr. Petr Zeman, Ph.D.

JUDr. Michaela Štefunková, Ph.D.

PhDr. Ivana Trávníčková, CSc.

Recenzenti:

Mgr. Hana Fidesová, Ph.D. (Klinika adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze)

plk. Mgr. Jakub Frydrych (Národní protidrogová centrála SKPV PČR)

Technická redakce:

Martina Pešková, Veronika Pešková

Poděkování:

Autoři této monografie děkují všem zástupcům jednotlivých složek systému trestní justice, kteří jim při řešení výzkumného úkolu poskytli neocenitelnou součinnost. Zejména děkují soudcům, státním zástupcům, policistům a celníkům, kteří se aktivně zúčastnili expertního dotazníkového šetření či jeho přípravy, dále předsedkyním a předsedům příslušných soudů za svolení k nahlédnutí do vybraných trestních spisů pro účely analýzy spisového materiálu, a dalším pracovníkům těchto soudů za praktickou pomoc při práci se spisy. Za osobní konzultace a pomoc při přípravě a realizaci výzkumu náleží dík JUDr. Kamilu Švecovi (Obvodní státní zastupitelství pro Prahu 2), kpt. Ing. Martině Kaprové a plk. Mgr. Jakubu Frydrychovi (oba Národní protidrogová centrála SKPV PČR), a kpt. Bc. Marku Sokolovi (Celní protidrogová jednotka GŘC).

Zvláštní poděkování patří Mgr. Haně Fidesové, Ph.D., vedoucí sekce Právo a kriminologie a sekce Harm reduction Kliniky adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze, a plk. Mgr. Jakubu Frydrychovi, řediteli Národní protidrogové centrály SKPV PČR, za provedení externí recenze této monografie a poskytnutí cenných připomínek a námětů.

Obsah

I. Úvod	9
I.1. Předmět a cíl výzkumu	9
I.2. Metodologie výzkumu	10
I.3. Základní terminologie	11
I.4. Přijetí nového trestního zákoníku v kontextu drogové situace	12
I.4.1. Vývoj drogové scény	13
I.4.2. Trendy drogové kriminality	14
I.4.3. Drogová kriminalita jako priorita v oblasti prosazování práva	17
I.4.4. Cesta k nové právní úpravě drogových trestných činů	18
I.4.5. Nová právní úprava v praxi – první poznatky orgánů prosazujících právo	20
II. Právní úprava drogové kriminality a jejího postihu v ČR	24
II.1. Mezinárodněprávní východiska	24
II.1.1. Protidrogové úmluvy OSN	24
II.1.2. Evropská legislativa	27
II.2. Drogové trestné činy podle trestního zákoníku ve srovnání s předchozí úpravou	29
II.2.1. Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy (§ 283 tr. zákoníku)	30
II.2.1.1. Speciální recidiva pachatele	32
II.2.1.2. Rozsah trestného činu	33
II.2.1.3. Spáchání činu vůči dítěti	38
II.2.1.4. Prospěch z trestného činu a těžká újma na zdraví dvou a více osob	39
II.2.1.5. Tresty a trestnost přípravy	40
II.2.2. Přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu (§ 284 tr. zákoníku)	41
II.2.2.1. Rozdělení drog pro účely trestního práva do dvou kategorií	42
II.2.2.2. Množství drogy větší než malé	43
II.2.2.3. Přechovávání pro vlastní potřebu a spotřební držba	44
II.2.2.4. Kvalifikované skutkové podstaty a tresty	44
II.2.3. Nedovolené pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku (§ 285 tr. zákoníku)	45
II.2.3.1. Nová skutková podstata a trestní sazby	46
II.2.3.2. Právní kvalifikace neoprávněného pěstování rostlin obsahujících OPL	46
II.2.3.3. Rostliny a houby obsahující OPL a jejich množství větší než malé	47
II.2.4. Výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu (§ 286 tr. zákoníku)	48
II.2.4.1. Změny ve skutkových podstatách	48
II.2.5. Šíření toxikomanie (§ 287 tr. zákoníku)	49
II.2.5.1. Podstata šíření toxikomanie	50
II.2.5.2. Kauza „growshopy“	50
II.3. Související legislativní změny	52
II.3.1. Bipartice trestních deliktů	52
II.3.2. Formální pojetí trestného činu	52

II.3.3. Škodlivost vs. nebezpečnost	55
II.3.4. Změny v úpravě trestů	55
II.3.5. Změny v úpravě ochranných opatření	57
II.3.6. Spolupracující obviněný	59
II.3.7. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob	61
II.3.8. Zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních	64
II.3.9. Exkurs – přestupkové právo	65
III. Právní úprava drogové kriminality v zahraničí	69
III.1. Trestněprávní přístupy členských států EU	69
III.1.1. Ilegální drogy	69
III.1.2. Užívání nelegálních drog	70
III.1.3. Přechovávání drog	70
III.1.4. Obchod s drogami	71
III.1.5. Právně relevantní množství drog	71
III.1.6. Přechovávání konopí pro vlastní potřebu	72
III.1.7. Kontrola prekursorů	72
III.1.8. Současné tendence v oblasti regulace drog	72
III.2. Slovensko	75
III.2.1. Přechování OPL, jedu nebo prekursoru pro vlastní potřebu (§ 171 TrZ)	76
III.2.2. Výroba a jiné nakládání s OPL, jedem anebo prekursorem (§ 172 TrZ)	79
III.2.3. Výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě OPL, jedu a prekursoru (§ 173 TrZ)	79
III.2.4. Šíření toxikomanie (§ 174 TrZ)	80
IV. Statistické údaje o drogové kriminalitě v ČR	83
IV.1. Stav a vývoj drogové kriminality – základní ukazatele	83
IV.1.1. Drogová kriminalita celkem	84
IV.1.2. Trestný čin podle § 187 tr. zák. a § 283 tr. zákoníku	88
IV.1.3. Trestný čin podle § 187a tr. zák. a § 284 tr. zákoníku	89
IV.1.4. Trestný čin podle § 285 tr. zákoníku	89
IV.1.5. Trestný čin podle § 188 tr. zák. a § 286 tr. zákoníku	90
IV.1.6. Trestný čin podle § 188a tr. zák. a § 287 tr. zákoníku	91
IV.2. Další statistiky o drogové kriminalitě	91
IV.2.1. Policií evidovaní pachatelé drogové trestné činnosti	92
IV.2.2. Statistiky Národní protidrogové centrály SPKV PČR	94
IV.2.2.1. Stíhaná drogová trestná činnost	94
IV.2.2.2. Zadržení pachatelé drogové kriminality	96
IV.2.2.3. Množství zachycených drog a prekursorů	98
IV.2.2.4. Průměrné ceny drog v ČR	100
IV.2.3. Statistické údaje z resortu justice	101
IV.2.3.1. Vývoj počtu osob projednávaných v přípravném řízení a osob odsouzených	102
IV.2.3.2. Drogová kriminalita v soudních krajích	104
IV.2.3.3. Délka trestního řízení u drogové kriminality	105
IV.2.3.4. Trestný čin podle § 187 tr. zák. a § 283 tr. zákoníku	107

IV.2.3.5. Trestný čin podle § 187a tr. zák a § 284 tr. zákoníku	113
IV.2.3.6. Trestný čin podle § 285 tr. zákoníku	119
IV.2.3.7. Trestný čin podle § 188 tr. zák a § 286 tr. zákoníku	121
IV.2.3.8. Trestný čin podle § 188a tr. zák. a § 287 tr. zákoníku	125
V. Co si myslí praxe – expertní dotazníkové šetření	131
V.1. Design dotazníkového šetření	131
V.2. Složení výzkumného souboru	132
V.3. Výsledky dotazníkového šetření	133
V.3.1. Stav a vývoj drogové kriminality	133
V.3.2. Podmínky pro odhalování a postih drogové kriminality po přijetí trestního zákoníku	138
V.3.3. Právní úprava drogových trestných činů	143
V.3.4. Sankce za drogovou trestnou činnost	155
V.3.5. Související právní instituty	163
V.3.6. Spolupráce orgánů činných v trestním řízení	168
V.3.7. Informační zdroje o drogové problematice	170
V.3.8. Úvahy de lege ferenda a další poznatky	172
VI. Závěr a diskuse	177
Resumé	185
Summary	195
Použité prameny	205
Seznam literatury	205
Internetové zdroje	210
Přílohy	213
Příloha č. 1: Dotazník použitý při expertním šetření	213
Příloha č. 2: Drogové trestné činy podle zákona č. 300/2005 Z. z., trestního zákona Slovenské republiky (v původním znění)	223

I.

Úvod

Trestná činnost, související s výrobou, distribucí a užíváním drog, zahrnuje celou škálu protiprávních typů jednání, od bagatelních deliktů hraničících s přestupky až po rozsáhlé aktivity mezinárodního organizovaného zločinu. Tato monografie představuje výsledky tříletého výzkumu Institutu pro kriminologii a sociální prevenci (IKSP), který byl zaměřen na odhalování a postih drogové kriminality v ČR a vliv, který na tuto oblast měla rekodifikace trestního práva hmotného, k níž došlo s účinností od roku 2010.

1.1. Předmět a cíl výzkumu

V trestním zákoně č. 140/1961 Sb. byly primární drogové trestné činy upraveny v rámci hlavy IV. zvláštní části (trestné činy obecně nebezpečné) jako trestné činy nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187, § 187a a § 188 tr. zák., a trestný čin šíření toxikomanie dle § 188a tr. zák. Dne 1. ledna 2010 nabyl účinnosti nový trestní zákoník, zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník kromě řady jiných změn přinesl též modifikace v oblasti právní úpravy primárních drogových trestných činů. Nová právní úprava do určité míry vychází z předchozích skutkových podstat drogových trestných činů, nicméně obsahuje též významné změny.

Tyto změny neušly pozornosti odborníků, laické veřejnosti, ani médií, a to ani v zahraničí. Už v době před nabytím účinnosti trestního zákoníku se některé z nich staly předmětem silné kritiky i mylné interpretace.¹ Výhrady přitom zaznívaly a stále zaznívají téměř ze všech perspektiv přístupu k drogové problematice – od orgánů činných v trestním řízení, lékařů, poskytovatelů služeb péče o uživatele drog, zastánců represe či naopak liberalizace, politiků, médií, zástupců občanské společnosti atd. Z důvodové zprávy k návrhu trestního zákoníku přitom nevyplývá, že by nová trestněprávní úprava měla vést ke zmírnění či zpřísnění zákonné represe v oblasti protidrogové politiky, což by také nemělo oporu v základních koncepčních materiálech. (Vláda ČR, 2010)

Skutečné dopady zavedení určité právní úpravy lze seriózně vyhodnocovat vždy až s několikaletým odstupem. Z uvedeného důvodu byly dosud provedeny pouze dílčí rozborů prvních zkušeností s aplikací trestního zákoníku při odhalování a postihu drogové kriminality. (Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2011)

Institut pro kriminologii a sociální prevenci (IKSP) se výzkumem v oblasti drogové kriminality a drogové problematiky obecně zabývá dlouhodobě a kontinuálně. (Zeman, Štefunková, & Trávníčková, 2011; Trávníčková & Zeman, 2010; Trávníčková & Zeman, 2008; Trávníčková & Zeman, 2007) Podle § 2 Statutu IKSP² patří mezi hlavní cíle činnosti IKSP přispívat výzkumnou, teoretickou, analytickou, publikační a další činností k tvorbě kvalitní legislativy a k formulování trestní a sankční politiky zaměřené na účinnější kontrolu kriminality. Podle § 4 Statutu jsou předmětem činnosti IKSP mj. výzkumy v oblasti trestní a bezpečnostní politiky, účinnosti trestní legislativy a kontroly zločinnosti prostředky represe a prevence. Závažné formy trestné činnosti, představující významná bezpečnostní rizika pro stát, vývojové trendy kriminality a s ní souvisejících sociálně

1 Viz např. společnou tiskovou zprávu Národního monitorovacího střediska pro drogy a drogové závislosti, Národní protidrogové centrály SKPV PČR a Centra adiktologie Psychiatrické kliniky 1. LF a VFN UK v Praze, která na rozruch ohledně nové právní úpravy reagovala. (NMS; NPC; CA, 2009)

2 Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. j. IKSP 202/2014, ze dne 20. 6. 2014.

patologických jevů, jakož i zkoumání a ověřování nových institutů trestního práva hmotného, patří mezi hlavní obsahové směry výzkumné činnosti IKSP, vytyčené v Konceptu rozvoje IKSP na léta 2010–2015.

V souladu s uvedenými tezemi a při zohlednění potřeby soustavného vyhodnocování změn, jež přineslo přijetí trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., byl do Střednědobého plánu výzkumné činnosti IKSP na období 2012–2015³ zařazen výzkumný úkol „Odhalování a postih drogové kriminality podle trestního zákoníku“, s dobou řešení 2013–2015.

Předmětem výzkumu byla reakce státu (ČR) v oblasti zákonné represe na drogovou kriminalitu, a to z perspektivy srovnání situace před přijetím trestního zákoníku a poté. V tomto smyslu byla zkoumána právní úprava drogové kriminality a souvisejících trestněprávních institutů, jejich praktická aplikace při odhalování a postihu tohoto druhu trestné činnosti, jakož i stav, vývoj a formy drogové kriminality v kontextu drogové scény v ČR. Cílem výzkumu bylo analyzovat vývoj právní úpravy drogové kriminality a souvisejících trestněprávních institutů, získat podrobné poznatky o jejich praktické aplikaci orgány činnými v trestním řízení, popsat stav, vývoj a formy tohoto druhu trestné činnosti, a na základě toho zhodnotit dopady přijetí trestního zákoníku na odhalování a postih drogové kriminality.

1.2. Metodologie výzkumu

K řešení výzkumného úkolu byly použity kvalitativní i kvantitativní postupy, standardní metody a techniky kriminologického výzkumu⁴:

- *analýza české právní úpravy včetně dostupné judikatury* – jež umožnila získat přehled o stavu a vývoji právní úpravy drogové kriminality a souvisejících institutů;
- *analýza statistických údajů z resortu Ministerstva spravedlnosti ČR, statistik Policejního prezidia PČR a Národní protidrogové centrály SKPV PČR* – jež poskytla bližší pohled na stav a vývoj registrované drogové kriminality a jejího postihu v ČR;
- *studium odborné literatury* – jež přineslo informace o stavu poznání v oblasti drogové kriminality a možností státu při její kontrole;
- *analýza relevantních oficiálních dokumentů* – která poskytla přehled o strategických východiscích a opatřeních v oblasti snižování nabídky drog, o stavu a vývoji drogové scény, o kvalitativních trendech drogové kriminality a o dosavadním hodnocení dopadů přijetí trestního zákoníku ze strany státních orgánů a institucí, to vše na národní úrovni;
- *expertní dotazníkové šetření mezi soudci, státními zástupci, policisty a pracovníky celní správy* – jež obohatilo výzkum o názory odborníků, zabývajících se odhalováním a postihem drogové kriminality v praxi. Ve stadiu přípravy dotazníku (konzultace, pilotáž) i ve fázi po ukončení dotazníkového šetření (vyjasnění

3 Schválen rozhodnutím ministra spravedlnosti, č.j. 1/2011-SNI-SNK/66; viz http://www.ok.cz/iksp/docs/sp12_15.pdf.

4 Údaje o výzkumných souborech, metodologických omezeních a další podrobnosti o použitých metodách jsou uvedeny v příslušných kapitolách této monografie.

a doplnění získaných poznatků) byly využity polostandardizované rozhovory s vybranými pracovníky orgánů činných v trestním řízení;

- *analýza trestních spisů* – jež poskytla podklad pro zpracování kazuistik několika případů drogové kriminality, ilustrujících praktickou aplikaci předchozí a současné trestněprávní úpravy drogové kriminality.

Při řešení výzkumného úkolu bylo postupováno v souladu s obecně závaznými právními předpisy, včetně předpisů na ochranu osobních údajů, a byly respektovány etické zásady vědeckovýzkumné práce.

I.3. Základní terminologie

Terminologie drogové problematiky je poměrně komplikovaná a není zcela jednoznačná. Pro náležité porozumění následujícímu textu proto pokládáme za nezbytné hned na úvod alespoň základní pojmy vymežit a objasnit, v jakém významu budou v této práci používány. Pojmy z oblasti drogové problematiky lze vykládat z perspektivy různých oborů – adiktologie, toxikologie, lékařství, sociologie apod. Pokud je však výzkum zaměřen na drogovou trestnou činnost, tedy protiprávní jednání v souvislosti s drogami, která zákon označuje za trestná, je nezbytné držet se primárně terminologie právní.

Stěžejním pojmem je samozřejmě „*droga*“. Tento termín není ovšem v českém právním řádu definován, byť s ním některé právní předpisy pracují. Různé předpisy jej však používají v různých významech – např. jako označení pro látku s farmakologickými účinky⁵ nebo pro některou z omamných či psychotropních látek.⁶ To souvisí s tím, že tento termín je i obecně chápán v řadě různých, v jednotlivých oborech zavedených významů (Kalina, a další, 2001, stránky 32–33), a to nejen v ČR, ale i v zahraničí. (Brownstein, 2013, stránky 86–87)

Tato monografie se zabývá drogovou kriminalitou, pojem „droga“ zde tedy označuje látku, s níž je neoprávněná dispozice postihována prostředky trestního práva. Takové látky jsou označovány jako *omamné a psychotropní látky* (OPL), a jejich výčet je obsažen v přílohách nařízení vlády č. 463/2014 Sb., o seznamech návykových látek. Konkrétně omamné látky jsou uvedeny v přílohách č. 1 až 3 a psychotropní látky v přílohách č. 4 až 7 cit. nařízení vlády. Podle § 289 odst. 1 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., v platném znění (dále též „trestní zákoník“ či „tr. zákoník“), stanoví zákon, co se pro účely trestního práva považuje za OPL. Tímto zákonem je zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách, v platném znění (dále též „zákon o návykových látkách“ či „ZoNL“). Ten ve skutečnosti pouze odkazuje na zmíněné nařízení vlády o seznamech návykových látek, k jehož vydání vládu zmocňuje. Pojem „droga“ proto v předkládané knize používáme v zásadě jako synonyma pro omamnou či psychotropní látku z některého ze seznamů OPL, obsažených v nařízení vlády č. 463/2014 Sb., pokud z textu nevyplývá něco jiného.

V oblasti trestního práva jsou OPL podskupinou *návykových látek*. Podle § 130 tr. zákoníku se návykovými látkami rozumí alkohol, omamné látky, psychotropní látky

5 Např. § 24a odst. 1 písm. b) zákona č. 378/2007 Sb., o léčivech a o změnách některých souvisejících zákonů (zákon o léčivech), v platném znění.

6 Např. zákon č. 272/2013 Sb., o prekursorech drog.

a ostatní látky způsobí nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování. Toto vymezení je shodné s tím, jak byla návyková látka definována v § 89 odst. 10 trestního zákona č. 140/1961 Sb., ve znění účinném k 31. 12. 2009 (dále též „trestní zákon“ či „tr. zák.“). Užší právní vymezení návykových látek obsahuje zákon o návykových látkách, který je omezuje pouze na omamné a psychotropní látky. Naopak zákon č. 379/2005 Sb., o ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, v platném znění, řadí mezi návykové látky i tabák. V dalším textu bude pojem „návyková látka“ přirozeně používán ve významu, jaký mu připisuje ustanovení § 130 tr. zákoníku, nevyplyne-li z textu něco jiného.

Již zmíněné zmocňovací ustanovení § 289 tr. zákoníku požaduje, aby zákon vymezil rovněž, co se považuje za *prekursory*, používané pro nezákonnou výrobu omamných nebo psychotropních látek. Problematika prekursorů je upravena zákonem č. 272/2013 Sb., o prekursorech drog, který, pokud jde o definici prekursorů, odkazuje na předpis Evropské unie, jímž je v současnosti Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 273/2004, o prekursorech drog.

Drogovou kriminalitou pro účely této monografie rozumíme trestnou činnost, spočívající v neoprávněném nakládání s omamnými či psychotropními látkami, příp. prekursory. Tato část trestné činnosti související s drogami se označuje také jako primární drogová kriminalita, drogová kriminalita v užším smyslu, či trestná činnost proti drogové legislativě. (Carpentier, 2007) Trestní zákoník upravuje primární drogové trestné činy v ustanovení § 283 – § 287, v předchozím trestním zákoně byly obsaženy v ustanovení § 187 – § 188a.⁷ Jiné druhy trestné činnosti, související s drogami, jako např. opatrovací majetková kriminalita uživatelů drog či trestná činnost páchaná pod vlivem OPL, se označují jako sekundární drogová kriminalita, jež ovšem předmětem výzkumu, z něhož vychází tato kniha, nebyla.

I.4. Přijetí nového trestního zákoníku v kontextu drogové situace

Proces rekodifikace trestního práva je v ČR dlouhý a komplikovaný. Na rozdíl od Slovenska, kde byla předchozí úprava z roku 1961 opuštěna již k 1. lednu 2006, kdy nabyly účinnosti oba nové kodexy trestního práva hmotného i procesního, zde na nový trestní řád stále čekáme a trestní zákoník byl schválen až napodruhé.⁸ Pro náležité pochopení a interpretaci vývoje právní úpravy (nejen) drogové kriminality je důležité brát v úvahu celkový kontext, v němž tento vývoj probíhá. Následující pasáže se pokusí uvedený kontext za období posledních cca deseti let stručně přiblížit na základě analýzy relevantních oficiálních dokumentů.

7 Česká právní úprava primárních drogových trestných činů je specifická tím, že jejich skutkové podstaty nepostihují pouze různé formy protiprávního jednání ve vztahu k OPL (popř. k přípravkům je obsahujícím či k prekursorům), ale rovněž protiprávní jednání, vztahující se k jedům, tedy k látkám, u kterých je primárním důvodem ke kontrole nakládání s nimi (vč. ingerence trestního práva) jejich vysoká toxicita, nikoliv případně psychoaktivní účinky. Výzkum, o jehož výsledcích tato kniha pojednává, se ovšem problematikou jedů nezabýval.

8 První, Parlamentu ČR předložená verze návrhu trestního zákoníku, nebyla v březnu 2006 schválena.

I.4.1. Vývoj drogové scény

Situace v oblasti užívání drog je v ČR popisována jako dlouhodobě stabilní. (Mravčík, a další, 2014, str. 4) Podle šetření z roku 2013 vyzkoušela někdy v životě jakoukoli nelegální drogu cca čtvrtina dospělé populace (15–64 let), z tzv. mladých dospělých (15–34 let) deklaruje tuto zkušenost 44 %. Užití nelegální drogy v posledním roce připustilo 10 % dospělých, resp. 24 % mladých dospělých, a v posledním měsíci 2 % dospělých a 6 % mladých dospělých. (Mravčík, a další, 2014, str. 35)

Nejčastěji užívanou nelegální drogou jsou konopné látky, které alespoň jednou v životě vyzkoušelo 23 % dospělé populace, resp. 41 % mladých dospělých, a v posledním roce 9 % dospělých a 22 % mladých dospělých. Prevalence užívání ostatních nelegálních drog je výrazně nižší – aspoň jednou za život užilo např. extázi 5 % dospělých a 11 % mladých dospělých, pervitin 1 % dospělých a 2 % mladých dospělých, kokain a heroin shodně méně než půl procenta dospělých a méně než jedno procento mladých dospělých. Vyšší je prevalence užití léků s psychoaktivním účinkem bez příslušné zdravotní indikace, kdy jen v posledním roce uvedené látky tímto způsobem (zne)užilo 12 % dospělých a 9 % mladých dospělých (celoživotní prevalence činí 22 % u dospělých a 18 % u mladých dospělých). (Mravčík, a další, 2014, str. 35)

Po víceméně obecném nárůstu užívání nelegálních drog ve druhé polovině devadesátých let a v prvních letech nového století (Zábranský, a další, 2002; Mravčík, a další, 2003; Mravčík, a další, 2004; Mravčík, a další, 2005) došlo k zastavení tohoto trendu – byť u některých látek na relativně vysokých prevalenčních hodnotách – a v posledních letech nastal v některých ohledech i určitý pokles, např. v případě prevalence užití konopných drog v posledním roce v obecné populaci, a to zejména v nižších věkových skupinách. (Mravčík, a další, 2014, str. 36) Znepokojivý je ovšem dlouhodobý nárůst (středního) odhadu počtu problémových uživatelů drog⁹, který se od roku 2006 za sedm let zvýšil prakticky o polovinu z 30 200 na 44 900. Tento nárůst je tvořen především nárůstem počtu problémových uživatelů pervitinu, který se v daném období zvýšil bezmála o tři čtvrtiny (z 19 700 na 34 200), zatímco počet problémových uživatelů opiátů zůstává dlouhodobě stabilní (10 500 v r. 2006, 10 700 v r. 2013) – byť v rámci této kategorie panuje odlišný trend u počtu problémových uživatelů heroinu, který klesá, a buprenorfinu, který stoupá. V souladu s uvedeným trendem nárůstu problémových uživatelů drog roste i odhad počtu injekčních uživatelů – z 29 000 v r. 2006 na 42 700 v r. 2013. (Mravčík, a další, 2014, str. 59)

Již několik let se v ČR provádějí odhady drogového trhu, vycházející z dat o průměrné spotřebě a míře užívání drog z celopopulačních průzkumů, z každoročních odhadů míry problémového užívání drog, z údajů o průměrných dávkách drog, a z informací o zachytech drog uvnitř ČR, při vývozu a při dovozu. Podle dosud posledního publikovaného odhadu se v roce 2013 v ČR vyrobilo 18,3 tun konopných drog, 3,4 tuny konopných drog byly dovezeny a 0,3 tuny bylo vyvezeno. Pervitinu bylo vyrobeno přibližně 6,5 tun, z toho bylo 0,5 tuny vyvezeno. Heroinu bylo dovezeno 0,2 tuny (toto množství bylo ještě téměř

9 EMCDDA definuje problémové užívání drog jako injekční užívání drog a/nebo dlouhodobé či pravidelné užívání opiátů a/nebo drog amfetaminového typu a/nebo kokainu. S ohledem na místní specifika se v ČR užívá definice mírně modifikovaná. Nezahrnuje užívání kokainu kvůli jeho stále nízké rozšířenosti. Z obdobných důvodů je z drog amfetaminového typu sledován jen počet uživatelů pervitinu (metamfetaminu).

čtyřikrát naředěno, než se dostalo ke konečnému uživateli). Kokainu bylo dovezeno asi 0,5 tuny (naředěn byl na 0,8 tun). Dovoz extáze činil cca 1,1 milionu tablet a dovoz LSD cca 100 000 dávek. Podle odhadu bylo v ČR v roce 2013 spotřebováno 21,4 tun konopných drog, 6 tun pervitinu, 0,8 tuny heroinu, 0,8 tuny kokainu, přibližně 1 milion kusů tablet extáze a asi 100 tisíc dávek LSD. Z toho problémoví uživatelé spotřebovali 5,7 tun pervitinu (95 %) a prakticky všechen heroin. (Mravčík, a další, 2014, stránky 164–165)

1.4.2. Trendy drogové kriminality

Drogová kriminalita, páchaná na území ČR, prochází i v průběhu posledních let vývojem, který má své zřetelné charakteristiky. Na základě informací z Výročních zpráv Národní protidrogové centrály SKPV PČR¹⁰, Zpráv o činnosti státního zastupitelství¹¹ a Zpráv o bezpečnostní situaci¹² lze uvedené charakteristiky a trendy drogové kriminality v ČR stručně shrnout v následujících bodech, které spolu ovšem vzájemně souvisejí a někdy se i překrývají.

- *Výroba pervitinu v domácích laboratořích* – masová výroba metamfetaminu v menších domácích („kuchyňských“) varnách patří dlouhodobě k hlavním problémům. Tato forma výroby pervitinu stále převažuje nad velkoobjemovou výrobou ve velkokapacitních laboratořích průmyslového typu. Domácí varny také představují nemalé riziko (výbuch, kontaminace toxickými látkami...) pro své okolí, tedy okolní byty a domy v rezidenčních oblastech.
- *Nárůst velkovýroby pervitinu průmyslovým způsobem ze strany cizozemských organizovaných zločineckých skupin* – zhruba od roku 2010 lze pozorovat výrazný nárůst výskytu výroby metamfetaminu ve velkých objemech, k níž dochází ve velkokapacitních laboratořích průmyslového charakteru. Tato forma výroby pervitinu a jeho následná distribuce včetně vývozu do zahraničí jsou doménou organizovaných zločineckých skupin zejména vietnamských, ale i tvořených etnickými Albánci. Tyto skupiny za použití dumpingových cen pokrývají značnou část nejen tuzemské, ale i zahraniční poptávky po pervitinu, přičemž právě na pokrytí poptávky ze zahraničí, zejména SRN, je uvedená forma výroby určena především.
- *Nárůst přeshraniční drogové turistiky* – stále větší problém představují cizinci, nakupující drogy v příhraničních oblastech ČR a vyvážející je zpět do své vlasti. Týká se to zejména (ale nikoli výlučně) občanů SRN v severozápadních Čechách, kteří ve velkých počtech nakupují převážně menší množství pervitinu či marihuany, a to hlavně na místních tržnicích.
- *Dostupnost léků s obsahem pseudoefedrinu* – v souvislosti s omezením dostupnosti průmyslově vyráběného efedrinu z domácích zdrojů¹³ se hlavním zdrojem

10 Výroční zprávy Národní protidrogové centrály SKPV PČR jsou k dispozici na adrese: <http://www.policie.cz/clanek/vyrocní-zpravy-annual-reports-jahresbericht.aspx>.

11 Zprávy o činnosti státního zastupitelství, vydávané každoročně Nejvyšším státním zastupitelstvím, jsou k dispozici na adrese: <http://www.nsz.cz/index.php/cs/udaje-o-cinnosti-a-statisticke-udaje/zprava-o-innosti>.

12 Zprávy o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky zpracovává každoročně Ministerstvo vnitra a lze je dohledat na jeho webovém portálu www.mvcr.cz.

13 Český výrobce efedrinu, společnost ICN Czech Republic, a.s., nejprve v součinnosti s policií postupně přijímal opatření na snížení možnosti nelegálních úniků této látky z procesu výroby či distribuce a v roce 2005 její výrobu ukončil.

základního prekursoru pro výrobu pervitinu stala léčiva s obsahem pseudoefedrinu. Zpočátku se jednalo o léčiva volně dostupná v ČR a poté, co zde byla dostupnost léčiv s obsahem pseudoefedrinu od roku 2009 postupně výrazně omezena, začala se léčiva tohoto typu dovážet ze zemí, kde je lze nakupovat bez lékařského předpisu a dalších omezení. Zdrojem uvedených léčiv se stalo zejména Polsko¹⁴, ale dováží se i ze SRN, Slovenska či Turecka. Nově se do obchodu s polskými léčivy zapojují i bulharské zločinecké skupiny, které se tak stávají dodavateli pro vietnamské odběratele na území ČR. V souvislosti s dostupností léčiv obsahujících pseudoefedrin v Polsku byly zaznamenány i případy přesunu výroby pervitinu z ČR přímo „ke zdroji“, tj. do Polska, a to do oblastí, sousedících s Německem.

- *Nárůst průmyslového pěstování konopí „indoor“ technologiemi* – zhruba od roku 2007 konstatují zprávy orgánů prosazujících právo zvýšený výskyt případů, kdy jsou rostliny konopí pěstovány hydroponickým způsobem (tj. v živném roztoku) při umělém osvětlení v uzavřených prostorách. Speciálně vyšlechtěné odrůdy konopí pak díky tomuto postupu dosahují vysokého obsahu účinných látek. Může se jednat o velkopěstírny s vysokou produkční schopností, stále více se však investoři přiklánějí spíše k provozování řady menších pěstíren. Zločinecké organizace, které provozují více malých pěstíren, snižují touto distribucí do více objektů riziko odhalení celé struktury kriminální činnosti. Takto vypěstované konopí je pak do značné míry předmětem vývozu do okolních států. „Indoor“ pěstírny konopí, zejména ty s vyšší produkční schopností, jsou doménou vietnamských zločineckých skupin, byť se tyto v poslední době stále více zaměřují na výrobu metamfetaminu, která představuje vyšší a rychlejší zisk.
- *Dovoz technologií k nelegálnímu „indoor“ pěstování rostlin konopí* – rozmach „indoor“ pěstíren konopí je podporován skutečností, že nezbytné technologie pro tento způsob pěstování jsou nekontrolovaně dováženy legální cestou, a to především z Nizozemí a Velké Británie.
- *Nárůst poptávky ze zahraničí* – výše uvedená velkoobjemová produkce pervitinu a marihuany a jejich vývoz, jakož i přeshraniční drogová turistika, představují různé formy reakce trhu na tentýž fenomén – zvýšenou poptávku po uvedených drogách ze zahraničí, zejména SRN.
- *Dovoz heroinu ze západního Balkánu* – přetrvává organizovaný dovoz heroinu ze zemí západního Balkánu a zároveň se stále snižuje jeho kvalita v pouličním prodeji. Jako dominantní dovozci a distributoři heroinu nadále figurují kriminální organizace etnických Albánců (především z Kosova a Makedonie), které trh zásobují převážně prostřednictvím menších zásilek. Čím dál více se do trhu s heroinem zapojují i turecké zločinecké skupiny.
- *Únik substitučních léčiv na černý trh* – nevalná kvalita heroinu na tuzemském trhu způsobuje zvyšující se poptávku po léčivech na bázi opiátu, jako je zejména Subutex, obsahující psychotropní látku buprenorfin. Ten se (vedle již dříve zneužívaného metadonu) začal na černém trhu objevovat záhy po své registraci v roce 2000, přičemž v posledních letech již je užívání nelegálně získaného buprenorfinu rozšířeno více, než užívání heroinu. Rozšiřuje se stále i zneužívání fentanylu ze

14 Prakticky neomezená dostupnost léčiv s obsahem pseudoefedrinu v Polsku je dlouhodobě předmětem kritiky (nejen) českých orgánů prosazujících právo. V době dokončování této monografie byla nicméně v Polsku schválena nová právní úprava, jež poněkud omezuje volný výdej léčiv, obsahujících pseudoefedrin, dextrometorfan či kodein.

strany uživatelů heroinu, a to především formou transdermálních náplastí, které čím dál více pronikají na trh.

- *Nárůst obliby kokainu* – na rozdíl od heroinu, který se na české drogové scéně po roce 1990 etabloval velice rychle, zůstával kokain co do oblíbenosti mezi uživateli drogou spíše okrajovou. Důvodem byla vyšší cena a zejména skutečnost, že mezi stimulanty má na domácím trhu neotřesitelnou pozici pervitin. Přesto se v posledních letech objevují známky narůstající obliby kokainu, což se dává do souvislosti s růstem kupní síly české populace a s poklesem ceny, který je ovšem vykoupený snižující se kvalitou drogy. Pašování a distribuce kokainu je nadále doménou zejména zločineckých skupin západoafrického původu, které jej do ČR dovážejí z jihoamerických zemí prostřednictvím najatých kurýrů nebo v poštovních zásilkách. Jako kurýři bývají nejčastěji najímáni občané ze zemí střední a východní Evropy či z Balkánu a Pobaltí, náležející k sociálně slabším vrstvám obyvatelstva.
- *Výskyt „falešné extáze“ na taneční scéně* – zřetelným trendem sledovaného období je obsazování trhu s tanečními drogami tabletami, jež jsou vydávány za extázi, nicméně místo účinné látky MDMA obsahují buď běžně dostupné látky, jako paracetamol či kofein, popř. jiné psychoaktivní látky, zejména piperazin (mCPP). Tablety s piperazinem postupně na taneční scéně výrazně převládly nad „klasickou“ extází, nicméně cca od roku 2011 lze pozorovat opět návrat k tabletám s obsahem MDMA, ovšem s velkými rozdíly v množství účinné látky, což činí užívání extáze ještě rizikovějším.
- *Nástup nových syntetických drog* – nové syntetické drogy (*designer drugs, legal highs*) se staly zhruba od roku 2008 fenoménem drogové scény v celoevropském měřítku. Účinky těchto látek jsou podobné jako u „tradičních“ drog, ovšem vzhledem ke krátké historii jejich zneužívání nepodléhají regulaci jako omamné či psychotropní látky, a jejich účinky nejsou zatím náležitě prozkoumány, takže představují závažné zdravotní i společenské riziko. Do ČR se dovážejí zejména z asijských zemí či z Polska, obchoduje se s nimi prostřednictvím internetu. Rozmach na české drogové scéně zaznamenaly nové syntetické drogy hlavně na přelomu let 2010 a 2011, kdy se kromě internetového prodeje na území ČR rozšířily i kamenné obchody, tyto látky nabízející. Přestože je český seznam OPL postupně doplňován o nejčastěji se vyskytující nové syntetické drogy, na drogové scéně se objevují stále nové látky.
- *Rozmach nelegálního obchodu s drogami na internetu* – v posledních letech se objevují signály, že nemalá část drogového trhu se přesouvá na internet. Týká se to zejména obchodu s novými syntetickými drogami, ale internet se využívá i k distribuci klasických OPL, prekursůrů či zařízení a technologií pro výrobu a pěstování drog.
- *Nárůst obchodu s pre-prekursory a pomocnými látkami* – v rámci snahy o snižování rizika postihu začaly zločinecké skupiny, zabývající se výrobou OPL, získávat prekursory pro výrobu drog z tzv. pre-prekursůrů. Jedná se o látky, z nichž lze prekursory vyrábět, které ovšem na rozdíl od prekursůrů samotných nepodléhají kontrole a regulaci, což činí jejich používání bezpečnějším a levnějším. Tyto látky, vyráběné v Asii (zejména v Číně), jsou zhruba od roku 2012 ve velkých množstvích dováženy do Evropy včetně ČR, kde jsou dále využívány k získání prekursůrů, z nichž jsou následně vyráběny OPL. Podobně orgány prosazující právo upozorňují na nárůst obchodu s tzv. pomocnými látkami¹⁵ (např. červený fosfor), rovněž používanými při výrobě drog.

15 Viz § 35 – § 38 zákona č. 272/2013 Sb., o prekursorech drog.

- *Intenzivní zapojení vietnamských zločineckých skupin do obchodu s drogami* – skupiny cizinců, tvořené na základě státní či etnické příslušnosti, působí na českém drogovém trhu dlouhodobě, ve větší míře od otevření hranic po roce 1989. V této souvislosti lze zmínit etnické Albánce, Nigerijce, ruskojazyčné skupiny či občany arabských zemí. Zhruba od roku 2005 je možné pozorovat signály o nástupu vietnamských zločineckých skupin na drogový trh, který mohl být motivován snahou nahradit výpadky zisků z prodeje padělaného zboží, vznikající v důsledku tehdejšího zaměření státních orgánů na potírání obchodu se zbožím, porušujícím práva k duševnímu vlastnictví. Účast Vietnamců na drogovém trhu také mělo od počátku podobu distribuce pervitinu či marihuany zákazníkům (často z řad německých turistů) v tržnicích, zejména v příhraničních regionech. Postupně vietnamské skupiny ovládly oblast pěstování konopí ve velkokapacitních „indoor“ pěstírnách a jeho následnou distribuci v ČR i do zahraničí. V posledních letech se tyto skupiny stále více orientují na velkovýrobu metamfetaminu, jeho distribuci na domácím trhu či na tržnicích drogovým turistům ze zahraničí, i jeho vývoz do dalších zemí.
- *Polydrogový charakter trhu* – v devadesátých letech minulého století bylo možné na drogovém trhu pozorovat specializaci konkrétních skupin pachatelů (tvořených zejména na etnickém základě) na určité formy nelegální činnosti (výroba, dovoz, velkoobchod, pouliční prodej atd.) ve vztahu k určitým druhům drog. Již od roku 2005 zmiňují zprávy orgánů prosazujících právo, že se tato specializace odbourává a drogový trh získal polydrogový charakter, kdy se jednotlivé zločinecké skupiny zapojují do nelegálních aktivit s různými druhy drog, podle svých možností, poptávky, úrovně rizika a očekávaného zisku. Tento trend se postupně spíše prohlubuje.

1.4.3. Drogová kriminalita jako priorita v oblasti prosazování práva

V posledních letech se kontrola drogové kriminality stala prioritou vedení Policie ČR. Zatímco v době přijetí trestního zákoníku a v letech bezprostředně následujících kladlo vedení policie zvýšený důraz – pokud jde o jednotlivé druhy trestné činnosti – zejména na korupci a závažnou hospodářskou trestnou činnost, extremismus, příp. terorismus, od roku 2013 se mezi prioritami výslovně objevuje boj s drogovou kriminalitou. To se v praxi projevilo významným posílením počtu specialistů, kteří se v rámci policie v ČR zabývají odhalováním drogové trestné činnosti (po řadě let personální stagnace), ale i zvýšením zájmu orgánů státní právy a samosprávy na komplexním řešení problémů s výrobou, distribucí a užíváním nelegálních drog. (Frydrych, 2013, 2014, 2015) Tato situace kontrastuje se stavem v letech předcházejících, kdy ještě Výroční zpráva Národní protidrogové centrály SKPV PČR za rok 2012 uvádí: „V řeci čísel operuje Policie ČR a Celní správa stejnými personálními kapacitami jako v roce 2000, ačkoliv většina měřitelných parametrů nelegálních drogových trhů v ČR narostla, mnohdy až několikanásobně.“ (Národní protidrogová centrála SKPV PČR, 2013)

Podobně lze větší důraz na odhalování a postih drogové kriminality vysledovat i v analytických a koncepčních materiálech Ministerstva vnitra, resp. vlády (byť na těchto úrovních výslovně zejména v souvislosti s organizovanými formami drogové trestné činnosti). Ve výročních Zprávách o bezpečnostní situaci má drogová kriminalita dlouhodobě samostatnou kapitolu, přičemž v posledních několika letech bývá výslovně zmiňována

jako oblast, vnímaná jako bezpečnostní problém a představující jednu z priorit vnitřní bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra. (viz např. Ministerstvo vnitra ČR, 2014, str. 3) Také v aktualizované Bezpečnostní strategii České republiky z roku 2015 je oproti předchozí verzi z roku 2011 organizovaná drogová kriminalita výslovně uvedena jako bezpečnostní hrozba pro ČR. (Ministerstvo zahraničních věcí ČR, 2015, str. 12)

Základní statistické ukazatele registrované drogové kriminality od roku 2010 výrazně rostou.¹⁶ Analytické dokumenty si tohoto trendu samozřejmě všimají. Zprávy o bezpečnostní situaci od roku 2011 konstatují dynamický nárůst míry drogové kriminality. Zprávy o činnosti státního zastupitelství v tomtéž období upozorňují na trvalý vzestup drogové trestné činnosti a předpovídají, že další nárůst tohoto typu kriminality lze do budoucna očekávat spíše, než její pouhou stagnaci nebo pokles. Vzhledem k vysoké latenci primární drogové kriminality mají ovšem statistické údaje o registrovaných případech tohoto druhu trestné činnosti jen velmi omezenou vypovídací hodnotu o její skutečné míře a struktuře: „*Vývoj drogové kriminality, tedy počet drogových deliktů a počty stíhaných osob, je u tohoto typu trestné činnosti determinován množstvím nasazených sil a prostředků na vymáhání práva.*“ (Národní protidrogová centrála SKPV PVČR, 2010, str. 3) „*Na rozdíl od většiny dalších forem trestné činnosti se jedná o kriminalitu převážně vyhledanou a odhalenou PČR, jejíž aktivita zde významně ovlivňuje počet zjištěných trestných činů*“ (Ministerstvo vnitra ČR, 2014, str. 2).

A právě zintenzivnění postupu proti drogové kriminalitě, zejména distribuci pervitinu a marihuany na tržnicích v příhraničních oblastech drogovým turistům ze zahraničí, je z analytických materiálů dobře patrné. Zpráva o bezpečnostní situaci za rok 2012 např. popisuje zahájení užší spolupráce českých a německých policejních a celních orgánů při potírání drogové trestné činnosti v okolí společných hranic, působení společných česko-německých policejních hlídek, a intenzivní kontroly na tržnicích. (Ministerstvo vnitra ČR, 2013, str. 51) Zpráva o bezpečnostní situaci za rok 2013 uvádí: „*Z iniciativy ministra vnitra byla v únoru 2013 vytvořena pracovní skupina ke koordinaci společného postupu příslušných orgánů státní správy proti drogové kriminalitě v pohraničí se SRN. Pracovní skupina ke dni 18. 2. zahájila ofenzivní kontrolní činnost ve veřejných tržnicích v pohraničí krajů Plzeňského, Karlovarského a Ústeckého, do které se s Policií ČR zapojily orgány celní správy, Hasičský záchranný sbor, finanční úřady, živnostenské úřady, Česká obchodní inspekce, krajské hygienické stanice, Státní zemědělská a potravinářská inspekce a odbory životního prostředí. (...) Evidence kontrolní činnosti ve veřejných tržnicích probíhala od 18. 2. do 31.5. Za tu dobu bylo zkontrolováno 3 599 provozoven a 10 881 osob. Bylo zjištěno 119 trestných činů a podáno 145 návrhů na zahájení správního řízení. V rámci akce bylo zajištěno 3,78 kg marihuany a 895 g pervitinu. (...) Do problémových oblastí v příhraničí byly v masivním měřítku nasazeny policejní síly.*“ (Ministerstvo vnitra ČR, 2014, str. 64)

I.4.4. Cesta k nové právní úpravě drogových trestných činů

Opatření v oblasti snižování nabídky drog tvoří jednu ze základních složek protidrogové politiky, což se odráží v základních koncepčních dokumentech. K cílům Národní strategie protidrogové politiky na období 2001–2004 patřilo „*snížit dostupnost všech typů*

¹⁶ Pro podrobnosti o vývoji statistických ukazatelů drogové kriminality viz Kapitulu IV.

drog (včetně alkoholu a tabáku), zejména pro děti a mladé lidi“, přičemž realizace strategie měla být zaměřena mj. na:

- snižování nabídky drog zejména postihem a potíráním organizovaného zločinu a pouliční kriminality, která s užíváním drog souvisí;
- potírání organizovaného zločinu v oblasti nedovolené výroby, pašování, držení a distribuce drog jako nejvyšší priority v oblasti potlačování nabídky. (Úřad vlády ČR, 2000, stránky 9, 11) V rámci Národní strategie protidrogové politiky na období 2005–2009 bylo jedním z hlavních deklarovaných cílů „*potírat organizovaný zločin zapojený do nezákonného nakládání s drogami a vymáhat dodržování zákonů ve vztahu k distribuci legálních drog*“, a mezi tzv. specifické cíle patřilo „*snížit dostupnost legálních i nelegálních drog pro obecnou populaci a zejména pro nezletilé mladé lidi prostřednictvím efektivnějšího využívání existujících legislativních a institucionálních nástrojů*“. (Úřad vlády ČR, 2005, stránky 17, 18) Také aktuální Národní strategie protidrogové politiky na období 2010–2018 uvádí snižování dostupnosti drog jako jeden ze čtyř pilířů protidrogové politiky, s nímž koresponduje jeden z hlavních cílů, a sice „*snížit dostupnost drog zejména pro mladé lidi*“. Tento cíl má být naplňován intervencemi v oblasti vymáhání práva, zaměřenými na:
 - omezení dostupnosti legálních a nelegálních drog, zejména pro děti a mládež,
 - regulaci a kontrolu trhu s omamnými a psychotropními látkami, přípravky a prekursorů drog,
 - potírání trestné činnosti spojené s neoprávněnou výrobou, distribucí a jiným nakládáním s drogami, zejména její organizované a mezinárodní formy,
 - ochranu zdraví a bezpečnosti osob a společnosti a ochranu majetku před trestnou činností spojenou s výrobou a distribucí drog a před jejich důsledky tak, aby škody utrpěné jednotlivci a společností byly co nejnižší. (Úřad vlády ČR, 2011, stránky 16, 19)

Již dne 14. listopadu 2001 přijala vláda ČR usnesením č. 1177/01 v souvislosti s drogovou problematikou soubor opatření. Jednalo se mimo jiné o požadavek, aby byly drogy legislativně rozděleny do 2, respektive 3 kategorií podle míry jejich zdravotní a společenské nebezpečnosti, tj. podle negativních zdravotních a společenských dopadů v důsledku jejich zneužívání. Dále vláda uložila v rámci přípravy rekodifikace trestního práva hmotného vzít v úvahu výsledky výzkumu „Projekt analýzy dopadů novelizace drogové legislativy (PAD)“ (viz Zábranský, Mravčík, Gajdošíková, & Miovský, 2001) a provést revizi skutkových podstat a revizi sankcí trestných činů spojených s drogami. Požadavek na legislativní rozdělení drog se poté objevil i v usneseních vlády č. 88/03 ze dne 22. 1. 2003 a č. 753/03 ze dne 21. 7. 2003. Přesto první paragrafová verze návrhu trestního zákoníku, rozeslaná Komisí pro rekodifikaci trestního práva k připomínkám v červenci roku 2003, uvedenou kategorizaci drog neobsahovala.¹⁷ Požadavek z citovaných usnesení vlády byl do určité míry zohledněn až ve verzi následující, z října téhož roku, a projevil se i ve výsledném vládním návrhu trestního zákoníku, a to jak v podobě předložené Parlamentu ČR v srpnu 2004, jež byla následně zamítnuta Senátem, tak i ve druhém návrhu z února 2008, který byl schválen jako zákon č. 40/2009 Sb.

17 Důvodová zpráva k návrhu k tomu uváděla: „*nebylo realizováno původně navrhované rozdělení omamných a psychotropních látek na „měkké“ a „tvrdé“ pro zásadní obtížnost či spíše nemožnost takového dělení*“.

I.4.5. Nová právní úprava v praxi – první poznatky orgánů prosazujících právo

Analytické dokumenty, zabývající se trestnou činností v ČR, se v uplynulých letech pokoušely předvídat a následně komentovat dopady přijetí nového trestního zákoníku na chování aktérů drogové scény a na postih drogové kriminality. Ve Výroční zprávě Národní protidrogové centrály SKPV PČR za rok 2009 kupříkladu autoři upozornili na zavedení nového trestného činu nedovoleného pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku dle § 285 tr. zákoníku, spočívajícího v neoprávněném pěstování rostlin a hub obsahujících OPL (mj. rostlin konopí) pro vlastní potřebu v množství větším než malém. K tomu zpráva uvádí: „Lze předpokládat, že většina drobných pěstitelů bude pěstovat konopí právě v malém množství, i tak se však budou dopouštět přestupku (...). Avšak když toto „přestupkové“ množství usuší a připraví ke konzumaci (tedy vyrobí), dopustí se trestného činu dle ustanovení § 283 odst. 1 zák. č. 40/2009 Sb. (...) Lze tedy v kontextu s výše uvedenými fakty předpokládat, že až si tuto skutečnost uvědomí většina drobných pěstitelů, kteří pěstují konopí za účelem výroby marihuany (většinou pouze pro vlastní potřebu), nebude riskovat trestní postih, přestanou konopí pěstovat a budou si marihuanu kupovat na ilegálním trhu. A to vždy jen v malém množství, aby byli případně odpovědní za přestupek a nikoli trestný čin.“ (Národní protidrogová centrála SKPV PVČR, 2010, stránky 9–10)

Ve Výroční zprávě za rok 2010 se NPC zabývá zavádějící prezentací nové právní úpravy drogové kriminality, která přijetí trestního zákoníku a jeho vstup v účinnost provázela. Ve zprávě se lze dočíst: „Cílená dezinterpretace novely většinou českých médií způsobila významně negativní mezinárodní reakci a České republice přisoudila označení Amsterdam východu. I přes standardní právní úpravu, která i nadále zapovídá jakékoliv nakládání s látkami, které zákon zná jako zakázané pod hrozbou sankce, je situace v České republice zejména v oblasti zneužívání konopných látek nedospělými stále progresivně narůstajícím problémem. K tomu nesporně přispívá i mediální a společenská tolerance vůči užívání konopných látek, významné legalizační snahy a směřování diskusí o terapeutickém využití marihuany s otázkou její úplné legalizace pro „rekreační“ účely. (...) V průběhu roku 2010 docházelo k postupné konsolidaci uchopení nové právní úpravy v oblasti drog, která se s výjimkou otázky určování rozsahů, které jsou v rozhodování Nejvyššího soudu opakovaně protichůdná, nesetkává v běžné praxi s výraznějšími problémy.“ (Národní protidrogová centrála SKPV PČR, 2011, str. 3)

Rovněž výroční Zpráva o činnosti státního zastupitelství obsahuje úvahy o možných dopadech nové právní úpravy a první poznatky z její aplikace. Zpráva za rok 2009 vyjádřovala přesvědčení, že „není důvod předpokládat skokový nárůst kriminality v důsledku masivnějšího nárůstu trestné činnosti v její reálné podobě, a to ani po zavedení nového trestního zákoníku, ani v jeho důsledku.“ (Nejvyšší státní zastupitelství ČR, 2010, str. 8) Zpráva za rok 2010 upozorňuje na mj. výkladové problémy u některých znaků skutkových podstat drogových trestných činů: „Některé problémy přetrvávají (např. výklad kvantitativních, resp. kvalitativních znaků přísnějších skutkových podstat u drogových trestných činů), nebrzdí však výkon trestní justice, byť mohou posuzování konkrétních věcí komplikovat.“ (Nejvyšší státní zastupitelství ČR, 2011, str. 4) Zároveň si Zpráva všímá meziročního poklesu počtu osob stíhaných a obžalovaných pro drogové trestné činy: „U drogové trestné činnosti (...) došlo k celkovému poklesu o 10,6 % u osob stíhaných a o 10,7 % u osob obžalovaných. Nejvýraznější pokles byl zaznamenán u trestného činu podle § 187a tr. zák.,

a to o 37,6% stíhaných osob a o 38,9% osob obžalovaných. Do jaké míry se na tom podílí změna, již přinesl trestní zákoník diferenciací postihu přechovávání a pěstování určitých typů (tzv. „měkkých“) drog, zatím nelze jednoznačně říci, nicméně to lze se značnou mírou pravděpodobnosti předpokládat.“ (Nejvyšší státní zastupitelství ČR, 2011, str. 21) Výkladové problémy, spojené s formulací skutkových podstat drogových trestných činů, zmiňují Zprávy o činnosti státního zastupitelství i v dalších letech, přičemž ovšem doplňují, že se tyto problémy daří prostřednictvím judikatury řešit.

II.

Právní úprava drogové kriminality a jejího postihu v ČR

Přijetí trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. lze označit za jednu z největších změn českého trestního práva od roku 1989. Ve srovnání s předchozí právní úpravou zákonodárce zamýšlel a uskutečnil řadu výrazných zásahů do oblasti pojetí trestného činu, podmínek trestní odpovědnosti, systému trestních sankcí, i jednotlivých druhů trestných činů. Jedním z cílů nové kodifikace bylo podle důvodové zprávy k návrhu trestního zákoníku prohloubení diferenciaci a individualizaci trestní odpovědnosti fyzických osob a právních následků této odpovědnosti. (Vláda ČR, 2008, str. 185) V případě právní úpravy drogových trestných činů nicméně nebyly zásadní změny, pokud jde o okruh jednání, postihovaných jako tento druh kriminality, avizovány. Hlavní změny právní úpravy drogových trestných činů a jejich cíle shrnula důvodová zpráva následovně (Vláda ČR, 2008, stránky 279–282):

- U trestného činu nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy (§ 283 tr. zákoníku) odstranit přepínání trestní represe u některých okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby zavedením spodních hranic množství takových látek poskytovaných osobám mladším patnácti a osmnácti let;
- U trestného činu přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu (§ 284 tr. zákoníku) realizovat praxí požadované rozdělení omamných a psychotropních látek na „měkké“ a „tvrdé“. Na základě usnesení vlády ČR ze dne 14. listopadu 2001 č. 1177 a ze dne 22. ledna 2003 č. 88 byly drogy rozděleny do dvou kategorií podle míry jejich zdravotní a společenské nebezpečnosti, tj. podle negativních zdravotních a společenských dopadů v důsledku jejich zneužívání. Podle návrhu Ministerstva zdravotnictví ze dne 13. března 2003 č.j. 6898/03; OZP/4-179/2 byly do první nejléčší skupiny zařazeny konopné látky – *kanabinoidy* (rostlinné produkty obsahující THC);
- Zavést v návaznosti na diferenciaci držení drog pro vlastní potřebu podle typu drogy také novou skutkovou podstatu trestného činu nedovoleného pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku (§ 285 tr. zákoníku), neboť by měly existovat rozdílné sankce také pro pěstování těchto drog za účelem samozásobitelství (kdy navazujícím krokem není distribuce a s tím související ohrožení zdraví třetích osob) oproti sankcím pro „komerční“ pěstování, které bude nadále postihováno jako výroba drogy. Vlastním smyslem je zachovat trestnost (držení a) pěstování psychotropních rostlin – a z nich zejména nejčastěji pěstovaného konopí – pro vlastní potřebu, zároveň však aktivně vyřadit (vesměs experimentální a rekreační, tedy „neproblémové“) konzumenty konopných drog (a dalších rostlinných drog a hub) z účasti na trhu, na němž se vyskytují s komparativně významně nebezpečnějšími drogami typu heroínu, metamfetaminu, kokainu apod. Privilegovaná skutková podstata § 285 umožňuje změkčit trestní postih proti samozásobitelům psychotropních rostlin a hub přesně tak, jak jej měla na mysli vláda ve shora citovaném usnesení č. 1177/01;
- Vzhledem k potřebám praxe, když se jen velmi obtížně sjednocuje postup orgánů činných v přípravném řízení trestním (viz rozdílné tabulky v závazném pokynu policejního prezidenta č. 39/1998 a v pokynu obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 6/2000) a judikatura ohledně v zákoně stanoveného množství většího než malého u omamných a psychotropních látek a jedů, což má za následek nejednotnost v postupu orgánů činných v trestním řízení, v § 289 zmocnit vládu,

aby vládním nařízením stanovila, jaké je množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek a jedů, určení rostlin nebo hub, obsahujících omamnou nebo psychotropní látku a jaké je jejich množství větší než malé.

II.1. Mezinárodněprávní východiska

Podobu české legislativy, upravující postih neoprávněného nakládání s omamnými a psychotropními látkami, výrazně ovlivňují závazky ČR, vyplývající z mezinárodněprávních dokumentů. Tuto „startovní pozici“ sdílí ČR s mnoha dalšími zeměmi, zapojených do globálního systému kontroly a regulace nakládání s OPL, založeného tzv. protidrogovými úmluvami OSN, a v rámci Evropské unie ještě specificky s členskými státy EU, na něž dopadá evropská legislativa v této oblasti.

II.1.1. Protidrogové úmluvy OSN

Mezinárodní systém kontroly a regulace nakládání s OPL vychází ze tří mnohostranných smluvních dokumentů, označovaných jako protidrogové úmluvy OSN: Jednotné úmluvy OSN o omamných látkách z roku 1961¹⁸, ve znění Protokolu o změnách Jednotné úmluvy o omamných látkách z roku 1972¹⁹, Úmluvy o psychotropních látkách z roku 1971²⁰, a Úmluvy OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami z roku 1988.²¹

Jednotná úmluva o omamných látkách především obsahuje seznamy látek, pokládáných za omamné látky (včetně mechanismu jejich změn a doplňování), a stanoví opatření, jež jsou smluvní státy povinny přijmout na kontrolu nakládání s nimi. Upravuje též působnost Mezinárodního úřadu pro kontrolu omamných látek (*International Narcotics Control Board, INCB*) a Komise pro omamné látky (*Commission on Narcotics Drugs*) při Hospodářské a sociální radě OSN. V článku 36 zavazuje Jednotná úmluva smluvní státy, s výhradou jejich ústavních předpisů, učinit nezbytná opatření k tomu, aby pěstování, produkce, výroba, těžba, příprava, držba, nabídka, dání do prodeje, distribuce, koupě, prodej, dodání z jakéhokoliv titulu, zprostředkování, odeslání, tranzit, doprava, dovoz a vývoz omamných látek, neodpovídající jejím ustanovením, nebo jakékoliv jiné činy, které by podle názoru smluvních států odporovaly jejím ustanovením, byly považovány za trestné činy, jsou-li spáchány úmyslně, a aby na vážné případy byly vyměřeny přiměřené tresty, zejména vězení nebo jiné tresty odnětí svobody. Pro případ, že se takových jednání dopustily osoby závislé na omamné látce, umožňuje Jednotná úmluva smluvním státům zařídit, aby se takovým osobám dostalo místo výroku o vině a trestu, popř. vedle něho léčení, výchovy, doléčení, rehabilitace a nového začlenění do společnosti. Dále v tomto článku Jednotná úmluva upravuje, s výhradou ústavních předpisů smluvních států, jejich právního řádu a národního zákonodárství, některé podrobnosti o podmínkách trestní odpovědnosti za uvedené činy, jakož i některé podmínky vydávání pachatelů pro uvedené činy mezi smluvními státy.

18 Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 47/1965 Sb.

19 Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 458/1991 Sb.

20 Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 62/1989 Sb.

21 Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 462/1991 Sb.

Úmluva o psychotropních látkách obsahuje seznamy psychotropních látek a mechanismus jejich změn a doplňování, a stanoví povinnosti smluvních států v oblasti kontroly nakládání s těmito látkami. Upravuje též působnost Úřadu pro kontrolu omamných látek a Komise pro omamné látky pro účely kontroly psychotropních látek. Ustanovení, zasahující přímo do oblasti trestního práva, obsahuje Úmluva v článku 22. Zavazuje v něm smluvní státy, s výhradou omezení podle jejich ústavních předpisů, považovat za trestný čin každé jednání, které je v rozporu se zákonem nebo nařízením přijatým k plnění závazků podle Úmluvy a bylo spácháno úmyslně, a zajistit, aby na závažné trestné činy byly vyměřeny příslušné tresty, zejména vězení nebo jiné tresty odnětí svobody. Pro případ, kdy se takových trestných činů dopustily osoby, které zneužívají psychotropní látky, umožňuje Úmluva smluvním státům, buď místo odsouzení nebo trestu, anebo jako doplnění trestu, podrobit tyto osoby opatřením, jejichž účelem je léčení, výchova a rehabilitace těchto osob, péče o ně po skončení léčby a jejich znovuzapojení do společnosti. Také tato Úmluva dále upravuje některé aspekty podmínek trestní odpovědnosti za uvedené činy a vydávání jejich pachatelů mezi smluvními státy.

Úmluvu OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami lze pokládat za jeden z prvních komplexnějších instrumentů mezinárodní spolupráce v trestních věcech, byť se týká specificky mezinárodní spolupráce při odhalování a postihu obchodu s drogami. Do značné míry přitom navazuje na obě předchozí, výše zmíněné protidrogové úmluvy. V článku 3 vymezuje jednání, jež mají smluvní státy postihovat jako trestné činy. Jak je patrné z Rámečku 1, jedná se o činy, spočívající jednak v samotném neoprávněném nakládání s OPL, prekursory či předměty určenými k pěstování či výrobě OPL, jednak v různých formách součinnosti ve vztahu k takovým aktivitám, včetně účastenství, praní peněz, podílnictví, podněcování apod. Úmluva do tohoto výčtu řadí též, s výhradou ústavních principů a základních zásad právního systému smluvních států, veřejné podněcování nebo navádění jiných osob k nedovolenému používání omamných nebo psychotropních látek. Uvedená jednání Úmluva vymezuje jako aktivity, jež jsou součástí nedovoleného obchodu s drogami, nebo s ním souvisejí. Ve druhém odstavci článku 3 nicméně ukládá smluvním státům, ovšem s výhradou jejich ústavních principů a základních zásad právního systému, přijmout opatření též ke kriminalizaci úmyslného přechovávání, získávání nebo pěstování jakýchkoliv omamných nebo psychotropních látek pro osobní potřebu, porušujícího Jednotnou úmluvu o omamných látkách či Úmluvu o psychotropních látkách.

Článek 3 odst. 1 Úmluvy OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami

Každá smluvní strana přijme taková opatření, která mohou být nezbytná k tomu, aby jako trestné činy podle jejího trestního práva byly stanoveny, budou-li spáchány úmyslně:

- (a)
- (i) výroba, zhotovování, extrahování, příprava, nabídnutí, nabídnutí za účelem prodeje, rozšiřování, prodej, dodávání za jakýchkoliv podmínek, překupnictví, převoz, tranzitní přeprava, převážení, dovoz či vývoz jakékoliv omamné nebo psychotropní látky, porušující ustanovení Úmluvy z roku 1961, Úmluvy z roku 1961 s doplňky či Úmluvy z roku 1971;*
 - (ii) pěstování opiového máku, kokainových keřů nebo rostlin Cannabis za účelem výroby omamných látek v rozporu s ustanoveními Úmluvy z roku 1961 a této Úmluvy s doplňky;
 - (iii) přechovávání, nebo nákup kterékoliv omamné nebo psychotropní látky za účelem kterékoliv z činností uvedených výše v pododstavci (i);
 - (iv) zhotovení, převážení nebo šíření zařízení, materiálů nebo látek uvedených v tabulce I a v tabulce II, pokud je známo, že jsou určeny pro použití s cílem nedovoleného pěstování, výroby nebo zhotovení omamných nebo psychotropních látek;
 - (v) organizování, řízení nebo financování jakýchkoliv trestných činů uvedených v pododstavcích (ii), (iii) nebo (iv);
- (b)
- (i) přeměna nebo převod majetku, pokud je známo, že tento majetek byl získán v důsledku jakéhokoliv trestného činu nebo trestných činů, označených jako takové v souladu s pododstavcem (a) tohoto odstavce, případně v důsledku účasti na trestném činu nebo trestných činech za účelem ukrytí nebo zatajení nedovoleného zdroje příjmů, nebo za účelem poskytnutí pomoci kterékoliv osobě zúčastněné na spáchání trestného činu nebo trestných činů, aby se mohla vyhnout odpovědnosti za svoje činy;
 - (ii) ukrytí nebo zatajování podstaty, zdroje, místa kde se nachází, způsobu šíření, převozu, práv k majetku, včetně práva vlastnického, pokud je známo, že tento majetek byl získán v důsledku trestného činu nebo trestných činů a které jako takové byly stanoveny v souladu s pododstavcem (a) tohoto odstavce, případně v důsledku účasti na takovém trestném činu nebo trestných činech;
- (c) s výhradou svých ústavních principů a základních zásad jejich právního systému:
- (i) získání, držba nebo užívání majetku, pokud v době jeho získání bylo známo, že takovýto majetek byl získán v důsledku trestného činu nebo trestných činů, které byly jako takové stanoveny v souladu s pododstavcem (a) tohoto odstavce nebo v důsledku účasti na tomto trestném činu nebo trestných činech;
 - (ii) držba zařízení nebo materiálů, nebo látek uvedených v tabulce I a tabulce II, pokud je známo, že se používají nebo jsou určeny k nedovolenému pěstování, výrobě, nebo zhotovování jakýchkoli omamných nebo psychotropních látek;
 - (iii) veřejné podněcování nebo navádění jiných osob jakýmikoliv prostředky ke spáchání některého z trestných činů, označených jako takové v tomto článku, případně k nedovolenému používání omamných nebo psychotropních látek;
 - (iv) účast, spolčení, spiknutí za účelem spáchání činu nebo činů, které jsou uvedeny v tomto článku, pokusy o dokonání takového trestného činu nebo činů, napomáhání, podněcování, navádění a rady ke spáchání trestného činu.

* Míněny Jednotná úmluva o omamných látkách ve znění Protokolu z r. 1972 a Úmluva o psychotropních látkách.

Úmluva dále v článku 3 obsahuje pravidla pro stanovení sankcí či jiných opatření vůči pachatelům trestných činů, uvedených v článku 1, přičemž obdobně jako předchozí dvě úmluvy výslovně zmiňuje kromě trestů též možnost využití opatření, jako jsou výchova, léčba, postpenitenciární péče, rehabilitace nebo resocializace, a to zejména, pokud je pachatel uživatelem OPL. Další ustanovení článku 3 stanoví některé možné zvláště přitěžující okolnosti těchto trestných činů a podrobnosti o postupu při stíhání jejich pachatelů.

Jak již bylo uvedeno, Úmluva se mezinárodní spoluprací při potírání obchodu s drogami zabývá komplexněji, takže upravuje řadu dalších aspektů této problematiky, zejména povinnosti smluvních států a pravidla jejich vzájemné spolupráce v oblasti vydávání pachatelů trestných činů, k jejichž postihu zavazuje, zabavování výnosů z této trestné činnosti a zabavování samotných OPL, zařízení, materiálů či prostředků užitých ke spáchání těchto trestných činů nebo k jejich spáchání určených. Obsahuje též základní úpravu vzájemné právní pomoci při postihu obchodování s drogami mezi smluvními státy a stanoví další závazky smluvních států v rámci mezinárodní spolupráce v této oblasti. Pro účely kontroly plnění svých cílů upravuje Úmluva také působnost INCB a CND.

II.1.2. Evropská legislativa

Sjednocováním Evropy dochází nejen k oslabení hraničních kontrol mezi členskými státy, ale též ke zvětšení „jednotného“ trhu uživatelů drog. Za situace, kdy v Evropské unii jsou téměř tři desítky jurisdikcí různě upravujících trestnou činnost související s nelegálním obchodem s drogami, je pochopitelné, že se právní úprava postihu drogové kriminality a spolupráce mezi členskými státy v této oblasti staly předmětem zájmu evropských orgánů a institucí. (Tomášek, a další, 2009, stránky 269–287)

Z právních aktů Evropské unie má pro oblast postihu neoprávněného nakládání s omamnými a psychotropními látkami v členských státech EU přímý význam zejména **Rámcové rozhodnutí Rady 2004/757/SVV** ze dne 25. října 2004, kterým se stanoví minimální ustanovení týkající se znaků skutkových podstat trestných činů a sankcí v oblasti nedovoleného obchodu s drogami.²² Rámcové rozhodnutí²³ se vztahuje na protiprávní nakládání s drogami, jimiž se pro jeho účely rozumí omamné a psychotropní látky ve smyslu protidrogových úmluv OSN, a syntetické látky, podrobené kontrolním opatřením na základě společné akce 97/396/SVV ze dne 16. června 1997²⁴ (např. látky s označením 2C-I (2,5-dimetoxy-4-jódofenetylamín), 2C-T-2 (2,5-dimetoxy-4-ethylthiofenetylamín), 2C-T-7 (2,5-dimetoxy-4-(n)-propylthiofenetylamín), či TMA-2 (2,4,5-trimetoxyamfetamin)), a na protiprávní nakládání s prekursory.

22 Úřední věstník L 335, 11. 11. 2004.

23 V době, než vstoupila v platnost Lisabonská smlouva (Lisabonská smlouva pozměňující smlouvu o Evropské unii a smlouvu o založení Evropské unie, ze dne 13. prosince 2007, Úřední věstník C 306, 17. 12. 2007), sloužila rámcová rozhodnutí Rady EU ke sblížení právních předpisů členských států v oblasti tzv. třetího pilíře (spolupráce ve věcech justice a vnitra), přičemž byla závazná pro členské státy co do výsledku, kterého má být dosaženo, zatímco volba forem a prostředků se ponechávala vnitrostátním orgánům členských států (tj. tyto právní akty neměly přímý účinek v členských státech).

24 Úřední věstník L 167, 25. 6. 1997.

Rámcové rozhodnutí zavazuje členské státy přijmout nezbytná opatření, aby jejich právní řád pokládal za trestné činy následující druhy jednání, jsou-li úmyslná a protiprávní:

- a) výroba, zhotovování, extrahování, příprava, nabízení, nabízení za účelem prodeje, šíření, prodej, dodávání za jakýchkoliv podmínek, překupnictví, zasílání, tranzitní přeprava, převážení, dovoz nebo vývoz drog;
- b) pěstování opiového máku, keřů koky nebo rostlin Cannabis;
- c) držení nebo nákup drog za účelem některých činností uvedených pod písmenem a);
- d) zhotovování, převážení nebo šíření prekursorů, pokud je známo, že jsou určeny k použití při nedovolené výrobě nebo zhotovení drog.

Trestné mají být i případy návodu, pomoci či pokusu ve vztahu k uvedeným trestným činům, s možností výjimky u pokusu nabízení, přípravy či držení drog. Rámcové rozhodnutí se nicméně nevztahuje na případy, kdy se pachatel dopustí některého z výše popsaných jednání „výhradně pro svou vlastní spotřebu, jak je vymezena vnitrostátními právními předpisy“.

Poměrně konkrétní je Rámcové rozhodnutí, pokud jde o sankce za vyjmenované trestné činy. Jako základní pravidlo vyžaduje, aby členské státy umožnily za uvedené trestné činy ukládat účinné, přiměřené a odrazující tresty. Toto pravidlo dále konkretizuje tak, že stanoví trestní sazby, jež mají v členských státech na uvedené trestné činy dopadat. Jedná se o:

- trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně 1 až 3 roky v základní skutkové podstatě;
- trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně 5 až 10 let v případě, že se jedná o velké množství drog, nebo o drogy, které nejvíce poškozují zdraví, nebo pokud následkem trestného činu byla těžká újma na zdraví velkého počtu osob, anebo jde-li o prekursory a čin byl s úmyslem použít prekursory k výrobě nebo zhotovení drog spáchán v rámci zločinného spolčení (jak je vymezeno ve společné akci 98/733/SVV);
- trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně 10 let, jde-li o drogy a čin byl spáchán v rámci zločinného spolčení.

Mírnější tresty připouští Rámcové rozhodnutí pro případy, kdy se pachatel zřekne trestné činnosti vztahující se k nedovolenému obchodu s drogami a prekursory, a poskytne správním nebo justičním orgánům informace, které by jiným způsobem získat nemohly a které jim pomáhají v zabránění nebo zmírnění účinků trestného činu, v identifikaci nebo soudním stíhání dalších pachatelů, v nalezení důkazů nebo v zabránění dalším trestným činům, na něž se Rámcové rozhodnutí vztahuje.

Kromě toho Rámcové rozhodnutí ukládá s výhradou práv obětí a třetích stran jednajících v dobré víře umožnit propadnutí látek, jež jsou předmětem uvedených trestných činů, nástrojů použitých nebo zamýšlených k použití při těchto trestných činech a výnosů z těchto trestných činů, nebo propadnutí majetku v hodnotě odpovídající těmto výnosům, látkám nebo nástrojům.

Rámcové rozhodnutí obsahuje zároveň zvláštní ustanovení o trestní odpovědnosti právnických osob za uvedené trestné činy a o sankcích pro právnícké osoby za jejich spáchání.

Jak již bylo uvedeno, Rámcové rozhodnutí pod pojem „droga“ zahrnuje i syntetické látky, podrobené kontrolním opatřením na základě společné akce 97/396/SVV. Tento předpis byl v roce 2005 nahrazen Rozhodnutím Rady 2005/387/SVV ze dne 10. května 2005, o výměně informací, hodnocení rizika a kontrole nových psychoaktivních látek.²⁵ Na jeho základě jsou kontrolním opatřením ze strany EU podrobovány další látky (např. mefedron), na něž ovšem Rámcové rozhodnutí nedopadá vzhledem k přetrvávajícímu odkazu na předchozí úpravu, tedy společnou akci 97/396/SVV. Z toho důvodu již probíhá v rámci EU legislativní proces, jehož výsledkem by mělo být komplexnější řešení problematiky nových psychoaktivních látek, včetně jejich podřízení režimu Rámcového rozhodnutí.

Z dalších právních aktů Evropské unie mají značný význam pro oblast postihu nedovoleného nakládání s drogami v ČR přímo použitelné předpisy, týkající se kontroly prekursů. Již samotná definice prekursů v českém právním řádu odkazuje na evropskou legislativu²⁶, která se tak přímo podílí na stanovení podmínek trestní odpovědnosti za nedovolené nakládání s prekursory. Jedná se v současnosti o *Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 273/2004 ze dne 11. února 2004, o prekurech drog*²⁷, *Nařízení Rady (ES) č. 111/2005 ze dne 22. prosince 2004, kterým se stanoví pravidla pro sledování obchodu s prekursory drog mezi Společenstvím a třetími zeměmi*²⁸, jakož i *Nařízení Komise (ES) č. 1277/2005 ze dne 27. července 2005*²⁹, kterým se stanoví prováděcí pravidla k oběma výše uvedeným nařízením.³⁰

II.2. Drogové trestné činy podle trestního zákoníku ve srovnání s předchozí úpravou

V trestním zákoně č. 140/1961 Sb. byly drogové trestné činy upraveny v rámci hlavy IV. zvláštní části mezi trestnými činy obecně nebezpečnými, a to jako trestné činy nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187, § 187a a § 188 tr. zák., a trestný čin šíření toxikomanie dle § 188a tr. zák.

Trestní zákoník č. 40/2009 Sb. řadí drogovou kriminalitu nadále mezi trestné činy obecně nebezpečné, nyní upravené v hlavě VII. zvláštní části. Rozeznává pět drogových trestných činů, jejichž skutkové podstaty obsahují ustanovení § 283 – § 287, a sice nedovolenou výrobu a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy (§ 283), přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu (§ 284), nedovolené pěstování rostlin

25 Úřední věstník L 127, 20. 5. 2005.

26 Viz § 1 zákona č. 272/2013 Sb., o prekurech drog; byť česká definice je širší a za účelem zohlednění podmínek v ČR zahrnuje nad rámec evropské úpravy mezi prekursory drog i zvláštní kategorii tzv. výchozích a pomocných látek (§ 35 a násl. zákona o prekurech drog).

27 Úřední věstník L 47, 18. 2. 2004.

28 Úřední věstník L 22, 26. 1. 2005.

29 Úřední věstník L 202, 3. 8. 2005.

30 K podrobnostem o těchto, ale i dalších dokumentech EU v dané oblasti viz (Tomášek, a další, 2009).

obsahujících omamnou nebo psychotropní látku (§ 285), výrobu a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedy (§ 286), a šíření toxikomanie (§ 287).

Při pohledu na jednotlivé skutkové podstaty (viz dále) lze konstatovat, že nová úprava do značné míry vyšla z úpravy předchozí, ovšem přinesla i poměrně výrazné změny. Koncepční rozdíly lze spatřovat zejména v následujících aspektech. (Zeman, 2009)

Trestní zákoník:

- stanovil rozdílné trestní sazby za neoprávněné přechovávání drogy pro vlastní potřebu v množství větším než malém, pokud jde o konopné drogy na jedné straně a ostatní omamné či psychotropní látky na straně druhé (§ 284 odst. 1, resp. § 284 odst. 2);
- zavedl nové skutkové podstaty spočívající v neoprávněném pěstování rostlin obsahujících OPL pro vlastní potřebu v množství větším než malém, přičemž výši trestní sazby odlišil takové pěstování rostliny konopí od pěstování jiných rostlin obsahujících OPL (§ 285);
- zmocnil vládu, aby nařízením stanovila, jaké je množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek a přípravků je obsahujících (§ 289). Zároveň měla vláda nařízením stanovit také to, které rostliny nebo houby se považují za rostliny a houby obsahující omamnou nebo psychotropní látku, a jaké je jejich množství větší než malé.

V následujících částech této kapitoly, věnujících se právní úpravě jednotlivých drogových trestných činů, se zaměříme primárně na změny, které do této oblasti přinesl trestní zákoník. Komplexní rozbor předchozí či současné právní úpravy lze nalézt v jiných pramenech. (srov. např. Šámal, a další, 2010, stránky 2 613–2 665; Šámal, Púry, & Rizman, 2004, stránky 1 153–1 980; Sotolář, Púry, Šámal, Kalina, & Kudrle, 2002, stránky 48–480)

II.2.1. Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy (§ 283 tr. zákoníku)

Trestný čin nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy dle § 283 tr. zákoníku postihuje především výrobu a distribuci drog a jejich prekursorů. Na tento typ jednání dopadala v trestním zákoně č. 140/1961 Sb. ustanovení § 187 o trestném činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů. Srovnání skutkových podstat obou trestných činů nabízí Tabulka 1.

Tabulka 1: Srovnání § 187 trestního zákona s § 283 trestního zákoníku

Trestní zákon č. 140/1961 Sb. (stav k 31. 12. 2009)	Trestní zákoník č. 40/2009 Sb. (stav k 31. 12. 2013)
<p style="text-align: center;">§ 187</p> <p>Nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů</p> <p>(1) Kdo neoprávněně vyrobí, doveze, vyveze, proveze, nabídne, zprostředkuje, prodá nebo jinak jinému opatří nebo pro jiného přechovává omamnou nebo psychotropní látku, přípravek obsahující omamnou nebo psychotropní látku, prekursor nebo jed, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.</p> <p>(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán, a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny, nebo ve větším rozsahu, nebo b) spáchá-li takový čin vůči osobě mladší než osmnáct let.</p> <p>(3) Odnětím svobody na osm až dvanáct let bude pachatel potrestán, a) získá-li činem uvedeným v odstavci 1 značný prospěch, b) spáchá-li takový čin vůči osobě mladší patnácti let, nebo c) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví.</p> <p>(4) Odnětím svobody na deset až patnáct let bude pachatel potrestán, a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví více osob nebo smrt, b) získá-li takovým činem prospěch velkého rozsahu, nebo c) spáchá-li takový čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech.</p>	<p style="text-align: center;">§ 283</p> <p>Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy</p> <p>(1) Kdo neoprávněně vyrobí, doveze, vyveze, proveze, nabídne, zprostředkuje, prodá nebo jinak jinému opatří nebo pro jiného přechovává omamnou nebo psychotropní látku, přípravek obsahující omamnou nebo psychotropní látku, prekursor nebo jed, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem.</p> <p>(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 a) jako člen organizované skupiny, b) ač byl za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán, c) ve značném rozsahu, nebo d) ve větším rozsahu vůči dítěti nebo v množství větším než malém vůči dítěti mladšímu patnácti let.</p> <p>(3) Odnětím svobody na osm až dvanáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán, a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví, b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch, c) spáchá-li takový čin ve velkém rozsahu, nebo d) spáchá-li takový čin ve větším rozsahu vůči dítěti mladšímu patnácti let.</p> <p>(4) Odnětím svobody na deset až osmnáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán, a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob nebo smrt, b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu, nebo c) spáchá-li takový čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech.</p> <p>(5) Příprava je trestná.</p>

Základní skutková podstata trestného činu dle § 283 tr. zákoníku i trestní sazba na ni stanovená prakticky odpovídají znění § 187 odst. 1 tr. zák. Uvedené ustanovení tedy postihuje následující formy nakládání s OPL, prekursory, přípravky obsahujícími OPL a jedy, pokud se jedná o nakládání neoprávněně: (a) výrobu, (b) dovoz, (c) vývoz, (d) průvoz, (e) nabídku, (f) zprostředkování, (g) prodej, (h) jiný způsob opatření jiné osobě, (i) přechovávání pro jiného.

Z hlediska kategorizace trestných činů v trestním zákoníku (§ 14) je trestný čin, popsaný v základní skutkové podstatě § 283 přečinem, zatímco trestné činy, spočívající v naplnění kvalifikovaných skutkových podstat § 283, jsou zvláště závažnými zločiny.

II.2.1.1. Speciální recidiva pachatele

V kvalifikovaných skutkových podstatách tohoto trestného činu trestní zákoník přinesl některé významnější změny. Doplněna byla nová okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby (okolnost zvláště přitěžující), spočívající v tom, že pachatel byl za čin dle odstavce 1 v **posledních třech letech odsouzen nebo potrestán** (§ 283 odst. 2 písm. b)). Nová úprava tedy umožňuje přísnější postih pachatelů, kteří se výroby či distribuce drog, popř. dalších jednání, popsaných v základní skutkové podstatě, dopouštějí opakovaně, resp. kteří jsou za takové jednání opakovaně postihováni. Toto ustanovení dopadá na případy speciální recidivy pachatele trestného činu dle § 283 odst. 1 tr. zákoníku, tj. případy, kdy byl takový pachatel již v minulosti za tento trestný čin odsouzen nebo potrestán.

Nejvyšší soud se již vyjádřil k otázce, zda je podmínka speciální recidivy splněna i tehdy, kdy předchozí odsouzení či potrestání nebylo přímo za trestný čin dle § 283 odst. 1 tr. zákoníku, ale za analogický trestný čin dle § 187 odst. 1 tr. zák. Ze srovnání skutkových podstat obou těchto trestných činů podle Nejvyššího soudu vyplývá, že jejich zákonné znaky se překrývají, mají stejný objekt i objektivní stránku obsahující jednotlivé způsoby jednání a spočívající v nakládání s těmito látkami. Vzhledem ke kontinuitě nové i dřívější právní úpravy je proto u těchto trestných činů zřejmé, že u pachatele, který byl pravomocně odsouzen a potrestán za trestný čin podle § 187 tr. zák., je splněna okolnost podmiňující použití přísnější trestní sazby nově zakotvená v ustanovení § 283 odst. 1, 2 písm. b) tr. zákoníku.³¹

Pachatel je za daný trestný čin „odsouzen“, pokud ohledně tohoto činu nabyl právní moci odsuzujícího rozsudek, a „potrestán“, pokud vykonal alespoň část trestu, který mu byl takovým rozsudkem uložen.³² Předpokladem naplnění uvedené kvalifikované skutkové podstaty je, že k odsouzení nebo potrestání došlo v posledních třech letech. U „odsouzení“ je rozhodující právní moc rozsudku, kdežto u „potrestání“ okamžik výkonu trestu, upuštění od výkonu trestu, okamžik podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, podmíněného upuštění od výkonu zbytku trestu zákazu činnosti nebo zákazu pobytu, prominutí trestu nebo jeho zbytku na základě milosti, amnestie apod. (Šámal, a další, 2010, str. 2 622)

Jako trestný čin nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 283 odst. 1, odst. 2 písm. b) tr. zákoníku je nutno posoudit čin pachatele i tehdy, byl-li až v průběhu jednání páchaného po určitou dobu a vykazujícího znaky trestného činu podle § 283 odst. 1 tr. zákoníku pravomocně odsouzen za trestný čin podle § 283 tr. zákoníku, jehož se dopustil jiným skutkem. Pro naplnění tohoto kvalifikačního znaku je rozhodný stav v době, kdy bylo dokončeno jednání, jímž byl čin spáchán, nikoliv, kdy bylo takové jednání započato.³³

31 Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 418/2012, ze dne 16. 5. 2012.

32 Podmínkou ovšem je, že se ohledně odsouzení, které zakládá recidivu, na pachatele z některého ze zákonem stanovených důvodů nehledí, jako by odsouzen nebyl.

33 Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 6 Tdo 894/2012, ze dne 19. 9. 2012.

II.2.1.2. Rozsah trestného činu

Trestní zákon č. 140/1961 Sb. obsahoval u drogových trestných činů jako okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby znak spočívající v tom, že pachatel čin spáchal „ve větším rozsahu“ (§ 187 odst. 2 písm. a), § 187a odst. 2, § 188 odst. 2 písm. a)). Kvalifikované skutkové podstaty drogových trestných činů v trestním zákoníku tento znak obsahují rovněž, avšak kromě něj rozeznávají i „značný rozsah“ a „velký rozsah“ (§ 283 odst. 2 písm. c), § 283 odst. 2 písm. d), § 283 odst. 3 písm. c), § 283 odst. 3 písm. d), § 284 odst. 3, § 284 odst. 4, § 285 odst. 3, § 285 odst. 4, § 286 odst. 2 písm. b), § 286 odst. 2 písm. c)). Jedná se o jednotlivé stupně rozsahu, v němž byl čin spáchán. Přitom z kvantitativního hlediska by značný rozsah měl být větší než větší rozsah a menší než velký rozsah. (Šámal, a další 2010, str. 2 622)

Judikatura se před rokem 2010 vcelku ustálila na pojetí, podle kterého pojem „ve větším rozsahu“ vyjadřuje jednak kvantitativní a jednak kvalitativní stránku prodeje a držení OPL ve svém celku a míru ohrožení života a zdraví jejich uživatelů. Při hodnocení tohoto kritéria měl být kromě množství látky zásadní též její druh a četnost osob, jejichž potřebu mohou potenciálně uspokojit. Pokud jde o množství látky, mělo značně přesahovat jednotlivou denní spotřební dávku a zároveň být tak velké, že by bylo potenciálně způsobitelné ohrozit na zdraví nebo přímo na životě větší počet osob. Za významné aspekty byly pokládány také finanční vyjádření hodnoty prodávané nebo držené látky, způsob provedení činu a kvalita takové látky. Přitom se pro naplnění znaku „ve větším rozsahu“ pokládalo za dostatečné i splnění jen jednoho ze shora uvedených kritérií. Soudy také nevyloučily, že s ohledem na konkrétní specifické okolnosti případu může převážít význam i některého jiného kritéria, například délka doby, po kterou pachatel uvedené látky prodával či držel nebo pravidelnost zásobování určité osoby těmito látkami.³⁴ Nejvyšší soud v jiném svém rozhodnutí konstatoval, že závěr o naplnění tohoto znaku je nutné opřít především o množství látky, s níž pachatel předpokládaným způsobem nakládal. Současně je však třeba podpůrně zohlednit i další okolnosti, za nichž byl takový čin spáchán, tedy zejména způsob, jakým pachatel s uvedenými látkami nakládal, dobu, po kterou tak činil, počet osob, jimž je např. opatřil, prodal nebo pro ně přechovával, případně i jiné skutečnosti.³⁵

Záhy poté, co nový trestní zákoník nabyl účinnosti, objevily se v aplikační praxi soudů ohledně výkladu znaků skutkových podstat „větší rozsah“, „značný rozsah“ a „velký rozsah“ poměrně výrazné rozdíly. K jejich odstranění po určitou dobu nepřispívala ani rozhodovací činnost Nejvyššího soudu, jehož různé senáty vykládaly uvedené znaky odlišným způsobem. Jednotlivé úrovně rozsahu (větší, značný, velký) by měly představovat určité odstupňování, pokrývající od úrovně „větší rozsah“ celou škálu případů trestně postižitelného nakládání s OPL. Ve snaze získat jednotné, byť orientační vodítko pro kvantifikaci tohoto odstupňování v konkrétních případech, Nejvyšší soud v několika případech vyšel ze vzájemného poměru hodnot „množství většího než malého“ a „většího rozsahu“, jak pro jednotlivé nejčastěji v ČR užívané OPL vyplýval z Přílohy č. 2

34 Viz např. usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 6 Tdo 620/2003, ze dne 28. 5. 2003, usnesení Městského soudu v Praze sp. zn. 7 To 380/2001, ze dne 7. 11. 2001, či usnesení Městského soudu v Praze sp. zn. 7 To 173/2001, ze dne 23. 5. 2001.

35 Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 5 Tdo 280/2005, ze dne 6. 3. 2005.

Pokynu obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně č. 1/2008³⁶, kterou pro účely výkladu uvedených znaků skutkových podstat drogových trestných činů dle trestního zákona č. 140/1961 Sb. soudní praxe akceptovala. Vzájemný poměr uvedených hodnot v tomto Pokynu obecné povahy, vyjádřený pro každou z vyjmenovaných OPL určitým násobkem hmotnosti účinné látky (např. u heroinu byla hmotnost účinné látky, podmiňující „větší rozsah“ činu, desetinasobkem minimální hmotnosti účinné látky, představující „množství větší než malé“), pak byl aplikován na vzájemný poměr znaků „větší rozsah“ a „značný rozsah“, a znaků „značný rozsah“ a „velký rozsah“. Hodnoty „množství většího než malého“ jako základ pro následnou kvantifikaci jednotlivých stupňů rozsahu Nejvyšší soud přebíral z Přílohy č. 2 nařízení vlády č. 467/2009 Sb.³⁷

Rozdíl mezi pojetím jednotlivých senátů Nejvyššího soudu spočíval zejména v tom, jakou váhu při posuzování, zda byl čin spáchán v určitém stupni rozsahu, přikládaly jiným okolnostem, než jen množství (hmotnosti) účinné látky. V některých rozhodnutích byl vyjádřen názor, že některé další okolnosti, za nichž byl čin spáchán, zejména způsob, jakým pachatel s látkou nakládal, dobu, po kterou tak činil, počet osob, jimž látku opatřil atd., je třeba brát v úvahu, ale pouze podpůrně a zejména tehdy, jestliže množství drogy je blízko hranice rozhodné pro naplnění uvedeného zákonného znaku.³⁸ Jiná rozhodnutí se v této otázce více blížila výše citované judikatuře z období před rokem 2010, která připouštěla, že význam dalších okolností činu může být pro posouzení jeho rozsahu stejný jako množství OPL, s nimiž pachatel v daném případě nakládal.³⁹ Mezi rozhodnutími Nejvyššího soudu se objevil i názor, zpochybňující samotný výše popsáný způsob vymezování hranic jednotlivých stupňů rozsahu pomocí násobků, vycházejících ze vzájemného poměru hodnot „množství většího než malého“ a „většího rozsahu“, vyplývajících z Pokynu obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně č. 1/2008.⁴⁰

Za účelem sjednocení soudní praxe se k této otázce vyjádřil i velký senát trestního kolegia Nejvyššího soudu.⁴¹ Konstatoval, že pro závěr o naplnění znaků spočívajících ve spáchání trestného činu nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy „ve větším rozsahu“, „ve značném rozsahu“ a „ve velkém rozsahu“ ve smyslu § 283 odst. 2 písm. c), d), odst. 3 písm. c), d) tr. zákoníku je východiskem určitý násobek takového množství OPL, které je podle nařízení vlády č. 467/2009 Sb., ve znění nařízení vlády č. 4/2012 Sb., označeno jako „množství větší než malé“. „Větším rozsahem“ je pak desetinasobek množství většího než malého, „značným rozsahem“ je desetinasobek takto určeného většího rozsahu a „velkým rozsahem“ je desetinasobek takto určeného značného rozsahu. Základem pro toto určení by měl být násobek množství účinné

36 Před 1. dubnem 2008 byla podobná tabulka hodnot obsažena v Pokynu obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně č. 2/2006.

37 Srov. např. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 1103/2011, ze dne 22. 9. 2011, usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tdo 1337/2010, ze dne 24. 11. 2010, usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tdo 12/2011, ze dne 27. 4. 2011, usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 6 Tdo 42/2011, ze dne 25. 1. 2011.

38 Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tdo 1337/2010, ze dne 24. 11. 2010, usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tdo 12/2011, ze dne 27. 4. 2011.

39 Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 463/2010, ze dne 12. 5. 2010.

40 Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 3/2012, ze dne 25. 7. 2012.

41 Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 15 Tdo 1003/2012, ze dne 27. 2. 2013.

látky, vymezeného jako množství větší než malé ve smyslu nařízení vlády č. 467/2009 Sb. Jen v případě, když nelze zjistit přesné množství účinné látky, např. byla-li OPL již spotřebovaná jejími konzumenty, lze vycházet z celkového množství směsi obsahující OPL, kterou pachatel neoprávněně vyrobil, dovezl, vyvezl, provezl, nabídl atd. ve smyslu § 283 odst. 1 tr. zákoníku, nejsou-li zde pochybnosti o tom, že pachatel vyrobil nebo jinak nakládal s drogou v její obvyklé kvalitě.

Zároveň ovšem velký senát doplnil, že určitý rozsah (větší, značný, velký) spáchání trestného činu nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy nelze redukovat jen na množství příslušné drogy, kterou pachatel nelegálně vyrobil, nebo s níž jinak nakládal ve smyslu § 283 odst. 1 tr. zákoníku, ale při jeho stanovení se uplatní i další okolnosti, jež zohledňovala dosavadní judikatura (viz výše). Proto v konkrétním případě, pokud to odůvodňují i tyto další okolnosti činu, není vyloučeno, aby byl příslušný zákonný (kvantifikační) znak, který podmiňuje použití přísnější právní kvalifikace a vyjadřuje rozsah spáchání trestného činu, naplněn i tehdy, jestliže pachatel vyrobil, dovezl, vyvezl, provezl, nabídl nebo jinak nakládal s takovým množstvím drogy, které sice neodpovídalo celému desetinásobku požadovaného množství, ale již se mu dostatečně přiblížilo, anebo naopak nemusí být tento zákonný znak naplněn, jestliže množství drogy jen nevýrazně přesáhlo stanovený desetinásobek rozhodný pro daný rozsah.

Poměrně záhy po vydání tohoto sjednocujícího výkladu se ovšem musely orgány činné v trestním řízení a zejména soudy při aplikaci zmíněných ustanovení vypořádat s další komplikací, kterou představoval zásah Ústavního soudu, který s účinností od 23. 8. 2013 zrušil část ustanovení § 289 odst. 2 tr. zákoníku a související část nařízení vlády č. 467/2009 Sb., včetně tabulky hodnot množství většího než malého OPL pro účely trestního zákoníku (viz dále).⁴² Otázkou bylo, zda lze i nadále používat pravidlo určitého násobku množství účinné látky či směsi OPL jako základní kritérium pro odstupňování jednotlivých úrovní rozsahu činu, a hodnoty OPL ze zrušené části nařízení vlády č. 467/2009 Sb. jako výchozí hodnoty pro takové odstupňování. Z rozhodovací praxe Nejvyššího soudu od účinnosti citovaného nálezu Ústavního soudu je zřejmé, že za primární hledisko pro vymezení rozsahů nadále pokládá násobky množství OPL, jehož spodní hranici tvoří „množství větší než malé“. Neexistuje totiž podle jeho názoru jiný nástroj, který by lépe vystihoval pojem „rozsahu“, použitého zákonodárcem pro rozlišování intenzity páchaní trestné činnosti související s výrobou, distribucí či jinou manipulací s OPL.⁴³ Zároveň Nejvyšší soud zdůrazňuje nutnost zohledňovat v této souvislosti i další okolnosti, za nichž byl čin spáchán (způsob, jakým pachatel s uvedenými látkami nakládal, dobu, po kterou tak činil, počet osob, jimž je např. opatřil, prodal nebo pro ně přechovával, vyšší peněžité částky, kterou za jejich prodej získal, intenzitu újmy, jež hrozila nebo skutečně nastala u konzumentů vyrobených či distribuovaných drog, apod.).⁴⁴

42 Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 13/12, ze dne 23. 7. 2013.

43 Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 714/2014, ze dne 16. 7. 2014. Obdobně viz např. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tdo 495/2014, ze dne 22. 4. 2014 či usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tdo 373/2014, ze dne 26. 3. 2014.

44 Např. Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tdo 495/2014, ze dne 22. 4. 2014, usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tdo 407/2014, ze dne 16. 4. 2014, usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tdo 373/2014, ze dne 26. 3. 2014, či usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 933/2013, ze dne 16. 10. 2013.

Nejvyšší soud zřejmě připouští použití hodnot OPL, obsažených ve zrušené příloze nařízení vlády č. 467/2009 Sb., i nadále jako výchozích hodnot pro odstupňování rozsahu činu, a to nejen ve vztahu k trestným činům, spáchaným před účinností nálezu (intertemporální účinky nálezu se odvíjejí *ex nunc*), ale i při rozhodování o skutcích, k nimž došlo či dojde později. Je tomu tak z toho důvodu, že takto stanovené množství do jisté míry odráží poznatky současné lékařské vědy o vlivu omamných a psychotropních látek a jedů na lidský organismus, způsob zneužívání těchto látek i působení jejich zneužívání na lidskou společnost jako takovou, na což lze usuzovat z toho, že zrušené nařízení vlády se při stanovení jednotlivých množství zakázaných látek opíralo o výsledky činnosti široké meziresortní expertní skupiny.⁴⁵ Jako alternativu v některých dalších rozhodnutích nabízí možnost použít pro určení výchozích hodnot tabulku orientačních hodnot množství většího než malého OPL, obsaženou v příloze ke stanovisku trestního kolegia Nejvyššího soudu sp. zn. Tpjn 301/2013, ze dne 13. 3. 2014 (viz dále).⁴⁶

45 Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 3 Tdo 690/2013, ze dne 21. 8. 2013. Shodný názor lze nalézt i v usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tdo 373/2014, ze dne 26. 3. 2014.

46 Např. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tdo 495/2014, ze dne 22. 4. 2014, či usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 714/2014, ze dne 16. 7. 2014.

Postup podle trestního zákona č. 140/1961 Sb.

Obžalovaný Z. K. byl rozsudkem Krajského soudu v Plzni ze dne 2. 4. 2009, č. j. 4T 9/2008 – 2126, uznán vinným pokračujícím trestným činem nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187 odst. 1, odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a) tr. zák. Podle skutkových zjištění soudu se tohoto trestného činu dopustil tím, že v období od počátku roku 2000 do února 2008 sám či prostřednictvím spoluobžalované I. K. na různých místech v Plzni opakovaně prodával látku obsahující heroin v nezjištěné koncentraci nejméně 18 osobám, které soud ve výroku rozsudku označil a vyčíslil u nich též minimální (prokázané) množství látky, jež od obžalovaného koupili a minimální (prokázanou) cenu, kterou mu za drogu zaplatili. Podle soudu tak obžalovaný neoprávněně prodal a jinak jinému opatřil omamnou látku, spáchal takový čin ve větším rozsahu a takovým činem získal značný prospěch, za což byl odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání deseti roků, pro jehož výkon byl zařazen do věznice s ostrahou. Dále mu byl uložen trest propadnutí věci, a to zajištěných dvou mobilních telefonů, drogy a finanční hotovosti. Odvolání obžalovaného proti rozsudku bylo následně Vrchním soudem v Praze zamítnuto.

Při právní kvalifikaci jednání obžalovaného vycházel soud z množství heroinu, které prokazatelně prodal jednotlivým odběratelům. Došel tak k množství 5 079,6g prodaného heroinu (resp. směsi obsahující heroin v nezjištěné koncentraci), což, jak uzavřel, odpovídá většímu rozsahu činu. Tento závěr potvrdil i odvolací soud, jenž poukázal na skutečnost, že podle tehdy používané tabulky hraničních hodnot OPL, obsažené v pokynu obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně (viz výše), postačuje k naplnění znaku „ve větším rozsahu“ neoprávněně nakládat s 1,5g heroinu.

Pokud jde o výši prospěchu z trestného činu, soud zjistil, že obžalovaný kupoval 1g heroinu za 700 Kč a prodával jej za 1 000 Kč. Došel tak k celkovému prospěchu obžalovaného ve výši 1 523 880 Kč, což naplňuje znak značného prospěchu.

Postup podle trestního zákoníku č. 40/2009 Sb.

Obžalovaný P. T. byl rozsudkem Krajského soudu v Ostravě ze dne 20. 6. 2013, č. j. 50T 1/2013 – 1886, uznán vinným zvlášť závažným zločinem nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy dle § 283 odst. 1, odst. 2 písm. c), odst. 3 písm. b) tr. zákoníku. Toho se dopustil tím, že v období od podzimu 2010 do března 2012 na různých místech v Českém Těšíně opakovaně prodával pervitin a marihuanu celé řadě osob, zčásti ztotožněných a zčásti nezotožněných, přičemž část prodané marihuany sám vypěstoval na zahradě a ve sklepních prostorách domku své matky, kde též přechovával 5 642,37g rostlinné hmoty s obsahem 435,91g THC, a dále ve svém bydlišti přechovával za účelem další distribuce 53,2334g pervitinu o obsahu 38,4071g účinné látky metamfetamin, a 1 116ks tablet léčiva Sudafed, používaného jako prekursoru při výrobě pervitinu. U ztotožněných odběratelů soud ve výroku specifikoval minimální (prokázané) množství zakoupené drogy a její minimální (prokázanou) zaplacenou cenu. Tím podle soudu obžalovaný neoprávněně vyrobil, prodal, jinak jinému opatřil a pro jiného přechovával omamnou látku, psychotropní látku a prekursoru, uvedený čin spáchal ve značném rozsahu a v úmyslu získat pro sebe značný prospěch. Za to mu byl uložen trest odnětí svobody v trvání osmi roků a osmi měsíců, k jehož výkonu byl zařazen do věznice se zvýšenou ostrahou, a dále trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, a to zajištěných OPL a prekursorů, zařízení a pomůcek pro pěstování rostlin konopí, finanční hotovosti a osobního motorového vozidla. Odvolání obžalovaného proti rozsudku bylo Vrchním soudem v Olomouci zamítnuto. Provedeným dokazováním soud měl za prokázané, že obžalovaný měl připraveno k zobchodování či zobchodoval nejméně 12kg marihuany a nejméně 330g pervitinu, přičemž dalších cca 46g pervitinu měl možnost získat z u něj zajištěného prekursoru Sudafed. Pro účely právní kvalifikace vycházel z rozhodnutí velkého senátu Nejvyššího soudu sp. zn. 15 Tdo 1003/2012, podle něhož by v té době stačilo k naplnění zákonného znaku „ve značném rozsahu“ již 1 500g marihuany (sušiny) či 200g pervitinu (směsi), což bylo v posuzovaném případě s rezervou splněno, a to při zohlednění, že trestnou činnost obžalovaný páchal po dobu více než roku, plánovitě, promyšleně, a s investicemi do zařízení vlastní pěstírny konopí.

Pokud jde o výši prospěchu, soud v odůvodnění rozsudku podrobně rozebral informace, vyplývající k této otázce z provedených důkazů. Na jejich základě měl za prokázané, že čistý zisk obžalovaného z prodeje drog do jeho zadržení činil nejméně 390 000 Kč. Vzhledem k tomu, že trestní zákoník nemezuje příslušnou okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby jen na již získaný prospěch, ale

vztahuje ji i na prospěch, který měl pachatel „pouze“ v úmyslu získat, mohl soud započítat i potenciální zisk z prodeje drog, jež u něj byly zajištěny. Po zohlednění nákladů na jejich obstarání dospěl soud k vyšší čistého zisku, jehož by obžalovaný prodejem zajištěných drog dosáhl, nejméně 233 140,50 Kč. To spolu s prospěchem, získaným z prodeje drog do zadržení obžalovaného, převyšuje částku 500 000 Kč jako hranici značného prospěchu.

Srovnání

Srovnání obou případů mimo jiné – byť s vědomím určitého zjednodušení, které každé takové srovnání nutně přináší – ilustruje praktický dopad změny právní úpravy, spočívající v zavedení více úrovní rozsahu činu, a (možná především) souvisejícího vývoje judikatury k této otázce. V případě z roku 2009 byl obžalovanému Z. K. prokázán prodej 5 079,6 g směsi obsahující heroin, v případě z roku 2013 obžalovanému P. T. prodej (či chystaný prodej) 12 kg marihuany a 330 g směsi s obsahem pervitinu. Jednalo se o případy, kdy většina drogy nebyla zajištěna, takže nebylo možno vycházet z množství účinné látky ve směsi, ale soudy se musely spokojit s hmotností směsi.

Pokud by se Z. K. svého jednání dopustil za účinnosti nového trestního zákoníku, byl by vystaven přísnější právní kvalifikaci, neboť množství více než 5 kg heroinu by odůvodňovalo úvahu o posouzení jeho jednání jako činu spáchaného ve velkém rozsahu, tedy podle § 283 odst. 1, odst. 3 písm. c) tr. zákoníku, na který je stanovena trestní sazba odnětí svobody osm až dvanáct let). Při aplikaci pravidel, uvedených v rozhodnutí velkého senátu Nejvyššího soudu sp. zn. 15 Tdo 1003/2012, by spáchání činu ve velkém rozsahu odpovídala neoprávněná dispozice nejméně s 1,5 kg směsi heroinu, přičemž tato hranice byla v jeho případě překonána více než třikrát. Trestní zákon z r. 1961 Sb. ovšem u trestného činu dle § 187 již další úrovně rozsahu činu, než „větší rozsah“, nerozlišoval, takže pokud nebyly přítomny jiné okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, pachatel po dosažení této úrovně již neohrožila vyšší trestní sazba, než odpovídající právní kvalifikaci podle § 187 odst. 1, odst. 2 písm. a) tr. zák. (dvě léta až deset let), ani pokud neoprávněně nakládal s mnohonásobně vyšším množstvím drogy, než činila uznávaná spodní hranice „většího rozsahu“.⁴⁷

U obžalovaného P. T. lze zase upozornit na skutečnost, že pokud by se trestného činu dopustil po zrušení příslušné části nařízení vlády č. 467/2009 Sb. a soud by aplikoval následně stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu sp. zn. Tpjn 301/2013 (viz dále), přicházelo by v úvahu posouzení jeho jednání také jako činu spáchaného ve velkém rozsahu podle § 283 odst. 1, odst. 3 písm. c) tr. zákoníku. Zatímco nařízení vlády č. 467/2009 Sb. stanovilo u marihuany jako množství větší než malé více než 15 g sušiny, a při aplikaci „pravidla desetinásobku“ z rozhodnutí velkého senátu Nejvyššího soudu sp. zn. 15 Tdo 1003/2012 by k naplnění znaku „velkého rozsahu“ by zapotřebí bylo neoprávněně nakládání s více než 15 kg sušiny, ve stanovisku trestního kolegia Nejvyššího soudu sp. zn. Tpjn 301/2013 je množství větší než malé marihuany stanoveno na více než 10 g sušiny, takže „velkému rozsahu“ by odpovídalo neoprávněně nakládání s více než 10 kg sušiny, což obžalovaný P. T. splňoval.

Je zajímavé, že k takovým nikoliv nepodstatným posunům v právní kvalifikaci trestných činů, na které jsou stanoveny poměrně vysoké tresty, dochází nikoliv především na základě změny zákona, ale hlavně v důsledku vývoje judikatury, resp. změn hraničních hodnot množství OPL, stanovených v podzákoných předpisech a judikatuře.

II.2.1.3. Spáchání činu vůči dítěti

Trestní zákon z roku 1961 postihoval přísněji spáchání trestného činu dle § 187 *vůči osobě mladší 18 let* (§ 187 odst. 2 písm. b)), resp. *vůči osobě mladší 15 let* (§ 187 odst. 3 písm. b)). Trestní zákoník potřebu zvýšené ochrany dětí před vlivem drog nadále reflektuje, nicméně váže ji na další podmínku kvantitativní povahy – na spáchání činu v určitém rozsahu či množství. Jako okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby tak v ustanovení § 283 odst. 2 písm. d) obsahuje skutečnost, že se pachatel činu dopustí „ve větším rozsahu vůči dítěti nebo v množství větším než malém vůči dítěti mladšímu patnácti let“, a v ustanovení § 283 odst. 3 písm. d) skutečnost, že se ho dopustí „ve větším rozsahu vůči dítěti mladšímu patnácti let“. Lze se domnívat, že toto legislativní řešení bylo zvoleno mimo jiné za účelem zmírnění možných negativních důsledků, které by v některých

47 Obžalovaný Z. K. byl v tomto konkrétním případě potrestán podle trestní sazby uvedené ve třetím odstavci § 187 tr. zák., protože bylo prokázáno, že svým činem získal značný prospěch ve smyslu § 187 odst. 1, odst. 3 písm. a) tr. zák.

případech mohla mít skutečnost, že nový trestní zákoník neobsahuje obdobný korektiv aplikace okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby, jaký do 31. 12. 2009 upravoval trestní zákon č. 140/1961 Sb. v § 88 odst. 1.

Pokud jde o znak „větší rozsah“, lze odkázat na výše uvedenou pasáž, týkající se problematiky rozsahů drogových trestných činů. Je však vhodné připomenout, že mezi okolnosti činu, k nimž při posuzování existence většího rozsahu činu v konkrétním případě bude třeba přihlédnout, by měla – i v souladu s výše zmíněnou aktuální judikaturou – patřit též skutečnost, že odběratelem (uživatelé) drogy bylo či mělo být dítě, příp. dítě mladší 15 let.

Ustanovení § 283 odst. 2 písm. d) tr. zákoníku zahrnuje znak „množství větší než malé“, který byl do českého trestního práva původně zaveden výlučně pro posuzování trestní odpovědnosti neoprávněného přechovávání OPL pro vlastní potřebu. V případě § 283 odst. 2 písm. d) tr. zákoníku ovšem jeho použití může komplikovat postih např. distribuce drog dítěti mladšímu 15 let podle kvalifikované skutkové podstaty, neboť k prokázání takového činu je nutno látku zajistit a podrobit ji kvalitativní i kvantitativní analýze.⁴⁸ Za současného stavu tedy mohou při spáchání činu dle § 283 tr. zákoníku vůči dítěti mladšímu 15 let nastávat následující situace:

- a) je prokázáno spáchání činu dle § 283 tr. zákoníku vůči dítěti mladšímu 15 let, ale není zajištěna OPL nebo OPL zajištěna je, ale nedosahuje většího než malého množství – pachatel bude stíhán za přečin dle § 283 odst. 1 tr. zákoníku;
- b) je prokázáno spáchání činu dle § 283 tr. zákoníku vůči dítěti mladšímu 15 let a je zajištěna OPL v množství větším než malém – pachatel bude stíhán za zločin dle § 283 odst. 2 písm. d) tr. zákoníku;
- c) je prokázáno spáchání činu dle § 283 tr. zákoníku vůči dítěti mladšímu 15 let a čin byl spáchán ve větším rozsahu – pachatel bude stíhán za zločin dle § 283 odst. 3 písm. d) tr. zákoníku.

II.2.1.4. Prospěch z trestného činu a těžká újma na zdraví dvou a více osob

Trestní zákon z roku 1961 obsahoval u trestného činu dle § 187 tr. zák. jako okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby skutečnost, že pachatel činem získal **značný prospěch** (§ 187 odst. 3 písm. a)), resp. **prospěch velkého rozsahu** (§ 187 odst. 4 písm. b)). Podle § 89 odst. 11 tr. zák. se značným prospěchem rozuměl prospěch ve výši nejméně 500 000 Kč a prospěchem velkého rozsahu prospěch ve výši nejméně 5 000 000 Kč. O praktické použitelnosti těchto kvalifikovaných skutkových podstat, resp. o možnostech prokazování dosažení prospěchu takové výše panovala mezi odbornou veřejností i orgány činnými v trestním řízení určitá skepse, zejména poté, co Nejvyšší soud judikoval, že pro stanovení výše prospěchu je třeba od částky, trestným činem získané, odečíst náklady v té souvislosti vynaložené (konkrétně od částky, získané prodejem drog, odečíst částku, za kterou předtím pachatel drogy nakoupil).⁴⁹

48 Byť poté, co Ústavní soud zrušil obecně závazné vymezení znaku „množství větší než malé“ OPL v nařízení vlády (viz výše), již nejsou hmotnost zajištěné drogy a obsah účinné látky v ní jedinými kritérii pro závěr o naplnění uvedeného znaku – srov. stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu sp. zn. Tpjn 301/2013, ze dne 13. 3. 2014.

49 Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tdo 207/2005, ze dne 22. 2. 2005.

Trestní zákoník sice se znakem „prospěchu“ operuje rovněž, ovšem pro naplnění znaku kvalifikované skutkové podstaty trestného činu dle § 283 TZ postačí, pokud pachatel čin spáchá „v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného“ značný prospěch (§ 283 odst. 3 písm. b)), resp. prospěch velkého rozsahu (§ 283 odst. 4 písm. b)). Částky, odpovídající spodním hranicím těchto úrovní prospěchu zůstaly stejné, tedy 500 000 Kč u značného prospěchu a 5 000 000 Kč u prospěchu velkého rozsahu (§ 138 tr. zákoníku). Oproti předchozí úpravě tak již k naplnění příslušné kvalifikované skutkové podstaty není nutno stanovené výše prospěchu skutečně dosáhnout, ale postačí, pokud pachatel dané výše prospěchu dosáhnout zamýšlel, a zároveň tento jeho úmysl může směřovat k získání uvedeného prospěchu jak pro sebe, tak i pro jinou osobu. Kupříkladu okolnost, že se pachatel před zahájením trestního stíhání nezapojil do nezákonného obchodování s drogami, sama o sobě neznamená, že nezamýšlel tyto látky zpeněžit. Z hlediska trestní odpovědnosti za trestný čin nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 283 odst. 1, odst. 3 písm. b) tr. zákoníku [resp. i podle § 283 odst. 1, odst. 4 písm. b) tr. zákoníku] je totiž podstatné, že pachatel měl v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch (resp. prospěch velkého rozsahu).⁵⁰

Jednou z okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby u tohoto trestného činu je i skutečnost, že pachatel způsobí činem **těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob** (§ 283 odst. 4 písm. a)). Zde došlo oproti trestnímu zákonu č. 140/1961 Sb. k určitému zpřísnění, neboť analogické ustanovení § 187 odst. 4 písm. a) tr. zák. dopadalo na případy, kdy pachatel činem způsobil těžkou újmu na zdraví více osob, což soudní praxe vykládala jako nejméně tři osoby.

II.2.1.5. Tresty a trestnost přípravy

Trestní zákoník obsahuje nově výslovně možnost uložit za tento trestný čin **peněžitý trest jako trest samostatný**. Pro ukládání různých druhů trestů za určitý trestný čin platí (§ 53 odst. 1), že je-li v příslušném ustanovení za některý trestný čin stanoveno několik trestů, lze uložit každý tento trest samostatně nebo i více těchto trestů vedle sebe. Vedle trestu, který stanoví trestní zákon za některý trestný čin, lze uložit i jiné druhy trestů. Nelze však uložit domácí vězení vedle odnětí svobody a obecně prospěšných prací, obecně prospěšné práce vedle odnětí svobody, peněžitý trest vedle propadnutí majetku a zákaz pobytu vedle vyhoštění. Vzhledem k tomu, že na základě ustanovení § 53 odst. 2 tr. zákoníku lze peněžitý trest ukládat jako samostatný obecně, tedy i když jej zákon na některý trestný čin nestanoví (na rozdíl od předchozí úpravy, která to připouštěla pouze u trestů vyhoštění a zákazu pobytu)⁵¹, spočívá praktický dopad zařazení peněžitého trestu výslovně do ustanovení § 283 odst. 1 tr. zákoníku v tom, že tato změna umožňuje uložit peněžitý trest za tento trestný čin vedle trestu odnětí svobody i bez splnění podmínky uvedené v § 67 odst. 1 tr. zákoníku, tedy i v případech, kdy pachatel pro sebe nebo pro jiného tímto trestným činem nezískal ani se nesnažil získat majetkový prospěch. Pro úplnost lze uvést, že do kvalifikovaných skutkových podstat trestného činu dle § 283 byla doplněna možnost uložit (samostatně) **trest propadnutí majetku**.

50 Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tdo 1290/2014, ze dne 15. 10. 2014.

51 Platí nicméně omezení pro ukládání peněžitého trestu dle § 67 odst. 3 tr. zákoníku, tj. že jako samostatný trest může být peněžitý trest uložen, jen jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba.

Ve čtvrtém odstavci § 283 TZ také došlo oproti ustanovení § 187 odst. 4 tr. zák. ke **zvýšení horní hranice trestní sazby z patnácti na osmnáct let**, a to v souvislosti se zvýšením maximální výměry nepodmíněného trestu odnětí svobody (kromě výjimečného trestu) z patnácti na dvacet let.

Trestní zákoník u trestného činu nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy výslovně uvádí, že jeho **příprava je trestná**. Příprava je vývojovým stadiem trestného činu, spočívajícím v úmyslném vytváření podmínek pro jeho spáchání, zejména v jeho organizování, opatřování nebo přizpůsobování prostředků nebo nástrojů k jeho spáchání, ve spolčení, srocení, v návodu nebo pomoci k takovému trestnému činu (§ 20 tr. zákoníku). Na rozdíl od pokusu trestného činu⁵² ovšem takové jednání není trestné u všech trestných činů, ale pouze u zvláště závažných zločinů a jen tehdy, jestliže to trestní zákon u příslušného trestného činu výslovně stanoví a pokud nedošlo k pokusu ani dokonání zvláště závažného zločinu. Příprava je (podobně jako pokus) trestná podle trestní sazby stanovené na zvláště závažný zločin, k němuž směřovala, jestliže trestní zákon nestanoví něco jiného. V případě trestného činu dle § 283 tr. zákoníku je trestná příprava jednání, uvedeného v některé z kvalifikovaných skutkových podstat, tj. směřuje-li příprava k naplnění některé zvláště přitěžující okolnosti podle § 283 odst. 2, 3, 4. (Šámal, a další, 2010, str. 2 626) Rovněž podle předchozí právní úpravy byla příprava trestná v případě kvalifikovaných skutkových podstat trestného činu dle § 187 tr. zák.

II.2.2. Přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu (§ 284 tr. zákoníku)

Trestný čin přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu dle § 284 tr. zákoníku postihuje neoprávněné držení drog pro vlastní potřebu v množství větším než malém. Trestní zákon č. 140/1961 Sb. na takové jednání pamatoval v ustanovení § 187a o trestném činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů. Srovnání skutkových podstat obou trestných činů nabízí Tabulka 2.

52 Pokusem trestného činu se rozumí jednání, které bezprostředně směřuje k dokonání trestného činu a jehož se pachatel dopustil v úmyslu trestný čin spáchat, jestliže k dokonání trestného činu nedošlo (§ 21 tr. zákoníku).

Tabulka 2: Srovnání § 187a trestního zákona s § 284 trestního zákoníku

Trestní zákon č. 140/1961 Sb. (stav k 31. 12. 2009)	Trestní zákoník č. 40/2009 Sb. (stav k 31. 12. 2013)
<p style="text-align: center;">§ 187a</p> <p style="text-align: center;">Nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů</p> <p>(1) Kdo bez povolení přechovává omamnou nebo psychotropní látku nebo jed v množství větším než malém, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem.</p> <p>(2) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 ve větším rozsahu.</p>	<p style="text-align: center;">§ 284</p> <p style="text-align: center;">Přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu</p> <p>(1) Kdo neoprávněně pro vlastní potřebu přechovává v množství větším než malém omamnou látku konopí, pryskyřici z konopí nebo psychotropní látku obsahující jakýkoli tetrahydrokanabinol, izomer nebo jeho stereochemickou variantu (THC), bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.</p> <p>(2) Kdo neoprávněně pro vlastní potřebu přechovává jinou omamnou nebo psychotropní látku než uvedenou v odstavci 1 nebo jed v množství větším než malém, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.</p> <p>(3) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ve větším rozsahu.</p> <p>(4) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ve značném rozsahu.</p>

II.2.2.1. Rozdělení drog pro účely trestního práva do dvou kategorií

Trestní zákoník přinesl **rozdělení dosud pro účely trestního práva jednotně pojímaných OPL na konopné drogy a drogy ostatní**, přičemž na přechovávání konopných drog pro vlastní potřebu stanoví nižší trestní sazbu než na takové přechovávání jiných OPL. Bylo tak vyslyšeno volání části odborné veřejnosti a naplněna usnesení vlády č. 1177/01 ze dne 14. 11. 2001, č. 88/03 ze dne 22. 1. 2003, a č. 753/03 ze dne 21. 7. 2003, která ukládala legislativní rozdělení drog podle míry jejich zdravotní a společenské nebezpečnosti, tj. podle negativních zdravotních a společenských dopadů v důsledku jejich zneužívání. Usnesení vlády č. 1177/01 obsahovalo též požadavek vzít v rámci přípravy rekodifikace trestního práva hmotného v úvahu výsledky výzkumu „Projekt analýzy dopadů novelizace drogové legislativy (PAD)“ (Zábranský, Mravčík, Gajdošíková, & Miovský, 2001) a provést revizi skutkových podstat a revizi sankcí trestných činů spojených s drogami.

Oproti předchozí právní úpravě trestní odpovědnosti za držení drog pro vlastní potřebu trestní zákoník obsahuje dvě základní skutkové podstaty, postihující přechovávání konopných drog (§ 284 odst. 1) a ostatních OPL (§ 284 odst. 2) pro vlastní potřebu, přičemž v případě přechovávání konopných drog byla snížena horní hranice trestní sazby na jeden rok, zatímco u přechovávání drog ostatních byla ponechána trestní sazba s horní hranicí dva roky, jak tomu bylo už před rokem 2010.

II.2.2.2. Množství drogy větší než malé

I nový kodex zachoval jako znak skutkové podstaty tohoto trestného činu (a tedy podmínku trestnosti) *skutečnost, že pachatel drogu přechovává „v množství větším než malém“*. Tento termín se po svém zavedení do trestního zákona novelou č. 112/1998 Sb., jež nabyla účinnosti 1. 7. 1998, stal ve veřejném prostoru postupně symbolem určité neobrátlosti ingerence trestního práva do oblasti neoprávněného nakládání s drogami, kdy pochybnosti vyvolával jeho výklad i celkový koncept. Před 1. lednem 2010 byl výklad znaku „množství větší než malé“, jako kvalifikačního kritéria odlišujícího v případě přechovávání OPL pro vlastní potřebu⁵³ trestný čin od přestupku, ponechán soudní praxi. Uznávaným orientačním vodítkem, byť pro soudy nikoliv závazným, se stal Pokyn obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně č. 6/2000 (nahrazený později pokyny č. 2/2006 a č. 1/2008), který mj. obsahoval tabulku hodnot většího než malého množství OPL, které se v ČR nejčastěji užívají. Podobnou tabulku pro účely policie obsahoval závazný pokyn policejního prezidenta č. 39/1998 (následovaný závaznými pokyny č. 64/2001, č. 102/2003, č. 86/2006 a č. 55/2009). V soudní praxi postupně převládl názor, že množství OPL větší než malé je třeba posoudit individuálně u každé takové látky a s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem případu i k osobě uživatele. Určujícím kritériem měl být účinek dané látky na zdraví a psychiku uživatele. Hraniční množství „větší než malé“ mělo představovat množství OPL, převyšující (v určitém násobku) individuálně určenou obvyklou denní dávku drogy konkrétního uživatele (tzv. spotřební dávku), která odpovídá stupni jeho závislosti na těchto látkách, aniž je způsobilá vážně ohrozit jeho zdraví nebo život, popř. množství, které podle ohrožení vyplývajícího pro život a zdraví lidí ze škodlivosti jednotlivých dávek pětinašobně až desetinásobně převyšuje běžnou jednorázovou dávku průměrného konzumenta.⁵⁴

V praxi nicméně výklad znaku „množství větší než malé“ nebyl jednotný. S deklarovaným cílem sjednotit praxi orgánů činných v trestním řízení zvolili autoři trestního zákoníku koncepci stanovení hraničních hodnot tohoto množství v obecně závazném právním předpisu, konkrétně v nařízení vlády. Zmocňovací ustanovení § 289 odst. 2 TZ tak v původním znění uvádělo, že vláda nařízením stanoví, jaké je množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů. Na základě tohoto zmocnění bylo vydáno nařízení vlády č. 467/2009 Sb., kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, co se považuje za jedy a jaké je množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů. Jak již bylo uvedeno, tato změna měla sjednotit praxi a posílit právní jistotu občanů. Zejména v kombinaci s přechodem na formální pojetí trestného činu však zároveň soudy v podstatě ztratily možnost při posuzování trestní odpovědnosti za přechovávání drog pro vlastní potřebu zohlednit skutečnosti, jako je osobnost pachatele, jeho případná závislost na droze a jeho běžná denní dávka drogy. (Zeman, 2009) To se nakonec odrazilo i na výsledné podobě nařízení vlády č. 467/2009 Sb., které u nejčastěji užívaných drog stanovilo vesměs vyšší spodní hranice množství většího než malého. O vhodnosti zvoleného řešení nicméně odborná i laická veřejnost nadále diskutovala. (Tukinská, 2010; Zeman, 2009)

53 Je však třeba připustit, že ustanovení § 187a tr. zák. fakticky nedopadalo na přechovávání drogy „pro vlastní potřebu“ v pravém slova smyslu, ale na přechovávání drogy bez prokázání skutečnosti, že byla přechovávána pro jiného.

54 Např. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 3 Tz 203/99, ze dne 16. 2. 2000, usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tz 142/2000, ze dne 12. 7. 2000, nebo usnesení Městského soudu v Praze, sp. zn. 7 To 206/2001, ze dne 23. 5. 2001.

Do diskuse nakonec zásadním způsobem zasáhl Ústavní soud, který nálezem sp. zn. Pl. ÚS 13/12, ze dne 23. 7. 2013, s účinností od 23. 8. 2013 zrušil část ustanovení § 289 odst. 2 tr. zákoníku, konkrétně slova „a jaké je množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů“, a zároveň vyslovil, že pozbývají platnosti ustanovení § 2 a příloha č. 2 nařízení vlády č. 467/2009 Sb. Ústavní soud své rozhodnutí odůvodnil rozporem zrušené části ustanovení § 289 odst. 2 tr. zákoníku s čl. 39 Listiny základních práv a svobod⁵⁵ ve spojení s čl. 78 Ústavy⁵⁶, konkrétně porušením zásady *nullum crimen sine lege*, spočívajícím v tom, že část podmínek trestní odpovědnosti za trestný čin dle § 284 tr. zákoníku vymezoval podzákoný právní předpis, aniž by zákon upravoval danou problematiku (množství OPL, pokládané pro účely trestního zákoníku za větší než malé) alespoň v základních rysech.⁵⁷

Je důležité doplnit, že Ústavní soud v odůvodnění nálezu uvedl, že důsledky nálezu lze uplatnit pouze do budoucna a nikoli pro rozhodování o skutcích, spáchaných za trvání zrušené právní úpravy, a dále že z ústavněprávního hlediska není zapotřebí přijmout novou právní úpravu náhradou za tu zrušenou, neboť výklad znaku „množství než malé OPL“ lze ponechat aplikační praxi soudů. Interpretační role se poměrně záhy po vydání nálezu ujalo trestní kolegium Nejvyššího soudu, a to ve stanovisku sp. zn. Tpjn 301/2013, ze dne 13. 3. 2014. V tomto stanovisku konstatovalo, že za „množství větší než malé“ ve smyslu § 284 odst. 1, 2 tr. zákoníku je třeba obecně považovat takové množství přechovávané omamné nebo psychotropní látky nebo jedu, které vícenásobně – podle ohrožení vyplývajícího pro život a zdraví lidí ze škodlivosti jednotlivých látek – převyšuje běžnou dávku obvyklého konzumenta. Orientační hodnoty, určující „množství větší než malé“ u vybraných OPL, pak Nejvyšší soud uvedl přímo do přílohy stanoviska. V té souvislosti doplnil, že pro závěr o naplnění uvedeného znaku je třeba podpůrně zohlednit, zda šlo o prvokonzumenta či uživatele těchto látek v pokročilém stadiu závislosti, případně i jiné skutečnosti ovlivňující míru ohrožení života nebo zdraví uživatele.

II.2.2.3. Přechovávání pro vlastní potřebu a spotřební držba

Kromě toho se Nejvyšší soud v tomto stanovisku vyjádřil i k výkladu znaku „*přechovávání pro vlastní potřebu*“, a to tak, že k jeho naplnění postačí po formální stránce jakýkoliv způsob držení OPL bez povolení pro sebe, aniž by ji pachatel musel mít přímo při sobě. Přechováváním „pro vlastní potřebu“ se rozumí určení takové látky pro osobní spotřebu, tedy výhradně pro pachatele tohoto trestného činu a nikoho jiného. Musí však jít o držení takové látky v množství převyšujícím dávku potřebnou pro držitele (podle stupně jeho závislosti), neboť držení jen jedné dávky konzumentem drog před jejím použitím není přechováváním, ale jen tzv. spotřební držbou.

II.2.2.4 Kvalifikované skutkové podstaty a tresty

Oproti analogickému trestnému činu dle § 187a tr. zák. obsahuje § 284 tr. zákoníku dvě *kvalifikované skutkové podstaty*, a to v souvislosti s již zmíněným odstupňováním

55 Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

56 Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

57 Odlišná stanoviska k výroku uplatnili soudci Jan Musil a Vladimír Kúrka, konkurující stanoviska k odůvodnění uplatnili soudce Jan Filip a soudkyně Ivana Janů.

„rozsahu“ jako okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby. Zařazen byl čtvrtý odstavec, dopadající na pachatele, kteří pro vlastní potřebu neoprávněně přechovávají OPL, a tohoto činu se dopustí ve značném rozsahu. U přechovávání OPL pro vlastní potřebu ve větším rozsahu (§ 284 odst. 3) snížil trestní zákoník oproti předchozí úpravě spodní hranici trestní sazby z jednoho roku na šest měsíců, při zachování horní hranice na pěti letech. Již zmíněné přechovávání OPL ve značném rozsahu postihuje trestní sazbou dvě léta až osm let, což lze naopak pokládat za zpřísnění oproti předchozí úpravě. Do **výčtu trestů, které lze za trestný čin dle § 284 tr. zákoníku uložit jako tresty samostatné**, byly doplněny tresty zákazu činnosti a propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty (§ 284 odst. 1, 2), resp. peněžitý trest (§ 284 odst. 3). Pro úplnost je vhodné doplnit, že v kvalifikovaných skutkových podstatách již trestní zákoník nerozlišuje, zda se jedná o přechovávání konopných či jiných drog.

II.2.3. Nedovolené pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku (§ 285 tr. zákoníku)

Jednou z nejviditelnějších změn, které přinesl trestní zákoník v právní úpravě drogové kriminality, bylo zavedení samostatného trestného činu nedovoleného pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku, a to v ustanovení § 285. Toto ustanovení postihuje neoprávněně pěstování rostlin a hub, z nichž lze získat drogu, pro vlastní potřebu v množství větším než malém. Zavedení této samostatné skutkové podstaty mělo mimo jiné definitivně ukončit nejasnosti, které za předchozí úpravy panovaly ohledně správné právní kvalifikace takového jednání (typicky pěstování rostlin konopí pro vlastní potřebu pěstitele), kdy bylo možno se v praxi někdy setkat kromě právní kvalifikace podle § 187a tr. zák. i s posouzením takového jednání jako trestného činu dle § 187 (event. přípravy či pokusu tohoto trestného činu) či dokonce § 188 tr. zákoníku. (Bradáčová, 2008; Trávníčková & Zeman, 2008, str. 58) Rámeček 3 přináší znění skutkové podstaty trestného činu dle § 285 tr. zákoníku.

Rámeček 3: Ustanovení § 285 trestního zákoníku

Trestní zákoník č. 40/2009 Sb. (stav k 31. 12. 2013)

§ 285

Nedovolené pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku

- (1) Kdo neoprávněně pro vlastní potřebu pěstuje v množství větším než malém rostlinu konopí, bude potrestán odnětím svobody až na šest měsíců, peněžitým trestem nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.
- (2) Kdo neoprávněně pro vlastní potřebu pěstuje v množství větším než malém houbu nebo jinou rostlinu než uvedenou v odstavci 1 obsahující omamnou nebo psychotropní látku, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, peněžitým trestem nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.
- (3) Odnětím svobody až na tři léta nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ve větším rozsahu.
- (4) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ve značném rozsahu.

II.2.3.1 Nová skutková podstata a trestní sazby

Také u tohoto trestného činu trestní zákoník rozlišuje mezi konopnými a ostatními drogami, resp. to, zda pachatel neoprávněně pro vlastní potřebu pěstuje (v množství větším než malém) rostlinu konopí nebo jinou rostlinu či houbu, obsahující OPL, a proto i ustanovení § 285 obsahuje **dvě základní skutkové podstaty**. To odpovídá požadavkům výše zmíněných usnesení vlády č. 1177/01 a č. 753/03. I v tomto případě nová úprava stanoví na neoprávněné pěstování rostliny konopí mírnější trestní sazbu (až šest měsíců odnětí svobody) než na neoprávněné pěstování jiné rostliny či houby obsahující OPL (až jeden rok odnětí svobody). Rovněž tak se ovšem jako u trestného činu dle § 284 drží konstrukce, že v kvalifikovaných skutkových podstatách trestného činu dle § 285, spočívajících ve spáchání činu ve větším (odstavec 3) či značném (odstavec 4) rozsahu, se již mezi pěstováním rostliny konopí a jiných rostlin a hub obsahujících OPL nerozlišuje. Při srovnání **trestních sazeb**, stanovených na trestné činy dle § 284 a § 285 tr. zákoníku je zřejmé, že zákon postihuje neoprávněné přechovávání OPL pro vlastní potřebu přísněji než neoprávněné pěstování rostlin a hub obsahujících OPL pro vlastní potřebu (vždy v množství větším než malém), a to jak v základních skutkových podstatách (viz výše), tak ve skutkových podstatách kvalifikovaných (trest odnětí svobody až na tři léta v odstavci 3, trest odnětí svobody na šest měsíců až pět let v odstavci 4). V případě trestných činů uvedených v základních skutkových podstatách dále umožňuje trestní zákoník samostatné uložení peněžitého trestu a trestu propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty.

II.2.3.2. Právní kvalifikace neoprávněného pěstování rostlin obsahujících OPL

Jak již bylo uvedeno, jedním z cílů zavedení této nové privilegované skutkové podstaty bylo odstranit nejasnosti v právní kvalifikaci jednání, spočívajícího právě v neoprávněném pěstování rostlin obsahujících OPL. Přesto vzhledem k nejednotné soudní praxi (i v rámci různých senátů Nejvyššího soudu) při aplikaci ustanovení § 285 tr. zákoníku podal nejvyšší státní zástupce předsdkyni Nejvyššího soudu podnět k zaujetí stanoviska k otázce trestněprávního posouzení jednání spočívajícího v neoprávněném pěstování rostliny konopí za účelem její další distribuce včetně otázky, kdy má takovéto jednání charakter přípravy, eventuálně pokusu trestného činu, a k výkladu znaku „pro vlastní potřebu“ u trestných činů podle § 284 tr. zákoníku a § 285 tr. zákoníku.

Trestní kolegium na základě tohoto podnětu zaujalo stanovisko⁵⁸, v němž došlo k závěru, že neoprávněným vypěstováním rostliny konopí, která je sama o sobě omamnou látkou, může pachatel naplnit zákonné znaky trestného činu nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 283 odst. 1 tr. zákoníku spočívající v tom, že „jinému opatří“ nebo „pro jiného přechovává“ omamnou látku. Tak tomu bude s ohledem na množství vypěstovaných rostlin (např. jde-li o jejich větší množství zjevně přesahující možnou osobní potřebu pachatele), způsob jejich pěstování (např. jde-li o tzv. velkopěstírnu, která umožňuje vypěstovat v určitém období velké množství rostlin a která předpokládá jejich další rychlé zpracování a distribuci jiným osobám) a na další okolnosti (např. na zjištění, že pachatel vůbec neužívá drogy

58 Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu sp. zn. Tpjn 300/2014, ze dne 4. 12. 2014.

a pěstování rostlin konopí nemůže sloužit jeho vlastní potřebě).⁵⁹ Jedná se tedy o případy, kdy rozsah a způsob pěstování rostlin konopí očividně ukazuje na to, že tyto rostliny nebyly pěstovány k osobní potřebě obviněných, ale k uspokojování potřeb širšího okruhu zájemců z řad jiných osob.⁶⁰

Dále trestní kolegium v citovaném stanovisku s odvoláním na dosavadní judikaturu Nejvyššího soudu konstatovalo, že samotné neoprávněné pěstování rostliny konopí nelze ztotožňovat s pojmem „výroba“ OPL. O výrobu, resp. některou její fázi, by mohlo jít pouze v případech, pokud by rostlina konopí byla sklizena a následně došlo k jejímu neoprávněnému zpracování v procesu, v němž by jako vstupní komponent byla dále upravována, a to buď do stavu způsobitelného již ke spotřebě (marihuana), anebo k získání psychotropní látky tetrahydrokanabinolu (THC). To platí i tehdy, jestliže pachatel uskutečnil takovou výrobu pro vlastní potřebu a za tím účelem si opatřil nebo přechovával rostliny konopí; v tomto případě samotné opatření nebo přechovávání rostlin konopí je již pokusem trestného činu nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 21 odst. 1 a § 283 odst. 1 tr. zákoníku. Neoprávněné vypěstování rostlin konopí nebo jejich přechovávání pro vlastní potřebu v množství větším než malém tak podle trestního kolegia Nejvyššího soudu může být trestným činem podle § 284 odst. 1 nebo § 285 odst. 1 tr. zákoníku jen tehdy, pokud pachatel dále nepoužije vypěstované rostliny k výrobě ve výše uvedeném smyslu nebo jestliže s ohledem na množství vypěstovaných rostlin, způsob jejich pěstování a na další okolnosti nelze dovodit, že je opatřil nebo přechovával pro jiného.⁶¹

II.2.3.3. Rostliny a houby obsahující OPL a jejich množství větší než malé

Ustanovení § 289 odst. 3 TZ zmocnilo vládu, aby stanovila nařízením, které rostliny nebo houby se považují za rostliny a houby obsahující OPL a jaké je jejich množství větší než malé ve smyslu § 285 tr. zákoníku. Vláda tak učinila nařízením vlády č. 455/2009 Sb., kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, které rostliny nebo houby se považují za rostliny a houby obsahující omamnou nebo psychotropní látku a jaké je jejich množství větší než malé ve smyslu trestního zákoníku. Podobně jako ve výše popsaném případě nařízení vlády č. 467/2009 Sb., ani příprava tohoto nařízení vlády nebyla jednoduchá a jeho výsledná podoba se okamžitě stala předmětem (nejen) mediální kritiky, pramenící do značné míry z nepochopení nové právní úpravy a z neznalosti úpravy dosavadní. (např. Vadlejchová & Kalenský, 2009; Sodomková, 2009)⁶² Citované nařízení vlády za rostliny

59 V této souvislosti trestní kolegium Nejvyššího soudu označilo za nesprávný právní názor, podle něhož jestliže pachatel neoprávněně pěstující rostliny konopí hodlá uskutečnit další zpracování konopí sám, lze uvažovat o tom, že rostlinu konopí neoprávněně pěstuje nebo přechovává „pro vlastní potřebu“, přičemž není vyloučeno, aby „vlastní potřebou“ obviněného byla i zamýšlená nelegální výroba drogy, která má být výsledkem dalšího zpracování rostliny konopí (usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tdo 768/2013, ze dne 7. 8. 2013).

60 Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tdo 1154/2013, ze dne 13. 11. 2013.

61 Domníváme se, že tento závěr není správný a že proces, kdy je z rostliny konopí získána marihuana (tedy omamná látka konopí v sušené formě) nebo hašiš (omamná látka pryskyřice z konopí) nemůže být „výrobou“, přinejmenším při respektování terminologie Jednotné úmluvy OSN o omamných látkách z r. 1961. Blíže viz (Zeman, 2015).

62 Srov. též společnou tiskovou zprávu Národního monitorovacího střediska pro drogy a drogové závislosti, Národní protidrogové centrály SKPV PČR a Centra adiktologie Psychiatrické kliniky 1. LF a VFN UK v Praze „Trestní zákoník a vládní nařízení nově upravují nedovolené nakládání s drogami“, ze dne 15. 12. 2009, která na rozruch ohledně nové úpravy reagovala. (NMS; NPC; CA, 2009)

a houby obsahující OPL označilo rostliny konopí, kokainovník pravý, rostliny obsahující DMT, 5-methoxy-DMT nebo meskalin, a houby obsahující psilocybin a psilocin. Jako množství větší než malé stanovilo jednoduše více než 5 výše uvedených rostlin a více než 40 výše uvedených hub. S účinností od 5. ledna 2012 bylo nařízení vlády č. 455/2009 Sb. novelizováno, a to nařízením vlády č. 3/2012 Sb. Ze seznamu rostlin obsahujících OPL byly odstraněny rostliny obsahující DMT, 5-methoxy-DMT nebo meskalin, a novela upřesnila, jaké z druhů a odrůd rostlin konopí se považují za rostliny obsahující OPL.

II.2.4. Výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu (§ 286 tr. zákoníku)

Ustanovení § 286 tr. zákoníku o trestném činu výroby a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu se vztahuje na případy výroby a přechovávání zařízení a jiných předmětů, včetně prekusorů, určených k výrobě drog. V trestním zákoně č. 140/1961 Sb. na takové jednání dopadalo ustanovení § 188 o trestném činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů. Srovnání skutkových podstat obou trestných činů nabízí Tabulka 3.

Tabulka 3: Srovnání § 188 trestního zákona s § 286 trestního zákoníku

Trestní zákon č. 140/1961 Sb. (stav k 31. 12. 2009)	Trestní zákoník č. 40/2009 Sb. (stav k 31. 12. 2013)
<p style="text-align: center;">§ 188</p> <p style="text-align: center;">Nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů</p> <p>(1) Kdo vyrobí, sobě nebo jinému opatří anebo přechovává předmět určený k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky, přípravku obsahujícího omamnou nebo psychotropní látku nebo jedu, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.</p> <p>(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán,</p> <p>a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 ve větším rozsahu,</p> <p>b) spáchá-li takový čin vůči osobě mladší než osmnáct let, nebo</p> <p>c) získá-li takovým činem značný prospěch.</p>	<p style="text-align: center;">§ 286</p> <p style="text-align: center;">Výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu</p> <p>(1) Kdo vyrobí, sobě nebo jinému opatří anebo přechovává prekusor nebo jiný předmět určený k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky, přípravku, který obsahuje omamnou nebo psychotropní látku, nebo jedu, bude potrestán odnětím svobody až na pět let, peněžitým trestem, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.</p> <p>(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán,</p> <p>a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny,</p> <p>b) spáchá-li takový čin ve značném rozsahu,</p> <p>c) spáchá-li takový čin ve větším rozsahu vůči dítěti, nebo</p> <p>d) získá-li takovým činem pro sebe nebo pro jiného značný prospěch.</p>

II.2.4.1. Změny ve skutkových podstatách

Ve srovnání s analogickým trestným činem dle § 188 tr. zák. je v základní skutkové podstatě trestného činu dle § 286 tr. zákoníku výslovně uveden **prekusor**, jako jeden z předmětů určených k výrobě OPL. Smyslem tohoto doplnění bylo sladit českou úpravu s požadavky Úmluvy OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami z roku 1988. (Vláda ČR, 2008, str. 281) Aby mohly být výroba prekusoru, jeho

opatření (jiné osobě) nebo přechovávání (pro jiného) postihnuty podle § 286 tr. zákoníku, musí jej pachatel vyrobít, opatřit (jiné osobě) nebo přechovávat (pro jiného) oprávněně, tj. v souladu se zákonem č. 272/2013 Sb., o prekursorech drog⁶³, a s přímo použitelnými předpisy Evropských společenství.⁶⁴ Neoprávněná výroba prekursoru či jeho neoprávněné opatření nebo přechovávání pro jiného jsou totiž postihovány jako trestný čin nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 283 tr. zákoníku. Důvodem trestnosti byť oprávněného nakládání s prekursory ve smyslu § 286 tr. zákoníku je skutečnost, že se s nimi v daném případě nakládá jako s předměty „určenými k výrobě OPL“.

Trestní sazba stanovená na čin uvedený v základní skutkové podstatě byla oproti předchozí úpravě mírně upravena, a to odstraněním dolní hranice.

Mezi **okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby** byla zařazena skutečnost, že se pachatel činu dopustil jako člen organizované skupiny (§ 286 odst. 2 písm. a)). K naplnění kvalifikované skutkové podstaty dle § 286 odst. 2 písm. b) tr. zákoníku je potřeba, aby pachatel čin spáchal ve značném rozsahu, nikoliv jen ve větším rozsahu, jak bylo uvedeno v § 188 odst. 2 písm. a) tr. zák. Taktéž okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby, spočívající ve spáchání činu vůči dítěti (osobě mladší 18 let), byla pozměněna, a to tak, že pro kvalifikaci činu podle ustanovení § 286 odst. 2 písm. c) tr. zákoníku je třeba, aby jej pachatel spáchal vůči dítěti ve větším rozsahu. A konečně značný prospěch, který je znakem skutkové podstaty uvedené v § 286 odst. 2 písm. d) tr. zákoníku, může pachatel činem získat nejen pro sebe (jak bylo uvedeno v ustanovení § 188 odst. 2 písm. c) tr. zák.), ale i pro jiného.

II.2.5. Šíření toxikomanie (§ 287 tr. zákoníku)

Trestný čin šíření toxikomanie dle § 287 tr. zákoníku je mezi primárními drogovými trestnými činy dosti specifický. Jeho podstatou totiž není neoprávněné nakládání s drogou či prekursorem, ani dispozice s předmětem či zařízením určeným k výrobě drog, ale podněcování jiných osob k užívání drog. V trestním zákoně č. 140/1961 Sb. byl tento trestný čin upraven v § 188a. Tabulka 4 nabízí srovnání skutkových podstat obou trestných činů.

63 Do 1. ledna 2014 byla vnitrostátní česká právní úprava nakládání s prekursory obsažena v zákoně č. 167/1998 Sb., o návykových látkách.

64 Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 273/2004 ze dne 11. února 2004, o prekursorech drog, Nařízení Rady (ES) č. 111/2005 ze dne 22. prosince 2004, kterým se stanoví pravidla pro sledování obchodu s prekursory drog mezi Společenstvím a třetími zeměmi, Nařízení Komise (ES) č. 1277/2005 ze dne 27. července 2005.

Tabulka 4: Srovnání § 188a trestního zákona s § 287 trestního zákoníku

Trestní zákon č. 140/1961 Sb. (stav k 31. 12. 2009)	Trestní zákoník č. 40/2009 Sb. (stav k 31. 12. 2013)
<p style="text-align: center;">§ 188a</p> <p style="text-align: center;">Šíření toxikomanie</p> <p>(1) Kdo svádí jiného ke zneužívání jiné návykové látky než alkoholu nebo ho v tom podporuje anebo kdo zneužívání takové látky jinak podněcuje nebo šíří, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem.</p> <p>(2) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán,</p> <p>a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 vůči osobě mladší než osmnáct let, nebo</p> <p>b) spáchá-li takový čin tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem.</p>	<p style="text-align: center;">§ 287</p> <p style="text-align: center;">Šíření toxikomanie</p> <p>(1) Kdo svádí jiného ke zneužívání jiné návykové látky než alkoholu nebo ho v tom podporuje anebo kdo zneužívání takové látky jinak podněcuje nebo šíří, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.</p> <p>(2) Odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1</p> <p>a) jako člen organizované skupiny,</p> <p>b) vůči dítěti, nebo</p> <p>c) tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem.</p> <p>(3) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 vůči dítěti mladšímu patnácti let.</p>

II.2.5.1. Podstata šíření toxikomanie

Nový trestní zákoník setrval na koncepci, podle které je objektem tohoto úmyslného ohrožovacího trestného činu zájem na ochraně společnosti a jednotlivců před ohrožením, plynoucím ze zneužívání nealkoholových drog, což vylučuje postih jednání, jež mají naopak za cíl toto ohrožení zmírnit. Podle důvodové zprávy k trestnímu zákoníku „*myslem tohoto ustanovení není postihnout jednání, které je vykonáváno se záměrem zmírnit negativní psychické, zdravotní a sociální dopady zneužívání návykových látek na jejich uživatele. To odpovídá Národní strategii protidrogové politiky, která stanoví jako jeden z dlouhodobých cílů snížení negativních sociálních a zdravotních dopadů a poškození způsobovaných užíváním drog snížit s tím spojené společenské náklady. To souvisí i s terciální prevencí v oblasti sociální práce s uživateli drog, kde mezi moderní techniky práce s uživateli patří např. výměna injekčních stříkaček a jehel nebo toxikologické testování některých drog (např. extáze). Terciální prevence není totiž orientována na omezování poptávky po drogách, nýbrž na minimalizaci škod a úmrtí způsobených drogami.*“ (Vláda ČR, 2008, str. 281)

Oproti předchozí úpravě doplnil trestní zákoník u tohoto trestného činu novou kvalifikovanou skutkovou podstatu, spočívající v tom, že pachatel se činu dopustí jako člen organizované skupiny (§ 287 odst. 2 písm. a)), a zařadil zcela nový třetí odstavec, dopadající na případy, kdy se pachatel trestného činu šíření toxikomanie dopustí vůči dítěti mladšímu 15 let.

II.2.5.2. Kauza „growshopy“

Trestný čin šíření toxikomanie se za účinnosti trestního zákoníku, stejně jako v posledních letech účinnosti předchozí úpravy, vyskytuje v oficiálních statistikách kriminality

jen velmi zřídka.⁶⁵ Značnou pozornost nicméně vyvolal případ tzv. **growshopů**, tedy obchodů, v nichž lze pořídit nejrůznější zařízení a potřeby pro pěstování (různých) rostlin, ale často i doplňkový sortiment, jako jsou potřeby pro kuřáky, propagační materiály atd., jež jsou jednotlivě zpravidla využitelné k účelům z hlediska trestního práva nezávadným a jsou předmětem legálního obchodu či jiné právem aprobované činnosti. Soudy, včetně nejvyšších soudních instancí, se v posledních letech musely vypořádat s otázkou, zda lze provozování a obsluhování takových obchodů postihnout jako šíření toxikomanie ve smyslu § 287 odst. 1, 2 písm. c) tr. zákoníku, pokud lze z okolností usuzovat, že jsou zaměřeny na distribuci zařízení a potřeb pro neoprávněné pěstování rostlin obsahujících OPL. Nejvyšší soud v této věci mj. konstatoval⁶⁶:

„Z rekapitulovaných závěrů soudů vyplývá, že se skutečně jednalo nejen o podněcování, nýbrž i šíření zneužívání jiné návykové látky než alkoholu (marihuany), tj. za účelem rozšiřování stávající klientely, což bylo přirozeně vlastním obchodním zájmem obviněných. Prostředkem k dosažení tohoto cíle bylo šíření reklamních letáků, různých nabídkových katalogů, reklamních předmětů s logem marihuany, nebo např. v zajištěných tiskovinách inzerovaného konopného veletrhu v P. (Cannafest 2010) a rovněž nabídka různých zařízení pro pěstování konopí (hnojiva, mobilní pěstírna apod.) a jeho aplikaci v podobě inhalace (cigaretové papírky, vodní dýmky, filtry, drtičky apod.). To celkově podává obraz propagace určitého životního stylu, respektive subkultury, která je se zneužíváním návykových látek (v tomto případě marihuany) neodlučitelně spojena. (...) Je zřejmé, že prodej několika semen konopí setého, pokud by skutečně směřoval k uspokojování sběratelských zálib zákazníků, je svým účelem, a tedy i společenskou škodlivostí, naprosto něco odlišného než prodej semen a dalších zařízení pro pěstování rostlin konopí pro účely jejich užívání jako drogy (o čemž v daném případě jednoznačně svědčí to, že prodávána byla pouze feminizovaná semena, protože pouze z nich může vyrůst rostlina s vysokým obsahem účinné látky THC, jakož i to, že v sortimentu nabídky byly i další předměty potřebné pro aplikaci drogy). Obdobně též skutečnost, že předmětné propagační materiály a časopisy lze získat i volně na internetu, ještě neznamená, že nejsou způsobilé přispívat k šíření toxikomanie či podněcovat ke zneužívání návykových látek. O to větší společenskou škodlivost potom vykazuje jednání, které oba tyto způsoby koncentruje na jedno místo, jako je tomu v případě tzv. growshops, které zpřístupňují širokému okruhu osob nejen návodné a podněcující informace, nýbrž poskytují i morální podporu a zejména materiální zajištění pro jejich zneužívání návykových látek.“

Uvedenou právní kvalifikaci označil za správnou a ústavně konformní i Ústavní soud, který ve svém nálezu k této věci mimo jiné poznamenal, že politováníhodný fakt, kdy analogická trestná činnost je páchána i jinými pachateli a že společnost nemá dostatek vůle a sil, jak tomu zabránit, nemůže nijak ospravedlnit pachatele konkrétních deliktů; aplikace trestněprávní normy je plně legitimní i za situace, kdy ostatní případy kriminality zůstanou latentní a uniknou postihu.⁶⁷ Zároveň je ovšem třeba poznamenat, že citované usnesení Nejvyššího soudu i citovaný nálezk Ústavního soudu se vyjadřovaly ke konkrétní trestní věci, přičemž z rozhodnutí je patrné, že v dalších podobných případech by

65 Viz Kapitulu II.1.2.

66 Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 1206/2012, ze dne 31. 10. 2012.

67 Nálezk Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 934/13, ze dne 20. 2. 2014.

vždy záleželo na všech okolnostech případu a celkovém kontextu, v němž jsou jednotlivé obchody provozovány.

II.3. Související legislativní změny

Přijetím nového trestního zákoníku doznalo české trestní právo také řady změn, které se netýkaly přímo skutkových podstat drogových trestných činů, nicméně odhalování a postih drogové kriminality mohou významně ovlivňovat. Totéž platí pro některé další legislativní změny, k nimž došlo v téže době. Pro dosažení větší komplexity pohledu na domácí právní rámec, v němž se orgány činné v trestním řízení při potírání drogové kriminality pohybují, pokládáme za užitečné změny, jež mají podle našeho názoru největší relevanci ve vztahu k tomuto druhu trestné činnosti, alespoň ve stručnosti popsat. Třebaže by tyto změny i ve vztahu k postihu drogové kriminality zasluhovaly podstatně podrobnější a hlubší rozbor, rozsah předkládané monografie to neumožňuje.

II.3.1. Bipartice trestních deliktů

Z hlediska postihu drogové kriminality jsou bezesporu významné změny v samotném pojetí trestní odpovědnosti. Bylo upuštěno od dosavadního jednotného pojetí trestného činu. Tento pojem již jen zastřešuje dvě kategorie trestních deliktů, odstupňované podle typové závažnosti, a sice méně závažné přečiny a závažnější zločiny. V ustanovení § 14 jsou definovány přečiny jako všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let. Zločiny jsou pak všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny. Jejich subkategorií jsou ještě zločiny zvláště závažné. Jsou to ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let. Úmyslem zákonodárce bylo bipartici trestných činů rozšířit prostor pro uplatnění alternativ a odklonů a pro diferenciaci trestních sankcí. V důvodové zprávě se k tomu uvádí *„Navržená kategorizace se odrazí i v trestním procesu a bude základem pro vytvoření různých typů řízení, příslušnosti soudů, vymezení řízení před samosoudcem, používání odklonů a dalších institutů trestního řízení. V podstatě standardní trestní řízení bude konáno o zločinech, u přečinů budou převažovat zjednodušené formy řízení, odklony a alternativní řešení, včetně širokého uplatnění prostředků probace a mediace.“* (Vláda ČR, 2008)

Co se týče drogových trestných činů, v základních skutkových podstatách patří všechny mezi přečiny. Trestné činy dopadající spíše na uživatele OPL (§§ 284, 285) zůstávají přečiny i v případě kvalifikovaných skutkových podstat. Naopak odstavce 2 až 4 trestného činu nedovolené výroby a jiného nakládání s OPL a s jedy (§ 283) patří již do kategorie zvláště závažných zločinů. Zákonodárce tím vyjádřil zájem na tvrdém postihu obchodování s OPL, na straně druhé je ponechán prostor pro využití odklonů a alternativ v případě pachatelů, jež jsou sami uživateli drog.

II.3.2. Formální pojetí trestného činu

Další výraznou změnou, kterou přinesla nová právní úprava, je posun od materiálního (resp. materiálně formálního) k formálnímu pojetí trestného činu. Podle zákona č. 140/1961 Sb. byl podmínkou trestnosti činu jeho stupeň nebezpečnosti pro společnost

vyšší než nepatrný⁶⁸ (§ 3 tr. zák.). Stupeň nebezpečnosti pro společnost byl zároveň i korelátorem při stanovení druhu trestu a jeho výměry (§ 31 tr. zák.). Podle této zásady tedy jednání, která v konkrétní podobě nedosahovala určité minimální výše nebezpečnosti pro společnost, nebyla vůbec trestnými činy, i když jinak měla znaky některé skutkové podstaty. V § 3 odst. 4 tr. zák. pak byly uvedeny příkladem kritéria spoluurčující stupeň nebezpečnosti činu pro společnost. Prakticky však tento výčet kryl v podstatě všechny v úvahu přicházející faktory, na nichž společenská nebezpečnost mohla záviset. (Šámal, Púry, & Rizman, 2004)

Nové **formální pojetí** vychází z § 13 tr. zákoníku, který definuje trestný čin jako „protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně“. K vyvození trestní odpovědnosti tedy postačí naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu bez obligatorního posuzování materiálního znaku stupně společenské nebezpečnosti. Podle autorů nového kodexu byla tato změna, v souladu s principy moderních trestních kodexů, motivována snahou o dosažení maximální legality a zvýšení jednotnosti při výkladu a aplikaci zákona. (Šámal, a další, 2009, stránky 100–101)

Opuštění materiálního pojetí se odrazilo i ve **vypuštění zásady, obsažené v § 88 odst. 1 tr. zák.** Podle tohoto ustanovení se k okolnosti, která podmiňuje použití vyšší trestní sazby, přihlíželo jen tehdy, jestliže pro svou závažnost podstatně zvyšovala stupeň nebezpečnosti trestného činu pro společnost. Nestálo tedy pouhé naplnění formálních znaků kvalifikované skutkové podstaty, ale vždy bylo nutné, aby byly okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby posuzovány materiálně. Podstatné zvýšení stupně společenské nebezpečnosti musel soud posuzovat vždy komplexně s ohledem na všechny okolnosti případu včetně těch, které byly mimo skutkovou podstatu trestného činu, přičemž tato zásada platila pro všechny okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, nikoli jen pro ty, které byly vymezeny neurčitě. (Šámal, Púry, & Rizman, 2004)

Aby ale uplatňování ryze formálního pojetí dle nové úpravy nebylo příliš tvrdé, určitý materiální korektiv při posuzování hraničních případů bagatelních trestných činů zůstal zachován v podobě zásady subsidiarity trestní represe (princip „ultima ratio“). Novou definici trestného činu je totiž nutno vykládat v návaznosti na § 12 odst. 2 tr. zákoníku. Podle tohoto ustanovení lze trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu. Ustanovení tedy umožňuje filtrovat delikty, které sice formálně znaky skutkové podstaty naplňují, trestní postih by ale byl v těchto případech neadekvátní a zbytečně by zatěžoval i orgány činné v trestním řízení. Navíc kromě hmotněprávní úpravy lze v této souvislosti v předsoudní fázi trestního řízení aplikovat i varianty procesní spočívající zejména ve využití zásady oportunité. Státní zástupce například dle novelizovaného ustanovení § 159a odst. 4 a § 172 odst. 2 písm. c) tr. ř. může odložit věc nebo zastavit trestní stíhání, či využít další odklony, které mu trestní řád nabízí. (Šámal, a další, 2009)

68 U mladistvých přitom platila hranice o něco vyšší. Podle § 6 odst. 2 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění účinném do 31. 12. 2009, nebyl čin mladistvého považován za provinění, jestliže byl stupeň jeho nebezpečnosti pro společnost malý.

Z hlediska postihu drogové kriminality může tato změna způsobovat problém zejména v souvislosti s případy, kdy pachatelé trestného činu jsou zároveň uživateli drog. Lze se domnívat, že obligatorní posuzování stupně společenské nebezpečnosti jako jedné z podmínek trestnosti, resp. použití vyšší trestní sazby, umožňovalo lépe reflektovat situaci konkrétní osoby, jako je stupeň její závislosti, míra zavinění nebo pohnutka a vyloučit tak případy, kde trestní postih nebyl vhodným řešením. Naopak uplatňování ryze formálního pojetí, kdy k vyvození trestní odpovědnosti postačí naplnění znaků skutkové podstaty konkrétního trestného činu, tento prostor výrazně zužuje. U trestného činu přechovávání OPL a jedu pro vlastní potřebu (§ 284 tr. zákoníku) se tato změna může odrazit při posuzování množství většího než malého, které je formálním znakem objektivní stránky jeho skutkové podstaty⁶⁹.

Podle judikatury k předešlé právní úpravě bylo nutno při posuzování tohoto hraničního množství zohledňovat individuální poměry konzumenta. S ohledem na koncept tzv. „spotřební držby“ pro naplnění znaku přechovávání pro vlastní potřebu muselo jít o držení OPL v množství převyšujícím dávku potřebnou pro držitele (podle stupně jeho závislosti), neboť držení jen jedné dávky konzumentem drog před jejím použitím nebylo přechováváním, ale jen tzv. konzumní držbou, která sama o sobě trestná není, byť by šlo o množství jinak naplňující znak „množství větší než malé“.⁷⁰

Pro posuzování množství většího než malého je ve smyslu formálního pojetí trestného činu zohledňováno kvantitativní (hmotnostní) množství přechovávané drogy, resp. nejmenší množství účinné látky, které musí být obsaženo ve směsi, aby bylo zkoumané množství drogy považováno za větší než malé. Přechodem k formálnímu pojetí trestného činu by tedy jediným zohledňovaným faktorem při řešení otázky, zda byl naplněn znak „množství větší než malé“, a tedy k vyvození trestní odpovědnosti pachatele, měl být kvantitativní ukazatel uvedený v tabulce, která byla původně obsažena v příloze nařízení vlády č. 467/2009 Sb. Další vývoj vedl nicméně k tomu, že výklad pojmu „množství větší než malé“ pro účely Trestního zákoníku, aktuálně poskytuje stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu sp. zn. Tpjn 301/2013.⁷¹ V tomto stanovisku se trestní kolegium vrací k potřebě zohledňování materiálního aspektu, když v odůvodnění uvádí, že hodnoty jednotlivých OPL uvedených v příloze je „*potřeba považovat za orientační a v konkrétním případě při stanovení, zda jde o množství větší než malé, je nutné současně podpůrně přihlížet i k dalším okolnostem vztahujícím se k osobě pachatele, a to zejména, zda šlo o prvokonzumenta či uživatele těchto látek v pokročilém stadiu závislosti, případně i jiným skutečností ovlivňujícím míru ohrožení života nebo zdraví uživatele*“. Kvantitativní hledisko ale zůstalo rovněž zachováno, neboť v příloze stanoviska je uvedena tabulka, která obsahuje konkrétní hodnoty „množství většího než malého“ jednotlivých OPL pro účely trestního zákoníku.

Z uvedeného vyplývá, že v případě trestního postihu drogové kriminality způsobuje formální pojetí trestného činu určité aplikační problémy a původní představy

69 Resp. i u trestného činu podle § 283 odst. 1, 2 písm. d), kde se vyžaduje spáchání trestného činu nedovolené výroby a jiného nakládání s OPL a jedu v množství větším než malém vůči dítěti mladšímu patnácti let.

70 Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tz 142/2000, ze dne 12. 7. 2000.

71 Pro podrobnosti viz Kapitulu II.2.2.2.

zákonodárce o přesném vymezení skutkových podstat a „nezasahování“ soudů se ne-naplnily. Judikatura se naopak kloní k názoru, že nelze stanovit množství větší než malé (resp. jeho trestněprávně relevantní násobky) absolutní hodnotou v tom smyslu, že by šlo o nepřekročitelnou hranici z hlediska posouzení trestní odpovědnosti v konkrétním případě. Vždy je potřeba zohledňovat i další aspekty případu, dle charakteru trestné činnosti pak zejména okolnosti vztahující se k osobě pachatele nebo způsobu jeho jednání.⁷²

II.3.3. Škodlivost vs. nebezpečnost

Spíše kosmetickou úpravou, kterou lze ještě v této souvislosti zaznamenat, je nahrazení pojmu „společenská nebezpečnost“ výrazem „společenská škodlivost“. Důvodem opuštění pojmu nebezpečnosti činu pro společnost je zejména jeho obsahová nevhodnost, jelikož z hlediska své povahy směřuje až do budoucnosti. Termín „společenská škodlivost“ je v tomto směru přesnější, protože se vztahuje k činu, který zájmy chráněné trestním zákonem již poškodil.

„V této souvislosti je nutno ještě zdůraznit, že trestní zákoník společenskou škodlivost včetně jejích stupňů záměrně nedefinuje a ponechává řešení potřebné míry společenské škodlivosti z hlediska spodní hranice trestní odpovědnosti na zhodnocení konkrétních okolností případu, v němž to bude s ohledem na princip ultima ratio přicházet v úvahu, na praxi orgánů činných v trestním řízení a v konečné fázi na rozhodnutí soudu.“ (Šámal, a další, 2009)

II.3.4. Změny v úpravě trestů

Nový trestní zákoník převzal dualistický systém trestních sankcí. Sankcemi tedy jsou tresty a ochranná opatření (§ 36 tr. zákoníku). Účel trestních sankcí není již v trestním zákoníku explicitně vyjádřen. Lze ho ale dovodit z ustanovení upravujících zásady pro jejich ukládání, které jsou formulovány jednak pro sankce obecně (§ 36 až 38 tr. zákoníku), jednak speciálně pro tresty (§ 39 až 45 tr. zákoníku), a ochranná opatření (§ 96 a 97 tr. zákoníku), i z celkového pojetí nového kodexu.

Co se týče trestů, jedním z hlavních cílů rekonstrukce byla i změna filozofie jejich ukládání. (Vláda ČR, 2008) Důraz má být kladen na individuální přístup k řešení trestních věcí, vytvoření pozitivní motivace pachatele a zajištění přiměřené satisfakce obětí. Na jedné straně jsou patrné depenalizační tendence. Trest odnětí svobody má být chápán až jako „ultima ratio“. U přečinů by mělo dominovat využívání alternativních trestů a hmotněprávních alternativ k potrestání. I s tímto záměrem nový trestní zákoník rozšířil nabídku sankcí o trest domácího vězení (§ 60) a trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce (§ 76). Co se týče ostatních druhů trestů, zůstaly v zásadě stejné. Drobné změny se promítly jen do úpravy trestu obecně prospěšných prací (§ 63) a peněžitého trestu (§ 68).

Na druhé straně je nutné v potřebné míře zajistit adekvátní trestněprávní reakci na závažnou trestnou činnost. U zločinů a zejména zločinů zvláště závažných proto došlo naopak k zpřísnění možností trestního postihu a zvýšení sazeb trestu odnětí svobody.

72 Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu sp. zn. Tpjn 301/2013, ze dne 4. 4. 2014.

Tato filozofie se promítla i do sazeb trestu odnětí svobody za jednotlivé drogové trestné činy. V případě základních skutkových podstat patřících do kategorie přečinů je patrné zmírnění. Naopak u kvalifikovaných skutkových podstat došlo k výraznému zpřísnění trestních sazeb.

Co se týče pachatelů, kteří se trestné činnosti dopouštějí opakovaně, trestní zákoník již neobsahuje pojem zvlášť nebezpečného recidivisty. Možnost přísnějšího trestního postihu v případě recidivy nicméně zůstala zachována. Nově upravuje mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody u pachatele, který znovu spáchal zvlášť závažný zločin, ač již byl pro takový nebo jiný zvlášť závažný zločin potrestán, ustanovení § 59 tr. zákoníku.

Z pohledu drogové kriminality má jistě význam i změna spočívající v zobecnění a rozšíření možnosti nepřihlížet k recidivě jako přitěžující okolnosti dle § 42 písm. p) tr. zákoníku. Podle tohoto ustanovení soud nemusí přihlížet k předchozímu odsouzení pachatele jako k přitěžující okolnosti mimo jiné⁷³ i v případě, jde-li o pachatele, který se oddává zneužívání návykových látek a spáchal trestný čin pod jejím vlivem nebo v souvislosti s jejím zneužíváním, započal-li léčení nebo učinil jiná potřebná opatření k jeho zahájení.⁷⁴ Oproti předešlé právní úpravě (§ 34 písm. k) tr. zák.) tedy není mírnější hodnocení recidivy omezeno jen na pachatele trestného činu přechovávání OPL a jedu⁷⁵ Může jít tedy o jakýkoliv trestný čin recidivujícího uživatele OPL, pokud se ho dopustil pod jejich vlivem nebo souvislosti s jejich zneužíváním. Lze si představit například uživatele opiátů, kteří si pácháním majetkové trestné činnosti obstarávají finanční prostředky na drogy. Záběr nové právní úpravy byl tedy rozšířen z úzce pojaté primární drogové kriminality i na tzv. psychofarmakologicky podmíněnou a ekonomicky motivovanou sekundární drogovou kriminalitu. (Štefunková, 2011) Nově nicméně přibyla podmínka, že tento pachatel musí vyvinout iniciativu vedoucí k léčení. Zákon však dále nijak nekonkretizuje, o jaké léčení se jedná, nebo co se rozumí jinými potřebnými opatřeními k zahájení léčení. Rovněž není použití tohoto ustanovení vázáno na jakoukoliv úspěšnost v léčbě.

Trestní zákoník dále oproti předchozí úpravě doplnil demonstrativní výčet tzv. přiměřených povinností a přiměřených omezení, jež mohou být pachateli ukládány jako doplněk některých sankcí či institutů nespojených s odnětím svobody (podmíněné zastavení trestního stíhání, podmíněné upuštění od potrestání s dohledem, podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody, podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, trest obecně prospěšných prací, trest domácího vězení, trest zákazu pobytu). Již předchozí trestní zákon obsahoval v ustanovení § 26 odst. 4 písm. c) přiměřenou povinnost podrobit se léčení závislosti na návykových látkách, které není ochranným léčením. Trestní zákoník tuto přiměřenou povinnost převzal do ustanovení § 48 odst. 4 písm. c) a doplnil nové přiměřené omezení, použitelné specificky vůči pachatelům z řad uživatelů drog, a to zdržet se požívání alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek (§ 48 odst. 4 písm. h) tr. zákoníku).

73 Ustanovení § 42 písm. p) obsahuje demonstrativní výčet okolností, které mohou vést soud k závěru, že nebude považovat předchozí odsouzení pachatele za přitěžující okolnost spočívající v recidivě.

74 Stejný režim se vztahuje i na pachatele, který spáchal trestný čin ve stavu vyvoleném duševní poruchou.

75 Podle předchozí právní úpravy trestného činu nedovolené výroby a držení OPL a jedů podle § 187a odst. 1 tr. zák.

II.3.5. Změny v úpravě ochranných opatření

Rovněž některé změny, které trestní zákoník přinesl v oblasti právní úpravy ochranných opatření, se týkají či mohou týkat postihu drogové kriminality. Trestní zákoník výslovně upravil zásadu přiměřenosti ochranných opatření (§ 96), podle níž ochranné opatření nelze uložit, není-li přiměřené povaze a závažnosti pachatelem spáchaného činu a nebezpečí, které od pachatele v budoucnu hrozí pro zájmy chráněné trestním zákonem, jakož i osobě pachatele a jeho poměrům. Újma způsobená uloženým a vykonávaným ochranným opatřením také nesmí být větší, než je nezbytné k dosažení jeho účelu. Zásada přiměřenosti ochranných opatření (a přiměřenosti trestních sankcí obecně) se promítá i do podrobnější úpravy pravidel pro jejich ukládání (§ 97).

Mezi ochranná opatření podle českého trestního práva patří ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty, a ve vztahu k mladistvým pachatelům dále ochranná výchova, ukládaná podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže.⁷⁶ Ochranné léčení nelze uložit vedle zabezpečovací detence (§ 98). Ochranná opatření lze ukládat samostatně i vedle trestu. Vedle trestu obdobné povahy ovšem může být ochranné opatření uloženo jen, jestliže by jeho samostatné uložení nebylo dostatečné z hlediska působení na osobu, které je ukládáno, a ochrany společnosti (§ 97 odst. 1, 2 tr. zákoníku).

Právní úprava ukládání ochranné výchovy byla s účinností od 1. ledna 2004 přesunuta do ustanovení § 22 a § 23 tehdy nového zákona o soudnictví ve věcech mládeže, a v souvislosti s přijetím trestního zákoníku nedoznala změn. U ochranného opatření zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty trestní zákoník oproti předchozí úpravě kromě spíše drobnějších formulačních změn upravil výslovně institut zabránění spisů a zařízení (§ 103).

Vzhledem ke skutečnosti, že významnou část pachatelů drogové kriminality tvoří sami uživatelé OPL (Trávníčková & Zeman, 2010), mají z hlediska postihu pachatelů drogové trestné činnosti a ochrany společnosti před nimi z ochranných opatření zvláštní relevanci ochranné léčení a zabezpečovací detence. Je třeba uvést, že zásadní změna v této oblasti proběhla již před přijetím trestního zákoníku. Zavedení institutu zabezpečovací detence jako nového ochranného opatření, určeného pachatelům, kteří vzhledem ke svému duševnímu stavu představují výrazné riziko, jakož i souvisejících změn právní úpravy ochranného léčení, mělo být původně také součástí rekodifikace trestního práva hmotného. Poté, co v roce 2006 nebyla schválena původní verze návrhu nového kodexu, byl příslušný legislativní návrh předložen a schválen samostatně v podobě zákona č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů, který nabyl účinností 1. ledna 2009, tedy o rok dříve, než trestní zákoník.

Zákon rozeznává případy, kdy soud uloží **ochranné léčení** obligatorně (např. pokud pachatel činu jinak trestného není pro nepříčetnost trestně odpovědný a jeho pobyt na svobodě je nebezpečný), a kdy ochranné léčení uložit může, ale nemusí. K případům fakultativního

⁷⁶ Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).

ukládání ochranného léčení patří, pokud pachatel, který zneužívá návykovou látku, spáchal trestný čin pod jejím vlivem nebo v souvislosti s jejím zneužíváním. Ochranné léčení však soud v tomto případě neuloží, je-li vzhledem k osobě pachatele zřejmé, že jeho účelu nelze dosáhnout. Tuto právní úpravu trestní zákoník beze zbytku převzal.

V souvislosti se zavedením zabezpečovací detence jako ochranného opatření, jež trvá tak dlouho, dokud to vyžaduje ochrana společnosti (s pravidelným soudním přezkumem jednou za rok, resp. u mladistvých jednou za šest měsíců), bylo trvání ochranného léčení omezeno na dva roky, s možností i opakovaného prodloužení léčby soudem vždy nejvýše o dva roky. Vhodné je ještě připomenout, že trestní kodex upravuje dvě základní formy ochranného léčení – ambulantní a ústavní – ovšem nestanoví, jaké typy ochranného léčení lze ukládat. Základní rozdělení typů ochranného léčení tak lze dovozovat z Přílohy 8 Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. j. 505/2001-Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy, v platném znění, která rozlišuje ochranné léčení psychiatrické, sexuologické, protialkoholní, protitoxikomanické, a patologického hráčství.

Trestní zákoník, stejně jako předchozí právní úprava, pro případ, kdy je ochranné léčení uloženo vedle trestu odnětí svobody, počítá primárně s tím, že takové léčení se zahájí zpravidla po nástupu výkonu trestu odnětí svobody ve věznici.⁷⁷ Tato představa ovšem naráží na právní úpravu výkonu ochranného léčení, obsaženou v Hlavě VI zákona o specifických zdravotních službách.⁷⁸ Tento zákon s účinností od 1. dubna 2012 na jedné straně odstranil dlouholetý legislativní nedostatek, spočívající v absenci právní úpravy výkonu ochranného léčení, na straně druhé ovšem omezil možnost realizace ústavního ochranného léčení ve výkonu trestu odnětí svobody. Podle tohoto zákona se ochranné léčení vykonává jako ochranné léčení ústavní vykonávané formou lůžkové péče nebo jako ochranné léčení vykonávané formou ambulantní péče. Pokud jde o výkon ochranného léčení během výkonu trestu odnětí svobody, připouští ho tento zákon ve zdravotnických zařízeních Vězeňské služby jako ochranné léčení ústavní vykonávané formou jednodenní péče a ochranné léčení vykonávané formou ambulantní péče (§ 83 odst. 1, 2).⁷⁹

Ochranné léčení během výkonu trestu odnětí svobody tedy lze vykonávat jen v těch zařízeních Vězeňské služby, jež mají povahu zdravotnických zařízení dle zákona o zdravotních službách a prováděcích právních předpisů⁸⁰, a to pouze buď formou jednodenní

77 Byl-li vedle ústavního ochranného léčení uložen trest odnětí svobody, ochranné léčení se vykonává zpravidla po nástupu výkonu trestu odnětí svobody ve věznici. Jestliže ochranné léčení nelze vykonat po nástupu výkonu trestu ve věznici, vykoná se ústavní ochranné léčení ve zdravotnickém zařízení před nástupem výkonu trestu odnětí svobody, pokud se tím lépe zajistí splnění účelu léčení, jinak se vykoná ve zdravotnickém zařízení po výkonu nebo jiném ukončení trestu odnětí svobody. Ambulantní ochranné léčení se vykoná zpravidla po nástupu výkonu trestu odnětí svobody ve věznici; jestliže výkon ambulantního ochranného léčení ve věznici nelze uskutečnit, vykoná se až po výkonu trestu odnětí svobody. (§ 99 odst. 4 tr. zákoníku, § 72 odst. 4 tr. zák.)

78 Zákon č. 273/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, v platném znění.

79 Tato terminologie vychází ze zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách, v platném znění, který v § 6 rozlišuje následující formy zdravotní péče: ambulantní péči, jednodenní péči, lůžkovou péči a zdravotní péči poskytovanou ve vlastním sociálním prostředí pacienta.

80 Zejm. vyhláška č. 92/2012 Sb., o požadavcích na minimální technické a věcné vybavení zdravotnických zařízení a kontaktních pracovišť domácí péče.

péče, nebo formou ambulantní péče, nikoliv tedy formou lůžkové péče. Jednodenní péči se dle § 8 zákona o zdravotních službách rozumí zdravotní péče, při jejímž poskytnutí se vyžaduje pobyt pacienta na lůžku po dobu kratší než 24 hodin, a to s ohledem na charakter a délku poskytovaných zdravotních výkonů. Při poskytování jednodenní péče musí být zajištěna nepřetržitá dostupnost akutní lůžkové péče intenzivní (tj. lůžkové péče, která je poskytována pacientovi v případech náhlého selhávání nebo náhlého ohrožení základních životních funkcí nebo v případech, kdy lze tyto stavy důvodně předpokládat).⁸¹

Pokud jde o právní úpravu *zabezpečovací detence*, trestní zákoník rozšířil okruh případů, kdy soud může vzhledem k osobě pachatele s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a jeho poměrům uložit zabezpečovací detenci, o situaci, kdy pachatel, který se oddává zneužívání návykové látky, znovu spáchal zvláště závažný zločin, ač již byl pro zvláště závažný zločin spáchaný pod vlivem návykové látky nebo v souvislosti s jejím zneužíváním odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody nejméně na dvě léta. Podmínkou je, že nelze očekávat, že by bylo možné dosáhnout uložením ochranného léčení dostatečné ochrany společnosti, a to i s přihlédnutím k již projevenému postoji pachatele k ochrannému léčení (§ 100 odst. 2 písm. b)). V rámci zmírnění podmínek pro ukládání zabezpečovací detence (a pro změnu ústavního ochranného léčení na zabezpečovací detenci) změnila novela č. 330/2011 Sb. s účinností od 1. prosince 2011 původní znění i tohoto ustanovení tak, že nadále postačí, pokud se pachatel za uvedených podmínek opakovaně dopustí zločinu (nikoliv zvláště závažného zločinu).

II.3.6. Spolupracující obviněný

I když institut spolupracujícího obviněného patří mezi trestně procesní nástroje, s rekonstrukcí trestního práva hmotného rovněž souvisí. Tento institut byl do českého trestního řádu zaveden spolu se schválením nového trestního kodexu, konkrétně zákonem č. 41/2009 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku. Nová právní úprava má napomoci orgánům činným v trestním řízení překonat důkazní nouzi, které musí čelit při odhalování a postihu sofistikované organizované trestné činnosti. Podstatou je motivovat osoby podílející se na činnosti těchto skupin ke spolupráci v trestním řízení výměnou za určitou výhodu. Tento nástroj je ve světě spíše znám jako institut korunního svědka. Ačkoliv pochází z angloamerického právního prostředí, své místo našel i v dalších zemích jako například Itálie či Polsko (Schramhauser, 2012) a k jeho využívání v trestním řízení vyzývají i mezinárodní dokumenty.⁸²

I v České republice se již dlouhou dobu vedla diskuze o zavedení tohoto nástroje do právního řádu. Záměr legislativně upravit institut korunního svědka byl poprvé

81 Toto omezení podle řady odborníků problematizuje možnosti smysluplného výkonu ústavního ochranného léčení během výkonu trestu odnětí svobody. Jednodenní péče na lůžku je určena primárně k provádění jednorázových plánovaných výkonů (základů) v oborech, jako jsou chirurgie, gynekologie, ortopedie apod. Psychiatrická léčba (léčba závislosti), prováděná v rámci ochranného léčení protitoxikomanického, je v této podobě vyloučena. V době přípravy této monografie již měl být do připomínkového řízení rozeslán návrh novely zákona o specifických zdravotních službách, jež by uvedený nedostatek odstranila.

82 Např. Rezoluce Rady Evropské unie č. 497Y0111(01) ze dne 20. prosince 1996 nebo Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu přijatá v Palermu v prosinci 2000.

iniciován již v roce 2002. (Coufalová, 2008) Zastánci zdůrazňovali převažující zájem státu na rozbití zločineckých struktur, do nichž je v důsledku jejich organizace a závazků mlčenlivosti obtížné proniknout, nad řádným trestním postihem spolupracujícího jednotlivce. Odpůrcům se ale nelíbilo prolomení zásady legality a oficiality ve prospěch posílení zásady oportunitity či narušení principu dělby moci v situaci, kdy o statutu korunního svědka má rozhodovat státní zástupce a nikoliv pouze soud. (Coufalová, 2008) Kritici dále argumentovali porušením principu rovnosti účastníků řízení a principu rovnosti zbraní ve prospěch obžaloby. (Coufalová, 2008) Vyústěním těchto debat a několika neúspěšných pokusů o prosazení korunního svědka bylo kompromisní řešení ve formě zavedení institutu spolupracujícího obviněného, upraveného v § 178a tr. ř., v rámci procesu rekodifikace trestního práva hmotného.

Obviněný může být státním zástupcem označen v obžalobě za spolupracujícího až po kumulativním splnění poměrně přísných podmínek a to jestliže:

- oznámí státnímu zástupci skutečnosti, které jsou způsobitelné významně přispět k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny, a zaváže se podat jak v přípravném řízení, tak i v řízení před soudem úplnou a pravdivou výpověď o těchto skutečnostech,
- dozná se k činu, pro který je stíhán, přičemž nejsou důvodné pochybnosti o tom, že jeho doznání bylo učiněno svobodně, vážně a určitě, a
- prohlásí, že souhlasí s tím, aby byl označen jako spolupracující obviněný.

Státní zástupce zároveň musí považovat takové označení za potřebné vzhledem k povaze a okolnostem objasňované i spáchané trestné činnosti. Označení musí předcházet poučení o právech a povinnostech plynoucích z této spolupráce a výslech obviněného státním zástupcem. (Šámal, a další, 2013, stránky 2321–2324)

Jako motivaci ke kooperaci, která pomůže rozkrýt organizovaný zločin, nabízí zákon obviněnému řadu výhod. Soud musí za pomoc při odhalení a objasnění trestné činnosti přihlídnout k této skutečnosti jako k polehčující okolnosti (§ 41 písm. m) tr. zákoníku) při stanovení druhu a výměry trestu (§ 39 odst. 1 tr. zákoníku).

Se záměrem rozšířit možnosti využití v trestním řízení byla původní právní úprava novelizována zákonem č. 193/2012 Sb. s účinností od 1. 9. 2012. Využití institutu bylo rozšířeno na řízení o všech zločinech, a nikoli jen o zvláště závažných. Byly rovněž posíleny motivační prvky pro pachatele. Ustanovení § 178a tr. ř. bylo rozšířeno o nový odstavec 2, dávající státnímu zástupci možnost za splnění stanovených podmínek v obžalobě navrhnout upuštění od potrestání spolupracujícího obviněného. Fakultativní snížení trestu odnětí svobody pod dolní hranici za předpokladu splnění všech zákonných podmínek bylo změněno na snížení obligatorní (§ 58 odst. 4 tr. zákoníku) a přibýlo i ustanovení o upuštění od potrestání po splnění zákonných podmínek (§ 46 odst. 2 tr. zákoníku). Cílem bylo posílit právní jistotu obviněného a tím zvýšit efektivitu tohoto institutu. (Vláda ČR, 2011b) Zároveň však došlo i k určitému zpřísnění, protože k označení jako spolupracujícího obviněného již nepostačuje jen samotné oznámení skutečností, které mohou zabránit dokonání zločinu organizované skupiny.

Obchod s drogami patří mezi tradiční aktivity organizovaných zločineckých struktur. Navíc, jelikož jde o tzv. trestnou činnost bez oběti, zájem zúčastněných na jejím odhalení a postihu je minimální, a proto se tento druh kriminality vyznačuje velmi vysokou latencí. Vzhledem k těmto specifikům si lze dobře představit využití institutu spolupracujícího obviněného i při objasňování drogové trestné činnosti.

Právní úprava institutu spolupracujícího obviněného ale stále vzbuzuje jisté kontroverze. Byť se nezpochybňuje jeho význam pro zefektivnění boje s organizovaným zločinem, odborníci upozorňují i na problematické aspekty, jako je například nedostatečné zabezpečení ochrany spolupracujícího obviněného a jeho rodinných příslušníků před pomstou bývalých „kolegů“ (Vantuch, 2012) či vágní formulace procesních pravidel a garance práv spolupracujícího obviněného, které by ho měly motivovat k efektivní spolupráci. (Schramhauser, 2012) Na druhé straně zaznívá, že tato pozitivní motivace by měla mít své limity, které by zabránily zneužívání tohoto institutu ze strany obviněných. (Schramhauser, 2012)

II.3.7. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob

V roce 2011 se Česká republika přidala k řadě evropských zemí, které umožňují trestněprávní postih nejen fyzických, ale i právnických osob. Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (dále jen „TOPO“) nabyl účinnosti dne 1. ledna 2012. Zákon představuje průlom do dosavadního teoretického konceptu výhradní odpovědnosti za zavinění a proces jeho přijímání vyvolal mezi odbornou veřejností jistou kontroverzi. (Šámal, Dědič, Gřivna, Púry, & Říha, 2012, str. 15) Při jeho koncipování se zákonodárce inspiroval zahraničními úpravami a snažil se naplnit závazky plynoucí ČR především z jejího členství v Evropské unii. V členských zemích EU je závazek k postihu právnických osob plněn převážně v systému pravé trestní odpovědnosti a k tomuto modelu se přiklonila i ČR. V důvodové zprávě k TOPO se dále uvádí, že „zavedení pravé trestní odpovědnosti právnických osob je zapotřebí v zájmu zvýšení účinnosti boje proti závažné protiprávní činnosti, kterou se dosud nedaří uspokojivě postihovat, zejména z toho důvodu, že pachatelé mnohdy zůstávají v anonymitě právnické osoby, nebo se nedaří prokázat individuální odpovědnost za trestné jednání spáchané v působnosti právnické osoby“. (Vláda ČR, 2011a) Co se týče samotné konstrukce předpisu, jde o zákon, který bývá označován jako tzv. vedlejší trestní zákon, jenž navazuje na zákony trestního práva hmotného i procesního a obsahuje zároveň ustanovení z obou těchto oblastí. Nejde tedy o zákon samostatný ale o „*lex specialis*“ k trestnímu zákoníku a trestnímu řádu, které se subsidiárně použijí vždy, nestanoví-li TOPO jinak nebo to není z povahy věci vyloučeno (§ 1 odst. 2 TOPO). Samotný zákon je tedy rozsahem poměrně skromný, celkem 48 paragrafů lze rozdělit do tří základních oblastí úpravy:

- a) podmínky trestní odpovědnosti právnických osob,
- b) trestní sankce,
- c) postup v řízení proti právnickým osobám.

Zákon samotný definici právnické osoby neobsahuje, v tomto směru lze vycházet z obecné definice formulované v § 20 nového občanského zákoníku č. 89/2012 Sb.⁸³ V § 6 TOPO jsou nicméně uvedeny právnické osoby, které jsou z trestní odpovědnosti vyloučeny.⁸⁴

Rozsah trestní odpovědnosti právnických osob je vymezen v § 7 TOPO. Jsou zde uvedeny zločiny a přečiny upravené v trestním zákoníku, kterých se může právnická osoba dopustit. Právnická osoba se může dopustit všech kategorií trestných činů, okruh těchto trestných činů je ale taxativním pozitivním výčtem omezen na ty z nich, u nichž zavedení deliktů odpovědnosti požadují mezinárodní smlouvy a právní předpisy EU.

V ustanovení § 8 TOPO je definována trestní odpovědnost právnické osoby výčtem subjektů, které spáchaly protiprávní čin jejím jménem nebo v jejím zájmu, anebo v rámci její činnosti. Nutno však zmínit, že trestní odpovědností právnické osoby není dotčena trestní odpovědnost těchto subjektů – fyzických osob (§ 9 odst. 3 TOPO). Vztah trestní odpovědnosti právnické osoby k trestní odpovědnosti fyzické osoby je vymezen jako souběžný samostatný a nezávislý odpovědnostní vztah. (Šámal, Dědič, Gřivna, Púry, & Říha, 2012) Právní úprava tedy umožňuje souběžné trestné stíhání právnické i fyzické osoby, vycházející ze stejného skutkového základu.

Část třetí TOPO je věnována trestům a ochranným opatřením. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob tedy rovněž vychází z dualismu trestních sankcí. Druhy těchto sankcí se ale od těch upravených v trestním zákoníku vzhledem k specifickým právnických osob mírně liší. Za trestné činy spáchané právnickou osobou lze uložit pouze tyto tresty:

- a) zrušení právnické osoby (§ 16),
- b) propadnutí majetku (§ 17),
- c) peněžitý trest (§ 18),
- d) propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty (§ 19),
- e) zákaz činnosti (§ 20),
- f) zákaz plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži (§ 21),
- g) zákaz přijímání dotací a subvencí (§ 22),
- h) uveřejnění rozsudku (§ 23).

Podrobně jsou přitom upraveny jen tresty, které trestní zákoník nezná (zrušení právnické osoby; zákaz plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži; zákaz přijímání dotací a subvencí; uveřejnění rozsudku). U ostatních trestů upravuje zákon pouze odchylky týkající se ukládání těchto trestů u právnických osob a někde jen odkazuje na podmínky stanovené trestním zákoníkem. (Šámal, Dědič, Gřivna, Púry, & Říha, 2012)

83 Právnická osoba je organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost, nebo jehož právní osobnost zákon uzná. Právnická osoba může bez zřetele na předmět své činnosti mít práva a povinnosti, které se slučují s její právní povahou.

84 Česká republika a územní samosprávné celky při výkonu veřejné moci.

Naproti tomu ochranné opatření je možné právnícké osobě uložit jen jedno – zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty (§ 26).

Poslední dvě části zákona mají procesní charakter. Část čtvrtá obsahuje zvláštní ustanovení o řízení proti právníckým osobám a část pátá je věnována zvláštním ustanovením o právním styku s cizinou.

Co se týče drogové trestné činnosti ve vztahu k trestnímu postihu právníckých osob, efektivnější odhalování a postih závažných forem tohoto druhu kriminality bylo právě jedním z impulzů, které vedly k přijetí zákona. K takovému postupu navíc zavazovalo ČR i rámcové rozhodnutí Rady EU 2004/757/SVV ze dne 25. října 2004, kterým se stanoví minimální ustanovení týkající se znaků skutkových podstat trestných činů a sankcí v oblasti nedovoleného obchodu s drogami (čl. 1, 6, 7). (Vláda ČR, 2011a) Podle současné právní úpravy ovšem nelze právníckou osobu stíhat za všechny drogové trestné činy, ale jen za ty uvedené v § 7 TOPO. Konkrétně jde o trestný čin nedovolené výroby a jiného nakládání s OPL a s jedy (§ 283 tr. zákoníku), přechovávání OPL a jedu (§ 284 tr. zákoníku) a nedovolené pěstování rostlin obsahujících OPL (§ 285 tr. zákoníku).

Již po pár letech účinnosti zákona se ale objevují pochybnosti o skutečné efektivnosti této právní úpravy. (Jelínek, 2013) Do konce února 2014 bylo zahájeno trestní stíhání pouze proti 92 právníckým osobám za 122 trestných činů v celkem 73 případech. Právo-mocně byly k tomuto datu odsouzeny jen tři právnícké osoby. (Vláda ČR, 2014) Ani jedno trestní stíhání nebylo proti právnícké osobě zahájeno za drogovou kriminalitu.

I z tohoto důvodu se uvažuje o změně předmětného zákona. Podle projednávané vládní novely (Vláda ČR, 2014) není nejoptimálnějším řešením, že právnícké osoby mohou být trestně stíhány pouze za taxativně vyjmenované trestné činy podle mezinárodních a evropských závazků. Tato skutečnost může totiž být problematická při kvalifikaci některých hraničních jednání, které tento uzavřený výčet nezahrnuje. Podle navrhované úpravy mají být právnícké osoby naopak trestně odpovědné za všechny trestné činy s výjimkou těch, o kterých tak stanoví zákon. Místo pozitivního výčtu trestných činů, za které může být právnícká osoba trestně stíhána, by tedy zákon obsahoval negativní výčet trestných činů, jejichž spáchání jí naopak nebude možné přičítat. Trestné činy, u nichž má být odpovědnost právnícké osoby vyloučena, jsou v důvodové zprávě rozděleny do několika skupin.

První skupinu představují trestné činy, jež s ohledem na znění skutkových podstat právnícká osoba z principu nemůže spáchat, protože se jich může dopustit pouze osoba fyzická (a to často jen ta, která má určitou zvláštní vlastnost či schopnost) a je u nich vyloučeno i účastenství právníckých osob (např. vražda novorozeného dítěte matkou, zabítí, opilství, opuštění dítěte nebo svěřené osoby či nebezpečné pronásledování). U další skupiny trestných činů jsou znaky skutkových podstat tak úzce navázány na pachatele – fyzickou osobu, že lze jen obtížně konstruovat, v kterých případech by šlo o jednání v zájmu nebo v rámci činnosti právnícké osoby nebo jejím jménem. Jde zejména o některé tzv. vlastnoruční delikty jako trestný čin soulože mezi příbuznými a trestný čin dvojího manželství.

Dále se navrhuje vyloučit trestní odpovědnost právnických osob u vybrané skupiny trestných činů s konkrétním nebo speciálním subjektem. Zde sice obecně není nevyloučeno, aby se na těchto trestných činech mohl účastnit kdokoli jiný jako organizátor, návodce nebo pomocník, u některých vybraných trestných činů však podle názoru předkladatele postačuje uplatnit trestní represi pouze vůči konkrétním fyzickým osobám. Půjde o excesy, ne o jednání, které by bylo v zájmu nebo v rámci činnosti právnické osoby nebo které by bylo činěno jejím jménem (např. zneužití zastupování státu a mezinárodní organizace či vlastizrada).

Novela počítá i s vyloučením trestní odpovědnosti právnických osob u trestných činů proti obraně státu (§ 319 – § 321 tr. zákoníku), trestných činů proti branné povinnosti (§ 369 – § 374 tr. zákoníku) a u trestných činů vojenských (§ 375 – § 399 tr. zákoníku). Právnická osoba se sice může teoreticky na těchto trestných činech účastnit, nicméně v těchto případech z hlediska společenské potřeby postačuje vyvodit trestní odpovědnost konkrétních fyzických osob. U dalších trestných činů se pak nejeví trestní postih vhodný nebo žádoucí z hlediska uplatnění principu *ultima ratio* (např. účast na sebevraždě či pomluva).

Z pohledu drogové kriminality by tedy touto změnou došlo k rozšíření trestní odpovědnosti právnických osob na všechny drogové trestné činy. Otázkou ale zůstává, jestli trestné činy přechovávání OPL a jedu (§ 284 TZ) a nedovoleného pěstování rostlin obsahujících OPL (§ 285 TZ), za které je možné právnické osoby stíhat již nyní, nepatří právě do skupiny trestných činů, u kterých je trestní odpovědnost právnických osob ve formě přímého pachatelství nejspíše vyloučena, a jestli k jejich postihu ČR zavazují evropské předpisy.

II.3.8. Zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních

Jedním z typických znaků drogové kriminality je její přeshraniční charakter. Pro její úspěšný postih je z tohoto důvodu klíčová efektivní spolupráce orgánů činných v trestním řízení jednotlivých států. V České republice byla původně tato problematika upravena v hlavě XXV. trestního řádu. Postupem času se ale tato úprava s ohledem na dynamický rozvoj uvedené oblasti, zejména v souvislosti se vstupem ČR do EU, stala pro praxi nevyhovující. (Vláda ČR, 2012) Z původních deseti paragrafů upravujících právní styk s cizinou v trestním řádu se vlivem množství novel úprava rozrostla až na víc než 140 paragrafů. Zákonodárce se proto rozhodl tuto problematiku z trestního řádu vyčlenit a upravit ve zvláštním zákoně. Dne 1. 1. 2014 nabyl účinnosti zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. Úzká návaznost na trestní řád však zůstala zachována jeho subsidiárním použitím tam, kde sám nestanoví jinak nebo kde některou otázkou neupravuje. Cílem zákona je upravit otázky mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech tak, aby úprava byla na jedné straně komplexní a dostatečně podrobná, a na straně druhé pak přehledná a snadno pochopitelná svým uživatelům. Zákon je rozdělen na pět částí. Členění respektuje logickou provázanost jednotlivých postupů mezinárodní justiční spolupráce. (Vláda ČR, 2012)

Část první upravuje základní otázky mezinárodní justiční spolupráce. Jsou v ní definovány zákonem používané pojmy, a upraveny záruka vzájemnosti, ochrana zájmů ČR a zásada speciality mezinárodní justiční spolupráce. Část druhá, pojednávající

o zvláštních postupech mezinárodní justiční spolupráce, obsahuje ustanovení o ochraně informací, zastoupení České republiky v Eurojustu, fungování Evropské justiční sítě, působení styčných soudců a styčných státních zástupců, jakož i o Schengenském informačním systému. V části třetí jsou upraveny jednotlivé formy mezinárodní justiční spolupráce – právní pomoc, vydání osoby, předání a převzetí trestního řízení, uznání a výkon rozhodnutí ve vztahu k cizímu státu a průvoz osob. Část čtvrtá je věnována tzv. vertikální mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, tedy jednotlivým formám spolupráce ČR s mezinárodními trestními soudy a tribunály. (Polák & Kubíček, 2014) Část pátá upravuje zvláštní postupy mezinárodní justiční spolupráce s jinými členskými státy EU a implementuje jednotlivé právní akty EU upravující nástroje justiční spolupráce, jako např. vytváření a fungování společných vyšetřovacích týmů, předání osoby na základě evropského zatýkacího rozkazu, postupy při uznání a výkonu rozhodnutí atd.

II.3.9. Exkurs – přestupkové právo

Předmětem výzkumu, jehož výsledky shrnuje tato monografie, byly zejména změny právní úpravy drogových trestných činů, jež přinesl nový trestní zákoník. Zákonná represe státu v reakci na neoprávněné nakládání s drogami se v oblasti legislativy nicméně neodráží pouze v trestním právu hmotném, ale i v právních předpisech jiných právních odvětví. Je tedy na místě alespoň stručně se zmínit i o změnách v přestupkovém právu přibližně od roku 2009.

Jakékoliv nakládání s OPL, jež není v souladu se zákonem o návykových látkách⁸⁵, je protiprávní. Podle zásady subsidiarity trestní represe postihuje trestní zákoník pouze typově závažnější případy takového jednání. Méně závažná porušení protidrogové legislativy jsou *správními delikty*. Zatímco zákon o návykových látkách upravuje zejména správní delikty právnických a podnikajících fyzických osob, a z přestupků pouze porušení ohlašovací povinnosti fyzických osob, pěstujících mák setý nebo konopí na celkové ploše větší než 100 m² (§ 36 – § 40 zákona o návykových látkách), skutkové podstaty přestupků, korespondujících drogovým trestným činům dle § 284 a § 285 tr. zákoníku, jsou obsaženy v zákoně o přestupcích⁸⁶ mezi přestupky na úseku ochrany před alkoholismem a jinými toxikomaniemi. Jedná se o dvě skutkové podstaty. Přestupku dle § 30 odst. 1 písm. j) zákona o přestupcích se dopustí, kdo neoprávněně přechovává v malém množství pro svoji potřebu omamnou nebo psychotropní látku. Tento přestupek byl do § 30 zákona o přestupcích doplněn již od 1. ledna 1999 v souvislosti se zavedením trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187a tr. zák. V souvislosti s vytvořením zvláštní skutkové podstaty trestného činu nedovoleného pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku dle § 285 tr. zákoníku pak byl zákonem č. 41/2009 Sb. s účinností od 1. ledna 2010 mezi přestupky na úseku ochrany před alkoholismem a jinými toxikomaniemi nově zařazen přestupek, spočívající v neoprávněném pěstování malého množství rostlin nebo hub obsahujících omamnou nebo psychotropní látku pro vlastní potřebu (§ 30 odst. 1 písm. k) zákona o přestupcích). V případech neoprávněného přechovávání OPL či pěstování rostlin a hub obsahujících OPL pro vlastní potřebu je tedy rozhodujícím kritériem pro posouzení, zda se jedná

85 Zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů, v platném znění.

86 Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, v platném znění.

o přestupek či trestný čin, množství přechovávaných OPL či pěstovaných rostlin. Za oba zmíněné přestupky lze uložit pokutu až do výše 15 000 Kč a oba také patří mezi přestupky, za které lze spolu s pokutou uložit i zákaz pobytu.

Správní sankci zákazu pobytu zavedla do zákona o přestupcích (§ 15a) novela č. 494/2012 Sb.⁸⁷ Zákaz pobytu spočívá v tom, že se pachatel nesmí po dobu trvání zákazu (nejdéle 3 měsíce) zdržovat na území obce nebo její vymezené části, v níž se opakovaně dopustil přestupku, spáchaného „úmyslným jednáním významně narušujícím místní záležitosti veřejného pořádku“. Lze jej uložit za předpokladu, že byl přestupek spáchán úmyslným jednáním významně narušujícím místní záležitosti veřejného pořádku, pachatel byl v posledních dvanácti měsících přede dnem spáchání přestupku pravomocně uznán vinným z přestupku za obdobné jednání, kterého se dopustil na území stejné obce, a uložení takové sankce je nezbytné k zajištění ochrany místních záležitostí veřejného pořádku na území obce. Sankce zákazu pobytu se nesmí vztahovat na místo nebo obvod, v němž má pachatel trvalý pobyt nebo tzv. hlášený pobyt.⁸⁸ Sankci zákazu pobytu nelze uložit mladistvému (§ 19 odst. 2 zákona o přestupcích).

87 Podle původního znění měla tato novela nabýt účinnosti 1. 7. 2012, ovšem vzhledem k délce legislativního procesu byla ve Sbírce zákonů vyhlášena až 31. 12. 2012. Z toho důvodu bylo ustanovení části šesté novely o účinnosti zrušeno nálezem Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 22/13, ze dne 12. listopadu 2013, vyhlášeným pod č. 22/2014 Sb. V důsledku zásahu Ústavního soudu tak novela nabyla účinnosti 15. ledna 2013.

88 Podle zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, v platném znění.

III.

Právní úprava drogové kriminality v zahraničí

Tak jako Českou republiku, zavazují protidrogové úmluvy OSN⁸⁹ k postihu neoprávněného nakládání s drogami i další státy, výklad a implementace těchto závazků ale nejsou jednotné a zvolené přístupy jednotlivých zemí se různí.

III.1. Trestněprávní přístupy členských států EU

Jednotlivé státy Evropské unie zvolily v otázce trestního postihu neoprávněného nakládání s nelegálními drogami různé přístupy. Následující část přináší stručný přehled legislativních řešení. V důsledku náročnosti právní komparatistiky jako takové, je nutno přehled považovat pouze za orientační. Základem jsou údaje publikované na stránkách Evropského monitorovacího střediska pro drogy a drogovou závislost (EMCDDA), kde je možné v případě zájmu dohledat bližší informace k jednotlivým úpravám.⁹⁰ Zaměření a rozsah publikace nedává prostor pro detailnější analýzu evropských právních úprav či podrobnější komparaci drogové situace v jednotlivých zemích. Tato komplikovaná problematika by si zasloužila samostatnou studii.

III.1.1. Ilegální drogy

Členské státy EU mají vlastní národní seznamy kontrolovaných látek, tyto seznamy nelegálních drog vycházejí ze tří základních úmluv OSN (1961, 1971, 1988)⁹¹, jejich struktura a forma se ale v jednotlivých státech liší. V rámci národních legislativ státy buď rozlišují mezi omamnými a psychotropními látkami, nebo jsou oba typy zařazeny v seznamech odstupňovaných podle terapeutického významu látek a potenciálních rizik. Úmluvy umožňují státům kontrolovat i jiné látky nad rámec mezinárodní kontroly. Přidání látky na seznam vyžaduje v jednotlivých zemích různě komplikovaný a dlouhý proces. Potřeba flexibilní reakce na změny na drogové scéně se ukazuje jako stále naléhavější zejména v souvislosti s neustále narůstajícím počtem tzv. nových drog (nových psychoaktivních látek).⁹²

Standardní proces doplňování národních seznamů je často poměrně zdlouhavý, proto se v tomto směru využívají zrychlené novelizační postupy, nebo tzv. „nouzové systémy“ (*emergency procedures*)⁹³ (např. Německo, Nizozemsko). V některých státech z tohoto důvodu zvolili tzv. „generický“ nebo „analogický“ přístup. Podle generického systému se vztahuje na látku kontrola na základě její příslušnosti k určité chemické skupině (např. Velká Británie, Irsko). Podle podobnosti chemické struktury a farmakologických účinků

89 Blíže viz Kapitulu II.1.1.

90 [Http://www.emcdda.europa.eu/eldd](http://www.emcdda.europa.eu/eldd) (citace 20-1-2015).

91 Blíže viz Kapitulu II.1.1.

92 Nové omamné nebo psychotropní látky v čisté formě nebo v přípravku, které nepodléhají kontrole podle Jednotné úmluvy OSN o omamných látkách z roku 1961 nebo podle Úmluvy OSN o psychotropních látkách z roku 1971, ale které mohou představovat srovnatelnou hrozbu pro veřejné zdraví jako látky uvedené v těchto úmluvách (rozhodnutí Rady 2005/387/JVV ze dne 10. 5. 2005, o výměně informací, hodnocení rizika a kontrole nových psychoaktivních látek).

93 Zrychlená časově limitovaná forma kontroly nových látek. Na základě údajů ze systému včasného varování se kontrolní mechanismus na látku vztahuje na časově omezenou dobu, během které musí být látka zařazena na seznam kontrolovaných substancí ve standardním schvalovacím procesu. Pokud se schválení nepodaří například proto, že se na základě systému hodnocení rizik prokáže, že látka nepředstavuje riziko, dočasná kontrola vyprší.

jsou naproti tomu látky kontrolovány na základě analogického přístupu. Tento poměrně široký princip lze použít na všechny kontrolované látky (např. Bulharsko), na zvolené kategorie (např. Lotyšsko, Malta) nebo pouze na jednu malou skupinu (např. Lucembursko). Některé evropské země rovněž využívají pro regulaci volné distribuce nových drog jiné než trestní normy, jako například předpisy na ochranu spotřebitelů (např. Itálie, Polsko), nebo předpisy o léčivech (např. Rakousko, Nizozemsko). (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, 2015i)

III.1.2. Užívání nelegálních drog

I když postih užívání drog jde nad rámec závazků vyplývajících z mezinárodních úmluv, v některých státech je možné užívání stíhat jako administrativní delikt (např. Portugalsko, Rumunsko) nebo v rámci ochrany veřejného pořádku (např. Španělsko, Chorvatsko). Ve Velké Británii je dokonce kouření opia trestné, jde ale o obsoletní ustanovení, které se v praxi nevyužívá. Poměrně přísné tresty hrozí za užívání v Řecku, zákon přitom rozlišuje mezi závislými pachateli a ostatními, od čeho se odvíjí i uložené sankce. (European Monitoring Centre of Drugs and Drug Addiction, 2015j)

III.1.3. Přechovávání drog

Trestný čin nedovoleného přechovávání drog lze najít ve všech národních legislativách a je možno ho označit za univerzální drogový delikt. K postihování nakládání s nelegálními drogami státy zavazuje článek 36 Jednotné úmluvy z roku 1961 i článek 22 Úmluvy o psychotropních látkách z roku 1971. Úmluva z roku 1988 proti nedovolenému obchodu s OPL vyzývá ke kriminalizaci těchto jednání v článku 3. (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, 2005) Z evropské legislativy má v tomto směru význam zejména Rámcové rozhodnutí Rady 2004/757/SVV ze dne 25. října 2004, kterým se stanoví minimální ustanovení týkající se znaků skutkových podstat trestných činů a sankcí v oblasti nedovoleného obchodu s drogami. Neexistuje ale univerzální přístup k naplnění těchto závazků. Mezi členskými státy jsou zásadní rozdíly ohledně konstrukce deliktů, zohledňování spolupůsobících faktorů i výše trestů, proto je obtížné tyto delikty přímo porovnávat.

Státy nejčastěji zohledňují množství přechovávané drogy a účel přechovávání – „pro vlastní potřebu“ oproti „za účelem distribuce/prodeje“.

Někde je rovněž zohledňován i druh drogy, který determinuje závažnost deliktu a postup orgánů činných v trestním řízení, nebo stanovenou výši sankce (např. Belgie, Bulharsko, Španělsko, Irsko, Itálie, Kypr, Lucembursko, Malta, Nizozemsko, Portugalsko, Rumunsko, Velká Británie). Druh drogy může být v zákoně přímo uveden (nejčastěji konopí) nebo popsán např. jako „obzvlášť nebezpečná droga“. Ve Španělsku, Portugalsku, Nizozemsku, Velké Británii a na Kypru jsou sankce diferencované podle konkrétního druhu přechovávané drogy. V Belgii, Irsku a Lucembursku hrozí pachateli mírnější trest za přechovávání konopí pro sebe. (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, 2015d) Zbývajících 15 států mezi jednotlivými drogami nerozlišuje a pachateli hrozí stejný postih bez ohledu na druh látky, se kterým manipuluje. Nicméně v praxi se obvykle zákon přísně formálně neaplikuje a orgány činné v trestním řízení fakticky mezi látkami rozlišují a zohledňují i jiné faktory s touto trestnou činností související. Děje se

tak buď při ukládání trestů, nebo mohou orgány činné v trestním řízení využít svoji diskreční pravomoc, případně mají tyto orgány vymezeny odlišný postup ve směrnících, pokynech či jiných podzákonných předpisech. (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, 2002) Z hlediska postihu může mít význam i osoba pachatele, zpravidla je mírněji posuzováno, pokud drogu přechovává osoba závislá. V Řecku a Maďarsku byla přijata samostatná legislativa k této problematice.

III.1.4. Obchod s drogami

Společnou snahou členských států je zejména bojovat proti obchodu s drogami. Trestní kodexy všech evropských zemí stanovují za nakládání s drogami pro jiného trest odnětí svobody. Na finální výši trestu mají vliv i jiné okolnosti. Zpravidla přísnější trest hrozí za spáchání činu vůči dítěti/mladistvému, pokud jde o recidivujícího pachatele, větší množství drogy, zvláště nebezpečnou drogu, členství v organizované skupině či úmysl získat vysoký prospěch. (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, 2015e) V některých státech za naplnění kvalifikované skutkové podstaty hrozí až doživotí (např. Chorvatsko, Kypr, Estonsko, Řecko, Maďarsko, Irsko, Velká Británie). Je známo, že mnoho závislých uživatelů si prostřednictvím prodeje drog financuje svou vlastní spotřebu. V některých zemích se na takto identifikované pachatele aplikuje zvláštní režim přímo ze zákona (např. Portugalsko, Řecko, Maďarsko, Belgie, Rakousko), případně se tato skutečnost zohledňuje při ukládání sankce jako polehčující okolnost. Kromě toho státy upravují široké spektrum alternativ pro závislé pachatele, u nichž se zdůrazňuje hlavně léčebné působení. Léčbu je zpravidla závislým pachatelům možné uložit i za jiné než primární drogové trestné činy, zejména za tzv. ekonomicky motivovanou kriminalitu.

III.1.5. Právně relevantní množství drog

Pro vyvození odpovědnosti za konkrétní čin je často rozhodné množství přechovávané látky. To může představovat hranici mezi správním a trestním postihem (např. Belgie, Německo, Španělsko, Itálie, Portugalsko, Nizozemsko, Maďarsko, Litva, Kypr), nebo určovat, zda jde o přechovávání „pro sebe“ nebo „pro jiného“ (např. Litva, Rakousko, Polsko, Slovensko, Finsko). Tato hraniční množství mohou být vymezena v různých typech předpisů od zákonů, přes ministerské vyhlášky po pokyny pro státní zástupce či soudy. Pokud je hraniční kritérium vymezeno prostřednictvím násobku dávky, určuje se konkrétní množství zpravidla na základě expertního posudku.

Hodnoty pro podobné trestné činy se v jednotlivých zemích zásadně liší. Například v Litvě se zahájí trestní stíhání za přechovávání konopné pryskyřice již při zajištění 0,25 g, v německých spolkových zemích až od 6 g přechovávaného množství. Rozdíly existují i v posuzování jednotlivých druhů drog. V Belgii je stanovené stejné hraniční množství pro marihuanu jako pro konopnou pryskyřici (3 g), naopak v Litvě je toto množství dvacetinásobně vyšší (0,25 g pryskyřice, 5 g sušina). Nebezpečnost jednotlivých drog je vyjádřena i tím, že hraniční množství pro konopí je třikrát (Kypr: konopí 30 g, heroin 10 g) nebo i desetkrát (Nizozemsko: konopná pryskyřice 5 g, 0,5 g heroin) vyšší než pro heroin.

Množství látky má význam i jako okolnost podmiňující použití přísnější trestní sazby u „obchodování“ s drogami. Většinou jsou tato množství vyjádřena jako násobky základních kvantitativních kritérií, nicméně soudy v těchto případech zohledňují i jiné

faktory než jen hledisko hmotnosti. (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, 2015f)

III.1.6. Přechovávání konopí pro vlastní potřebu

Jednou z nejvíce kontroverzních politických otázek v rámci Evropské unie i ve světě je právní posuzování nakládání s konopím pro vlastní potřebu. Navzdory tomu, že konopí je považováno za omamnou látku podléhající kontrole podle Jednotné úmluvy, přijatá kontrolní opatření na národní úrovni jednotlivých států se právě v tomto případě zásadně liší. Některé země tolerují určité formy přechovávání a užívání, jiné aplikují na toto jednání správní postih, zatímco další to považují za trestný čin. Navzdory odlišným přístupům, společným trendem je využívání alternativních opatření v případech stíhání za přechovávání, případně pěstování konopí v malých množstvích pro vlastní potřebu. Většina evropských států v těchto případech preferuje opatření jako pokuty, výstrahy, probační opatření, upuštění od potrestání nebo poradenské či léčebné intervence. (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, 2015g) Konopí má často zvláštní privilegovaný status oproti ostatním drogám. V mnohých státech se legálně využívá léčebné konopí (např. Rakousko, Francie, Německo, Nizozemsko). Nicméně nutno dodat, že na druhé straně v Evropě v posledních letech stoupá počet drogových trestných činů, a to zejména souvisejících s konopím. Podle poslední Evropské zprávy o drogách konopí tvoří 80 % záchytů a neoprávněné užívání konopí nebo jeho držení pro osobní potřebu tvoří 60 % všech zjištěných drogových trestných činů v Evropě. (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, 2015a)

III.1.7. Kontrola prekursů

Vzhledem k legitimnímu průmyslovému využití látek, jež mohou být použity na výrobu drog, nelze manipulaci s prekursory úplně zakázat. Jejich kontrola má ale zásadní význam v boji proti drogám. Ke kontrole státy zavazuje Úmluva z roku 1988 i přímo vykonatelné předpisy EU.⁹⁴ Jednotlivé země postihují neoprávněné nakládání s prekursory buď v rámci drogových trestných činů spolu s ilegálními drogami (např. Irsko), případně prostřednictvím samostatných skutkových podstat (např. Dánsko, Maďarsko, Polsko) nebo za tímto účelem přijaly samostatné předpisy (např. Belgie, Německo, Nizozemsko, Rumunsko). (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, 2015c)

III.1.8. Současné tendence v oblasti regulace drog

V posledních letech v rámci Evropské unie i celosvětově sílí hlasy, požadující odklon od represivní protidrogové politiky, která se ukazuje jako neefektivní a finančně velmi náročná, ve prospěch posílení investic v oblasti osvědčených postupů v rámci prevence, léčby a *harm reduction*. (Quah, a další, 2014; The STAR Trust, 2014; The Global Commission on Drug Policy, 2011) Negativní reakce směřují zejména ke kriminalizaci, marginalizaci a stigmatizaci uživatelů drog, kteří sami často okolím nijak jinak neškodí. Na akademické i politické půdě se vedou debaty ohledně možností legalizace drog nad rámec léčebných a vědeckých účelů. Určitou brzdou v tomto směru jsou již zmiňované základní protidrogové

94 Viz Kapitulu II.1.2.

úmluvy OSN a závazky z nich plynoucí. Kritika těchto mezinárodních dokumentů ale zaznívá z více stran, zejména jsou považovány za překonané, zastaralé, nerefluktující dynamický vývoj na drogové scéně a neschopné na něj flexibilně reagovat. Na nedostatky úmluv například v souvislosti s reakcí na „nové drogy“ poukazuje i Úřad OSN pro drogy a kriminalitu. (United Nations Office on Drugs and Crime, 2013) Je tedy otázkou, jestli v budoucnosti nelze očekávat revizi základního mezinárodního rámce v oblasti kontroly drog.

V debatách o zvolňování režimu kontroly rezonuje zejména konopí, které je nejužívanější nelegální drogou. (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, 2015a) V některých státech už v tomto směru existují mechanismy, umožňující v podstatě legální nabytí konopí pro vlastní potřebu. Zřejmě nejznámější je model nizozemských „coffee shopů“, který funguje již od 70. let minulého století. Navzdory tomu, že pěstování, prodej i přechovávání konopí je v Nizozemsku trestné, na základě povolení vydaného místní samosprávou je možné konopí v malých množstvích prodávat a zakoupit v „coffee shopech“. Státní zastupitelství provozovatele za tuto aktivitu nestíhá, pokud dodrží stanovené podmínky.⁹⁵ Rovněž nejsou osoby stíhány za přechovávání konopí v množství do 5 g.⁹⁶ Je však plně v kompetenci místní samosprávy, jestli provoz „coffee shopů“ na svém území povolí, případně může stanovit i další podmínky. (Government of Netherlands, 2015) Dvě třetiny samospráv přitom provoz „coffee shopů“ nepovolují a celkově jejich počet klesá.⁹⁷ Problémy s drogovou turistikou vedly v roce 2013 k omezení prodeje pouze rezidentům, nicméně implementace a vymáhání tohoto zákazu se v jednotlivých municipalitách různí. Situaci dále komplikuje tzv. „problém zadních dveří“ („back-door problem“). Prodej malých množství konopí je sice v „coffee shopech“ povolen, pěstování a produkce konopí, tedy zásobování, je ale ilegální. Ačkoliv byl tento problém již mnohokrát diskutován, nebylo zatím nalezeno žádné adekvátní řešení.

Legalizační tendence sílí i na americkém kontinentu. Při srovnávání tohoto vývoje se situací v Evropě je ovšem nutno mít na paměti odlišný sociokulturní kontext či obecně nadměrné přepínání trestní represe vůči uživatelům drog ve Spojených státech. V roce 2012 byl nicméně ve dvou státech USA – Coloradu a Washingtonu schválen návrh umožňující distribuci konopí nad rámec léčebného použití.⁹⁸ Cílem těchto iniciativ bylo získání finančních prostředků prostřednictvím přímé regulace trhu s konopím a jeho zdanění. V Coloradu začal systém fungovat v lednu a ve Washingtonu v červenci roku 2014. Nutno říci, že oba státy mají bohaté zkušenosti s využíváním léčebného konopí, rozhodnutí o legalizaci tak nebylo náhodné, ale šlo spíše o vyústění vycházející z tohoto historického kontextu. Obdobně jako v Nizozemsku zavedly státy systém licencovaných prodejen, zároveň však rovněž upravili i licence na produkci a zásobování prodejen. Prodej je omezen na osoby starší 21 let, obdobně jako v Nizozemsku platí zákaz reklamy,

95 Dodržování veřejného pořádku; zákaz prodeje „tvrdých“ drog a alkoholu; zákaz prodeje mladistvým; zákaz propagace; množství jedné transakce nesmí přesáhnout 5 g.

96 Do jisté míry je tolerováno i pěstování pro vlastní potřebu. V případech pěstování do 5 rostlin policie pouze zabavuje rostliny, ale trestní stíhání nezahajuje.

97 Z 846 v roce 1999 na 614 v roce 2013. (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, 2015b)

98 Koncept léčebného konopí přitom již funguje v 18 státech USA. (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction) Dodržování veřejného pořádku; zákaz prodeje „tvrdých“ drog a alkoholu; zákaz prodeje mladistvým; zákaz propagace; množství jedné transakce nesmí přesáhnout 5 g.

konzumace na veřejnosti a limit přechovávaného množství (do 28 g). V Coloradu je navíc povoleno pěstování rostlin pro vlastní potřebu. Studie z Colorada zatím nepotvrdily počáteční obavy z nárůstu kriminality či nehodovosti. Podrobné evaluace ohledně zdravotních a sociálních dopadů ale vyžadují více času. Oba státy na druhé straně hlásí vysoké příjmy na daních. V listopadu 2014 byly obdobné návrhy schváleny ve státech Oregon a Aljaška. Ve Washingtonu D.C. bylo odhlasováno povolení domácího pěstování konopí pro vlastní potřebu. (Organization of American States, 2014) Faktem ale je, že státní předpisy legalizující užívání konopí pro rekreační účely jsou v rozporu s federálními zákony, podle kterých je nabídka i přechovávání konopí trestným činem. Federální Ministerstvo spravedlnosti (*US Department of Justice*) v srpnu 2013 vydalo pokyn ohledně vymáhání trestné činnosti spojené s marihuanou. Podle tohoto pokynu je marihuana považována za nelegální drogu, federální prokurátoři mají 8 priorit, které musí vymáhat (např. distribuce marihuany mladistvým, finanční toky z prodeje pro gangy, rozšiřování do ostatních států, krytí jiných nelegálních aktivit), v ostatních věcech se federální ministerstvo spoléhá na státy, že přijmou dostatečné regulační mechanismy, které budou samy vymáhat. (U.S. Department of Justice, 2013) Obdobné návrhy směřující k regulaci konopí lze pravděpodobně očekávat v následujících letech i v dalších státech USA.

Nejdále v legalizaci konopí zatím zašel jihoamerický stát Uruguay. V červenci 2013 tam byl schválen zákon, který legalizoval konopí a umožňuje státu kontrolovat jeho nabídku.⁹⁹ Záměrem bylo mimo jiné oddělit trh s konopím od nebezpečných drog jako např. kokainová pasta „paco“ a snížit škody způsobené nelegálním trhem. Konopí lze legálně obstarat 3 způsoby. Registrovaní uživatelé si můžou konopí pěstovat doma (do 6 rostlin), stát se členy tzv. „social clubs“¹⁰⁰ nebo si ho koupit v licencovaných lékárnách (do 40 g za měsíc). Registraci uživatelů a kontrolu trhu realizuje Institut pro kontrolu a regulaci konopí (*El Instituto de Regulación y Control del Cannabis – IRCCA*).¹⁰¹ Neoprávněné pěstování nebo nabídka konopí jsou nicméně stále trestné. (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, 2015b)

Kromě prezentovaných oficiálních přístupů v některých evropských státech fungují pololegální organizace uživatelů tzv. „cannabis social clubs“. Obdobně jako v Uruguayi jde o sdružení uživatelů, která pěstují konopí pro své členy. Kluby vycházejí z principu, že pokud jedna osoba není stíhána za pěstování jedné rostliny pro vlastní potřebu, nemělo by být stíháno ani 20 osob pěstujících společně 20 rostlin pro vlastní potřebu. Tento koncept je však celkem problematický, je totiž obtížné právně oddělit sdílenou produkci a spotřebu od aktivit vykonávaných za účelem zisku a většina států manipulaci s drogami pro jiného postihuje přísněji než „pro vlastní potřebu“. Právě proto, aby se zabránilo nařčení z obchodování s drogami nebo propagace užívání drog, je nutné, aby měly „cannabis social clubs“ stanovená přísná pravidla fungování. Kluby by měly fungovat se statutem neziskové organizace na základě kolektivní smlouvy, všichni členové by měli být registrováni, výška členského příspěvku by měla reflektovat předpokládanou osobní spotřebu člena, distribuované množství by mělo být určeno pro okamžitou spotřebu a mělo by být

99 Ley N° 19.172 (Regulación de la marihuana y sus derivados).

100 Asociace uživatelů, kteří konopí pěstují pro své členy. Kluby můžou mít od 15 do 45 členů a pěstovat do 99 rostlin konopí.

101 [Http://www.ircca.gub.uy/](http://www.ircca.gub.uy/) (citace 10-3-2015).

limitováno na osobu. Kluby by dále měly být uzavřeny pro veřejnost, novým členem by se mohl stát jen již aktivní uživatel pouze na pozvánku jiného člena. Tento aktivisty prosazovaný model ale zatím nikde v EU není oficiálně povolen. (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, 2015b) Je těžké odhadnout, kolik takových klubů v Evropě ale reálně funguje. Odhaduje se, že ve Španělsku může fungovat kolem 400 „social clubs“, zejména v regionu Katalánsko a Baskicko, kde jsou tyto organizace více tolerovány než v ostatních regionech. Nejméně 5 klubů funguje i v Belgii. (Decorte, 2014) Nizozemský Utrecht uvažuje o zřízení podobného zařízení jako řešení výše zmiňovaného „back door“ problému. Domácí pěstování konopí pro vlastní potřebu se v Evropě těší stále větší oblibě. (Decorte & Potter, 2015) „Social clubs“ se jeví jako možné řešení právního dilematu, jak odlišit tuto formu distribuce vypěstovaného konopí dalším uživatelům od nelegálního obchodu s drogami. Stanovení konkrétních pravidel a regulačních mechanismů, které by zabránily nárůstu škod spojených se zavedením obdobných organizací a naopak by vedly k minimalizaci rizik s užíváním spojených, ale nebude určitě lehké. (Murkin, 2015)

III.2. Slovensko

Z důvodu historických souvislostí je České republice nejbližší právní úprava slovenská. Na Slovensku proběhla rekodifikace trestního práva o pár let dříve než v České republice. Nový trestný zákon č. 300/2005 Z. z. (TrZ) nabyl účinnosti 1. ledna 2006.¹⁰² Nová právní úprava s sebou přinesla množství změn, např. zavedla dělení trestných činů na přečiny (§ 10) a zločiny (§ 11), nebo snížila věkovou hranici trestní odpovědnosti na 14 let (§ 22).

V souvislosti s tzv. drogovými delikty (primární drogovou kriminalitou) došlo jen k menším změnám. Nutno nicméně zmínit, že právní úprava drogové kriminality se od českého pojetí odlišovala již před rekodifikací. Tyto trestné činy jsou upraveny hned v první hlavě zvláštní části v rámci trestných činů proti životu a zdraví (konkrétně ve třetím dílu mezi trestnými činy ohrožujícími život nebo zdraví). Tyto trestné činy byly sjednoceny novým názvem – „*Nedovolená výroba omamných a psychotropných látek, jedov alebo prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi.*“

Pod toto označení spadá: přechování OPL, jedů a prekurzorů pro vlastní potřebu (§ 171), výroba a jiné nakládání s OPL, jedy a prekursory (§ 172) a výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě OPL, jedů a prekurzorů (§ 173). Stejně jako u nás se k těmto trestným činům řadí i trestný čin „Šírenie toxikománie“ (§ 174).¹⁰³

Kromě nového trestného činu pěstování rostlin jde tedy v podstatě o stejné trestné činy, které upravuje i český trestní zákoník. Nicméně kromě rozdílů v řazení, kdy je na Slovensku přechovávání pro vlastní potřebu z důvodů své privilegovanosti upraveno před výrobou a jiným nakládáním, existují mezi těmito dvěma úpravami i zásadní rozdíly.

102 Na Slovensku přitom proběhla komplexní rekodifikace trestního práva a spolu s trestným zákonem byl přijat i nový trestný poriadok (řád), zákon č. 301/2005 Z. z.

103 Znění jednotlivých skutkových podstat ve slovenštině je obsaženo v Příloze č. 2 této monografie.

III.2.1. Přechování OPL, jedu nebo prekursoru pro vlastní potřebu (§ 171 TrZ)

Rekodifikací došlo v rámci úpravy přechovávání drog pro sebe (§ 171) k rozšíření ustanovení o odstavec 2. Záměrem zákonodárce bylo zmírnit trestní postih vůči uživatelům. (Národní rada Slovenskej republiky, 2005, str. 43) Oproti předcházející úpravě se pachatel mírněji potrestá nejen, když neoprávněně přechovává pro vlastní potřebu omamnou látku, psychotropní látku, jed nebo prekursor, za což mu hrozí trest odnětí svobody až na tři roky (§ 171 odst. 1), ale i pokud drogy přechovává pro vlastní potřebu ve větším rozsahu (§ 171 odst. 2). Trestní sazba je tu stanovena až na pět let.

Pojem přechovávání drog pro vlastní potřebu¹⁰⁴ je přitom definován přímo v zákoně ve výkladu pojmů v § 135 odst. 1 jako „*mať neoprávnene v držbe po akúkoľvek dobu omamnú látku, psychotropnú látku, jed alebo prekursor v množstve, ktoré zodpovedá najviac trojnásobku obvykle jednorazovej dávky na použitie, a to pre osobnú spotrebu*“. Proti předcházející právní úpravě došlo ke zvýšení horní hranice množství drogy z nejvíce obvykle jednorázové dávky na její trojnásobek. Zároveň toto ustanovení v návaznosti na § 171 odst. 2 obsahuje v odst. 2 i definici pojmu přechovávání drog pro vlastní potřebu ve větším rozsahu, jako „*mať neoprávnene v držbe po akúkoľvek dobu omamnú látku, psychotropnú látku, jed alebo prekursor v množstve, ktoré zodpovedá najviac desiatnásobku obvykle jednorazovej dávky na použitie, a to pre osobnú spotrebu*“.¹⁰⁵ Z toho vyplývá, že podle slovenského právního řádu je každé neoprávněně¹⁰⁶ přechovávání drog trestné, přičemž je možné mírněji posoudit přechovávání v rozmezí od nepatrného množství až po množství trojnásobku, resp. desetinásobku obvykle jednorázové dávky, avšak jen za splnění podmínky, že je určeno pro osobní spotřebu. V případě množství přesahujícího tuto hranici je pak potřeba takovou držbu i pro vlastní potřebu právně posoudit jako přísnější trestný čin podle § 172 odst. 1 písm. d). Problém vytváří formulace „nejvíce trojnásobku, resp. desetinásobku obvykle jednorázové dávky“, resp. vůbec vymezení obvykle jednorázové dávky OPL k použití pro osobní spotřebu, od které by bylo následně možné odvodit tyto její právně relevantní násobky.¹⁰⁷

104 Nadpis tohoto výkladového ustanovení „Prechovávanie drog pre vlastnú potrebu“ je přitom jediným místem, kde je v trestním zákoně přímo použit pojem droga. Lze se nicméně domnívat, že jde spíše o chybu než záměr zákonodárce.

105 Zařazení prekursorů do definice „Prechovávanie drog pre vlastnú potrebu“ i do variant objektivní stránky příslušné skutkové podstaty trestného činu v slovenské právní úpravě, působí poněkud zvláště. Za prekursory jsou považovány látky, které je možné zneužít na nezákonnou výrobu OPL. I když některé tyto látky mohou vyvolávat samy o sobě psychoaktivní účinky, lze se spíše s obtížemi představit, že je pachatel primárně přechovává pro osobní spotřebu, tedy v úmyslu je zkonsumovat.

106 Tedy dispozice s drogami bez příslušného povolení vydaného zejména podle zákona č. 139/1998 Z. z., o omamných látkách, psychotropných látkách a přípravcích. Jednotlivé OPL jsou uvedeny v Příloze č. 1 tohoto zákona. Zacházení s prekursory upravuje zákon č. 331/2005 Z. z., o orgánech štátnej správy vo veciach drogových prekursorov a o zmene niektorých zákonov. V otázce vymezení samotných prekursorů odkazuje zákon na přímo použitelné předpisy EU.

107 Nezmiňujíc možné problémy vznikající při určování obvykle jednorázové dávky pro osobní spotřebu v případě jedu a prekursoru.

Přesné množství „obvykle jednorázové dávky“ (dále též „OJD“) žádný právní předpis nestanovuje. K této problematice již v době platnosti předešlého zákona zaujal stanovisko Nejvyšší soud SR ve svém rozsudku¹⁰⁸ z 30. října 2001, ve kterém konstatoval, že podle ustanovení § 89 odst. 12 (nyní § 135) TrZ není možné stanovit obecně platnou paušální dávku drogy, která stačí na jakékoliv ovlivnění psychiky člověka. Pokud by tomu tak bylo, pak by zákonodárce neurčoval toto množství výkladovým pravidlem, ale jednoznačně by číselně určil množství, které je takového účinku schopné. To ale není možné pro individuální účinky stejného množství drogy na dva různé jedince vzhledem ke stupni jejich závislosti, jejich věku, jejich zdravotnímu stavu apod. Podle Nejvyššího soudu tedy pojem „*najviac obvykle jednorázová dávka*“ je potřebné vykládat se zřetelem na obecně platné zkušenosti a vědomosti o omamných a jim podobných látkách a jejich působení na lidský organismus, ale i se zřetelem na individuální poměry konzumenta, jakož i na koncentraci účinné látky.

Výklad pojmu OJD je tedy značně vágní a poskytuje poměrně široký prostor pro interpretaci, která se u jednotlivých subjektů různí, co v konečném důsledku nezřídka vede k stanovení i výrazně rozdílných OJD v jednotlivých případech. Pro účely trestního řízení OJD stanovují Národní protidrogová jednotka (NPJ), Kriminologický a expertizní ústav policejního sboru (KEÚ PZ), a v neposlední řadě může být k posouzení této otázky přibrán i znalec z odboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie. Každá z těchto institucí má přitom odlišnou metodiku stanovování OJD. NPJ vychází z aktuálních cen drogy na černém trhu v místě a čase vzhledem k zadrženému objemu. V praxi se nejčastěji určuje OJD na základě posudku KEÚ PZ ze zajištěné látky. KEÚ PZ při tom vychází pouze z objemového množství a koncentrace účinné látky, kterou konzument zpravidla ani nezná.¹⁰⁹ (Para, 2009) KEÚ PZ používá průměrné tabulkové hodnoty účinné látky, které u člověka mohou vyvolat psychoaktivní účinek. Množství jednorázových dávek v posudcích KEÚ PZ má zpravidla charakter číselného intervalu. Finální závěr o obvyklé dávce konkrétního konzumenta je oprávněn stanovit po provedeném dokazování pouze soud. Ten by měl v souladu s výše uvedeným vycházet nejen z posudku KEÚ PZ, ale i z dalších provedených důkazů, zejména znaleckého posudku z odboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, který by určil míru případné závislosti, resp. individuální účinky zajištěného množství drogy na psychiku konkrétního obviněného. Lze mít ale pochybnosti o tom, že tento postup je vždy dodržen a výpočet obvyklé dávky vždy dostatečně individualizován, zejména v případech, které jsou pravomocně skončeny jinak než po projednání soudem v hlavním líčení. (Burda, 2009)

Na straně druhé i přibrání znalce z oboru zdravotnictví má svá úskalí, znalci často nejsou kvůli omezeným informacím schopni dostupnými medicínskými prostředky přesně, resp. vůbec tuto dávku pro konkrétního jedince stanovit. (Okruhlica & Struňáková, 2012)

Nezřídka tedy dochází k často i velmi výrazným nejednotnostem v určeném počtu OJD. Tento stav rozhodně nepřispívá k právní jistotě obviněných, zejména v situaci, kdy právě určení počtu OJD má zásadní význam pro vyvození jejich odpovědnosti

108 Rozsudek Nejvyššího soudu SR sp. zn. 6 Tz 17/2001.

109 Srov. usnesení Krajského soudu v Bratislavě sp. zn. 4To/65/2010 z 13. 5. 2010, usnesení Krajského soudu v Žiline sp. zn. 1To/86/2011 z 20. 9. 2011.

za konkrétní trestný čin. Situaci ilustruje malá kazuistika z trestního řízení ze Žilinského kraje¹¹⁰, kde obviněný měl při sobě pro svoji potřebu sáček s 8,72 g marihuany s průměrnou koncentrací THC 8,0 % (698 mg THC). Ve svém posudku určil KEÚ PZ, že zajištěné množství OPL postačuje na výrobu 23 až 70 OJD. Podle rozhodnutí soudu vycházel přitom „ze zaužívaného a praxí ověřeného závěru, že u rostlin rodu Cannabis je na výrobu jedné dávky potřebných 10 až 30 mg THC“.¹¹¹ Navzdory takto určenému rozpětí prokurátor podle soudu nekriticky akceptoval tvrzení obviněného, že toto množství mu postačovalo jen na výrobu 9 dávek.¹¹² Posudek vypracovaný znalcem z oboru psychiatrie, ze kterého prokurátor vycházel a který konstatoval, že individuální dávka je u obviněného vyšší než 30 mg THC, považoval soud za příliš vágní a nepoužitelný. Krajský soud pak určil, že počet OJD marihuany je potřeba stanovit pouze v závislosti na hmotnosti, nikoliv na koncentraci THC ani stupni závislosti. Podle tohoto přístupu pak lze považovat za OJD množství odpovídající maximálně 500 mg (0,5 g) vysušeného konopí. V daném případě se tady jednalo o 17,44 OJD.

Za zmínku stojí, že tento pachatel, odsouzený na Slovensku za zločin podle § 172 k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání 4 let, by v České republice naplnil přechováváním tohoto množství marihuany pro vlastní potřebu jen skutkovou podstatu přestupku podle § 30 odst. 1 písm. j) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích.

K tomu je ještě nutno dodat, že na Slovensku je teoreticky možné i držbu nepatrného množství drog pro vlastní potřebu stíhat jako trestný čin. Přestupkový zákon č. 372/1990 Zb., ve znění pozdějších předpisů, v ustanovení § 30 odst. 1, kde jsou upraveny přestupky na úseku ochrany před alkoholismem a jinými toxikomaniemi, žádné ustanovení, které by jakkoliv korespondovalo s § 171 TrZ, neupravuje. I když z logiky věci vyplývá, že pouhé zjištění, že jde o látku zařazenou na seznam OPL, samo o sobě stačit nebude¹¹³ a na vyvození trestní odpovědnosti by mělo jít alespoň o takové množství látky, které je způsobilé po jejím požití ovlivnit psychiku člověka¹¹⁴ ve smyslu § 130 odst. 5 TrZ, který stanoví, co se pro účely trestního zákona rozumí návykovou látkou. Záměrem zákonodárce navíc zřejmě nebylo ani kriminalizovat tzv. spotřební držbu.¹¹⁵ V případech méně společensky škodlivých můžou orgány činné v trestním řízení využít i tzv. materiální korektiv podle § 10 odst. 2.¹¹⁶ Otázkou je, jak často se tento postup v praxi využívá, zvláště po tom, co byla provedena expertiza KEÚ a bylo shledáno, že zajištěné množství drogy je způsobilé ovlivnit psychiku člověka. (Burda, 2009)

110 Rozhodnutí Krajského soudu v Žiline sp. zn. 1To/86/2011 z 20. 9. 2011 a sp. zn. 1To/65/2013 z 17. 9. 2013.

111 Usnesení Krajského soudu v Žiline sp. zn. 1To/86/2011 z 20. 9. 2011.

112 Což vedlo i k odmítnutí návrhu na dohodu o vině a trestu okresním soudem jako zřejmě nepřiměřeného ve prospěch obviněného.

113 Usnesení Krajského soudu v Bratislavě sp. zn. 1To/168/2011 ze dne 11. 1. 2012.

114 Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu SR ke sjednocení výkladu zákona při aplikaci § 187 odst. 1 TrZ o nedovolené výrobě a držbě omamných a psychotropních látek, jedů a prekurzorů z 1. června 1998, sp. zn. Tpj 1/98.

115 Srov. stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu SR ke sjednocení výkladu zákona při aplikaci § 187 odst. 1 TrZ o nedovolené výrobě a držbě omamných a psychotropních látek, jedů a prekurzorů z 1. června 1998, sp. zn. Tpj 1/98, či rozsudek Nejvyššího soudu SR sp. zn. 6 Tz 9/02, ze dne 28. 5. 2002.

116 „Nejde o přečin, ak vzhľadom na spôsob vykonania činu a jeho následky, okolnosti, za ktorých bol čin spáchaný, mieru zavinenia a pohnútku páchatela je jeho závažnosť nepatrná.“

III.2.2. Výroba a jiné nakládání s OPL, jedem anebo prekursorem (§ 172 TrZ)

Pokud jde o trestný čin podle § 172, rekodifikace přinesla výrazné zpřísnění sankcí i rozšíření okruhu okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby v případech neoprávněné dispozice s drogou. Za naplnění základní skutkové podstaty hrozí pachateli trest odnětí svobody na tři až deset let. Objektivní stránka tohoto trestného činu obsahuje čtyři alternativy jednání (viz Přílohu 2). Oproti české úpravě v § 283 se tento trestný čin nevztahuje jen na přechovávání pro jiného, ale jak již bylo naznačeno výše, i pro sebe v případech převyšujících množství pro vlastní potřebu (§ 172 odst. 1 písm. d)). V tomto směru se jeví jako celkem problematické, jak posuzovat ostatní alternativní jednání vyjmenované u tohoto trestného činu v případě, že pachatel tak učinil předtím, než OPL přechovával pro vlastní potřebu ve smyslu § 171. V odborné literatuře se lze setkat s názorem, že je logické, že předtím, než pachatel drogu přechovával, musel ji někde získat, jde tedy o poněkud nešťastné legislativně technické řešení, které by vylučovalo aplikaci privilegované skutkové podstaty. Autoři odborné literatury zastávají názor, že obstarání si drogy pro vlastní potřebu je fakticky konzumováno postihem za § 171. Otázkou je, které všechny formy manipulace pro sebe lze pod tento výklad podřadit. Někteří autoři (srov. např. Miklík, 1999; Gavalcová, 2010) zastávají názor, že fakticky konzumována může být jen koupě, výměna či jiné obdobné obstarání podle § 171 odst. písm. c). Lze se ale setkat i s názorem (srov. např. Bernát, 2001; Čentěš, 2007), že § 171 je ve vztahu speciality ke všem formám nabytí drogy pro vlastní potřebu včetně výroby a dovozu.

Kvalifikované skutkové podstaty § 172 spadají již do kategorie zvlášť závažných zločinů. Nutno podotknout, že slovenská koncepce zvlášť závažného zločinu je jiná než česká, a do této kategorie trestných činů patří až zločiny s dolní hranicí trestní sazby nejméně deseti let. Ve čtvrtém odstavci hrozí pachateli trest odnětí svobody až na doživotí, navíc při odstavci 3 a 4 soud obligatorně pachateli uloží i trest propadnutí majetku. Oproti českému trestnému činu „nedovolené výroby“ je tedy slovenská verze koncipována přísněji. Okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby jsou podobné české úpravě. Na Slovensku se navíc pachatel přísněji potrestá, spáchá-li tento trestný čin pro osobu, která se léčí z drogové závislosti. Co se týče problematiky rozsahu činu (větší, značný, velký) podle § 172 odst. 2 písm. e), odst. 3 písm. c), odst. 4 písm. c), vychází se z kritérií pro určování výše škody podle § 125 odst. 1, přičemž pro drogovou kriminalitu je v tomto směru určující průměrná dávka konkrétní OPL a její obvyklá cena, které by měl určit KEÚ PZ ve spolupráci s NPJ. (Čentěš, 2007)

III.2.3. Výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě OPL, jedu a prekursoru (§ 173 TrZ)

Další drogový trestný čin postihuje obdobně jako v ČR výrobu a držení předmětu k nedovolené výrobě OPL, jedu a prekursoru (§ 173). Rekodifikací bylo ze znění základní skutkové podstaty vypuštěno, že předmět mohl být určen i k nedovolené výrobě jaderné anebo obdobné radioaktivní látky anebo vysoce rizikové chemické látky, aby tento trestný čin lépe odpovídal svému obsahu a smyslu. Oproti české právní úpravě je slovo prekursor umístěno až mezi látkami, k jejichž neoprávněné výrobě přechovávání předmětu směřuje. Trestní postih za oprávněné přechovávání předmětu určeného k neoprávněné výrobě drog je tedy širší, jelikož umožňuje postihovat i přechovávání tzv. pre-prekursorů, tedy chemických látek určených k nedovolené výrobě prekursorů, bez toho, aby pachatel dále z takto získaného prekursoru zamýšlel vyrobit OPL. Pokud by byl prekursor takto

neoprávněně vyroben, dopustil by se pachatel trestného činu podle § 172. V případě, že by pachatel legálně vyrobil, opatřil nebo přechovával prekursor¹¹⁷, lze ho zřejmě také postihnout podle § 173, jelikož vedle příslušného technického vybavení prekursor bezesporu patří mezi předměty na tento účel určené. Kvalifikované skutkové podstaty jsou u tohoto trestného činu odstupňovány pouze podle výše dosaženého prospěchu. V případě odstavců 3 a 4 zároveň soud obligatorně uloží pachateli i trest propadnutí majetku.

III.2.4. Šíření toxikomanie (§ 174 TrZ)

Až na přísnější sankce je právní úprava trestného činu šíření toxikomanie (§ 174) v podstatě identická s úpravou českou. Drobné, spíše koncepční rozdíly lze najít u kvalifikovaných skutkových podstat. Podle slovenské úpravy například není okolností podmíňující uložení vyšší trestní sazby členství pachatele v organizované skupině.

Z výše uvedeného vyplývá, že i když obě právní úpravy vycházejí ze stejných základů, vzájemně se dosti liší a podobnost je v tomto směru spíše zdánlivá. Slovenská právní úprava je výrazně represivnější. I navzdory deklarovanému záměru rekodifikace je stále přísná zejména vůči uživatelům drog, kdy neposkytuje mnoho prostoru pro jiný (administrativní) než trestněprávní postih. Rekodifikací zavedené formální pojetí trestného činu s nejasně stanoveným kritériem „obvykle jednorázové dávky“ a vzájemným vztahem § 171 a 172 často vede k velmi přísným trestům pro pouhé konzumenty. Slovenská úprava navíc nerozlišuje mezi jednotlivými druhy OPL a jejich odlišnou zdravotní a společenskou nebezpečností. I vzhledem k vysoké prevalenci užívání konopí zejména mezi mladými lidmi (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, 2015h), je možné se domnívat, že tato represivní opatření mohou nepřiměřeně dopadat právě na tuto často jinak neproblémovou populaci.

117 Podle zákona 331/2005 Z. z., o orgánech štátnej správy vo veciach drogových prekursorov a o zmeně niektorých zákonov, resp. příslušných přímo použitelných předpisů EU.

IV.

Statistické údaje o drogové kriminalitě v ČR

V této kapitole přinášíme dostupné statistické údaje o drogových trestných činech, o jejich pachatelích a o reakci státu na ně v oblasti trestní justice. Nejprve se zaměříme na základní statistické indikátory kriminality, tedy počty policií registrovaných trestných činů, počty osob, vůči nimž bylo vedeno trestní řízení, a počty odsouzených osob. Ve druhé části kapitoly rozebereme některé podrobnější či méně často prezentované údaje, které pomohou celkový obraz drogové kriminality z pohledu statistik dokreslit. Statistické údaje se zabývají jak celkovou drogovou kriminalitou, tak i jednotlivými drogovými trestnými činy.

IV.1. Stav a vývoj drogové kriminality – základní ukazatele

Pro představu o míře registrované drogové kriminality a jejím vývoji mohou sloužit základní statistické ukazatele tohoto druhu trestné činnosti ve dvacetiletých časových řadách. Údaje prezentované v této části pocházejí ze tří základních zdrojů. Počty policií zjištěných drogových trestných činů byly získány ze Statistických přehledů kriminality Policejního prezidia ČR, publikovaných na webových stránkách Policie ČR.¹¹⁸ Počty osob projednávaných v přípravném řízení pro drogové trestné činy (tj. osoby pro drogovou kriminalitu stíhané nebo osoby, jejichž drogová trestná činnost byla řešena ve zkráceném přípravném řízení), pocházejí ze Statistických ročenek kriminality Ministerstva spravedlnosti ČR, publikovaných na jeho webových stránkách.¹¹⁹ Totéž platí o počtech osob za drogovou trestnou činnost odsouzených. Vzhledem k tomu, že v době dokončování této monografie nebyla ještě zveřejněna Statistická ročenka kriminality za rok 2014, doplnili jsme údaje o osobách projednávaných v přípravném řízení a osobách odsouzených ze zvláštních sestav z neveřejné justiční databáze CSLAV, vedené Ministerstvem spravedlnosti ČR.

Při interpretaci dat o stavu a vývoji drogové kriminality je třeba mít na paměti vliv metodiky vykazování trestné činnosti v resortních statistikách a časového posunu u jednotlivých sledovaných ukazatelů.¹²⁰ Policejní statistiky, z nichž se v této kapitole vychází, používají jako základní jednotku „skutek“, jehož zařazení do evidence je podmíněno stanovením trestněprávní kvalifikace. Zpravidla platí, že jediný skutek je vykazován jako jeden trestný čin, i když jde o jednočinný souběh (ve statistice se vykáže nejzávažnější z nich), zatímco u vícečinného souběhu se obvykle vyazuje tolik trestných činů, kolik bylo samostatných skutků.¹²¹ To poměr jednotlivých vykazovaných trestných činů samozřejmě ovlivňuje. V prezentovaných justičních statistikách jsou naproti tomu statistickou jednotkou osoby – pachatelé, kteří jsou vykazováni u všech jednotlivých trestných činů,

118 Statistické přehledy kriminality Policie ČR. Policejní prezidium ČR (citace 24-2-2015); přístupno z <http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>.

119 Statistická ročenka kriminality. Ministerstvo spravedlnosti ČR (citace březen – červen 2013); přístupno z <http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html?jsessionid=781921c194b704d51371695f21d4> a <http://portal.justice.cz/justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=3397&d=47145>.

120 Ke zjištění trestného činu a případnému následnému stíhání, obžalobě a odsouzení jeho pachatele dochází zpravidla s časovým posunem, který může zahrnovat i několik let.

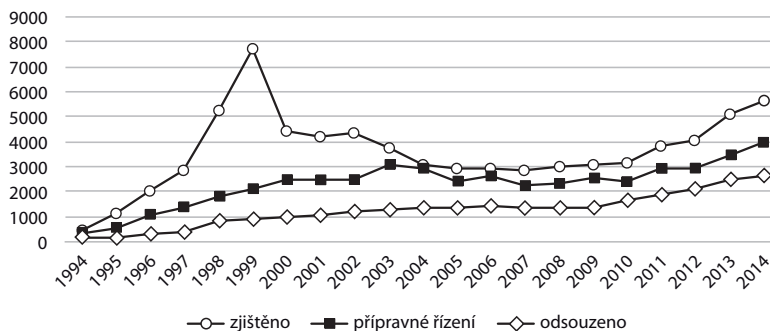
121 Dlužno ovšem dodat, že způsob, jakým je pojem „trestný čin“ používán v policejní statistice, neodpovídá vymezení obsahu tohoto pojmu v teorii trestního práva (např. se evidují i jednání, která mají znaky trestného činu, spáchaná osobami trestně neodpovědnými pro nedostatek věku).

i pokud byl pachatel zároveň odsouzen (stíhán, obžalován atd.) za více z nich. Odlišné způsoby vykazování pak mohou např. způsobovat, že počet osob, vůči nimž bylo pro určitý trestný čin vedeno přípravné řízení, může převyšovat počet registrovaných případů tohoto trestného činu (viz dále).

IV.1.1. Drogová kriminalita celkem

Vývoj drogové kriminality ve smyslu počtu *policií zjištěných drogových trestných činů* od roku 1990 lze rozdělit do čtyř pomyslných etap (Graf 1, Tabulka 5). První zahrnovala devadesátá léta¹²² a byla charakteristická setrvalým a zřetelným nárůstem míry drogové kriminality (ale i ostatních kriminálních ukazatelů, viz dále). Kromě nepochybně rostoucí míry užívání a distribuce drog na našem území k tomuto trendu přispěla i skutečnost, že drogová problematika na sebe začala poutat stále větší pozornost, a to i ze strany orgánů činných v trestním řízení, které se ovšem s fenoménem drogové kriminality (jež se objevila v dosud neznámých formách a intenzitě) teprve učily pracovat. V roce 1999 tento nárůst dosáhl vrcholu¹²³ a následoval zřetelný celkový pokles míry registrované drogové kriminality až do roku 2004, s jedinou výjimkou mírného meziročního nárůstu v roce 2002. Období mezi lety 2005 a 2010 lze z hlediska registrované drogové kriminality charakterizovat jako období stagnace s pozvolným nárůstem od roku 2007. Od roku 2010 sledujeme prudký nárůst registrované drogové kriminality, výrazný zejména mezi lety 2010 a 2011, resp. 2012 a 2013, kdy meziroční nárůst činil 21 %, resp. 27 %. Celkově se mezi lety 2010 a 2014 zvýšil počet registrovaných drogových trestných činů o tři čtvrtiny (76 %).

Graf 1: Základní statistické ukazatele drogové kriminality, 1994–2014

Pramen: Statistické přehledy kriminality Policie ČR; Statistická ročenka kriminality; Databáze CSLAV „Přehled o vyřízených věcech a stíhaných a podezřelých osobách“, „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak)“ (zvláštní sestavy).

122 Protažení časových řad před rok 1994 znemožňuje nedostatek spolehlivých a strukturovaných dat o drogové kriminalitě v dostupných oficiálních statistikách, což odpovídá skutečnosti, že tento druh trestné činnosti byl na počátku devadesátých let minulého století pokládán za spíše okrajový problém.

123 Je však třeba upozornit, že od roku 2000 došlo na straně policie ke změně metodiky vykazování zjištěných trestných činů, která se promítla do zřetelného poklesu i celkové míry registrované kriminality v ČR (o 8 %). Změna souvisela s vykazováním pokračujících trestných činů, sestávajících z několika dílčích útoků, a ovlivnila proto zejména statistiky těch druhů kriminality, jež často mívají charakter pokračující trestné činnosti, což je právě případ primární drogové kriminality. Proto nelze údaje o registrované drogové kriminalitě (ve smyslu absolutních hodnot) do roku 1999 s údaji z let následujících příliš srovnávat.

Tabulka 5: Základní statistické ukazatele drogové kriminality, 1994–2014

Rok	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
zjištěno	435	1131	2038	2853	5234	7720	4458	4209	4330	3760
příp. řízení	340	551	1099	1335	1776	2084	2453	2519	2514	3094
odsouzeno	129	162	334	419	802	891	972	1094	1216	1304

2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
3136	2915	2922	2865	3041	3069	3179	3834	4032	5117	5597
2948	2432	2636	2286	2304	2586	2445	2910	2949	3430	4004
1376	1326	1445	1382	1360	1370	1652	1870	2079	2523	2668

Pramen: Statistické přehledy kriminality Policie ČR; Statistická ročenka kriminality; Databáze CSLAV „Přehled o vyřízených věcech a stíhaných a podezřelých osobách“, „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak)“ (zvláštní sestavy).

Co se týče údajů ze statistických dat Ministerstva spravedlnosti, resp. vývoje počtu **osob projednávaných v přípravném řízení**¹²⁴ a počtu **osob odsouzených** za drogovou kriminalitu, celkově lze ve sledovaných letech u obou ukazatelů sledovat postupný stoupající trend. Počet osob projednávaných v přípravném řízení postupně stoupá až do roku 2000, oproti roku 1994 jde o víc než sedminásobný nárůst. Po krátké stagnaci na počátku milénia lze v roce 2003 sledovat další meziroční nárůst o 23 %. Po mírném poklesu začíná od roku 2009, s výjimkou roku 2010, kdy byl tento ukazatel v porovnání s předešlým rokem nižší, počet projednávaných osob znovu stoupat a v posledním roce dosahuje maxima v rámci sledovaných let. Křivka odsouzených osob ukazuje na podobný vývoj, konstantní stoupající trend je tu ještě zřetelnější. Nárůst je nejvýraznější zejména mezi lety 1997 a 1998, kdy stoupl počet odsouzených osob meziročně o víc než 90 %. Po jistém období stagnace mezi lety 2004 až 2009 počet odsouzených celkem prudce znovu stoupá.

Vývoj počtu zjištěných případů určitého druhu trestné činnosti může být pouze odrazem vývoje míry celkové registrované kriminality. Mezi lety 2003 a 2010 se **podíl registrované drogové kriminality na celkové registrované kriminalitě** pohyboval mírně pod 1 % na poměrně stabilní úrovni (rozmezí 0,8 % – 0,9 %), v období předchozím mírně nad 1 % (rozmezí 1,1 % – 1,2 %), s jedinou výjimkou roku 1998, kdy podíl činil 1,8 %. Za poslední čtyři sledované roky se tento podíl téměř zdvojnásobil z 1,0 % v roce 2010 na 1,9 % v roce 2014, k čemuž kromě výrazného nárůstu registrované drogové kriminality přispěla skutečnost, že celková míra registrované trestné činnosti v daném období kolísala se spíše klesajícím trendem. (Policejní prezidium Policie ČR)

Narůstá rovněž i **podíl osob odsouzených za drogovou kriminalitu na celkovém počtu odsouzených osob**. Jeho trend v podstatě kopíruje vývoj počtu odsouzených drogových pachatelů v absolutních číslech. Skokový nárůst podílu mezi lety 1997 a 1998 (z 0,7 % na 1,5 %) byl mimo jiné zřejmě způsoben poklesem celkového počtu odsouzených mezi uvedenými roky. V letech 2001 až 2009 se podíl pachatelů odsouzených za drogovou kriminalitu na celkové populaci odsouzených pohyboval kolem 2 % (v rozmezí 1,8 %

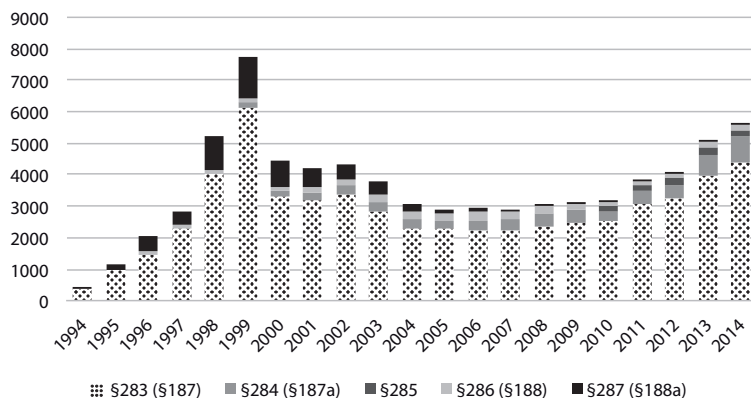
124 Údaj představuje součet osob stíhaných a projednávaných ve zkráceném přípravném řízení.

– 2,1 %). V posledních letech prudce stoupá, od roku 2009 se dvojnásobně zvýšil a v roce 2014 představoval již 3,7 %.

Pokud jde o **strukturu drogové kriminality podle jednotlivých trestných činů** (Grafy 2a a 2b), jednoznačně nejfrekventovanějším drogovým trestným činem je trestný čin dle § 187 tr. zák., resp. § 283 tr. zákoníku¹²⁵, tedy jednání, spočívající zjednodušeně řečeno ve **výrobě a distribuci drog**. Tato trestná činnost tvoří dlouhodobě více než tři čtvrtiny všech registrovaných drogových deliktů, přičemž od roku 2009 se drží na zhruba 80% podílu. Ani v letech, následujících po zavedení nových drogových trestných činů, tedy trestného činu dle § 187a tr. zák. (s účinností od 1. ledna 1999) a trestného činu dle § 285 tr. zákoníku (s účinností od 1. ledna 2010), se na této skutečnosti nic nezměnilo. Právě u tohoto – celkově nejzávažnějšího – drogového deliktu je ovšem třeba mít na paměti výše zmíněný vliv metodiky vykazování trestné činnosti. Nicméně justiční data skýtají podobný obraz.

Do roku 2009 bylo víc než 80 % pachatelů drogové kriminality odsouzeno za trestný čin dle § 187 tr. zák. V letech 1998 a 2006 šlo až o 88 %. Po rekodifikaci od roku 2010 tento podíl postupně mírně klesá (průměrně 78 %); nejnižší podíl představovali tito odsouzení v roce 2014, kdy šlo „pouze“ o 74 %.

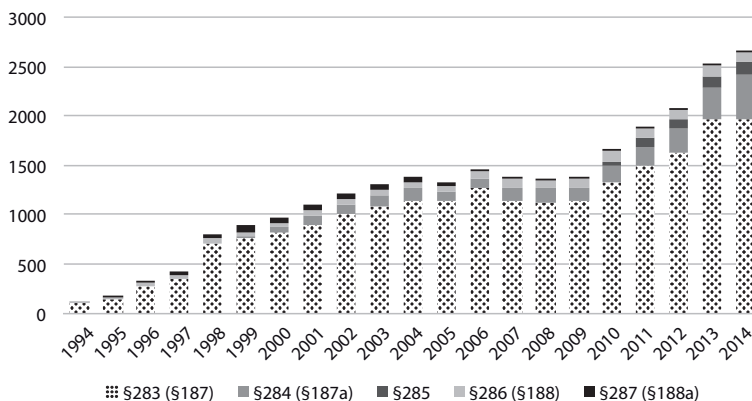
Graf 2a: Zjištěná drogová kriminalita podle jednotlivých trestných činů, 1994–2014

Zpracováno podle Statistických přehledů kriminality Policie ČR.

¹²⁵ Za účelem zachování časových řad jsou společně analyzovány údaje o analogických drogových trestných činech podle předchozí a současné právní úpravy, tedy trestným činu dle § 187 tr. zák. a § 283 tr. zákoníku, trestným činu dle § 187a tr. zák. a § 284 tr. zákoníku, trestným činu dle § 188 tr. zák. a § 286 tr. zákoníku, a trestným činu dle § 188a tr. zák. a § 287 tr. zákoníku. Nově zařazený trestný čin dle § 285 tr. zákoníku je posuzován samostatně.

Graf 2b: Osoby odsouzené za drogovou kriminalitu podle jednotlivých trestných činů, 1994–2014

Zpracováno podle Statistických ročenek kriminality a databáze CSLAV „Přehled o vyřízených věcech a stíhaných a podezřelých osobách“, „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak)“ (zvláštní sestavy).

Podíl ostatních drogových trestných činů na registrované drogové kriminalitě i počtu osob za ni odsouzených se ve sledovaném období vyvíjel odlišně. **Přechovávání drog pro vlastní potřebu** (trestný čin dle § 187a tr. zák., § 284 tr. zákoníku) své zastoupení mezi registrovanými drogovými delikty stále zvyšoval – ze 3 % v roce 1999, kdy byl zaveden, až na bezmála 14 % v roce 2009. Mezi lety 2009 a 2011 nastal zřetelný pokles až na 10 % podíl, přičemž se nabízí souvislost s tím, že část jednání, postihovaných do roku 2010 podle § 187a tr. zák., je nadále kvalifikována podle § 285 tr. zákoníku jako samostatný trestný čin, a nikoliv jako přechovávání drog pro vlastní potřebu dle § 284 tr. zákoníku. Nicméně od roku 2012 podíl přechovávání drog pro vlastní potřebu opět roste a v roce 2014 se vrátil na 14 % úroveň.

Postupně roste i podíl osob odsouzených za přechovávání drog pro vlastní potřebu z původních 2 % v roce 1999 až na 13 % v roce 2013, resp. 17 % v roce 2014. Mezitím lze zaznamenat dvě etapy. Mezi lety 2000 až 2006 se tento podíl pohyboval střídavě mezi 6 % až 9 %. V roce 2007 stoupl na 10 % a na úrovni 10 % až 11 % se držel do roku 2012.

Podíl **pěstování rostlin obsahujících OPL pro vlastní potřebu** se po dobu své existence jako samostatného drogového deliktu pohybuje mezi 3,5 % a 5 % u registrované kriminality a 2 % až 5 % u odsouzených osob.

Výroba a držení zařízení a jiných předmětů určených k výrobě drog (§ 188 tr. zák., § 286 tr. zákoníku) byla mezi registrovanými drogovými trestnými činy nejvíce zastoupena v roce 2004, kdy její podíl činil 9 %. Od té doby setrvale klesá (s výjimkou roku 2006) a v roce 2014 činil již jen necelá 3 %.

Zřejmě kvůli odlišné metodice vykazování popsané výše byl nejvyšší podíl osob odsouzených za trestný čin výroby a držení zařízení a předmětů k výrobě drog zaznamenán na začátku sledovaných let, kdy v roce 1994 dosahoval 15 % a 12 % v roce 1995. Poté tento

podíl navzdory nárůstu v absolutních číslech postupně pozvolna klesá. V posledních dvou letech tvořily osoby odsouzené za tento trestný čin pouze 5 % v roce 2013, resp. jen 3 % v roce 2014.

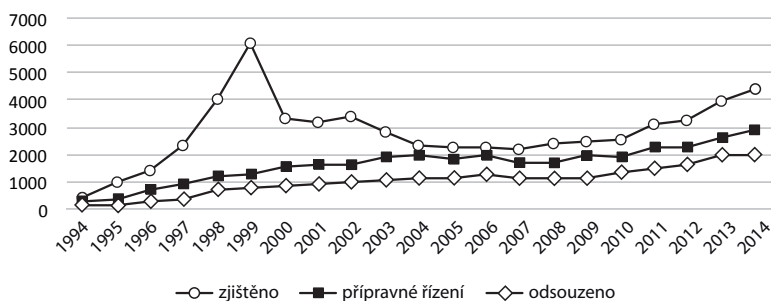
Podíl trestného činu **šíření toxikomanie** (§ 188a tr. zák., § 287 tr. zákoníku) dosahoval na přelomu století téměř 20 %. Od roku 2000 se ovšem prudce snižoval až k hodnotám pod 1 %, na nichž se od roku 2009 drží, s výjimkou roku 2013, kde se projevila zvýšená policejní aktivita v souvislosti s tzv. growshopy (viz dále). Podíl osob odsouzených za tento trestný čin dosahoval mezi lety 1996 a 2000 průměrně 7 %, poté postupně klesá a od roku 2006 se drží jen kolem 1 %.

V souvislosti s údaji o zastoupení jednotlivých typů drogových deliktů mezi všemi policií registrovanými drogovými trestnými činy v ČR je na místě upozornit na skutečnost, že výrazná převaha trestných činů spojených s výrobou a distribucí drog není v evropském kontextu zrovna obvyklá. Jakkoli je třeba mít na paměti odlišnosti metodiky vykazování různých typů deliktů v jednotlivých zemích, souhrnné údaje za EU naznačují, že zhruba 85 % evidovaných drogových trestných činů souvisí s užíváním, resp. přechováváním drog, a pouze cca 15 % s jejich nabídkou. (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, 2015a)

IV.1.2. Trestný čin podle § 187 tr. zák. a § 283 tr. zákoníku

Vzhledem k výrazně převažujícímu podílu tohoto trestného činu mezi všemi registrovanými drogovými delikty je pochopitelné, že křivka vývoje počtu jeho zjištěných případů do značné míry kopíruje křivku celkové registrované drogové kriminality (viz Graf 3).

Graf 3: Základní statistické ukazatele trestného činu podle § 187 tr. zák. a § 283 tr. zákoníku, 1994–2014

Pramen: Statistické přehledy kriminality Policie ČR; Statistická ročenka kriminality; Databáze CSLAV „Přehled o vyřízených věcech a stíhaných a podezřelých osobách“, „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak)“ (zvláštní sestavy).

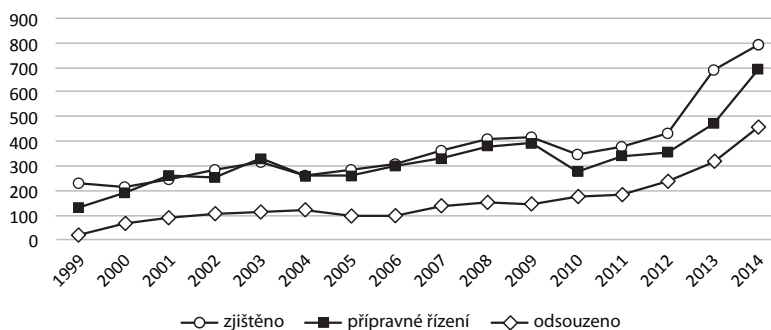
Pozorujeme zde tedy rovněž zřetelný nárůst v průběhu devadesátých let s vrcholem v roce 1999 (6 100 registrovaných trestných činů), následovaný výrazným poklesem do roku 2004 a dále několikaletým obdobím relativní stagnace. Od roku 2010 nárůst registrovaných trestných činů dle § 283 tr. zákoníku (příp. § 187 tr. zák.) akceleroval a do roku 2014 se zvýšil o tři čtvrtiny (z 2 516 na 4 414), když výrazné byly zejména meziroční nárůsty mezi lety 2010 a 2011, resp. 2012 a 2013 (23 %, resp. 21 %).

Obdobně je tomu i u křivek zobrazujících počet osob, vůči nimž bylo vedeno přípravné řízení, a počet odsouzených osob. Obě přitom vykazují podobný postupně vzrůstající trend. Oproti výchozímu roku 1994 vzrostl v roce 2014 počet přípravných řízení dvanásťnásobně (z 243 na 2 908). U odsouzených osob jde o osmnáctinásobný nárůst (ze 110 na 1 968).

IV.1.3. Trestný čin podle § 187a tr. zák. a § 284 tr. zákoníku

U trestné činnosti, spočívající v přechovávání drog pro vlastní potřebu, lze po celé sledované období pozorovat setrvalý a stabilní meziroční nárůst počtu zjištěných trestných činů do cca 15 % ročně. Výjimkou byly roky 2000, 2004 a 2010, kdy došlo k meziročnímu poklesu o 7 %, 16 %, resp. 18 % (viz Graf 4). V případě poklesu v roce 2000 lze předpokládat vliv již zmíněné změny metodiky vykazování trestné činnosti ze strany policie, v roce 2004 odraz trendu celkového poklesu registrované drogové kriminality, a v roce 2010 se patrně projevilo také již zmíněné vyčlenění neoprávněného pěstování rostlin obsahujících OPL jako samostatného trestného činu v rámci zavedení nového trestního zákoníku. Mezi lety 2012 a 2013 došlo k prudkému nárůstu počtu zjištěných případů přechovávání drog pro vlastní potřebu o bezmála 60 %, přičemž tento vývoj byl součástí celkově zvýšeného nárůstu registrované drogové kriminality.

Graf 4: Základní statistické ukazatele trestného činu podle § 187a tr. zák. a § 284 tr. zákoníku, 1994–2014

Pramen: Statistické přehledy kriminality Policie ČR; Statistická ročenka kriminality; Databáze CSLAV „Přehled o vyřízených věcech a stíhaných a podezřelých osobách“, „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak)“ (zvláštní sestavy).

Postupně stoupá i počet osob, vůči nimž bylo vedeno přípravné řízení, a odsouzených osob. U přípravných řízení byl výraznější meziroční pokles zaznamenán pouze v letech 2004 a to o 21 % a v roce 2010 o 31 %. U počtu odsouzených osob je nárůst ještě plynulejší bez výraznějších výkyvů. Meziroční pokles nastal zřejmě pod vlivem vývoje dalších ukazatelů pouze v roce 2005 a to o 18 %. Obě křivky začínají prudce stoupat hlavně v období po přijetí nového trestního zákoníku.

IV.1.4. Trestný čin podle § 285 tr. zákoníku

Počet registrovaných trestných činů nedovoleného pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku dle § 285 tr. zákoníku se po dobu 5 let samostatně

existence v trestním kodexu pohyboval mezi 145 (rok 2010) a 225 (rok 2013) ročně. I když u registrované kriminality byl zaznamenán v posledním roce pokles, počty osob, vůči nimž bylo vedeno přípravné řízení, jakož i počty odsouzených osob, postupně stoupají.

Tabulka 6: Základní statistické ukazatele trestného činu podle § 285 tr. zákoníku, 2010–2014

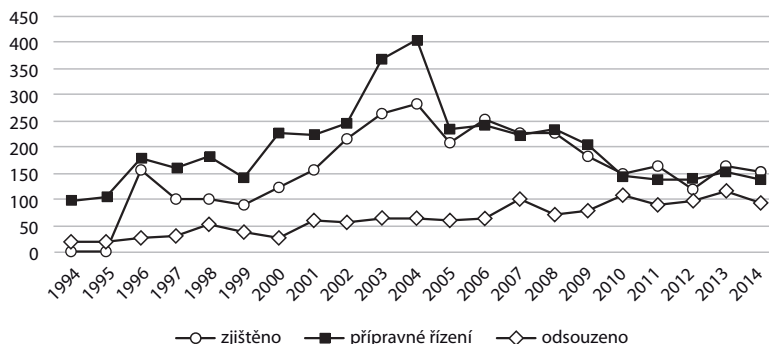
Rok	2010	2011	2012	2013	2014
zjištěno	145	168	193	225	204
přípravné řízení	115	152	161	160	183
odsouzeno	35	82	99	113	123

Pramen: Statistické přehledy kriminality Policie ČR; Statistická ročenka kriminality; Databáze CSLAV „Přehled o vyřízených věcech a stíhaných a podezřelých osobách“, „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak)“ (zvláštní sestavy).

IV.1.5. Trestný čin podle § 188 tr. zák. a § 286 tr. zákoníku

Oproti ostatním drogovým trestným činům je trend vývoje počtu zjištěných případů výroby a držení předmětů určených k výrobě drog mnohem více kolísavý. Mezi lety 1996 a 1999 (před rokem 1996 policejní statistiky vykazují tento trestný čin společně s trestným činem dle § 187 tr. zák.) uvedený počet klesl o třetinu. Následoval setrvalý nárůst až do roku 2004, a to téměř na trojnásobek hodnoty z roku 1999, což je trend opačný ve srovnání s celkovým vývojem počtu zjištěných drogových trestných činů. Po roce 2004 střídaly meziroční poklesy meziroční nárůsty (počty zjištěných případů tohoto druhu se pohybovaly mezi 250 a 120), přičemž celkový trend je spíše klesající.

Graf 5: Základní statistické ukazatele trestného činu podle § 188 tr. zák. a § 286 tr. zákoníku, 1994–2014

Pramen: Statistické přehledy kriminality Policie ČR; Statistická ročenka kriminality; Databáze CSLAV „Přehled o vyřízených věcech a stíhaných a podezřelých osobách“, „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak)“ (zvláštní sestavy).

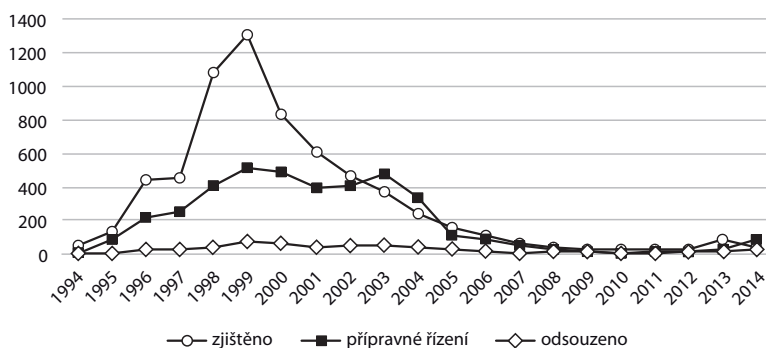
Křivka vývoje počtu osob, vůči nimž bylo vedeno přípravné řízení, se u tohoto trestného činu v základních rysech podobá křivce vývoje registrované kriminality. Nejvýrazněji se tu projevila odlišná metodika vykazování, která zřejmě způsobila, že do roku 2006 počet osob, projednávaných v přípravném řízení, výrazně převyšuje počet registrovaných

restných činů. Prudké kolísání počtu osob v přípravném řízení se však nijak zvlášť neprojevilo na počtu odsouzených. Až na menší výkyvy počet odsouzených osob ve sledovaných letech mírně stoupá. Nárůst nicméně není tak prudký jako u ostatních drogových restných činů a v relativním vyjádření podíl odsouzených za tento drogový delikt klesá (viz Graf 2b).

IV.1.6. Restný čin podle § 188a tr. zák. a § 287 tr. zákoníku

Počet zjištěných restných činů šíření toxikomanie prodělával ve druhé polovině devadesátých let prudký nárůst, zejména mezi roky 1995 a 1996, resp. 1997 a 1998, a vrcholu dosáhl v roce 1999 (1 302 zjištěných případů). Od tohoto roku setrval klesal, meziročně zhruba o 25 % – 35 %. V roce 2007 klesl pod 100 zjištěných případů ročně (59) a od roku 2008 se drží na úrovni mezi 20 a 40 případy ročně. Výjimkou byl rok 2013, kdy v důsledku rozsáhlého zásahu policie proti provozovatelům tzv. growshopů byla registrována téměř stovka těchto restných činů (93).

Graf 6: Základní statistické ukazatele restného činu podle § 188a tr. zák. a § 287 tr. zákoníku, 1994–2014

Pramen: Statistické přehledy kriminality Policie ČR; Statistická ročenka kriminality; Databáze CSLAV „Přehled o vyřízených věcech a stíhaných a podezřelých osobách“, „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak)“ (zvláštní sestavy).

Mezi lety 1995 až 1999 lze sledovat i prudký nárůst počtu osob, vůči nimž bylo pro restný čin šíření toxikomanie vedeno přípravné řízení. Křivka se pak drží na vyšších hodnotách až do roku 2003, kdy začíná prudce klesat. Mezi lety 2008 až 2013 byly provedeny v jednotlivých letech maximálně tři desítky přípravných řízení. V roce 2014 jejich počet narostl v důsledku akce „growshopy“ na 85. Obdobně, i když mnohem méně výrazný trend, lze zaznamenat i ve vývoji počtu odsouzených osob. Maximálně bylo za šíření toxikomanie odsouzeno 70 osob v roce 1999.

IV.2. Další statistiky o drogové kriminalitě

Základní statistické ukazatele drogové kriminality jako celku, i pokud jde o jednotlivé drogové restné činy, byly uvedeny v Kapitole IV.1. Účelem následující kapitoly je přinést a rozebrat další a podrobnější statistické údaje, vztahující se k problematice drogové kriminality. Jako zdroje dat pro tuto kapitolu sloužily Statistické přehledy kriminality

Policejního prezidia ČR, publikované na webových stránkách Policie ČR¹²⁶, Výroční zprávy Národní protidrogové centrály SKPV PČR (dále též „NPC“)¹²⁷, zvláštní sestavy, získané od NPC, a zvláštní sestavy z neveřejné justiční databáze CSLAV, vedené Ministerstvem spravedlnosti ČR.

IV.2.1. Policií evidovaní pachatelé drogové trestné činnosti

Objasněnost drogové kriminality je dlouhodobě velmi vysoká. Důvodem je zejména skutečnost, že o většině drogových deliktů se policie dozví z vlastní operativně pátrací činnosti, kdy zpravidla současně s novým trestným činem zjistí i jeho pachatele. Od roku 2007 se objasněnost drogové kriminality pohybuje mezi 80 % a 90 %, v letech předešlých přesahovala 90 %.¹²⁸ Statistické údaje o struktuře souboru pachatelů drogové kriminality, které se pochopitelně vztahují ke známým pachatelům, a tedy k objasněné části tohoto druhu trestné činnosti, tak poskytují poměrně přesný obraz o charakteristikách celkové populace pachatelů policií registrovaných drogových trestných činů.

Vybrané souhrnné charakteristiky zjištěných pachatelů¹²⁹ drogové kriminality za léta 2005–2014 obsahuje Tabulka 7. Podíl **žen** mezi zjištěnými pachateli drogové kriminality se ve sledovaném období stabilně pohyboval cca mezi 14 % a 15 %. Podíl **mladistvých** mezi těmito pachateli postupně klesal, a to z 8 % v roce 2005 až na 3 % v roce 2014. Opačný trend lze sledovat u **recidivistů**, jejichž podíl – byť s výkyvy – stoupal ze 42 % v roce 2005 na 49 % v roce 2014. Oproti celkové populaci zjištěných pachatelů v ČR¹³⁰ nevykazují zjištění pachatelé drogové kriminality výrazných rozdílů. Podíl žen mezi všemi zjištěnými pachateli se od roku 2005 pohybuje mezi 13 % a 15 % (v posledních šesti letech roste a v r. 2014 činil 15 %), podíl mladistvých v celkové populaci zjištěných pachatelů byl poněkud nižší a neklesal tak zřetelně (z cca 5 % na cca 2 %), podíl recidivistů naopak poněkud vyšší (cca 45 % – 53 %, posledních šest let roste).

Policejní statistiky vykazují rovněž, zda byl objasněný trestný čin¹³¹ spáchán pod vlivem alkoholu, resp. jiné návykové látky (zpravidla některé OPL). Podíl objasněných drogových trestných činů, spáchaných **pod vlivem jiné návykové látky než alkoholu**,

126 Statistické přehledy kriminality Policie ČR. Policejní prezidium ČR (citace 24-2-2015); přístupno z <http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>.

127 Výroční zprávy Národní protidrogové centrály SKPV PČR jsou k dispozici na adrese: <http://www.policie.cz/clanek/vyrocní-zpravy-annual-reports-jahresbericht.aspx>.

128 Pro srovnání celková míra objasněnosti trestné činnosti v ČR se v posledních letech pohybuje mírně pod 40 %. Viz Statistické přehledy kriminality Policejního prezidia ČR (citace 24-2-2015).

129 „Zjištěnými pachateli“ zde rozumíme osoby, vykazované v policejních statistických přehledech jako stíhané/ vyšetřované osoby, tedy především ty, vůči nimž bylo zahájeno trestní stíhání nebo kterým bylo sděleno podezření ze spáchaní trestného činu ve zkráceném přípravném řízení. Jako stíhané a vyšetřované osoby jsou ovšem evidovány i osoby, jejichž trestní stíhání je nepřípustné (§ 11 tr. ř.), tedy např. pachatelé, kteří nejsou pro nedostatek věku trestně odpovědní, či neúčelné (§ 172 odst. 2 tr. ř.), tj. např. pachatelé, kterým hrozí trest, který je zcela bez významu vedle trestu, který jim byl již pro jiný čin uložen nebo je podle očekávání postihne.

130 Viz Statistické přehledy kriminality Policejního prezidia ČR (citace 24-2-2015).

131 Trestným činem se pro účely Evidenčně statistického systému kriminality Policie ČR rozumí jednání, oznámené policii nebo zjištěné vlastní činností policie, u něhož byla stanovena trestněprávní kvalifikace.

ve sledovaném období nedosáhl deseti procent a od roku 2011 se drží pod 5 % a spíše klesá. Mezi všemi v ČR objasněnými trestnými činy podíl těch, jež byly podle policejní evidence spáchány pod vlivem jiné návykové látky než alkoholu, od roku 2011 stoupá a v roce 2014 dosáhl 3,3 %.¹³²

Tabulka 7: Struktura souboru zjištěných pachatelů drogové kriminality v ČR, 2005–2014

Rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010
zjištění pachatelé, z toho:	2209	2344	2023	2296	2415	2437
mladiství	8,3 %	8,1 %	6,4 %	6,8 %	6,0 %	4,7 %
ženy	15,2 %	15,8 %	14,1 %	14,8 %	15,6 %	15,1 %
recidivisté	41,8 %	40,4 %	43,6 %	44,6 %	43,6 %	46,0 %
objasněné TČ, z toho:	2723	2758	2548	2567	2610	2603
spácháno pod vlivem OPL	4,7 %	6,0 %	5,9 %	8,4 %	7,5 %	5,0 %
Rok	2011	2012	2013	2014	2005–2014	
zjištění pachatelé, z toho:	2782	2827	3568	3989	26 890	
mladiství	5,0 %	3,8 %	3,9 %	2,7 %	1 411 (5,2 %)	
ženy	15,1 %	14,1 %	14,9 %	15,3 %	4 038 (15,0 %)	
recidivisté	45,3 %	44,3 %	46,1 %	49,0 %	12 064 (44,9 %)	
objasněné TČ, z toho:	3267	3423	4398	4794	31 691	
spácháno pod vlivem OPL	4,3 %	3,6 %	2,1 %	2,7 %	1 473 (4,6 %)	

Zpracováno podle Statistických přehledů kriminality Policie ČR.

Struktura souboru zjištěných pachatelů se ovšem u jednotlivých drogových trestných činů liší. Jak je patrné z Tabulky 8, mezi zjištěnými pachateli přechovávání drog pro vlastní potřebu (§ 187a tr. zák. / § 284 tr. zákoníku) je oproti celkové populaci zjištěných pachatelů drogové kriminality nižší podíl mladistvých a zejména žen. U tohoto trestného činu byl ve sledovaném období vyšší podíl objasněných deliktů, spáchaných pod vlivem OPL. Mezi pachateli pěstování rostlin obsahujících OPL (§ 285 tr. zákoníku) je výrazně nižší podíl mladistvých a dále také nižší podíl žen i recidivistů. Mezi pachateli výroby a držení předmětu určeného k výrobě drog (§ 188 tr. zák. / § 286 tr. zákoníku) je výrazně nižší podíl mladistvých a zároveň výrazně vyšší podíl recidivistů, což lze přičíst skutečnosti, že tento trestný čin postihuje jednání, spojené specificky s výrobou drog. U tohoto trestného činu byl také vyšší podíl objasněných deliktů, spáchaných pod vlivem OPL. Mezi pachateli šíření toxikomanie (§ 188a tr. zák. / § 287 tr. zákoníku) je výrazně nižší podíl recidivistů, ovšem výrazně vyšší podíl mladistvých.

Je ovšem třeba pamatovat na to, že vzhledem k výrazně převažujícímu podílu trestného činu dle § 187 tr. zák. / § 283 tr. zákoníku na celkové registrované drogové kriminalitě je struktura souboru pachatelů tohoto trestného činu do značné míry určující pro strukturu pachatelů drogové kriminality jako celku. Zároveň je nutno vzít v úvahu

¹³² Statistické přehledy kriminality Policejního prezidia ČR (citace 24-2-2015).

poměrně nízké absolutní počty zjištěných pachatelů zejména u trestných činů dle § 285 tr. zákoníku a § 188a tr. zák. / § 287 tr. zákoníku, což srovnání se souborem pachatelů jiných (drogových) trestných činů problematizuje.

Tabulka 8: Struktura souboru zjištěných pachatelů drogové kriminality v ČR souhrnně za období let 2005–2014, podle jednotlivých drogových trestných činů

Trestný čin	§ 187/ § 283	§ 187a/ § 284	§ 285 (od r. 2010)	§ 188/ § 286	§ 188a/ § 287	CELKEM
zjištění pachatelé, z toho:	21 464	3 141	776	1 161	348	26 890
mladiství	5,7 %	3,3 %	1,0 %	0,9 %	17,8 %	5,2 %
ženy	16,0 %	9,3 %	9,9 %	16,0 %	14,1 %	15,0 %
recidivisté	45,1 %	43,6 %	33,1 %	58,1 %	21,6 %	44,9 %
objasněné TČ, z toho:	25 340	3 626	668	1 557	500	31 691
spácháno pod vlivem OPL	4,1 %	7,6 %	3,6 %	7,2 %	4,8 %	4,6 %

Zpracováno podle Statistických přehledů kriminality Policie ČR.

IV.2.2. Statistiky Národní protidrogové centrály SKPV PČR

Zatímco oficiální statistiky kriminality Policie ČR vycházejí z Evidenčně statistického systému kriminality (ESSK), Národní protidrogová centrála SKPV PČR systematicky sbírá data o drogové kriminalitě na základě měsíčních hlášení všech relevantních útvarů policie a celní správy o případech primární drogové trestné činnosti, kde v souvislosti se zadržením pachatele či záchytem OPL byl v dané věci založen trestní spis a bylo zahájeno trestní řízení (tzv. „realizace“). Sebraná data, která poskytují poněkud odlišný pohled na stav a vývoj drogové kriminality, zveřejňuje NPC zejména ve svých Výročních zprávách, a to v podrobnější formě, než jakou poskytují oficiálně publikované statistické přehledy kriminality policie. Pro účely našeho výzkumu jsme vybrali přehledy některých statistických ukazatelů, které mohou oficiální policejní statistiky kriminality vhodně doplnit.

IV.2.2.1. Stíhaná drogová trestná činnost

Tabulka 9 znázorňuje vývoj počtu „realizací“ v případech drogové kriminality v ČR mezi lety 2005 a 2014. Jak již bylo naznačeno, jedná se o počet případů, v nichž bylo v daném roce některým z útvarů Policie ČR či Celní správy ČR zahájeno trestní řízení a založen trestní spis (bez ohledu na to, vůči kolika obviněným se trestní řízení vede a pro kolik trestných činů). Podobně jako v případě počtu policíí registrovaných drogových trestných činů i tento indikátor vykazuje po roce 2007 pozvolný meziroční nárůst, který nabírá na prudkosti po roce 2010 a výrazný je zejména mezi lety 2012 a 2013, kdy činil 31 %.

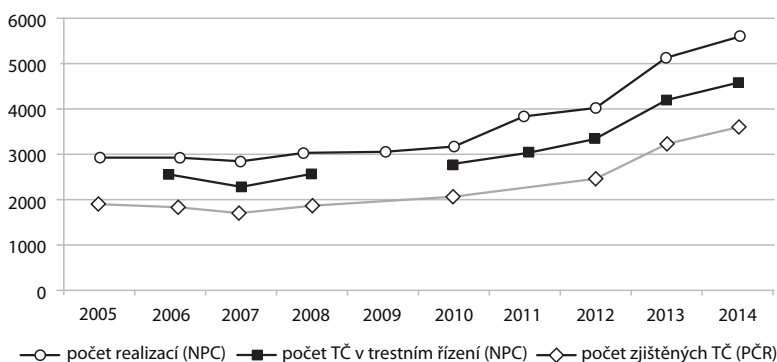
Tabulka 9: Počet realizací v případech drogové kriminality v ČR, 2005–2014

Rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
realizace	1888	1821	1717	1888	1961	2049	2261	2463	3241	3588

Zpracováno podle Výročních zpráv Národní protidrogové centrály SKPV PČR (citace leden-květen 2015).

Z Výročních zpráv NPC lze dohledat též celkové počty drogových trestných činů, pro které bylo v rámci vykazovaných realizací zahájeno trestní řízení. Tyto počty jsou pochopitelně vyšší než počty samotných realizací, neboť v rámci téže realizace může být zahájeno trestní řízení pro několik trestných činů. Přestože pro některé roky v rámci sledovaného období údaje k tomuto indikátoru chybí, spojili jsme dostupná data pro ilustraci trendů do Grafu 7 spolu s již výše uvedenými daty o počtech policíí registrovaných drogových trestných činů a o počtech realizací v drogových věcech.

Graf 7: Počet policíí zjištěných drogových trestných činů, drogových trestných činů, pro které bylo zahájeno trestní řízení, a realizací v drogových věcech, 2005–2014

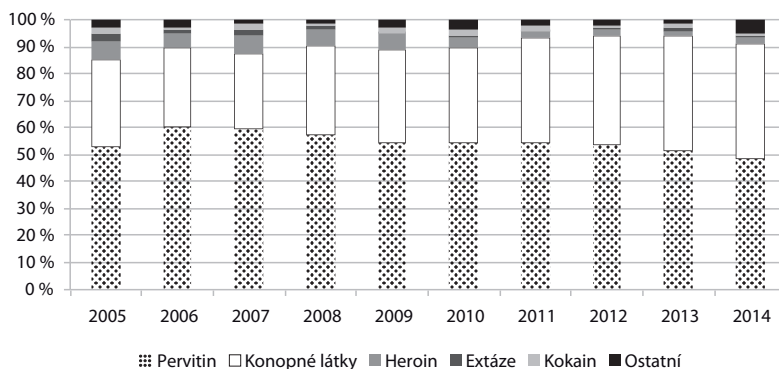

Zpracováno podle Výročních zpráv Národní protidrogové centrály SKPV PČR a Statistických přehledů kriminality Policie ČR (citace leden-květen 2015).

Třebaže se jedná o odlišné ukazatele, vypovídající o odlišných jevech, trendy vývoje všech tří indikátorů ve sledovaném období jsou velmi podobné. To posiluje opodstatněnost závěru, že v oblasti drogové trestné činnosti, kterou se policie zabývá do té míry, že se objeví v oficiálních evidencích, nastal po několikaleté stagnaci od roku 2010 poměrně prudký nárůst.

O tom, *jakých látek se drogová trestná činnost v ČR nejčastěji týká*, vypovídají údaje NPC, znázorněné v Grafu 8. Lze z nich vysledovat, že dlouhodobě nejvíce pachatelů drogových trestných činů je stíháno za neoprávněnou dispozici s pervitinem – podíl těchto pachatelů řadu let převyšoval 50 %, nicméně v posledních třech letech mírně klesá a v roce 2014 se dostal pod tuto hranici. Podíl pachatelů drogových trestných činů, stíhaných v souvislosti s konopnými drogami, v posledních třech letech přesáhl 40 %. Pachatelé trestných činů spáchaných v souvislosti s pervitinem a konopnými látkami tvoří v současnosti více než 90 % všech pachatelů drogové kriminality. Ve sledovaném období také došlo k znatelnému poklesu podílu pachatelů drogových deliktů, souvisejících s heroinem.

Graf 8: Stíhání pachatelé drogové kriminality podle drog v ČR, 2005–2014

Zpracováno podle Výročních zpráv Národní protidrogové centrály SKPV PČR (citace leden-květen 2015).

IV.2.2.2. Zadržení pachatelé drogové kriminality

Výroční zprávy NPC poskytují též informace o osobách, zadržených v rámci vykazovaných realizací pro drogovou trestnou činnost. Strukturu souboru těchto pachatelů¹³³ znázorňuje Tabulka 10.

Tabulka 10: Struktura souboru zadržených pachatelů drogové kriminality v ČR, 2005–2014

Rok	2005	2006	2007	2008	2009
celkem, z toho:	2163	2191	2031	2326	2340
mladiství	8,1 %	7,6 %	5,6 %	7,0 %	3,5 %
ženy	n. a.	15,8 %	14,1 %	14,3 %	15,5 %
cizinci	5,5 %	5,3 %	6,4 %	8,6 %	9,7 %
Rok	2010	2011	2012	2013	2014
celkem, z toho:	2529	2763	3084	3722	3931
mladiství	4,0 %	4,2 %	3,4 %	2,9 %	2,6 %
ženy	14,3 %	14,6 %	14,1 %	14,5 %	15,5 %
cizinci	13,3 %	11,4 %	13,8 %	11,3 %	12,0 %

Zpracováno podle Výročních zpráv Národní protidrogové centrály SKPV PČR (citace leden-květen 2015).

Ze srovnání Tabulky 10 s Tabulkou 7 je patrné, že velikost i vývoj podílů mladistvých i žen v obou souborech pachatelů drogové kriminality jsou zhruba stejné. Novou informací, kterou poskytují Výroční zprávy NPC, je údaj o zastoupení cizinců. Z tabulky je zřejmé, že od roku 2005 se podíl cizinců mezi zadrženými pachateli drogové kriminality více než zdvojnásobil a od roku 2010 se pohybuje nad 10 %. Pokud jde o zastoupení jednotlivých státních příslušností, přehled poskytují Tabulka 11 a Graf 9.

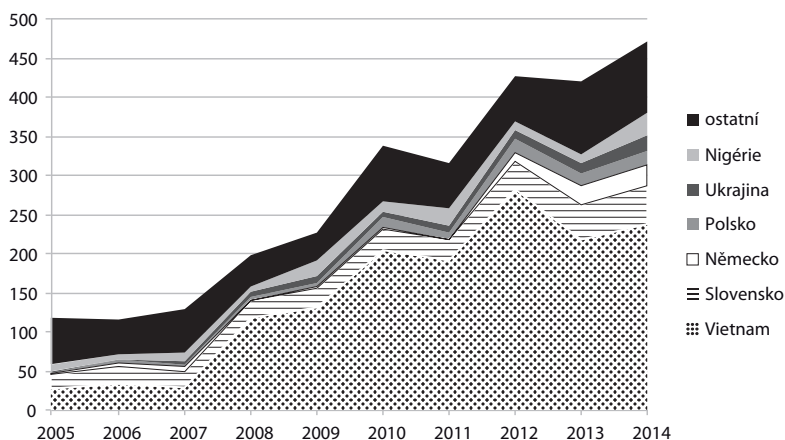
¹³³ Údaje NPC o pachatelích drogové trestné činnosti zahrnují i osoby, které nejsou z důvodu nízkého věku trestně odpovědné – ve sledovaném období se jednalo o 20–60 osob ročně.

Tabulka 11: Zadržení pachatelé drogové kriminality v ČR – cizinci, podle státní příslušnosti, 2005–2014

Státní příslušnost	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
celkem, z toho:	119	117	130	199	226	337	316	427	421	471
Vietnam	23,5 %	28,2 %	22,3 %	59,8 %	58,0 %	60,5 %	60,8 %	66,3 %	51,8 %	50,3 %
Slovensko	15,1 %	18,8 %	16,2 %	10,6 %	11,1 %	8,0 %	8,2 %	8,0 %	10,7 %	10,4 %
Německo	1,7 %	4,3 %	4,6 %	0,5 %	1,3 %	0,9 %	0,3 %	3,0 %	5,9 %	5,7 %
Polsko	0,0 %	3,4 %	2,3 %	2,0 %	1,8 %	3,6 %	2,8 %	4,0 %	3,3 %	3,8 %
Ukrajina	1,7 %	1,7 %	2,3 %	3,0 %	3,5 %	2,1 %	2,2 %	2,3 %	3,1 %	4,2 %
Nigérie	7,6 %	4,3 %	9,2 %	4,0 %	8,8 %	3,9 %	7,3 %	2,6 %	2,9 %	6,4 %
ostatní	50,4 %	39,3 %	43,1 %	20,1 %	15,5 %	21,1 %	18,4 %	13,8 %	22,3 %	19,1 %

Zpracováno podle Výročních zpráv Národní protidrogové centrály SKPV PČR (citace leden-květen 2015).

Graf 9: Zadržení pachatelé drogové kriminality v ČR – cizinci, podle státní příslušnosti, 2005–2014

Zpracováno podle Výročních zpráv Národní protidrogové centrály SKPV PČR (citace leden-květen 2015).

Údaje ze statistik NPC vypovídají o tom, že v posledních letech mezi zadrženými pachateli drogové kriminality převažují občané Vietnamu, jejichž podíl, na začátku sledovaného období zhruba čtvrtinový, prudce vzrostl v roce 2008 (cca na čtyřnásobek předchozích absolutních hodnot) a od té doby neklesl pod 50 %. Vývoj počtu zadržených Vietnamců tak do značné míry určuje celkový trend v počtu zadržených cizinců, který od roku 2007 stoupá, s výjimkou let 2011 a 2013. Z ostatních skupin zadržených cizinců se na cca 10 % podílu drží Slováci a za zmínku stojí též Nigerijci, jejichž zastoupení se ve sledovaném období pohybovalo mezi 3 % a 9 %. Ostatní státní příslušnosti bývají zpravidla zastoupeny nejvýše několika jednotlivci ročně, přičemž skladba státních příslušností mezi zadrženými pachateli drogové kriminality bývá velmi rozmanitá a zahrnuje země všech světadílů s výjimkou Antarktidy (např. v roce 2014 byli mezi zadrženými pachateli drogové kriminality – cizinci – občané 41 různých zemí).

IV.2.2.3. Množství zachycených drog a prekurzorů

Mezi obvyklé indikátory snižování nabídky drog patří množství těchto látek, které se orgánům prosazujícím právo podaří zachytit a tím odstranit z nezákonného trhu. V Tabulce 12 jsou uvedena množství některých látek (drog, prekurzorů), zachycených útvary policie a celní správy na území ČR v období let 2005 až 2014. V hodnotách zachyceného množství látek v jednotlivých letech jsou často výrazné rozdíly. Je třeba mít na paměti, že záchyt drog je přece jen spíše druhotným produktem aktivit orgánů prosazujících právo v oblasti drogové kriminality, když primárním je odhalení a dopadení pachatele. Vzhledem k relativně nízkým hodnotám zachyceného množství drog (v poměru k počtu zjištěných trestných činů či dokonce k odhadům spotřeby drog v ČR) má jednorázový záchyt většího množství velký potenciál statistiky záchytů výrazně ovlivnit. Z uvedených důvodů podobné přehledy záchytů nemohou příliš sloužit k identifikaci nějakých jednoznačných trendů, ale spíše poskytují užitečný obrázek o tom, na jaké látky se orgány policie a celní správy zaměřily, a příp. mohou upozornit na určitý nový jev. Jako příklad jsme do tabulky zařadili i údaje o léčivech s obsahem pseudoefedrinu Sudafed a Cirrus, jež se využívají při výrobě pervitinu a v ČR nejsou v legální farmaceutické distribuci, takže jsou dováženy ze zahraničí, zejména Polska. Jejich záchyty se datují až od roku 2009, přičemž ovšem zachycená množství těchto léčiv jsou od počátku relativně vysoká,¹³⁴ což svědčí o razantním nástupu jejich dovozu a využívání k výrobě pervitinu.

Tabulka 12: Množství zachycených vybraných drog v ČR, 2005–2014

Látka	2005	2006	2007	2008	2009
konopí (rostliny)	1780	2276	6992	25223	33427
konopí (g)	103337	108352	122124	392527	171800
hašiš (g)	4625	466	387	697	12499
heroin (g)	36340	27877	20333	46302	31258
kokain (g)	10169	4708	37588	7631	12904
LSD (trip)	3067	1748	117	246	142
lysohlávky (g)	145	0	20	133	81
pervitin (g)	5310	5249	5978	3799	3596
pseudoefedrin (g)	3	1	218	0	0
Subutex (tbl.)	287	0	310	20	102
Sudafed (tbl.)	0	0	0	0	12231
Cirrus (tbl)	0	0	0	0	6
extáze (tbl.)	19010	26259	33484	16610	199

134 Pro srovnání např. záchyty léčiv Modafen a Nurofen Stopgrip, jež se k výrobě pervitinu používají rovněž a jsou v ČR řádně registrována, v posledních letech činily stovky či několik tisíc tablet.

Látka	2010	2011	2012	2013	2014
konopí (rostliny)	64904	62817	90091	73639	77685
konopí (g)	277987	440780	563335	735362	569564
hašiš (g)	9354	2375	20532	1321	14852
heroin (g)	30453	4730	7576	5046	156810
kokain (g)	14162	16071	8049	35788	5406
LSD (trip)	1218	1313	44	471	433
lysohlávky (g)	87	61	125	214	246
pervitin (g)	21301	20054	31901	69137	50238
pseudoefedrin (g)	2179	2880	2307	63739	11645
Subutex (tbl.)	144	45	64	43	32
Sudafed (tbl.)	278133	403105	169348	21052	27181
Cirrus (tbl)	68	17551	24788	158842	618767
extáze (tbl.)	865	13000	1782	5061	1338

Zpracováno podle Výročních zpráv Národní protidrogové centrály SKPV PČR (citace leden-květen 2015).

Na trendy v oblasti nelegálního pěstování rostlin konopí a výroby pervitinu v ČR lze s opatrností usuzovat z přehledu počtu odhalených pěstíren konopí a varen pervitinu za období od roku 2005, který obsahuje Tabulka 13. Především je z ní patrný setrvalý nárůst počtu odhalených pěstíren po celé sledované období, zatímco počet odhalených varen kolísá a po roce 2008 má celkově spíše mírně sestupný trend. V posledních dvou letech již bylo v ČR odhaleno více pěstíren konopí než varen pervitinu.

Tabulka 13: Počet odhalených pěstíren konopí a varen pervitinu v ČR, 2005–2014

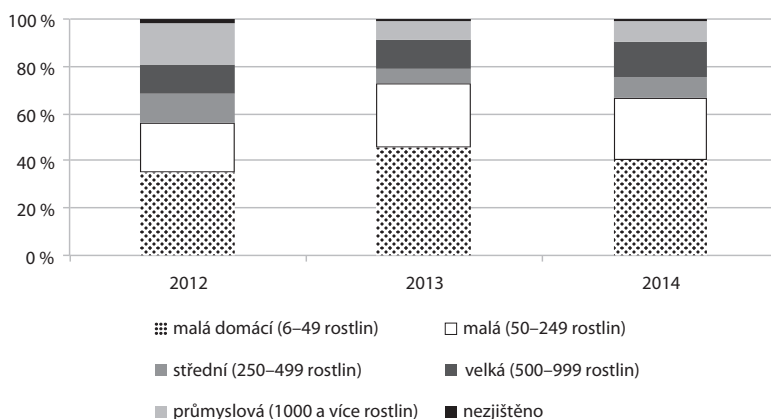
Zařízení	2005	2006	2007	2008	2009
pěstírna konopí	11	17	34	79	84
varna pervitinu	261	418	388	434	342
Zařízení	2010	2011	2012	2013	2014
pěstírna konopí	145	165	199	276	301
varna pervitinu	307	338	235	261	272

Zpracováno podle Výročních zpráv Národní protidrogové centrály SKPV PČR (citace leden-květen 2015).

Uvedené údaje zahrnují odhalené pěstírny a varny bez ohledu na jejich podobu, velikost, vybavení, produkční schopnost atd., takže nerozlišují, zda se jednalo o malou domácí varnu či pěstírnu uživatelů – samozásobitelů, nebo šlo o velkokapacitní zařízení, v němž je droga vyráběna (pěstována) průmyslovým způsobem. Z Výročních zpráv NPC lze nicméně získat k pěstírnám konopí podrobnější informace, týkající se jejich produkční schopnosti (počet rostlin, které lze v pěstírně vypěstovat v jednom pěstebním cyklu). Znázorňuje je Graf 10. Je z něj patrné, že největší část odhalených pěstíren tvoří malé domácí pěstírny do kapacity 50 rostlin (cca 40 %), a dále pěstírny s kapacitou mezi 50 a 250 rostlinami (cca 25 %). Zanedbatelný ovšem není ani podíl největších pěstíren s kapacitou mezi 500 a 1 000 rostlinami (cca 15 %) a od 1 000 rostlin výše (cca 10 %). Při bližším pohledu na státní příslušnost pachatelů, kteří odhalené pěstírny provozovali, lze

vysledovat, že zatímco menší pěstírny s kapacitou do 500 rostlin zpravidla provozují Češi, velkopěstírny s kapacitou od 500 rostlin výše jsou doménou Vietnamců. (Národní protidrogová centrála SKPV PČR, 2013, str. 16; Národní protidrogová centrála SKPV PČR, 2014, str. 23)

Graf 10: Odhalené pěstírny konopí v ČR podle produkční schopnosti, 2012–2014

Zpracováno podle Výročních zpráv Národní protidrogové centrály SKPV PČR (citace leden-květen 2015).

IV.2.2.4. Průměrné ceny drog v ČR

Cena drog se někdy používá jako pomocný indikátor snižování nabídky drog, neboť se předpokládá, že pokles nabídky vede k růstu ceny (což dále snižuje dostupnost drog) a naopak, byť vztah mezi změnami ceny drog a intervencemi na straně snižování nabídky dosud není dostatečně objasněn. (Hough & Natarajan, 2000) Zvyšování ceny drog také může mít různou podobu. Postupný dlouhodobý nárůst ceny lze zřejmě pokládat za signál omezování dostupnosti drog, zatímco krátkodobé prudké zvýšení ceny může mít problematické či přímo kontraproduktivní účinky, neboť přechodně nedostatečně nasycený trh může přilákat nové subjekty. (Dorn, Bucke, & Goulden, 2003)

Data o cenách drog v ČR jsou ve Výročních zprávách NPC za sledované období vykazována nejednotně – lze v nich nalézt ceny v pouličním prodeji či při prodeji ve velkém, cenová rozpětí, průměrné či nejčastější ceny, souhrnné ceny za celou ČR či za jednotlivé kraje. Pro účely našeho výzkumu jsme sestavili přehled cenových rozpětí vybraných drog v pouličním prodeji za celou ČR. Pokud byla k dispozici pouze data za jednotlivé kraje, zařadili jsme do přehledu nejnížší spodní a nejvyšší horní cenovou hranici, jež se v krajích vyskytly. V některých případech je proto rozpětí dosti široké, na druhou stranu tato sestava poskytuje úplnější přehled o tom, s jakými cenami bylo možno se na území ČR v pouličním prodeji setkat. Přehled průměrných a nejčastěji udávaných cen vybraných drog lze nalézt např. ve Výroční zprávě o stavu ve věcech drog v ČR za rok 2013. (Mravčík, a další, 2014, str. 171)

Tabulka 14: Průměrné ceny vybraných drog v pouličním prodeji v ČR, 2005–2014

Látka	2005	2006	2007	2008	2009
extáze (tbl)	80–500 Kč	50–500 Kč	80–500 Kč	100–500 Kč	100–500Kč
heroin (g)	500–2000 Kč	500–3000 Kč	800–2000 Kč	600–2000 Kč	800–2500 Kč
kokain (g)	1500–3000 Kč	1500–3000 Kč	1200–3500 Kč	800–3000 Kč	1000–3500 Kč
LSD (trip)	70–300 Kč	70–300 Kč	20–300 Kč	50–300 Kč	100–300 Kč
pervitin (tbl)	400–2000 Kč	400–4000 Kč	500–4000 Kč	800–4000 Kč	600–4000 Kč
Subutex 8 mg (tbl)	250–600 Kč	600–1000 Kč	200–500 Kč	300–800 Kč	300–800 Kč
marihuana (g)	20–350 Kč	50–350 Kč	20–350 Kč	50–350 Kč	50–500 Kč
Látka	2010	2011	2012	2013	2014
extáze (tbl)	80–500 Kč	150 Kč	200–250 Kč	80–400 Kč	130–500 Kč
heroin (g)	400–2500 Kč	1000–2000 Kč	800–1500 Kč	700–1500 Kč	1000–1200 Kč
kokain (g)	1200–4000 Kč	1300–4000 Kč	1000–2600 Kč	1000–2000 Kč	1000–3000 Kč
LSD (trip)	100–250 Kč	200 Kč	200 Kč	n. a.	100–150 Kč
pervitin (tbl)	400–5000 Kč	450–6000 Kč	550–5000 Kč	300–5000 Kč	300–5000 Kč
Subutex 8 mg (tbl)	300–600 Kč	100–600 Kč	350–800 Kč	200–500 Kč	200–600 Kč
marihuana (g)	30–500 Kč	50–500 Kč	50–1000 Kč	50–500 Kč	50–500 Kč

Zpracováno podle Výročních zpráv Národní protidrogové centrály SKPV PČR (citace leden-květen 2015).

Z tabulky 14 je patrné, že ceny drog v pouličním prodeji byly v ČR ve sledovaném období poměrně stabilní. Vysledovat lze pozvolný pokles ceny heroínu a mírný nárůst ceny marihuany. Žádnou z těchto změn ovšem nelze časově zařadit do období bezprostředně po vstupu nového trestního zákoníku v účinnost. Bez zajímavosti není ani široké cenové rozpětí u pervitinu v posledních pěti letech, což může být působeno lokálními výkyvy v dostupnosti drogy (při relativně konstantní poptávce), příp. rozptylem její kvality v pouličním prodeji.

IV.2.3. Statistické údaje z resortu justice

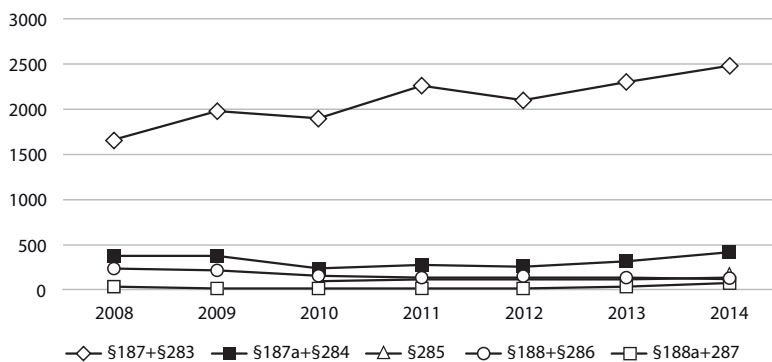
Pro analýzu statistik z resortu justice byly zdrojem dat zvláštní statistické přehledy získané z justičního systému pro statistiku a výkaznictví CSLAV. Systém umožňuje zvláštní přehledy sestavovat na základě zadaných kritérií zpětně od roku 2008 (přehledy byly pro účely výzkumu sestaveny v období duben, červen, červenec 2014 pro roky 2008–2013 a v červnu 2015 pro rok 2014). Speciální sestavy byly vygenerovány podle filtru „trestný čin“ (paragraf). Drogová kriminalita celkem představuje součet sestav vygenerovaných pro jednotlivé drogové trestné činy. Za účelem sledování vývoje jednotlivých drogových trestných činů jsou po nabytí účinnosti nového trestního zákoníku vykazovány analogické trestné činy podle staré a nové právní úpravy společně v součtu – nedovolená výroba a jiné nakládání s OPL a s jedy (§ 187 tr. zák + § 283 tr. zákoníku), přechovávání OPL a jedu (§ 187a tr. zák + § 284 tr. zákoníku), výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě OPL a jedu (§ 188 tr. zák + § 286 tr. zákoníku), šíření toxikomanie (§ 188a tr. zák + § 287 tr. zákoníku). Trestný čin nedovoleného pěstování rostlin obsahujících OPL je vykazován samostatně.

Na tomto místě je nutno zmínit, že při zpracování dat jsme se museli vypořádat se skutečností, že údaje k těmto ukazatelům se mezi jednotlivými prameny či sestavami někdy různí. Problémy při analýze a interpretaci dále způsobuje nejednotné vkládání dat do systému, ne zcela vhodně stanovená kritéria pro generování speciálních sestav (např. rok odeslání místo roku právní moci, nezohlednění souběhů a úhrnných trestů, duplicita základních skutkových podstat u závažnějších trestných činů). Všechny tyto faktory tedy mohou způsobovat určité zkreslení. Jedná se bohužel o obecnější systémový problém justičních statistik o kriminalitě a reakci trestní justice na ni, na který IKSP opakovaně naráží a upozorňuje (viz např. Zeman, Diblíková, Slavětínský, & Štefunková, 2013, str. 70) a jehož rozbor by zasloužil samostatnou studii.

IV.2.3.1. Vývoj počtu osob projednávaných v přípravném řízení a osob odsouzených

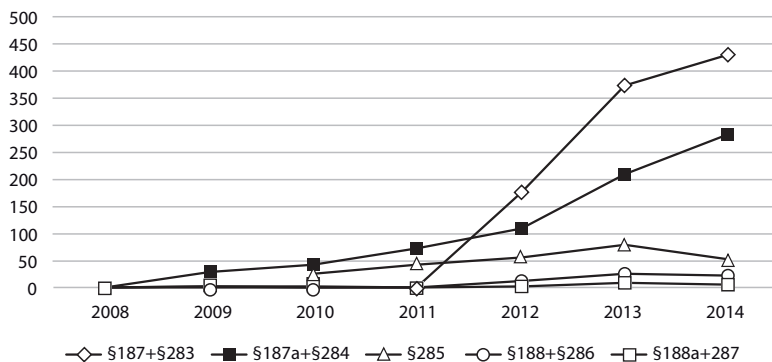
Z níže uvedených grafů (Graf 11, Graf 12, Graf 13) je patrné, že nejčastějším drogovým trestným činem je trestný čin nedovolené výroby a jiného nakládání s OPL a s jedy, za který byly projednávány v přípravném řízení nebo odsouzeny více než ¾ všech pachatelů drogové kriminality. Pachatelé trestného činu přechovávání OPL a jedu tvoří v průměru zhruba 14 % pachatelů drogové kriminality. Asi 6 % se na pachatelích drogové kriminality podílí pachatelé trestného činu výroby a držení předmětu k nedovolené výrobě OPL a jedu. Novým trestním zákoníkem byl zaveden trestný čin nedovoleného pěstování rostlin obsahujících OPL, jehož pachatelé tvoří přibližně 4 % všech pachatelů drogové kriminality. Nejméně osob bylo projednááno v přípravném řízení a odsouzeno za trestný čin šíření toxikomanie, jejich podíl představoval ve sledovaných letech maximálně 2 %.

Graf 11: Počet osob stíhaných za drogové trestné činy, 2008–2014

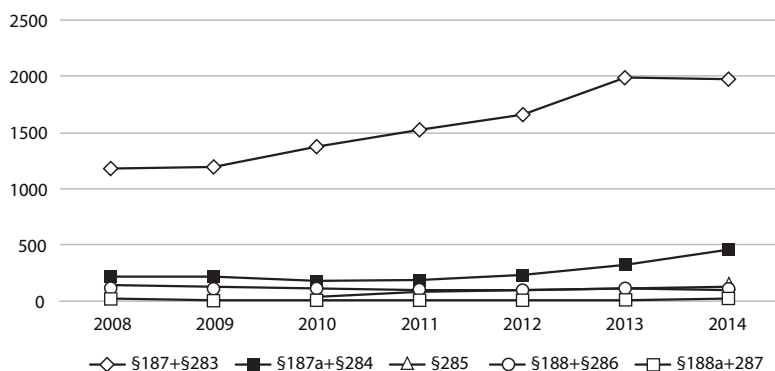
Pramen: databáze CSLAV „Přehled o vyřízených věcech a stíhaných a podezřelých osobách“ (zvláštní sestavy).

Graf 12: Počet osob projednávaných ve zkráceném přípravném řízení pro drogovou trestnou činnost, 2008–2014

Pramen: databáze CSLAV „Přehled o vyřízených věcech a stíhaných a podezřelých osobách“ (zvláštní sestavy).

Graf 13: Počet osob odsouzených za drogové trestné činy, 2008–2014

Pramen: databáze CSLAV „Přehled o vyřízených věcech a stíhaných a podezřelých osobách“ (zvláštní sestavy).

Co se týče osob stíhaných za jednotlivé drogové trestné činy (Graf 11), kromě trestného činu výroby a držení předmětu k nedovolené výrobě OPL a jedu, kde je možné sledovat postupný klesající trend, byl jejich počet v roce 2014 ve srovnání s rokem 2008 vyšší. I navzdory relativně nízkým absolutním číslům je zřetelný nárůst v posledním roce u trestného činu šíření toxikomanie, u kterého stoupl v roce 2014 počet stíhaných osob oproti roku 2008 víc než 2,5krát. U trestného činu nedovolené výroby a jiného nakládání s OPL a s jedy je patrný postupný nárůst, oproti roku 2008 je počet stíhaných osob v roce 2014 až 1,5krát vyšší.

U trestného činu přechovávání OPL a jedu není nárůst stíhaných osob tak markantní, jelikož značná část případů je projednávaná ve zkráceném přípravném řízení (Graf 12). Ve zkráceném přípravném řízení jsou stále častěji projednávány i další drogové trestné činy. U trestných činů nedovolené výroby a jiného nakládání s OPL a s jedy a výroby a držení předmětu k nedovolené výrobě OPL a jedu je možné sledovat nárůst až od roku 2012, kdy nabyla účinnost novela č. 459/2011 Sb., která rozšířila okruh trestných činů, o nichž lze konat zkrácené řízení, o trestné činy, na které zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby převyšující tři roky až do pěti let. (Zeman, Diblíková, Slavětínský, & Štefunková, 2013)

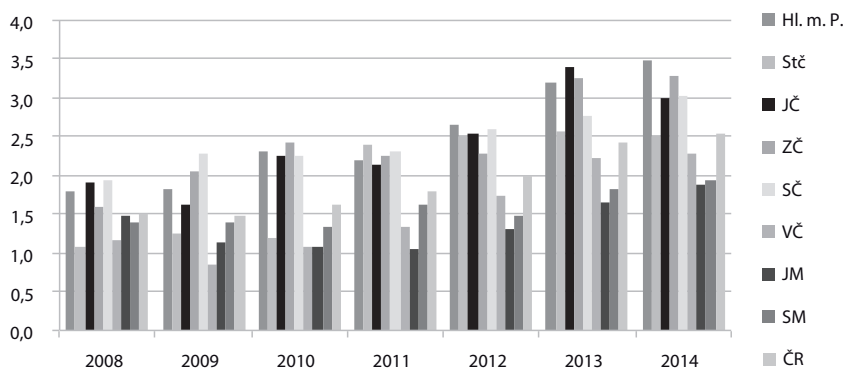
U počtu odsouzených osob (Graf 13) lze sledovat až na trestný čin výroby a držení předmětu k nedovolené výrobě OPL a jedu, který vykazuje stabilní či spíše klesající tendenci, rovněž postupný nárůst. Podrobnější analýza je obsažena v částech věnovaných jednotlivým trestným činům.

IV.2.3.2. Drogová kriminalita v soudních krajích

Jedním z limitů dostupných statistických dat je i to, že údaje jsou vykazovány podle soudních krajů¹³⁵, které sice odpovídají krajům podle zákona č. 36/1960 Sb., o územním členění státu, v platném znění, ne však krajům jako vyšším územním samosprávným celkům podle ústavního zákona č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků, v platném znění, což komplikuje podrobnější analýzu, zejména možnosti komparace s ukazateli vykazovanými podle samosprávných celků. Je ale možné určit index odsouzených (počet osob odsouzených za drogové trestné činy na 10 000 obyvatel¹³⁶) pro soudní kraje a srovnat tento index pro drogovou kriminalitu (Graf 14) a pro kriminalitu celkovou (Graf 15).

U drogové kriminality je evidentní postupný nárůst indexu odsouzených ve všech krajích. Relativně nízký index mají Jihomoravský a Severomoravský kraj. Postupně se na první místo dostalo Hlavní město Praha. Skokově index stoupl v roce 2010 ve Středočeském kraji. Vysoký index v Západočeském, Jihočeském a Severočeském kraji může souviset s přeshraničními aktivitami v souvislosti s narůstající poptávkou po pervitinu v Německu a Rakousku.¹³⁷

Graf 14: Index osob odsouzených za drogovou kriminalitu na 10 000 obyvatel v soudních krajích, 2008–2014

Pramen: databáze CSLAV „Přehled o vyřízených věcech a stíhaných a podezřelých osobách“ (zvláštní sestavy).

Počet obyvatel v okresech, Český statistický úřad přístupno na adrese http://vdb.czso.cz/vdbvo/maklist.jsp?kapitola_id=368 (citace květen 2015).

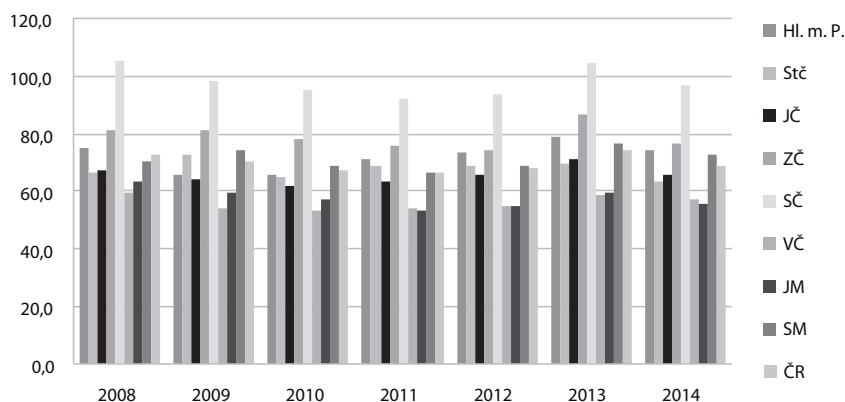
135 Hlavní město Praha, Středočeský kraj, Jihočeský kraj, Západočeský kraj, Severočeský kraj, Východočeský kraj, Severomoravský kraj, Jihomoravský kraj.

136 Počet obyvatel za jednotlivé kraje byl stanoven jako součet počtu obyvatel okresů spadajících pod příslušný krajský soud v jednotlivých letech dle údajů ČSÚ http://vdb.czso.cz/vdbvo/maklist.jsp?kapitola_id=368.

137 Viz Kapitoly I.4.2. a I.4.3.

Index z celkového počtu odsouzených naopak vykazuje celkem stabilní obraz. Překvapivým se může jevit fakt, že naproti obecnému očekávání má nejvyšší index odsouzených Severočeský kraj, přičemž Hlavní město Praha je až na třetím místě. Podrobnější analýza tohoto problému nicméně přesahuje rámec této studie.

Graf 15: Index všech odsouzených osob na 10 000 obyvatel v soudních krajích, 2008–2014

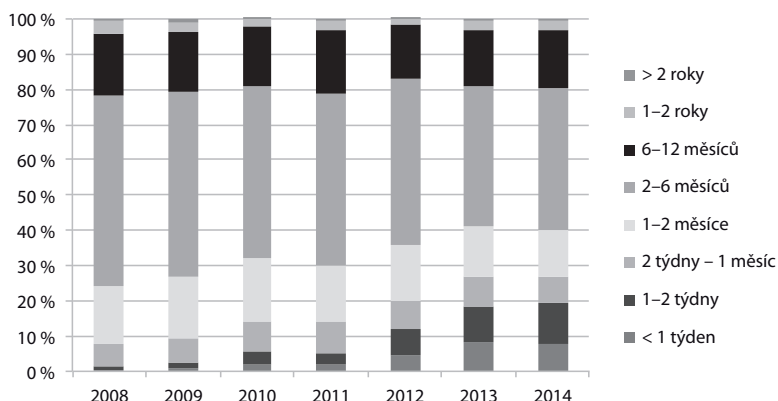
Pramen: databáze CSLAV „Přehled o vyřízených věcech a stíhaných a podezřelých osobách“ (zvláštní sestavy).

Počet obyvatel v okresech, Český statistický úřad přístupno na adrese http://vdb.czso.cz/vdbvo/maklist.jsp?kapitola_id=368 (citace květen 2015).

IV.2.3.3. Délka trestního řízení u drogové kriminality

Ze statistických dat vyplývá, že přípravné řízení u drogových trestných činů se postupně zrychluje (Graf 16). Zvýšil se zejména podíl věcí vyřízených do dvou týdnů. Souvisí to pravděpodobně s rozšířením možnosti využívání zkráceného přípravného řízení od roku 2012. V roce 2014 již 40 % přípravných řízení trvalo méně než 2 měsíce. Nejčastěji trvá přípravné řízení u drogových trestných činů 2–6 měsíců. Drogové trestné činy většinou nepatří mezi skutkově a důkazně jednoduché případy. V porovnání s celkovými průměrnými délkami přípravného řízení v ČR trvá přípravné řízení u drogové kriminality déle. U celkové kriminality podíl řízení do dvou měsíců činí více než $\frac{3}{4}$ a stále se zvyšuje zejména počet přípravných řízení skončených do 2 týdnů (55 % v roce 2014). I když k těmto údajům o délkách řízení je nutné přistupovat s určitou obezřetností, jelikož ve statistikách není u zkráceného řízení zahrnuta fáze tzv. policejního prověřování. (Štefanková & Zeman, 2014)

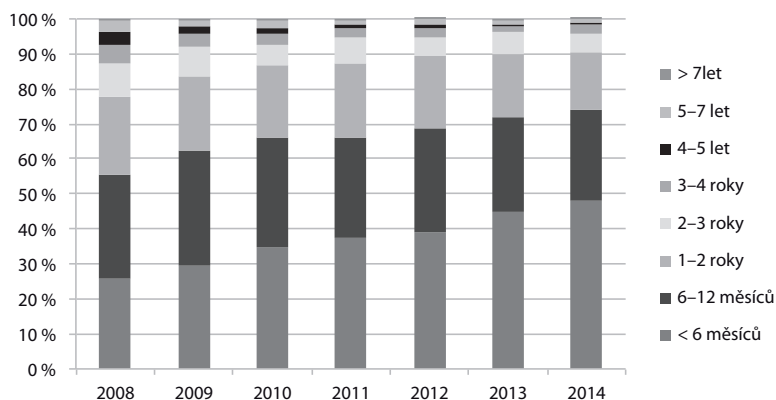
Graf 16: Délky přípravného řízení za drogové trestné činy celkem (od prvního zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do podání obžaloby nebo návrhu na potrestání nebo konečného rozhodnutí státního zástupce), 2008–2014

Pramen: databáze CSLAV „Přehled o délkách přípravného řízení od prvního zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do podání obžaloby nebo návrhu na potrestání nebo konečného rozhodnutí státního zástupce“ (zvláštní sestavy).

Zrychluje se i celé trestní řízení v drogových věcech až do nabytí právní moci rozhodnutí (Graf 17). Podíl drogových trestních věcí pravomocně skončených do 6 měsíců stoupl v roce 2014 oproti roku 2008 o víc než 20%. Oproti údajům za všechna trestní řízení v ČR, z nichž byla ve všech sledovaných letech do půl roku pravomocně skončena více než polovina, jde ale opět o nižší zastoupení.

Graf 17: Rychlost vyřizování trestních věcí u drogových trestných činů (délka řízení ode dne zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do dne právní moci), 2008–2014

Pramen: databáze CSLAV „Rychlost vyřizování fyzických osob (délka řízení ode dne zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do dne právní moci)“ (zvláštní sestavy).

IV.2.3.4. Trestný čin podle § 187 tr. zák a § 283 tr. zákoníku

Jak již bylo uvedeno výše, u tohoto trestného činu všechny sledované ukazatele, týkající se **počtu osob v přípravném řízení a počtu odsouzených**, postupně rostou. Počet odsouzených byl v roce 2014 o málo nižší než v roce předešlém, nicméně téměř dvojnásobný než v roce 2008. Údaje shrnuje Tabulka 15.

Tabulka 15: Vývoj počtu osob stíhaných, projednávaných ve zkráceném přípravném řízení a odsouzených za trestný čin podle § 187 tr. zák. a § 283 tr. zákoníku, 2008–2014

Rok		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
§187	stíháno	1660	1971	359	47	5	6	0
§283		-	-	1544	2219	2100	2290	2479
§187+§283		1660	1971	1903	2266	2105	2296	2479
§187	zkrácené přípravné řízení	0	3	0	0	1	0	0
§283		0	0	0	0	174	373	429
§187+§283		0	3¹³⁸	0	0	175	373	429
§187	odsouzeno	1180	1198	507	170	60	29	14
§283		-	-	860	1357	1594	1955	1954
§187+§283		1180	1198	1367	1527	1654	1984	1968

Pramen: databáze CSLAV „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak)“, „Přehled o vyřízených věcech a stíhaných a podezřelých osobách“ (zvláštní sestavy).

Pokud se podíváme na **složení odsouzených pachatelů** (Tabulka 16), podle očekávání dominují muži. Odsouzené ženy tvoří konstantně cca 16 % pachatelů. U mladistvých odsouzených lze sledovat mírný pokles, kdy v roce 2008 tvořili až 8 % všech odsouzených za tento trestný čin. Od roku 2011 je to již jen 4 %, resp. 3 % v roce 2013. Rovněž poklesl podíl recidivistů označených soudem (11 % v roce 2008, 5 % v roce 2014). Podíl prvotrestaných je cca 41 %. Zastoupení jednotlivých skupin pachatelů zhruba odpovídá obrazu celkové kriminality v ČR, i když podíl žen, mladistvých a dosud netrestaných osob je u tohoto trestného činu mírně vyšší.

138 Jde o chybu ve statistických datech, v té době nebylo možné o tomto trestném činu zkrácené přípravné řízení konat.

Tabulka 16: Složení pachatelů odsouzených za trestný čin podle § 187 tr. zák. a § 283 tr. zákoníku, 2008–2014

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
celkem	1180	1198	1367	1527	1654	1984	1968
muži	999	1006	1146	1285	1397	1662	1642
ženy	181	192	221	242	257	322	326
mladiství	74	97	76	59	65	54	84
recidivisté označení soudem	126	66	90	70	87	69	98
osoby dosud netrestané	453	507	576	626	671	805	803

Pramen: databáze CSLAV „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak)“ (zvláštní sestavy).

Z hlediska věkového složení pachatelů (Tabulka 17) lze říct, že mezi pachateli, odsouzenými za tento trestný čin, jsou více zastoupeny nižší věkové kategorie než je tomu u celkové populace odsouzených. Do roku 2010 tvořili pachatelé do 30 let 60 %. Navzdory nárůstu v absolutních číslech od roku 2011 tento podíl mírně klesá ve prospěch starších pachatelů.

Tabulka 17: Věkové složení pachatelů odsouzených za trestný čin podle § 187 tr. zák. a § 283 tr. zákoníku, 2008–2014

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
15–17 let	74	97	78	62	65	56	87
18–19 let	115	98	102	123	142	153	126
20–24 let	256	320	360	349	365	476	450
25–29 let	276	242	287	348	349	421	437
30–39 let	330	300	354	429	480	578	587
40–49 let	94	112	141	170	186	226	209
50 a více let	35	29	45	46	67	74	72

Pramen: databáze CSLAV „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak)“ (zvláštní sestavy).

Podíl cizinců na všech odsouzených osobách v ČR byl ve sledovaných letech celkem stabilní a konstantně se pohyboval kolem 7 %. Ve všech sledovaných letech se nejčastěji mezi odsouzenými cizími státními příslušníky vyskytovali občané Slovenské republiky (cca 40 %), Ukrajiny (cca 14 % – 20 %), Vietnamské socialistické republiky (cca 10 %) a Polské republiky (cca 5%), kteří tvořili dohromady $\frac{3}{4}$ všech odsouzených cizinců.¹³⁹ Až na Slováky, jejichž výskyt mezi odsouzenými je oproti jejich zastoupení v obecné populaci asi dvojnásobný, tyto podíly zhruba odpovídají podílu cizinců dané státní příslušnosti na všech obyvatelích ČR.¹⁴⁰

139 Pramen: databáze CSLAV „Přehled o odsouzených osobách podle státní příslušnosti“ (zvláštní sestavy).

140 Český statistický úřad, přístupno na adrese: http://vdb.czso.cz/vdbvo/maklist.jsp?kapitola_id=368 (citace květen 2015).

Naproti tomu u trestného činu nedovolené výroby a jiného nakládání s OPL a s jedy počet cizinců v absolutních i relativních číslech postupně roste, a to zejména počet Vietnamců (viz Tabulky 18 a 19). Oproti roku 2008 stoupl počet odsouzených Vietnamců téměř devítinásobně. Druhou nejpočetnější skupinu představují občané Slovenské republiky. Od roku 2009 jsou třetí nejpočetnější skupinou občané Nigerijské federativní republiky. Mezi odsouzenými cizinci se dále konstantně vyskytují státní příslušníci Ukrajiny, Polské republiky, Bývalé jugoslávské republiky Makedonie, nebo Albánie (Graf 18).

Tabulka 18: Osoby odsouzené za trestný čin podle § 187 tr. zák. a § 283 tr. zákoníku podle státní příslušnosti, 2008–2014

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
celkem	1168	1186	1358	1522	1649	1982	1965
z toho cizinci	69	94	135	166	199	247	268
podíl v %	5,9	7,9	9,9	10,9	12,1	12,5	13,6

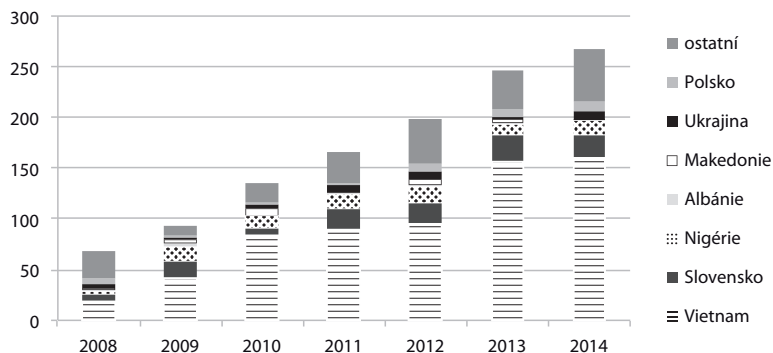
Pramen: databáze CSLAV „Přehled o odsouzených osobách podle státní příslušnosti“ (zvláštní sestavy).

Tabulka 19: Cizinci odsouzení za trestný čin podle § 187 tr. zák. a § 283 tr. zákoníku podle státní příslušnosti (počet a podíl na celkovém počtu cizinců odsouzených za daný trestný čin), 2008–2014

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
1	Vietnam	Vietnam	Vietnam	Vietnam	Vietnam	Vietnam	Vietnam
	18	42	83	89	95	156	160
	26,1%	44,7%	61,5%	53,6%	47,7%	63,2%	59,7%
2	Slovensko	Slovensko	Nigérie	Slovensko	Slovensko	Slovensko	Slovensko
	9	17	11	22	21	27	23
	13,0%	18,1%	8,1%	13,3%	10,6%	10,9%	8,6%
3	Bulharsko	Nigérie	Slovensko	Nigérie	Nigérie	Nigérie	Nigérie
	5	13	9	13	15	9	13
	7,2%	13,8%	6,7%	7,8%	7,5%	3,6%	4,9%
4	Izrael	Albánie	Makedonie	Ukrajina	Polsko	Polsko	Polsko
	5	4	7	7	9	9	9
	7,2%	4,3%	5,2%	4,2%	4,5%	3,6%	3,4%
5	Polsko	Makedonie	Ukrajina	Španělsko	Ukrajina	Makedonie	Ukrajina
	5	4	5	4	7	5	9
	7,2%	4,3%	3,7%	2,4%	3,5%	2,0%	3,4%
6	ostatní						
	27	14	20	31	52	41	54
	39,1%	14,9%	14,8%	18,7%	26,1%	16,6%	20,1%

Pramen: databáze CSLAV „Přehled o odsouzených osobách podle státní příslušnosti“ (zvláštní sestavy).

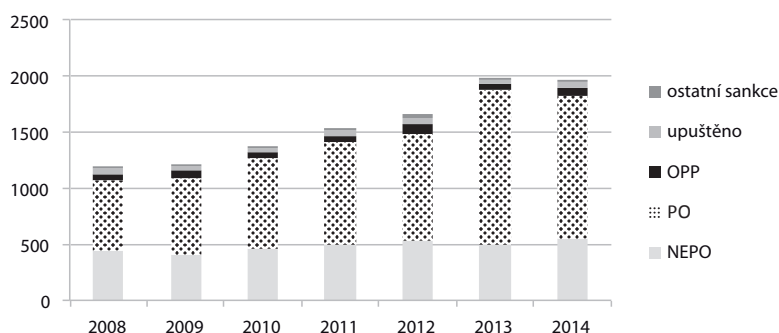
Graf 18: Cizinci odsouzení za trestný čin podle § 187 tr. zák. a § 283 tr. zákoníku podle státní příslušnosti, 2008–2014

Pramen: databáze CSLAV „Přehled o odsouzených osobách podle státní příslušnosti“ (zvláštní sestavy).

Ze statistik nevyplývá, že by rekodifikace měla zásadnější vliv na *skladbu ukládaných trestů*. Nejčastěji ukládaným trestem za trestný čin dle § 187 tr. zák., resp. § 283 tr. zákoníku, je podmíněně odložený trest odnětí svobody, který tvoří více než polovinu uložených trestů. Poměrně často (ve srovnání s 15% podílem u celkové trestné činnosti) je ukládán i nepodmíněný trest odnětí svobody, který ve skladbě hlavních sankcí tvoří přibližně třetinu. Nicméně navzdory stoupajícím absolutním počtům jeho podíl pozvolně klesá (38 % v roce 2008 oproti 28 % v roce 2014). Naopak méně časté jsou alternativní tresty. Obecně prospěšné práce tvoří jen zhruba 4 % ze všech uložených hlavních sankcí. Vzhledem k vysokému podílu cizinců je málo zastoupen i trest vyhoštění. Blíže viz Graf 19 a Tabulku 20.

Graf 19: Hlavní sankce uložené odsouzeným osobám za trestný čin podle § 187 tr. zák. a § 283 tr. zákoníku, 2008–2014

Pramen: databáze CSLAV „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak)“ (zvláštní sestavy).

Tabulka 20: Hlavní sankce uložené odsouzeným osobám za trestný čin podle § 187 tr. zák. a § 283 tr. zákoníku, 2008–2014

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
odnětí svobody nepodmíněné	443	410	463	498	538	498	549
odnětí svobody podmíněně odložené	619	668	805	917	945	1377	1277
domácí vězení	0	0	1	4	7	6	2
obecně prospěšné práce	62	71	48	53	95	53	74
peněžitý trest/opatření	0	2	10	11	9	9	12
propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty	0	1	1	0	2	1	4
zákaz činnosti	0	0	0	0	3	0	1
zákaz pobytu	0	1	0	0	1	0	1
vyhoštění	7	3	4	3	8	9	6
ostatní tresty	0	0	0	0	0	0	0
upuštěno od potrestání	46	41	32	40	44	29	39

Pramen: databáze CSLAV „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak)“ (zvláštní sestavy).

Není zřejmě překvapením, že ve více než $\frac{3}{4}$ případů je nepodmíněný trest odnětí svobody ukládán ve výměře od 1 do 5 let. V roce 2014 je ale patrné určité zpřísnění a zvýšený podíl trestů ve výměře od 5 do 15 let (Tabulka 21).

Tabulka 21: Výměry nepodmíněných trestů odnětí svobody uložených za trestný čin podle § 187 tr. zák. a § 283 tr. zákoníku, 2008–2014

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
NEPO celkem	443	410	463	498	538	498	549
do 1 roku	46	51	53	39	41	49	39
od 1 do 5 let	338	306	358	392	433	369	390
od 5 do 15 let	59	52	52	67	64	79	120
od 15 do 25 let	0	1	0	0	0	1	0

Pramen: databáze CSLAV „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak)“ (zvláštní sestavy).

I když trest vyhoštění jako hlavní sankce není až tak frekventovaný, stále častěji je ukládán jako trest vedlejší (i ve srovnání s celkovou kriminalitou, kde je jako vedlejší trest uložen asi pouze 1 % pachatelů). Oproti roku 2008 jich bylo v roce 2014 uloženo téměř čtyřnásobně více (Tabulka 22).

Tabulka 22: Vybrané vedlejší tresty uložené za trestný čin podle § 187 tr. zák. a § 283 tr. zákoníku, 2008–2014

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
zákaz činnosti	18	27	35	27	38	47	49
vyhoštění	29	46	80	69	60	118	111
peněžitý trest	9	8	14	19	11	27	31

Pramen: databáze CSLAV „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak)“ (zvláštní sestavy).

Navzdory rostoucímu počtu odsouzených osob klesá počet uložených ochranných léčení. I když lze předpokládat, že na této trestné činnosti se často podílejí osoby, které samy drogy užívají, bylo od roku 2011 ochranné léčení uloženo pouze 2 % odsouzených pachatelů (Tabulka 23).

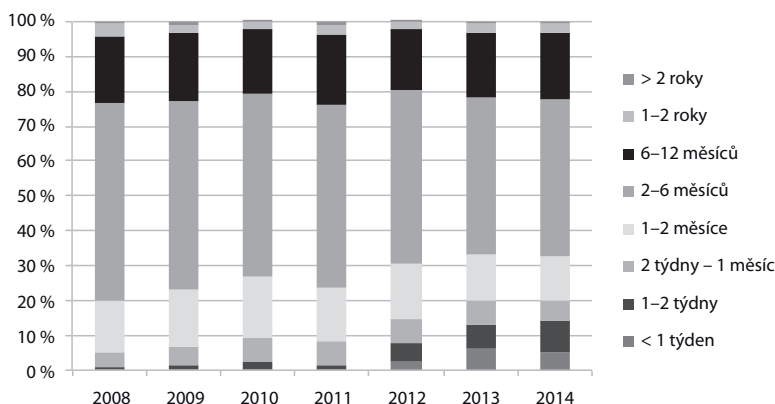
Tabulka 23: Vybraná ochranná a výchovná opatření uložená za trestný čin podle § 187 tr. zák. a § 283 tr. zákoníku, 2008–2014

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
ochranné léčení, z toho	62	43	47	38	33	32	34
protitoxikomanické-ústavní	21	16	17	13	9	11	11
protitoxikomanické-ambulantní	33	24	29	22	14	17	13
zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty	67	60	78	73	78	107	107
výchovná opatření	13	17	20	14	14	12	18

Pramen: databáze CSLAV „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak)“ (zvláštní sestavy).

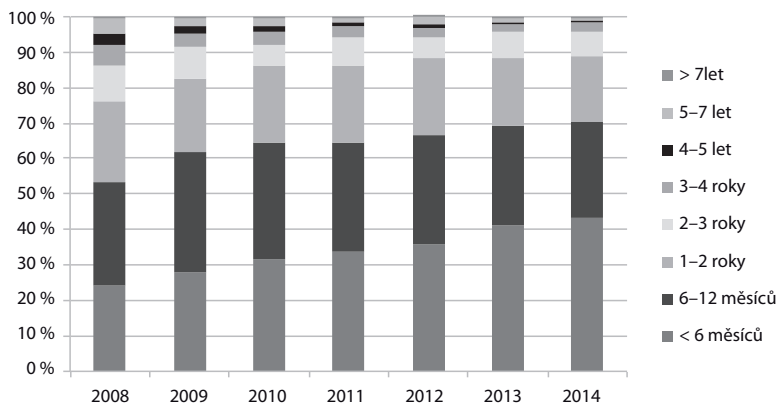
Průměrné *délky řízení* u tohoto trestného činu v podstatě kopírují průměrné délky řízení u drogové kriminality celkem. O něco nižší je však podíl přípravných řízení skončených do 2 týdnů (Graf 20), resp. trestních řízení pravomocně skončených do 6 měsíců (Graf 21). I když se řízení pozvolna zrychluje, nejde o zrychlení zvláště výrazné. V roce 2008 byla průměrná délka přípravného řízení 148 dní oproti 126 dnům v roce 2014 (průměrná délka řízení u policejního orgánu – 2008 = 134 dní, 2014 = 114 dní, průměrná délka řízení u státního zástupce – 2008 = 14 dní, 2014 = 13 dní).

Graf 20: Délky přípravného řízení za trestný čin podle § 187 tr. zák. a § 283 tr. zákoníku (od prvního zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do podání obžaloby nebo návrhu na potrestání nebo konečného rozhodnutí státního zástupce), 2008–2014

Pramen: databáze CSLAV „Přehled o délkách přípravného řízení od prvního zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do podání obžaloby nebo návrhu na potrestání nebo konečného rozhodnutí státního zástupce“ (zvláštní sestavy).

Graf 21: Rychlost vyřizování trestních věcí u trestného činu podle § 187 tr. zák. a § 283 tr. zákoníku (délka řízení ode dne zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do dne právní moci), 2008–2014

Pramen: databáze CSLAV „Rychlost vyřizování fyzických osob (délka řízení ode dne zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do dne právní moci)“ (zvláštní sestavy).

IV.2.3.5. Trestný čin podle § 187a tr. zák a § 284 tr. zákoníku

Po mírném poklesu v roce 2010 je zejména v posledních letech evidentní nárůst v počtu *odsouzených i stíhaných osob*. Konstantně stoupá i počet *osob projednávaných ve zkráceném přípravném řízení*. Do roku 2009, kdy byl počátek běhu dvoutýdenní lhůty pro ukončení zkráceného přípravného řízení přesunut ke dni sdělení podezření (viz blíže Zeman, Diblíková, Slavětínský, & Štefunková, 2013, str. 44), byla podle údajů ze statistických ročenek Ministerstva spravedlnosti ve zkráceném řízení projednávána asi jen 2 % případů. Po posunutí počátku běhu této lhůty uvedený podíl stoupl na 7 % a rovnoměrně

roste; v roce 2014 to již bylo 41 %. Je otázkou, jestli se po zmíněné legislativní změně výrazně zvýšil podíl případů vhodných pro projednání ve zkráceném řízení, nebo vývoj počtu těchto případů spíše podporuje hypotézu o nadměrném využívání zkráceného řízení. (Zeman, Diblíková, Slavětínský, & Štefunková, 2013) Údaje shrnuje Tabulka 24.

Nový trestní zákoník obsahuje dvě základní skutkové podstaty trestného činu přechovávání OPL a jedu.¹⁴¹ Podle tohoto rozdělení dominují pachatelé, kteří přechovávají pro vlastní potřebu konopí podle odstavce prvního, kteří tvoří přes 60 %. U přechovávání konopí je rovněž častěji využíváno zkrácené přípravné řízení, v roce 2014 to bylo až v 47 % případů.

Tabulka 24: Vývoj počtu osob stíhaných, projednávaných ve zkráceném přípravném řízení a odsouzených za trestný čin podle § 187a tr. zák. a § 284 tr. zákoníku, 2008–2014

Rok		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
§ 187a	stíháno osob	379	366	31	0	1	1	0
§ 284				203	269	247	302	408
§187a+§284		379	366	234	269	248	303	408
§ 187a	zkrácené přípravné řízení	0	29	2	0	0	0	0
§ 284				40	71	110	209	283
§187a+§284		0	29	42	71	110	209	283
§ 187a	odsouzeno osob	224	215	70	9	9	3	0
§ 284				111	182	231	316	455
§187a+§284		224	215	181	191	240	319	455

Pramen: databáze CSLAV „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak)“, „Přehled o vyřízených věcech a stíhaných a podezřelých osobách“ (zvláštní sestavy).

Pachatelkami tohoto trestného činu jsou relativně méně často ženy, které tvoří průměrně jen 10 % odsouzených. Od roku 2010 klesá podíl recidivistů označených soudem a oproti celkovému obrazu naopak stoupá podíl dosud netrestaných osob, které v roce 2011 tvořily až 46 % všech odsouzených pachatelů (Tabulka 25).

Pokud se blíže podíváme na § 284 tr. zákoníku v členění podle prvních dvou odstavců, u odstavce 2 byl v letech 2011–2013 zvýšený podíl odsouzených žen (cca 19 %), u odstavce 1 v letech 2010–2012 byla polovina pachatelů odsouzená poprvé.

141 Blíže viz Kapitolu II.2.2.

Tabulka 25: Složení pachatelů odsouzených za trestný čin podle § 187a tr. zák. a § 284 tr. zákoníku, 2008–2014

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
celkem	224	215	181	191	240	319	455
muži	206	195	166	172	208	287	420
ženy	18	20	15	19	32	32	35
mladiství	8	9	8	3	6	9	6
recidivisté označení soudem	17	16	9	11	5	7	9
osoby dosud netrestané	81	73	71	88	97	117	173

Pramen: databáze CSLAV „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak)“ (zvláštní sestavy).

Věková skladba osob odsouzených za tento trestný čin odpovídá celkové populaci odsouzených v ČR. O něco nižší je jen podíl osob starších 40 let, ve prospěch věkové kategorie 20–29 let (Tabulka 26), což se týká zejména přechovávání konopí podle § 284 odst. 1.

Tabulka 26: Věkové složení pachatelů odsouzených za trestný čin podle § 187a tr. zák. a § 284 tr. zákoníku, 2008–2014

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
15–17 let	8	9	8	3	6	9	6
18–19 let	11	10	13	13	21	17	25
20–24 let	56	58	38	51	57	77	107
25–29 let	64	49	50	50	52	80	118
30–39 let	61	58	57	57	64	91	142
40–49 let	17	22	10	15	31	39	44
50 a více let	7	9	5	2	9	6	13

Pramen: databáze CSLAV „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak)“ (zvláštní sestavy).

I u tohoto trestného činu je podíl odsouzených cizinců relativně vysoký a postupně roste, nicméně ne tak dramaticky jako v případě trestného činu dle § 283 tr. zákoníku (resp. § 187 tr. zák.) (Tabulka 27). Převažuje státní příslušnost vietnamská, zejména v roce 2011, kdy její zástupci tvořili téměř polovinu odsouzených cizinců (18 osob). V roce 2014 „dorovnali“ jejich počet Slováci. Mezi odsouzenými se pravidelně objevují i občané Nigérijské federativní republiky, jinak je složení poměrně heterogenní.

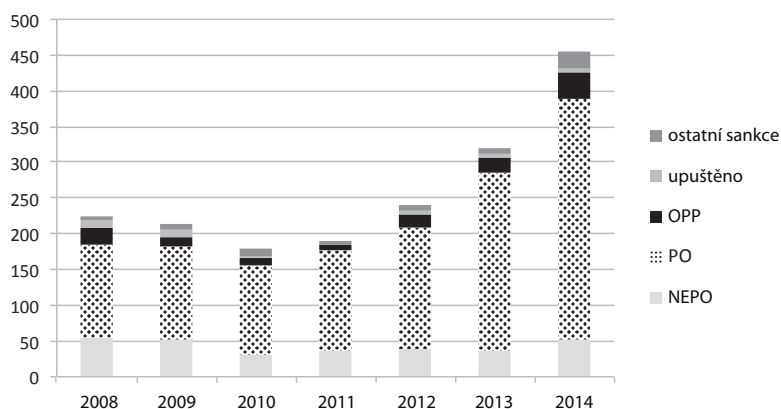
Tabulka 27: Osoby odsouzené za trestný čin podle § 187a tr. zák. a § 284 tr. zákoníku, podle státní příslušnosti, 2008–2014

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
celkem	224	214	180	190	240	318	454
z toho cizinci	16	11	21	37	23	34	55
podíl v %	7,1	5,1	11,7	19,5	9,6	10,7	12,1

Pramen: databáze CSLAV „Přehled o odsouzených osobách podle státní příslušnosti“ (zvláštní sestavy).

Nejčastěji **ukládáným trestem** je podmíněně odložené odnětí svobody. Tento trest byl uložen od roku 2011 ve více než 70 % případů (v případě přechovávání konopí podle § 284 odst. 1 je takto potrestáno až 80 % pachatelů). V relativních číslech klesá podíl uložených nepodmíněných trestů odnětí svobody. V roce 2008 to bylo 25 % oproti 11 % v roce 2014. Výměry těchto trestů jsou uvedeny v Tabulce 29. Jiné tresty jsou ukládány jen velmi málo, nejvyšší podíl dosáhl trest obecně prospěšných prací v roce 2008 (11 %). Přičemž u tohoto trestného činu, dopadajícího na uživatele návykových látek, by zřejmě bylo využívání alternativních trestů zvláště vhodné (viz Graf 22 a Tabulku 28).

Graf 22: Hlavní sankce uložené odsouzeným osobám za trestný čin podle § 187a tr. zák. a § 284 tr. zákoníku, 2008–2014

Pramen: databáze CSLAV „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak)“ (zvláštní sestavy).

Tabulka 28: Hlavní sankce uložené odsouzeným osobám za trestný čin podle § 187a tr. zák. a § 284 tr. zákoníku, 2008–2014

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
odsouzeno celkem	224	215	181	191	240	319	455
odnětí svobody nepodmíněné	55	53	30	35	38	37	51
odnětí svobody podmíněně odložené	129	128	125	141	171	248	339
z toho PO s dohledem	16	11	12	13	18	14	35
domácí vězení	0	0	0	0	2	1	1
obecně prospěšné práce	24	15	10	9	17	21	36
peněžitý trest/opatření	3	7	4	2	4	0	5
propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty	0	0	4	3	2	5	7
zákaz pobytu	0	0	0	0	1	0	2
vyhoštění	2	0	1	1	0	1	10
ostatní tresty	0	0	0	0	0	0	0
upuštěno od potrestání	11	11	5	0	5	6	4

Pramen: databáze CSLAV „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak)” (zvláštní sestavy).

Tabulka 29: Výměry nepodmíněných trestů odnětí svobody uložených za trestný čin podle § 187a tr. zák. a § 284 tr. zákoníku, 2008–2014

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
NEPO	55	53	30	35	38	37	51
do 1 roku	17	19	14	13	11	12	23
od 1 do 5 let	36	31	13	22	26	21	26
od 5 do 15 let	2	3	3	0	1	4	2

Pramen: databáze CSLAV „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak)” (zvláštní sestavy).

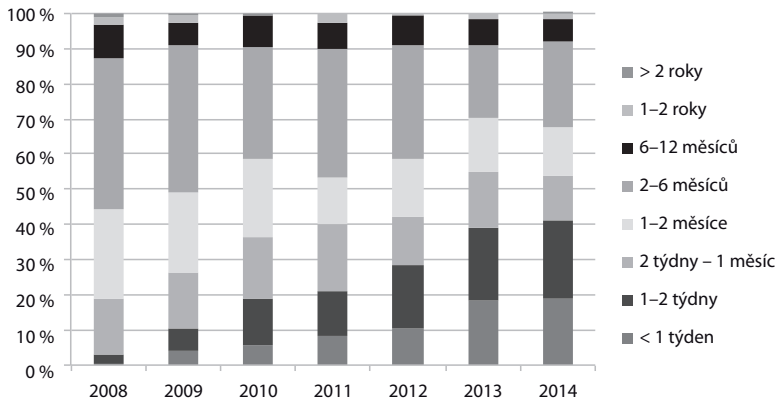
Ještě více zarážející je, že těmto pachatelům-uživatelům není téměř vůbec ukládáno ochranné léčení, i když se lze domnívat, že v řadě případů by šlo o vhodné opatření. Působení na pachatele směrem k řešení jeho problému s užíváním OPL by mohl substituovat dohled uložený spolu s podmíněným trestem, ovšem ani tato možnost se moc nevyužívá. Z justičních statistik vyplývá, že v letech 2008–2014 bylo ochranné léčení uloženo celkem pouze 16 pachatelům, odsouzeným za trestný čin dle § 187a tr. zák. či § 284 tr. zákoníku, z toho ve 13 případech se jednalo o ochranné léčení protitoxikomanické (čtyřikrát v ústavní formě, devětkrát ve formě ambulantní).

Z níže uvedených grafických znázornění vyplývá, že *délka řízení* o tomto trestném činu se postupně zkracuje. Od roku 2009 prudce stoupá podíl přípravných řízení skončených do 2 týdnů – v roce 2008 do 14 dnů skončily pouze 3 % přípravných řízení, zatímco

v roce 2014 to již bylo 41 % (Graf 23). Průměrná délka řízení u policejního orgánu klesla téměř na polovinu z 98 dnů v roce 2008 na 53 dnů v roce 2014. Tento jev jistě souvisí se zvýšeným využíváním zkráceného přípravného řízení. Jestli je přípravné řízení opravdu kratší, nebo jde jen o efekt posunutí počátku běhu lhůty pro skončení zkráceného přípravného řízení, je těžké odhadovat, neboť statická data neumožňují sledovat délku fáze prověřování policejního orgánu. (Štefunková & Zeman, 2014)

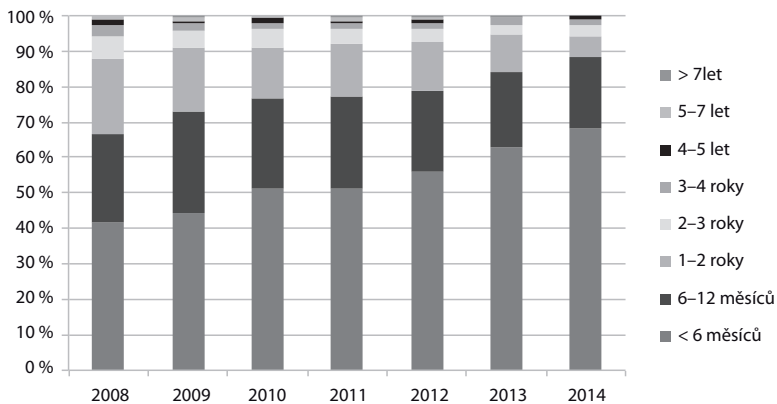
Zrychluje se i trestní řízení o tomto trestném činu jako celek (Graf 24). Stoupá podíl věcí pravomocně vyřízených do 6 měsíců. V roce 2014 bylo téměř 90 % případů skončeno do 1 roku.

Graf 23: Délky přípravného řízení za trestný čin podle § 187a tr. zák. a § 284 tr. zákoníku (od prvního zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do podání obžaloby nebo návrhu na potrestání nebo konečného rozhodnutí státního zástupce), 2008–2014

Pramen: databáze CSLAV „Přehled o délkách přípravného řízení od prvního zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do podání obžaloby nebo návrhu na potrestání nebo konečného rozhodnutí státního zástupce“ (zvláštní sestavy).

Graf 24: Rychlost vyřizování trestních věcí u trestného činu podle § 187a tr. zák. a § 284 tr. zákoníku (délka řízení ode dne zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do dne právní moci), 2008–2014

Pramen: databáze CSLAV „Rychlost vyřizování fyzických osob (délka řízení ode dne zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do dne právní moci)“ (zvláštní sestavy).

IV.2.3.6. Trestný čin podle § 285 tr. zákoníku

Nový trestný čin nedovoleného pěstování rostlin obsahujících OPL rovněž zahrnuje dvě základní skutkové podstaty, přičemž odstavec 1 se týká pouze pěstování rostliny konopí a odstavec 2 ostatních hub a rostlin obsahujících OPL. Prakticky se ale níže uvedená data vztahují pouze k pěstování konopí. V justiční databázi lze dohledat pouhé dva případy, kdy státní zástupce podal návrh na potrestání pro trestný čin dle § 285 odst. 2 tr. zákoníku, přičemž v obou případech soud jednání pachatele následně překvalifikoval na trestný čin dle § 285 odst. 1 tr. zákoníku.

Jak vyplývá z Tabulky 30, postupně stoupá počet **osob odsouzených** za tento trestný čin. Oproti roku 2008 bylo v roce 2014 odsouzeno téměř čtyřikrát tolik osob. Oproti roku 2013 je nicméně počet zahájených přípravných řízení o něco nižší.

Tabulka 30: Vývoj počtu osob stíhaných, projednávaných ve zkráceném přípravném řízení a odsouzených za trestný čin podle § 285 tr. zákoníku, 2010–2014

Rok	2010	2011	2012	2013	2014
stíháno osob	90	110	108	115	130
zkrácené přípravné řízení	25	42	57	80	53
odsouzeno osob	35	82	99	113	123

Pramen: databáze CSLAV „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak)“, „Přehled o vyřízených věcech a stíhaných a podezřelých osobách“ (zvláštní sestavy).

Zastoupení jednotlivých **kategorií odsouzených pachatelů** shrnuje Tabulka 31. Upozornit lze na relativně vysoký, zhruba 50% podíl prvotrestaných pachatelů.

Tabulka 31: Složení pachatelů odsouzených za trestný čin podle § 285 tr. zákoníku, 2010–2014

Rok	2010	2011	2012	2013	2014
Celkem	35	82	99	113	123
muži	32	74	88	104	109
ženy	3	8	11	9	14
mladiství	0	0	2	2	1
recidivisté označení soudem	0	2	1	1	2
osoby dosud netrestané	19	40	54	56	50

Pramen: databáze CSLAV „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak)“ (zvláštní sestavy).

Zastoupení **cizinců** odsouzených za tento trestný čin je relativně nízké. Za období od roku 2010 jich bylo odsouzeno celkem 19, a sice 11 Vietnamců, 5 Slováků a po jednom Australanovi, Polákovi a Ukrajinci. Čtyři z uvedených pachatelů vietnamské státní příslušnosti byli odsouzeni za trestný čin, kvalifikovaný jako § 285 odst. 4, tedy spáchali trestný čin nedovoleného pěstování rostlin obsahujících OPL ve značném rozsahu.

Mezi **uloženými tresty** jasně dominuje podmíněné odsouzení. V případech, kdy byl uložen nepodmíněný trest odnětí svobody, šlo téměř vždy o trest ve výměře od 1 do 5 let. Pouze v roce 2012 byly uloženy i 3 tresty ve výměře do jednoho roku. Ačkoliv v roce 2014 byl uložen vyšší počet trestů obecně prospěšných prací z pohledu podílu na celkovém složení sankcí, je to méně než v roce 2008 (viz Tabulku 32).

Tabulka 32: Hlavní sankce uložené odsouzeným osobám za trestný čin podle § 285 tr. zákoníku, 2010–2014

Rok	2010	2011	2012	2013	2014
odsouzeno celkem	35	82	99	113	123
odnětí svobody nepodmíněné	1	5	7	2	4
odnětí svobody podmíněně odložené	27	71	73	94	101
domácí vězení	1	0	2	0	1
obecně prospěšné práce	5	3	8	5	10
peněžitý trest/opatření	1	1	3	6	2
propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty	0	2	6	6	5
ostatní tresty + upuštěno od potrestání	0	0	0	0	0

Pramen: databáze CSLAV „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak)“ (zvláštní sestavy).

Ochranné léčení (protitoxikomanické v ambulantní formě) bylo uloženo pouze dvěma pachatelům, v obou případech byli tito zároveň odsouzeni i za jiný drogový trestný čin.

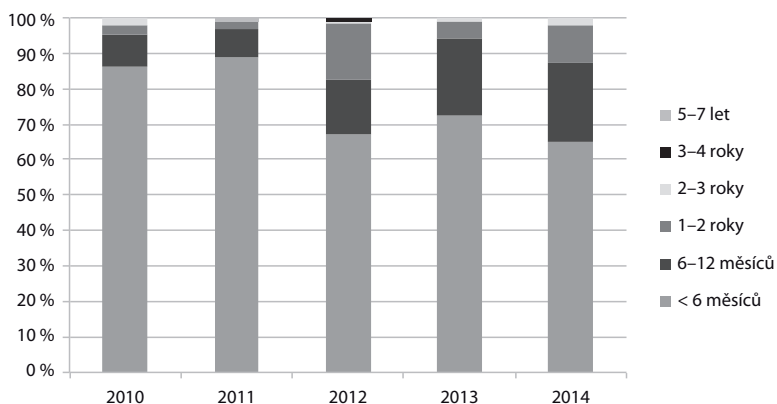
Přípravné řízení u tohoto trestného činu je poměrně rychlé, tři čtvrtiny všech řízení jsou skončeny do 2 měsíců (oproti cca jedné třetině u trestného činu dle § 283 tr. zákoníku). Nelze ale pozorovat postupné zrychlování jako u trestného činu dle § 284 tr. zákoníku. Naopak průměrné **délky jednotlivých stadií trestního řízení** se spíše prodlužují (viz Tabulku 33). Celkově klesá počet trestných řízení pravomocně skončených do 6 měsíců (Graf 25)

Tabulka 33: Průměrné délky jednotlivých stadií trestního řízení vedeného pro trestný čin dle § 285 tr. zákoníku ve dnech, 2010–2014

Rok	2010	2011	2012	2013	2014
police	46	37	43	40	56
státní zástupce	8	8	8	9	10
přípravné řízení celkem	53	46	51	49	64
soud	68	82	111	78	109
trestní řízení celkem	147	138	188	144	184

Pramen: databáze CSLAV: „Přehled o délkách přípravného řízení od prvního zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do předložení návrhu na podání obžaloby nebo návrhu na potrestání nebo konečného rozhodnutí policejního orgánu“; „Přehled o délkách přípravného řízení od předložení návrhu na podání obžaloby nebo návrhu na potrestání nebo konečného rozhodnutí pol. orgánu do podání obžaloby nebo návrhu na potrestání resp. jiného rozh. st. z.“; „Přehled o délkách přípravného řízení od prvního zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do podání obžaloby nebo návrhu na potrestání nebo konečného rozhodnutí státního zástupce“; „Rychlost vyřizování osob u soudu (délka řízení ode dne nápadu do dne právní moci)“; „Rychlost vyřizování fyzických osob (délka řízení ode dne zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do dne právní moci)“ (zvláštní sestavy).

Graf 25: Rychlost vyřizování trestních věcí u trestného činu podle § 188 tr. zák. a § 284 tr. zákoníku (délka řízení ode dne zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do dne právní moci), 2010–2014

Pramen: databáze CSLAV „Rychlost vyřizování fyzických osob (délka řízení ode dne zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do dne právní moci)“ (zvláštní sestavy).

IV.2.3.7. Trestný čin podle § 188 tr. zák a § 286 tr. zákoníku

Trestný čin výroby a držení předmětu k nedovolené výrobě OPL a jedu jako jediný z drogových deliktů vykazuje, s mírným výkyvem v roce 2013, ve sledovaných ukazatelích spíše klesající trend (Tabulka 34).

Tabulka 34: Vývoj počtu osob stíhaných, projednávaných ve zkráceném přípravném řízení a odsouzených za trestný čin podle § 188 tr. zák. a § 286 tr. zákoníku, 2008–2014

Rok		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
§ 188	stíháno	236	207	22	2	0	0	0
§ 286				125	138	126	132	115
§188+§286		236	207	147	140	126	132	115
§ 188	zkrácené přípravné řízení	0	0	0	0	0	0	0
§ 286				0	0	11	24	22
§188+§286		0	0	0	0	11	24	22
§ 188	odsouzeno	145	132	41	8	3	2	0
§ 286				70	84	98	116	93
§188+§286		145	132	111	92	101	118	93

Pramen: databáze CSLAV „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak)“, „Přehled o vyřízených věcech a stíhaných a podezřelých osobách“ (zvláštní sestavy).

Mezi *pachateli* tohoto trestného činu se relativně často vyskytují ženy. Průměrně tvoří až 16 % odsouzených osob. V roce 2008 a 2013 to bylo dokonce přes 20 %. Nižší je podíl dosud netrestaných osob, průměrně 26 %, v roce 2014 jen 17 %. Naopak častěji se mezi odsouzenými vyskytují recidivisté označení soudem. Mladiství byli ve sledovaných letech za tento trestný čin odsouzeni jen vzácně (Tabulka 35).

Tabulka 35: Složení pachatelů odsouzených za trestný čin podle § 188 tr. zák. a § 286 tr. zákoníku, 2008–2014

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
celkem	145	132	111	92	101	118	93
muži	112	112	90	77	88	94	82
ženy	33	20	21	15	13	24	11
mladiství	0	3	1	0	1	0	0
recidivisté označení soudem	23	3	9	7	6	6	11
osoby dosud netrestané	42	30	32	22	29	36	16

Pramen: databáze CSLAV „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak)“ (zvláštní sestavy).

Zastoupení *cizinců* mezi osobami odsouzenými za tento trestný čin se pohybuje do 10 %, ovšem je třeba brát v úvahu velmi nízká absolutní čísla. Nejvíce bylo odsouzeno cizinců v roce 2013, a to 12 osob, v ostatních sledovaných letech se jejich počet pohyboval mezi 2 a 7 osobami. Pravidelně se mezi odsouzenými vyskytují Vietnamci a Slováci. Ostatní státní příslušnosti jsou zastoupeny jen sporadicky.

Přibližně jedné třetině odsouzených pachatelů je *uložen nepodmíněný trest* odnětí svobody. Většinou jde o trest ve výměře od 1 do 5 let (Tabulka 37). V roce 2014 byl dvěma pachatelům uložen trest ve výměře 15 a 17 let. Šlo nicméně o úhrnné tresty za více

trestných činů, mimo jiné i vraždu (§ 140 odst. 2 tr. zákoníku). Nejčastěji ukládaným trestem ale zůstává odnětí svobody podmíněně odložené. Z ostatních trestů soudy ukládají v podstatě jen trest obecně prospěšných prací (viz Tabulku 36).

Tabulka 36: Hlavní sankce uložené odsouzeným osobám za trestný čin podle § 188 tr. zák. a § 286 tr. zákoníku, 2008–2014

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
odsouzeno celkem	145	132	111	92	101	118	93
odnětí svobody nepodmíněné	46	41	42	31	36	26	23
odnětí svobody podmíněně odložené	78	72	60	52	59	82	58
domácí vězení	0	0	0	0	0	1	0
obecně prospěšné práce	13	14	6	4	4	7	8
peněžitý trest/opatření	0	0	0	1	0	0	0
propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty	1	0	0	1	0	1	0
vyhoštění	0	0	0	0	1	1	0
ostatní tresty	0	0	0	0	0	0	0
upuštěno od potrestání	7	5	3	3	1	0	4

Pramen: databáze CSLAV „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak)“ (zvláštní sestavy).

Tabulka 37: Výměry nepodmíněných trestů odnětí svobody uložených za trestný čin podle § 188 tr. zák. a § 286 tr. zákoníku, 2008–2014

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
NEPO	46	41	42	31	36	26	23
do 1 roku	7	11	16	9	7	6	8
od 1 do 5 let	38	30	24	22	28	20	12
od 5 do 15 let	1	0	2	0	1	0	2
od 15 do 25 let	0	0	0	0	0	0	1

Pramen: databáze CSLAV „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak)“ (zvláštní sestavy).

Na první pohled se jeví jako celkem překvapivé (Tabulka 38), že pachatelům tohoto trestného činu je ukládáno **ochranné léčení** častěji než u trestných činů zaměřených přímo na uživatele OPL (§ 187a tr. zák., resp. § 284 tr. zákoníku; § 285 tr. zákoníku). Při bližším pohledu na tyto případy ovšem zjistíme, že v 70 % z nich bylo ochranné léčení uloženo pachatelům zároveň odsouzeným za trestný čin dle § 187 tr. zák., resp. § 283 tr. zákoníku. Lze tedy předpokládat, že jde o uživatele, „přivydělávající“ si výrobou metamfetaminu, příp. tímto způsobem saturující svou potřebu drogy. Jen v jednom případě byl totiž v statistickém listu trestním jako sledovaná okolnost trestného činu zaznamenán vliv jiné drogy než pervitinu.

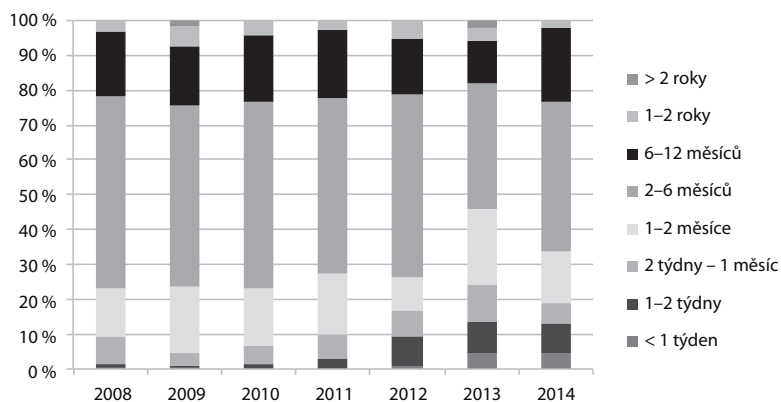
Tabulka 38: Vybraná ochranná a výchovná opatření uložena za trestný čin podle § 188 tr. zák. a § 286 tr. zákoníku, 2008–2014

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
ochranné léčení, z toho	5	6	2	1	1	1	1
protitoxikomanické-ústavní	3	1	1	1	1	1	0
protitoxikomanické-ambulantní	2	5	1	0	0	0	1
zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty	16	7	6	7	8	7	3
výchovná opatření	0	1	0	0	0	0	0

Pramen: databáze CSLAV „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak)“ (zvláštní sestavy).

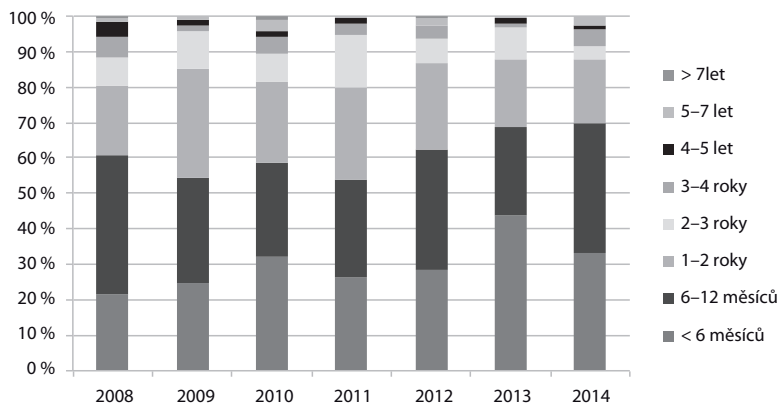
Vývoj průměrné **délky přípravného řízení**, konaného o tomto trestném činu, se podobá obrazu, který jsme komentovali již u trestného činu dle § 187 tr. zák., resp. 283 tr. zákoníku. Od roku 2010 stoupá podíl řízení skončených do 2 týdnů. V roce 2008 byla průměrná délka přípravného řízení 128 dní a v roce 2014 mírně klesla na 121 dní (průměrná délka řízení u policejního orgánu v roce 2008 činila 113 dní a v roce 2014 činila 106 dní, průměrná délka řízení u státního zástupce v roce 2008 činila 16 dní a v roce 2014 činila 16 dní). Navzdory třem řízením trvajícím víc než 2 roky se nejrychleji dařilo věci vyřizovat v roce 2013, kdy byla průměrná délka přípravného řízení 111 dní (Graf 26). U **celkové délky trestního řízení** však není trend zrychlování tak zjevný (Graf 27).

Graf 26: Délky přípravného řízení za trestný čin podle § 188 tr. zák. a § 286 tr. zákoníku (od prvního zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do podání obžaloby nebo návrhu na potrestání nebo konečného rozhodnutí státního zástupce), 2008–2014

Pramen: databáze CSLAV „Přehled o délkách přípravného řízení od prvního zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do podání obžaloby nebo návrhu na potrestání nebo konečného rozhodnutí státního zástupce“ (zvláštní sestavy).

Graf 27: Rychlost vyřizování trestních věcí u trestného činu podle § 188 tr. zák. a § 286 tr. zákoníku (délka řízení ode dne zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do dne právní moci), 2008–2014

Pramen: databáze CSLAV „Rychlost vyřizování fyzických osob (délka řízení ode dne zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do dne právní moci)“ (zvláštní sestavy).

IV.2.3.8. Trestný čin podle § 188a tr. zák. a § 287 tr. zákoníku

U nejméně frekventovaného drogového trestného činu šíření toxikomanie lze po poklesu *sledovaných ukazatelů* v roce 2010, kdy bylo za tento trestný čin v přípravném řízení projednáváno pouze 8 pachatelů a odsouzeno pouze 5 osob, sledovat postupný nárůst. V roce 2014 dosáhl počet odsouzených osob stav roku 2008. V roce 2014 je patrný zejména prudký nárůst počtu stíhaných osob, který oproti roku 2013 stoupl víc než 3,5krát. Tento skok lze zřejmě připsat policejní akci „growschopy“, která proběhla na konci roku 2013. Relativně málo je u tohoto trestného činu využíváno zkrácené přípravné řízení (Tabulka 39).

Tabulka 39: Vývoj počtu osob stíhaných, projednávaných ve zkráceném přípravném řízení a odsouzených za trestný čin podle § 188a tr. zák. a § 287 tr. zákoníku, 2008–2014

Rok		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
§ 188a	stíháno osob	31	12	3	0	0	1	0
§ 287				4	13	14	21	80
§188a+§287		31	12	7	13	14	22	80
§ 188a	zkrácené přípravné řízení	0	1	1	0	0	0	0
§ 287				0	0	2	7	5
§188a+§287		0	1	1	0	2	7	5
§ 188a	odsouzeno osob	29	13	3	1	0	0	1
§ 287				2	5	13	12	28
§188a+§287		29	13	5	6	13	12	29

Pramen: databáze CSLAV „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak)“, „Přehled o vyřízených věcech a stíhaných a podezřelých osobách“ (zvláštní sestavy).

Složení **odsouzených pachatelů** je uvedeno v Tabulce 40. Zajímavý je vysoký podíl odsouzených mladistvých pachatelů v letech 2008 a 2009 i vyšší zastoupení dosud netrestaných osob, které v roce 2013 tvořily až tři čtvrtiny odsouzených (Tabulka 40).

Tabulka 40: Složení pachatelů odsouzených za trestný čin podle § 188a tr. zák. a § 287 tr. zákoníku, 2008–2014

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
celkem	29	13	5	6	13	12	29
muži	25	12	5	4	9	10	24
ženy	4	1	0	2	4	2	5
mladiství	8	5	0	0	2	0	1
recidivisté označení soudem	2	1	0	0	1	0	1
osoby dosud netrestané	9	8	2	3	8	9	17

Pramen: databáze CSLAV „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak)“ (zvláštní sestavy).

Vzhledem k nízké celkové četnosti je menší i počet odsouzených **cizinců** (celkem 8 osob od roku 2008). Jde o jediný drogový trestný čin, u kterého na předních místech odsouzených cizinců nefiguruje příslušníci Vietnamské socialistické republiky. Kromě dvou dalších cizinců bylo ve sledovaných letech za tento trestný čin odsouzeno 6 polských občanů. Zvýšený výskyt Poláků mezi odsouzenými pravděpodobně souvisí s problematikou tzv. „*Amsterdam shopů*“. Šlo o obchody prodávající jako sběratelské předměty tzv. nové drogy, tedy psychoaktivní látky nezařazené na seznam OPL. Obchodníci se v roce 2010 do ČR přesunuli zejména z Polska. Někteří majitelé byli stíháni za trestný čin šíření toxikomanie. (Národní protidrogová centrála SKPV PČR, 2012, str. 22) Po rozšíření seznamu OPL v dubnu 2011 většina kamenných obchodů svůj provoz ukončila.

Co se týče **ukládání sankcí**, oproti roku 2008 bylo v roce 2014 uloženo méně nepodmíněných trestů odnětí svobody ve prospěch těch podmíněně odložených. Až na jednoho bylo polským pachatelům uloženo vyhoštění jako hlavní nebo vedlejší trest (Tabulka 41). Většina pachatelů, jimž byl nepodmíněný trest uložen, byla zároveň odsouzena i za jinou trestnou činnost. Nepodmíněný trest s nejvyšší výměrou 5 let byl uložen v roce 2008.

Bez zajímavosti není skutečnost, že většina pachatelů trestného činu šíření toxikomanie byla ve sledovaném období odsouzena za tento trestný čin, spáchaný za okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, a to především, pokud byl čin spáchán tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem (§ 188a odst. 1, 2 písm. b) tr. zák., resp. § 287 odst. 1, 2 písm. c) tr. zákoníku). To může, vzhledem k celkově velmi nízkým absolutním počtům pachatelů, za tento trestný čin odsouzených, nasvědčovat tomu, že orgány činné v trestním řízení se zaměřují na jeho závažnější formy.

Tabulka 41: Hlavní sankce uložené odsouzeným osobám za trestný čin podle § 188a tr. zák. a § 287 tr. zákoníku, 2008–2014

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
odsouzeno celkem	29	13	5	6	13	12	29
odnětí svobody nepodmíněné	8	1	3	0	4	0	1
odnětí svobody podmíněně odložené	13	5	2	4	8	10	23
obecně prospěšné práce	3	7	0	1	0	1	0
peněžitý trest/opatření	0	0	0	0	0	0	1
propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty	0	0	0	0	0	0	1
vyhoštění	0	0	0	1	1	1	1
ostatní tresty	0	0	0	0	0	0	0
upuštěno od potrestání	5	0	0	0	0	0	2

Pramen: databáze CSLAV „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak)“ (zvláštní sestavy).

Ochranné léčení bylo ve sledovaných letech uloženo pouze jednomu pachateli trestného činu šíření toxikomanie, který ale byl zároveň odsouzen i za trestný čin dle § 283 tr. zákoníku.

I když trestný čin šíření toxikomanie nepatří k nejzávažnějším drogovým deliktům, **průměrné délky řízení** naznačují, že jde o činnost důkazně náročnou. Podíl přípravných řízení skončených do dvou týdnů je nízký, dominují věci vyřízené v časovém intervalu 2 až 6 měsíců. V roce 2014 téměř polovina (44 %) přípravných řízení trvala víc než půl roku. Není tedy patrný trend zrychlování jako u většiny drogových trestných činů, naopak se průměrná délka přípravného řízení ve dnech spíše zvyšuje (Tabulka 42).

Tabulka 42: Délky přípravného řízení za trestný čin podle § 188a tr. zák. a § 287 tr. zákoníku (od prvního zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do podání obžaloby nebo návrhu na potrestání nebo konečného rozhodnutí státního zástupce), počty řízení, 2008–2014

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
<1 týden	0	0	1	0	0	2	1
1–2 týdny	1	1	1	0	0	5	1
2 týdny–1 měsíc	2	0	1	0	2	1	5
1–2 měsíce	3	2	0	2	3	1	2
2–6 měsíců	17	8	4	10	9	15	38
6–12 měsíců	7	1	1	1	1	0	30
1–2 roky	1	1	0	0	1	4	7
>2 roky	0	0	0	0	0	1	0
celkem	31	13	8	13	16	29	84
průměrná délka ve dnech	123	135	n.a.	101	124	n.a.	178

Pramen: databáze CSLAV „Přehled o délkách přípravného řízení od prvního zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do podání obžaloby nebo návrhu na potrestání nebo konečného rozhodnutí státního zástupce“ (zvláštní sestavy).

Celkové délky řízení se u trestného činu šíření toxikomanie v jednotlivých letech značně liší a nelze usuzovat na nějaký vývojový trend. V roce 2010 byla podle justiční databáze pravomocně skončena 4 trestní řízení trvající víc než 7 let. Naopak v roce 2014 bylo až 40 % řízení skončeno do půl roku (Tabulka 43). Údaje jsou pochopitelně ovlivněné nízkými absolutními počty případů, které jsou navíc dosti různorodé.

Tabulka 43: Rychlost vyřizování trestních věcí u trestného činu podle § 188a tr. zák. a § 287 tr. zákoníku (délka řízení ode dne zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do dne právní moci), počty řízení, 2008–2014

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
<6 měsíců	5	4	0	5	7	5	13
6–12 měsíců	12	4	3	0	6	6	9
1–2 roky	12	7	4	2	3	4	10
2–3 roky	6	4	1	2	0	0	0
3–4 roky	2	2	1	0	1	0	0
4–5 let	3	5	0	0	0	1	1
5–7 let	3	4	0	0	1	0	0
>7 let	0	0	4	0	0	0	0
celkem	43	30	13	9	18	16	33

Pramen: databáze CSLAV „Rychlost vyřizování fyzických osob (délka řízení ode dne zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do dne právní moci)“ (zvláštní sestavy).

v.

Co si myslí praxe – expertní dotazníkové šetření

V.1. Design dotazníkového šetření

Za účelem zjištění názorů pracovníků orgánů, které se odhalováním a stíháním pachatelů drogové kriminality v praxi zabývají, na změny, které do této oblasti trestní zákoník přinesl, jakož i jejich dalších postřehů, zkušeností a návrhů, týkajících se předmětu výzkumu, bylo realizováno expertní dotazníkové šetření mezi soudci, státními zástupci, policisty a pracovníky Celní protidrogové jednotky GŘC. Výzkumný tým za tím účelem vypracoval dotazník, skládající se ze dvou částí – části společné pro všechny skupiny respondentů a části „profesní“, která byla připravena ve dvou verzích, a to jednak pro soudce a státní zástupce, jednak pro policisty a celníky. Při tvorbě dotazníku byly využity poznatky z polostandardizovaných rozhovorů se zástupci Národní protidrogové centrály SKPV PČR a Celní protidrogové jednotky GŘC.

Společná část dotazníku zahrnovala 20 otázek, zaměřených zejména na odhad vývoje celkové míry a struktury drogové kriminality (včetně latentní) po roce 2010, názory na celkové podmínky pro stíhání drogové kriminality ve srovnání se situací před přijetím trestního zákoníku, na novou právní úpravu drogových trestných činů i jednotlivých změn, které trestní zákoník v této oblasti přinesl, na trestní sazby za drogové trestné činy a přísnost jejich postihu ve srovnání s předchozí právní úpravou, či na dopad změny právní úpravy na spolupráci orgánů činných v trestním řízení navzájem i se zahraničními kolegy, ale i na zdroje informací o drogové problematice, které respondenti využívají. Pro soudce a státní zástupce bylo ve druhé části dotazníku určeno dalších 8 otázek, věnujících se podrobněji některým právním aspektům zkoumané problematiky, zatímco policisté a celníci v této části dotazníku odpovídali na 5 otázek, orientovaných více na jejich poznatky a zkušenosti z práce v terénu při odhalování drogové kriminality.¹⁴²

Dotazník obsahoval uzavřené, polootevřené i otevřené otázky, s tím, že i u uzavřených otázek bylo možno připojit komentář, a na závěr měli respondenti možnost uvést své další poznatky o dopadech přijetí trestního zákoníku na odhalování a postih drogové kriminality, případně i obecnější komentář k problematice drogové kriminality a jejího stíhání v ČR. Respondentům byla zaručena anonymita.

K ověření srozumitelnosti a validity dotazníku byla počátkem roku provedena jeho pilotáž ve skupině několika zástupců zúčastněných profesních skupin respondentů.

Vzhledem ke specifické povaze drogové kriminality byl výběr respondentů veden záměrem oslovit primárně konkrétní osoby, které se ve své praxi na tuto problematiku specializují, nebo se s ní alespoň pravidelně setkávají. Výběr respondentů z řad policistů proběhl ve spolupráci s vedením Národní protidrogové centrály SKPV PČR tak, aby zahrnoval pracovníky centrály NPC, jejich územních expozitur, i policisty působící na územních odborech PČR na úseku toxikologie. Výběr respondentů – celníků zajistilo vedení Celní protidrogové jednotky GŘC. K identifikaci potenciálních respondentů z řad státních zástupců a soudců byla v první fázi využita metoda sněhové koule, kdy byli osloveni experti, (a) jejichž specializace na drogovou kriminalitu či prokazatelná erudice v této problematice byla známa členům výzkumného týmu, (b) kteří byli doporučeni policisty,

¹⁴² Přesné znění a pořadí otázek obou verzí použitého dotazníku je uvedeno v Příloze č. 1 této monografie.

zabývajícími se drogovou kriminalitou, jako specialisté na tuto problematiku (v případě státních zástupců), (c) byli doporučeni specializovanými státními zástupci jako odborníci na danou problematiku (v případě soudců). Tímto způsobem bylo osloveno 122 státních zástupců ze všech stupňů státních zastupitelství z celé ČR a 19 soudců okresních, krajských i vrchních soudů. Vzhledem k nízkému počtu tímto způsobem identifikovaných soudců byl následně dotazník rozeslán předsedům soudů, u kterých se konkrétního potenciálního respondenta nepodařilo zjistit, se žádostí o jeho předání soudci, který se na daném soudě věnuje též rozhodováním ve věcech drogové trestné činnosti, a má zkušenosti i s aplikací předchozí právní úpravy.

Terénní fáze šetření probíhala v březnu a dubnu 2014. Dotazníky byly rozeslány v elektronické podobě s tím, že respondenti je vyplněné mohli vracet buď rovněž elektronicky, nebo v listinné formě. Celkem bylo shromážděno 146 vyplněných dotazníků, a to konkrétně od 34 policistů, 7 celníků, 47 státních zástupců a 58 soudců. Navzdory nízké účasti celníků tak výzkumný soubor převyšoval předpoklad z projektu výzkumu a byl k účelu expertního dotazníkového šetření zcela dostatečný.

V.2. Složení výzkumného souboru

Jak již bylo uvedeno, výzkumný soubor dotazníkového šetření tvořilo 34 policistů, 7 celníků, 47 státních zástupců a 58 soudců. Za účelem získání základní představy o složení výzkumného souboru byly součástí dotazníku otázky na věk respondenta, délku jeho praxe (u Celní protidrogové jednotky, Policie ČR, ve funkci státního zástupce, resp. ve funkci soudce), a u policistů a celníků též na region, v němž respondent převážně působí. Průměrný věk respondentů z řad celníků činil 42 let (max. 47 let, min. 33 let) a průměrná délka jejich praxe u Celní protidrogové jednotky činila 9 let (max. 15 let, min. 7 let). Čtyři respondenti uvedli, že pracují u útvaru s celorepublikovou působností, zbylí 3 působili převážně v některém z krajů. Průměrný věk respondentů – policistů činil 39 let (max. 50 let, min. 30 let), průměrná délka jejich praxe u Policie ČR činila 18 let (max. 31 let, min. 8 let). Příslušnost k útvaru s celorepublikovou působností uvedlo 16 policistů. Průměrný věk zúčastněných státních zástupců činil 48 let (max. 65 let, min. 32 let), průměrná délka jejich praxe ve funkci státního zástupce činila 20 let (max. 40 let, min. 1 rok). Průměrný věk respondentů z řad soudců činil 45 let (max. 64 let, min. 34 let), průměrná délka jejich praxe ve funkci soudce činila 15 let (max. 39 let, min. 3 roky). Uvedené údaje se pochopitelně vztahují na ty respondenty, kteří na otázky ohledně věku, délky praxe a v případě policistů a celníků i územní působnosti odpověděli, což ovšem byla naprostá většina výzkumného souboru.

Dále v textu uváděné procentní podíly variant odpovědí na jednotlivé otázky představují podíl respondentů, kteří označili danou variantu, na celkovém počtu příslušníků dané profesní skupiny, kteří na příslušnou otázku odpověděli (nejsou tedy započítáni respondenti, kteří na danou otázku neuvedli žádnou odpověď). Z toho důvodu je pro všechny profesní skupiny u jednotlivých otázek uváděn i počet respondentů, kteří na otázku odpověděli. Vzhledem k nízkému zastoupení celníků ($n = 7$) jsou výsledky týkající se této profesní skupiny uváděny zvlášť a zejména tehdy, pokud se od ostatních skupin výrazněji lišily, resp. pokud obsahovaly zajímavé volné odpovědi.

V.3. Výsledky dotazníkového šetření

V.3.1. Stav a vývoj drogové kriminality

Na úvod jsme experty požádali, aby nám sdělili svůj pohled na stav a vývoj drogové kriminality po nabytí účinnosti trestního zákoníku. Nejprve se měli vyjádřit k *vývoji míry drogové kriminality*, a to včetně její latentní části.¹⁴³ Zda, případně jak, se podle expertů změnil počet drogových trestných činů, uvádí následující Tabulka 44.

Tabulka 44: Odhad vývoje celkového počtu drogových trestných činů (včetně neregistrovaných) od účinnosti nového trestního zákoníku

	Policisté (N=34)		Státní zástupci (N=46)		Soudci (N=58)	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Výrazně vzrostl	16	47,1	15	31,9	5	8,6
Mírně vzrostl	8	23,5	16	34,0	23	39,7
Zůstal na stejné úrovni	9	26,5	11	23,4	20	34,5
Mírně klesl	0	0,0	1	2,1	2	3,4
Výrazně klesl	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Neví / nedokáže posoudit	1	2,9	4	8,5	8	13,8

Z tabulky vyplývá, že výrazná většina policistů (71 %) i státních zástupců (66 %) je přesvědčena o nárůstu drogové kriminality po roce 2010. Téměř polovina zúčastněných policistů se dokonce domnívá, že nárůst drogové kriminality je výrazný. Mezi soudci zastávala názor, že drogová kriminalita vzrostla, necelá polovina. Více než třetina soudců je oproti tomu přesvědčena, že celkový počet drogových trestných činů od r. 2010 zůstal na přibližně stejné úrovni, což je největší podíl této odpovědi mezi všemi profesními skupinami. Pouze 3 experti uvedli, že počet drogových trestných činů mírně klesl. To, že vývoj drogových trestných činů nedokáží posoudit, uvedlo 8 soudců, 4 státní zástupci a 1 policista.¹⁴⁴

Uvedené poznatky lze srovnat s výsledky expertního dotazníkového šetření IKSP z roku 2006. (Trávníčková & Zeman, 2008) V něm respondenti mj. odhadovali vývoj míry drogové kriminality (včetně latentní) v uplynulých pěti letech. I tehdy experti uváděli, že počet drogových trestných činů za posledních pět let vzrostl, přičemž podíl respondentů, kteří tento názor zastávali, byl oproti výsledkům aktuálního výzkumu výrazně vyšší – 94 % policistů, 87 % státních zástupců a 70 % soudců. To je zajímavé srovnání, uvážíme-li, že mezi lety 2001 až 2006, což bylo období, k němuž se respondenti tehdejšího výzkumu vyjadřovali, počet registrovaných drogových trestných činů klesal, zatímco od roku 2010

143 Otázka: „Odhadněte prosím vývoj počtu drogových trestných činů (včetně neregistrovaných) od účinnosti nového trestního zákoníku.“

144 Vzhledem ke skutečnosti, že účast v dotazníkovém šetření byla anonymní, uvádíme pro zjednodušení nadále v textu označení příslušníků jednotlivých profesních skupin výlučně v mužském rodě, přestože se šetření účastnily a citované doplňující komentáře uváděly i ženy.

pozorujeme od devadesátých let minulého století nevídaný nárůst registrované drogové kriminality.

Vzhledem k obrovskému byznysu, který je s nelegálním obchodem s OPL spojen, se do něj zapojují různé skupiny pachatelů, jejichž vliv se na drogových trzích vyvíjí. Zajímalo nás proto, jak se podle názoru expertů oproti stavu před rokem 2010 změnila míra **zapojení specifických skupin pachatelů** (např. podle věku, pohlaví, státní příslušnosti, etnicity apod.) do obchodu s drogami.¹⁴⁵ Po roce 2010 se změny v míře zapojení specifických skupin pachatelů podle názorů expertů projevují následovně: u všech skupin respondentů převažuje názor, že se ve sledovaném období zvýšilo zapojení Vietnamců. Tento názor vyjádřilo patnáct soudců, devatenáct státních zástupců, dvacet osm policistů, a převažuje i v odpovědích celníků: „*u občanů vietnamské národnosti, kdy se do něj zapojují už i Vietnamci další generace, narození již v ČR*“.

Jako další důležitý prvek byl uváděn nižší věk pachatelů. Čtyři policisté, dva soudci a pět státních zástupců uvedli, že se zvýšilo zapojení mladistvých pachatelů, a to v souvislosti s tím, že často nestudují a jsou bez práce, resp. bez pravidelných příjmů, a nemají žádné zájmy.

Vždy dva experti z každé skupiny specialistů spatřují vyšší míru zapojení do drogové kriminality také u Romů. „*Dále se domnívám, že se zvýšila u romské minority, která už neorganizuje obchody na místní (okresní) úrovni, ale začínají expandovat do zahraničí. (obchod s pervitinem, heroinem)*.“ (celník)

Několik soudců a státních zástupců upozornilo na zvýšené zapojení žen do nelegálního obchodu s OPL. Vždy jeden expert z každé skupiny zmínil také vyšší zapojení cizinců – byli uváděni Poláci, Slováci, Ukrajinci, Bulhaři, Turci a Nigerijci.

Změnu v zapojení specifických skupin pachatelů do drogové kriminality od roku 2010 nepozorují dva policisté, deset státních zástupců a 24 soudců. Žádný z expertů nevedl, že by u některé ze skupin pachatelů došlo v tomto období ke snížení aktivity spojené s nelegálním obchodem s drogami.

Drogová kriminalita je úzce spojována s vysokou latencí. Obdobně jako v citovaném výzkumu z roku 2006 měli experti uvést, jaké jsou podle jejich názoru **příčiny latence drogové kriminality**.¹⁴⁶ Byli požádáni, aby uvedli tři hlavní příčiny s tím, že nejdůležitější z nich bude na prvním místě. Ze srovnání výsledků obou výzkumů vyplynuly následující skutečnosti. Absolutní prvenství z hlediska frekvence i prvé pozice mezi příčinami latence drogové kriminality získalo u všech skupin expertů v obou výzkumech specifikum tohoto druhu trestné činnosti, spočívající zejména ve vztahu mezi uživatelem a pachatelem, kdy uživatel kryje svůj zdroj drog.

Ve výzkumu z roku 2006 byla u všech expertních skupin jako druhá nejvýznamnější

145 Otázka: „*Jak se oproti stavu před rokem 2010 změnila v ČR míra zapojení specifických skupin pachatelů (např. podle věku, pohlaví, státní příslušnosti, etnicity apod.) do obchodu s drogami?*“

146 Otázka: „*Jaké jsou podle Vás hlavní příčiny latence drogové kriminality?*“

příčina latence drogové kriminality uváděna nejčastěji skutečnost, že se často jedná o aktivitu organizovaného zločinu, vyznačující se sofistikovaným způsobem páchaní kriminality, včetně využívání moderní techniky. Aktuální názory expertů již nebyly tak jednotné. Státní zástupci uváděli zejména toleranci, resp. ignoranci společnosti vůči drogovému problému, soudci poukazovali na organizovanost a semknutost skupin pachatelů, zatímco policisté více upozorňovali na nedostatečné materiální a personální kapacity.

Také u třetí nejvýznamnější příčiny vysoké latence drogové kriminality se výsledky obou výzkumů lišily. V aktuálním výzkumu policisté poukazovali na společenskou toleranci některých drog, státní zástupci zmiňovali omezené prostředky policie na účinné vymáhání práva a soudci uváděli společenskou toleranci drog a obavu z vysokých trestů. V předchozím výzkumu uváděli experti na třetím místě širokou škálu důvodů vysoké latence, jako např. nezaměstnanost a ekonomické problémy mladých lidí, zmenšení sociální kontroly ve společnosti, opuštění tradičních životních hodnot, nesmyslné utajování osobních dat, špatnou prezentaci drogové problematiky v médiích atd. (Trávníčková & Zeman, 2008, stránky 36–38)

Zajímalo nás též, zda a jakým způsobem se podle názorů expertů česká drogová scéna změní v nejbližší budoucnosti, konkrétně **u kterých skupin pachatelů lze očekávat nárůst míry zapojení do obchodu s drogami**.¹⁴⁷ Respondenti z řad policistů a celníků (toto otázka nebyla položena soudcům ani státním zástupcům) mohli vyjádřit svůj názor formou volné odpovědi. Absolutní shoda mezi respondenty z obou skupin panovala v názoru, že budoucnost v obchodování s drogami v ČR patří vietnamské komunitě. Experti nárůst mezi pachateli z vietnamské komunity zdůvodňovali takto: „*I nadále bude pokračovat značné napojení vietnamské komunity nejen do pěstování konopí, ale především výroby pervitinu.*“, „*masové zapojení Vietnamců i v dalších oblastech drogové scény*“, „*už se zapojili naplno, pouze si budou osvojovat nové technologie výroby*“, „*touha po rychlém zisku, organizovanost, konspirace, jazyková bariéra*“, „*vysoká flexibilita, zdroj obživy, poptávka po OPL*“, „*vzhledem ke snadnému výdělku měřeno poměrem náklady – zisk*“. (policisté)

Někteří respondenti očekávají v budoucnu větší zapojení mladých lidí, zejména pokud jde o nelegální zacházení s marihuanou a pervitinem, jiní předpokládají nárůst pachatelů mezi Romy, neboť v obchodě s drogami lze spatřovat jednoduchý a rychlý zisk. „*Dokonce bych předpokládal, že dojde k účelovému spojení Romů s občany a potomky Vietnamců. Vietnamci mají zdroje (finance, prekursory...), Romové „levnou pracovní sílu“ a síť, která bude provádět kurýrní cesty po Evropě.*“ (celník)

Zmíněn byl také možný nárůst zapojení bulharských, kosovo-albánských a srbských skupin, v odpovědích zaznělo i upozornění na větší zapojení pachatelů z Turecka a Rumunska. České občany by k obchodování s drogami mohla podle některých respondentů ve větší míře přivést zhoršená finanční situace.

147 Otázka: „*Odhadněte prosím, u kterých skupin pachatelů lze v nejbližší budoucnosti očekávat nárůst míry zapojení do obchodu s drogami, a svůj názor zdůvodněte.*“

Lze v nejbližší budoucnosti, podle názoru expertů (opět pouze policistů a celníků), v ČR očekávat **u některých drog nárůst spotřeby**?¹⁴⁸ Specialisté z obou skupin očekávají nárůst zneužívání u metamfetaminu, marihuany a nových syntetických drog. Mezi důvody tohoto názoru uváděli: „marihuana – legalizace pro léčebné účely bude zneužívána uživateli ke konzumaci, pervitin – přetlak výroby nad poptávkou a snížení ceny, mediální bagatelizace drog“, „metamfetamin – vietnamské ‚velkovýrobní‘“, „metamfetamin – dostupnost a nízká cena“, „marihuana – společenská tolerance“, „odběratelé pervitinu ze zahraničí, zejména SRN.“ (policisté)

„marihuana – samopěstitelství, popř. velkovýroba ze strany Vietnamců“, „nové syntetické drogy – s ohledem na legislativu lze tyto látky deklarovat ‚jinak‘ než jako látky podléhající předpisům o OPL, levná cena (Čína, Indie)“, „pervitin či nové syntetické drogy z východu – největší dostupnost, nízká cena.“ (celníci)

Několik expertů očekává nárůst spotřeby kokainu a extáze. Jeden z policistů uvedl, že „nárůst spotřeby drog v budoucnosti nelze odhadnout, záleží na dostupnosti a ceně“. Další policista upozornil na to, že záleží na regionu, a domnívá se, že „obecně se zvýší spotřeba syntetických drog“.

Zajímavé je srovnání s výsledky výzkumu z roku 2006, kdy odborníci v odpovědích na obdobnou otázku mj. upozorňovali, že dochází ke sjednocování trendů užívání drog v EU, vyjadřovali názor, že spotřeba pervitinu bude spíše stagnovat (hlavně z důvodu snížené dostupnosti efedrinu a rostoucí oblíbenosti kokainu), a předpovídali nástup nových syntetických drog. (Trávníčková & Zeman, 2008, stránky 38–44)

Kromě odhadu budoucího vývoje spotřeby drog se měli respondenti z řad policistů a celníků zamyslet i retrospektivně nad tím, zda a příp. jak se **spotřeba drog změnila oproti stavu před rokem 2010**?¹⁴⁹ Policisté nejčastěji uváděli, že dle jejich poznatků vzrostla spotřeba u metamfetaminu (20 respondentů), často ve spojení s marihuanou (12 respondentů). Několik policistů zmínilo nárůst spotřeby kokainu a Subutexu.

„Zapojením vietnamské komunity došlo ke snížení ceny metamfetaminu, kterého je zároveň v oběhu více a je dostupnější“, „marihuana – u mladší generace považováno za ‚normální‘“, „metamfetamin – dostupnost, nižší cena, lepší kvalita, bagatelizace negativních dopadů užívání této drogy“.

Pokud se k této otázce vyjádřili experti celní zprávy, jejich názory se shodovaly s názory policie. Jeden expert doplnil svoji výpověď sdělením, že došlo k navýšení spotřeby kokainu z důvodu „dumpingové ceny v zemích původu – snížení ceny pro konečné příjemce“.

148 Otázka: „Odhadněte prosím, u kterých drog lze v nejbližší budoucnosti očekávat nárůst spotřeby, a svůj názor zdůvodněte.“

149 Otázka: „Změnila se podle Vašeho názoru oproti stavu před rokem 2010 v ČR výrazněji spotřeba některých drog?“

Zatímco tedy u pervitinu, marihuany, kokainu a Subutexu konstatovali respondenti z obou profesních skupin zřetelný nárůst spotřeby v uplynulých několika letech, shodovali se zároveň na tom, že v daném období došlo ke snížení spotřeby heroínu. Několik policistů navíc zmínilo pokles spotřeby extáze.

Dostupnost drog výrazně ovlivňuje jejich spotřebu. Proto je při popisu české drogové scény dostupnost jednotlivých drog velmi sledované kritérium. (Mravčík, a další, 2014, stránky 169–171) Co podle názoru zúčastněných expertů nejvíce **přispívá k dostupnosti drog na české drogové scéně**, a z jakého důvodu?¹⁵⁰ Rovněž tato otázka byla položena pouze policistům a celníkům.

Prioritu mezi důvody zvyšujícími dostupnost drog u nás přisuzují experti z obou skupin shodně zejména **toleranci vůči drogám ve společnosti, resp. obecněji společenským aspektům problému**. Tento názor vyjádřili následovně: „marihuana – populace je vnímána jako měkká droga, pěstování pár rostlin doma není vnímáno jako nic špatného, s ohledem na svoji cenu je snadno dostupná“, „celospolečenská tolerance, lhostejnost a neochota věci řešit, mediální tlak a jednostranný pohled“, „dekadentní společenská situace – názor, že konopí je lék. Konopí má jisté léčebné účinky (jako každá přírodní rostlina), ale stále je to psychotropní látka (delta-9-THC), tedy droga“, „společenská tolerance, politická neschopnost řešit problém OPL“, „styl života, dobrý a rychlý výdělek“, „otevřené hranice, liberální přístup státu“, „špatná výchova, špatná morálka, „tolerance“ společnosti, špatná informovanost“, „sociální prostředí, nezaměstnanost“. (policisté)

Jako další závažný důvod, přispívající k větší dostupnosti drog v ČR, uváděli respondenti nedostatky v **legislativě a jejím vymáhání**. Své názory formulovali následovně: „slabá činnost pořádkové policie při pouličních deliktech (společně kouření marihuany na veřejných místech)“, „špatná legislativa, mírné tresty, málo prostředků pro policii“, „málo policistů – specialistů toxikologie, zdlouhavé trestní řízení“, „benevolentní přístup justice“. (policisté)

„nedostatečné personální kapacity orgánů zabývajících se represí v této oblasti“, „laxní přístup příslušných orgánů k řešení problematiky přestupků v oblasti toxikomanie, resp. neodhalování přestupků v této oblasti“. (celníci)

Třetí okruh faktorů, zvyšujících dostupnost drog v ČR, který se v odpovědích respondentů vyskytoval častěji, lze souhrnně označit jako **změny na drogovém trhu**. V této souvislosti experti upozorňovali na zvyšující se profesionalitu účastníků drogového trhu, rostoucí zapojování vietnamské komunity do výroby či pěstování drog a obchodování s nimi. Pokračuje i snadný dovoz léčiv z Polska k výrobě pervitinu, kdy nabídka převyšuje poptávku, a tím se cena drogy na trhu stává „přijatelnější“. Je možné koupit drogy přes internet, případně v growshopech nebo ve vietnamských obchodech, kam se přesune prodej drog z tržnic. „Dealováním OPL se zabývá poměrně velká skupina lidí. Ti si vzájemně konkurují a podbízí se cenami, kvalitou i dostupností. OPL je potom k dostání ve všech zábavních podnikách takřka v neomezeném množství“. (celník)

150 Otázka: „Uveďte, co podle Vašeho názoru nejvíce přispívá k dostupnosti drog na české drogové scéně, a svůj názor zdůvodněte.“

V.3.2. Podmínky pro odhalování a postih drogové kriminality po přijetí trestního zákoníku

Jakkoli právní úprava drogových trestných činů v trestním zákoníku představuje nezbytný rámec pro jejich odhalování a postih, účinnost tohoto procesu ovlivňuje i celá řada dalších faktorů, jež se v čase mění a vyvíjejí, podobně jako právní úprava. Jedná se o rozsáhlý komplex faktorů, jako jsou společenská situace, celkové právní prostředí, materiální, personální či organizační podmínky na straně orgánů činných v trestním řízení, postoje veřejnosti, mediální prezentace daného problému apod. To vše je třeba mít při hodnocení dopadů změny právní úpravy vždy na paměti. Proto jsme se respondentů dotázali, jak celkově hodnotí *současné podmínky pro stíhání drogové kriminality v ČR ve srovnání s obdobím do roku 2010*.¹⁵¹ Odpovědi shrnuje Tabulka 45.

Tabulka 45: Hodnocení celkových podmínek pro stíhání drogové kriminality ve srovnání s obdobím do roku 2010

	Policisté (N=34)		Státní zástupci (N=46)		Soudci (N=58)	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Jsou podstatně lepší	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Jsou o trochu lepší	12	35,3	6	13,0	19	32,8
Celkově se nezlepšily ani nezhoršily	6	17,6	16	34,8	23	39,7
Jsou o trochu horší	7	20,6	10	21,7	7	12,1
Jsou podstatně horší	8	23,5	9	19,6	1	1,7
Neví / nedokáže posoudit	1	2,9	5	10,9	8	13,8

Ze všech profesních skupin byli zastánci názoru, že celkové podmínky pro stíhání drogové kriminality se od roku 2010 zlepšily, nejvíce zastoupeni mezi policisty, kde tvořili více než třetinu. Více než 40 % respondentů z řad policistů se ovšem naopak domnívá, že se tyto podmínky zhoršily, přičemž téměř čtvrtina pokládá zhoršení podmínek pro postih drogové kriminality za výrazné. Největší podíl státních zástupců (35 %) i soudců (40 %) uvedl, že celkové podmínky pro stíhání drogové kriminality se od roku 2010 ani nezlepšily, ani nezhoršily. Zatímco však mezi ostatními státními zástupci převládl názor, že se tyto podmínky spíše zhoršily (41 %), podle většiny ostatních soudců se mírně zlepšily (33 %). Soudci tak byli profesní skupinou, která vývoj podmínek pro postih drogové kriminality od roku 2010 vnímá nejpříznivěji. Mezi respondenty – celníky byli tři zastánci názoru, že celkové podmínky pro stíhání drogové kriminality nejsou ani lepší, ani horší než před rokem 2010, podle dvou celníků jsou tyto podmínky nyní o trochu lepší a po jednom dotázaném zvolilo odpověď, že jsou podstatně lepší, resp. o trochu horší.

Někteří respondenti svou odpověď doplnili *dalším komentářem*. Ukázalo se, a potvrdily to i odpovědi na některé další otázky z dotazníku, že zkušenosti s novou právní úpravou i její aplikací ze strany ostatních orgánů činných v trestním řízení, a z toho

151 Otázka: „Jak celkově hodnotíte současné podmínky pro stíhání drogové kriminality v ČR ve srovnání s obdobím do roku 2010 (tj. nejen pokud jde o hmotněprávní úpravu, ale i pokud jde o legislativní rámec jako celek, materiální, personální či organizační podmínky, společenskou situaci, zahraniční vlivy atd.)?“

vyplývající hodnocení vývoje, jsou i mezi příslušníky téže profesní skupiny často značně odlišné. Respondenti, podle kterých se podmínky pro stíhání drogové kriminality od roku 2010 **zlepšily**, uváděli jako důvod zpřesnění hmotněprávní úpravy, umožňující větší individualizaci postihu (státní zástupci, soudci), lepší práci policie na tomto úseku (soudci) a větší ochotu státních zástupců a soudců připouštět využívání operativně pátracích prostředků či odposlechu a záznamu telekomunikační techniky (policista), skutečnost, že se postih drogové kriminality stal prioritou vedení policie s důsledky v oblasti personální a materiální (policisté), lepší provázanost hmotněprávní a procesní úpravy (soudce), či pozitivní vývoj v oblasti mezinárodní spolupráce (státní zástupci, soudci).

Je pochopitelné, že více motivováni k doplnění dalšího komentáře byli respondenti, kteří pozorují **zhoršení** podmínek pro postih drogové kriminality. Jejich odpovědi lze rozdělit do několika skupin. Častá byla kritika **nejednotné aplikace nové právní úpravy** drogových trestných činů ze strany soudů, zejména pokud jde o výklad znaků skutkové podstaty „větší“, „značný“ a „velký“ rozsah činu, a po nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 13/12 i znaku „množství větší než malé“ (policisté, státní zástupci), resp. absence jejich jasného vymezení v právní úpravě (soudci). Řada expertů ze všech profesních skupin také zmiňovala **bagatelizaci drogové kriminality ve veřejném prostoru** a celkovou atmosféru ve společnosti, která je podle nich vůči užívání a uživatelům nelegálních drog, zejména marihuany, neúměrně tolerantní. Třetí skupinu důvodů vnímaného zhoršení podmínek pro postih drogové kriminality tvořily **nedostatky materiálních a personálních kapacit** v této oblasti, a to zejména u policie. Na ně poukazovali nejen policisté, ale i státní zástupci a soudci, kteří zejména upozorňovali na úbytek zkušených policistů a celkově vysokou fluktuaci a z ní vyplývající nižší profesní zkušenost a odbornou zdatnost pracovníků policie, řešících drogovou problematiku. Z dalších faktorů, přispívajících ke zhoršení podmínek pro postih drogové kriminality, jež v odpovědích zazněly, lze zmínit celkové zmírnění postihu drogových trestných činů (policisté, státní zástupci), přetrvávající procesní překážky účinného postupu v drogových věcech, jako je omezená důkazní využitelnost výsledků některých úkonů provedených před zahájením trestního stíhání (celník, státní zástupci) či omezený přístup do některých důležitých databází, nedostatečná metodická činnost Generálního ředitelství či problémy se zabezpečením informačních technologií (celník). Několik státních zástupců a soudců jako obecnou příčinu zhoršených podmínek uvedlo zřetelný nárůst této trestné činnosti.

„Nesjednocená judikatura ohledně rozsahů drog, což ovlivňuje trestněprávní kvalifikaci, snížení počtu policistů, snížení mezd a s tím spojená demotivace, minimální preventivní programy s celospolečenským dopadem, iniciativy jsou rozdrobeny zpravidla v regionech, vyšší společenská tolerance k drogám, zejména u mladší generace.“ (policista)

„Většina této činnosti se v současnosti řeší v rámci zkráceného přípravného řízení, jsou podávány návrhy na potrestání, svědci jsou vyslechnuti pouze v rámci vysvětlení do úředních záznamů. V rámci hlavního líčení pak obžalovaní vinu popírají, nesouhlasí se čtením úředních záznamů, svědky není možno sehnat atd. (...) Osobně se domnívám, že právě drogová kriminalita není vhodná pro zkrácené přípravné řízení. Nepomáhá ani judikatura, která nyní v rámci množství drog preferuje tak nereálné gramáže, že by většina obyčejných vaříčů a dealerů byla prakticky nepostižitelná. Mohli by se stíhat pouze kolumbijští narkobaroni.“ (soudce)

Respondenti, kteří v podmínkách pro stíhání drogové kriminality po roce 2010 nespátřují zlepšení ani zhoršení, svou odpověď nejčastěji zdůvodňovali tak, že se pozitiva a negativa vývoje v dané oblasti (faktory zmiňované výše) vzájemně vyrovnávají, takže nelze jednoznačně konstatovat zlepšení ani zhoršení.

Předpokládaná míra latence drogové kriminality, jako trestné činnosti bez přímé oběti, je velmi vysoká. Stačí vzít v úvahu odhadované počty problémových uživatelů drog, jak jsou uváděny ve Výročních zprávách Národního monitorovacího střediska pro drogy a drogové závislosti.¹⁵² Zajímalo nás, zda měla podle respondentů **nová právní úprava drogových trestných činů na míru latence drogové kriminality nějaký dopad**.¹⁵³ Výsledky obsahuje Tabulka 46.

Tabulka 46: Hodnocení dopadu nové právní úpravy drogových trestných činů na míru latence drogové kriminality

	Policisté (N=34)		Státní zástupci (N=47)		Soudci (N=56)	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Přispívá ke zvýšení latence	0	0,0	2	4,3	2	3,6
Nemá výraznější dopad	23	67,6	34	72,3	29	51,8
Přispívá ke snížení latence	3	8,8	1	2,1	0	0,0
Neví / nedokáže posoudit	8	23,5	10	21,3	25	44,6

Je zjevné, že převážná část respondentů ze všech tří profesních skupin neshledává výraznější dopad nové úpravy na míru latence. Tento názor uvedly dvě třetiny policistů (68 %), téměř tři čtvrtiny státních zástupců (72 %) a více než polovina soudců (52 %). Ostatní respondenti se až na několik málo jednotlivců necítili schopni na tuto otázku odpovědět (tj. uvedli, že neví, nebo nedokáží posoudit). Rovněž z celníků uvedli čtyři, že nová úprava výraznější dopad na míru latence drogové kriminality nemá, podle dvou přispívá ke zvýšení míry latence a zbývající respondent uvedl, že neví.

Důvodem pro skepsi respondentů ohledně dopadů nové právní úpravy na míru latence drogové kriminality bylo většinou přesvědčení, že úprava tohoto druhu trestné činnosti v trestním právu hmotném obecně nemá na míru latence vliv.

„Samotná změna právní normy latenci nemůže změnit. Na snížení latence je třeba působit v jiných oblastech.“ (policista)

„Na latenci mají dle mého názoru vliv jiné okolnosti, nikoliv trestní úprava. Předně je to skutečnost, že s narkomany nechce nikdo nic mít, takže i když se někde vyrábí pervitin a celý panelák cítí smrad, nikdo to nenahlásí, když něco nahlásí, nechce svědčit a když

¹⁵² Podle Výroční zprávy za rok 2013 činil v tomto roce odhad počtu problémových uživatelů drog v ČR 44 900 osob. (Mravčík, a další, 2014, str. 59)

¹⁵³ Otázka: „Jaký je podle Vašeho názoru dopad nové právní úpravy drogových trestných činů v trestním zákoníku na míru latence drogové kriminality?“

svědčí a není to sám narkoman, nemůže podat svědectví o kvalitě, množství a ceně prodávané drogy. Samotní narkomani nejsou proti dealerům ochotni příliš svědčit, protože případně „zavření dodavatele drogy je nutí hledat si dodavatele nového. Tím, že dodavatele zavřou, totiž jejich závislost na drogách neskončí. Pokud jsou na dodavatele naštvaní, např. proto, že jim neposkytl drogu v abstráku na dluh, sice něco oznámí, později to ale vše mění a negují.“ (státní zástupce)

Dotázaní, kteří byli ochotni připustit vliv nové právní úpravy na snížení míry latence drogové kriminality, jej spojovali s bagatelizací méně závažné trestné činnosti spojené s nakládáním s konopnými látkami (k níž podle nich nová úprava přispívá), příp. s pozitivním účinkem nové úpravy na orientaci policejních orgánů při vyhledávání konkrétní drogové trestné činnosti. Naopak možný vliv na zvýšení míry latence byl spatřován např. v tom, že určitý omezený počet pachatelů přece jen alespoň některé změny právní úpravy vnímá a zejména zpřísnění postihu opakované výroby a distribuce OPL jej přiměje k větší konspirativnosti.

Celkově ovšem ve výzkumném souboru expertů jednoznačně převládl názor, že míru latence (nejen) drogové kriminality ovlivňují jiné faktory, než hmotněprávní úprava. Např. jeden ze soudců uvedl: „Trestná činnost výroby a distribuce pervitinu se prakticky nestíhá, nevyšetřuje, protože chybí finanční prostředky na operativní pátrání, přičemž odběratelé, ale i pachatelé, jsou mnohem více informováni o vyšetřovacích postupech orgánů činných v trestním řízení a mnohem méně ochotni ke spolupráci.“ Argumenty respondentů, kteří na otázku nedokázali odpovědět, pak výstižně shrnul jeden ze státních zástupců: „Těžko lze hodnotit, když míru latence pouze odhadujeme a neznáme ji.“

V další otázce jsme se státních zástupců a soudců ptali, jak se podle nich projevila nová právní úprava v trestním zákoníku ve srovnání s trestním zákonem na **celkové náročnosti dokazování v případech drogové kriminality**.¹⁵⁴ Odpovědi jsou shrnuty v Tabulce 47.

Tabulka 47: Srovnání celkové náročnosti dokazování v případech drogové kriminality

	Státní zástupci (N=46)		Soudci (N=57)	
	Abs.	%	Abs.	%
Dokazování je celkově méně náročné	0	0	1	1,8
Náročnost dokazování se celkově nezměnila	31	67,4	46	80,7
Dokazování je celkově náročnější	12	26,1	8	14,0
Neví / nedokáže posoudit	3	6,5	2	3,5

Převážná většina respondentů si myslí, že náročnost dokazování v případech drogové kriminality se celkově nezměnila. Víc než čtvrtina státních zástupců a 14 % soudců si myslí, že dokazování je dle nové úpravy celkově náročnější. Respondenti ve zdůvodnění zmiňují, že dokazování komplikují imanentní charakteristiky drogové kriminality, mezi

¹⁵⁴ Otázka: „Jak se podle Vás projevila nová právní úprava v trestním zákoníku ve srovnání s trestním zákonem na celkové náročnosti dokazování v případech drogové kriminality?“

které patří nutnost prokazování rozsahů a množství či uzavřená komunita uživatelů neochotná vypovídat. Soudci dále upozorňují na fakt, že dokazování je otázkou procesně právní, nikoli hmotně právní. Jeden soudce k tomu uvádí: „*problémy vyplývají z trestního řádu a složitosti provádění dokazování (nesmyslné úřední záznamy o podaném vysvětlení a jejich (ne)použitelnost před soudem)*“.

Trestní zákoník v rámci úpravy přitěžujících okolností změnil **podmínky, za kterých soud nemusí přihlížet k recidivě pachatele, který je uživatelem drog** (§ 42 písm. p) tr. zákoníku, oproti § 34 písm. l) tr. zák.). Státních zástupců a soudců jsme se v další otázce ptali, jaký má podle nich tato změna dopad na využitelnost daného ustanovení vůči pachatelům drogové kriminality z řad uživatelů drog.¹⁵⁵ Názory respondentů sumarizuje Tabulka 48.

Tabulka 48: Hodnocení změny ustanovení, stanovujícího podmínky, za kterých soud nemusí přihlížet k recidivě pachatele užívajícího drogy

Využitelnost ustanovení	Státní zástupci (N=47)		Soudci (N=57)	
	Abs.	%	Abs.	%
Je vyšší	8	17,0	14	24,6
Nezměnila se	16	34,0	20	35,1
Je nižší	4	8,5	7	12,3
Neví / nedokáže posoudit	19	40,4	16	28,1

Víc než třetina respondentů z obou profesních skupin uvedla, že využitelnost ustanovení se vůči uvedeným pachatelům nezměnila. Přibližně desetina dotázaných si myslí, že využitelnost je nižší a jednou tolik odpovědělo, že je naopak vyšší. V komentářích se nejčastěji objevovalo, že respondenti s uvedeným institutem nemají zkušenosti, nebo se aplikuje jen minimálně. Soudci uváděli, že toto ustanovení v podstatě substituuje materiální korektiv: „*jde o přenesení dosavadní soudní praxe a judikatury do TZ a navíc jde v podstatě o materiální korektiv formálního pojetí recidivy*“. I když respondenti uznávají, že využití změněného ustanovení je nyní díky rozšíření okruhu trestných činů širší a i podmínku léčení považují za správnou, prakticky ale dopadá úprava jen na velmi malý počet pachatelů. Jeden soudce k tomu dodává: „*počet osob ochotných a motivovaných k léčbě je naproste minimum (obvykle jde o nikoliv závislé příležitostní uživatele a ti už závislí o léčbě obvykle neuvažují), takže § 42 písm. p. TZ in fine dopadá na menší počet osob než dříve*“.

Další změnou, kterou přinesla nová právní úprava, je, že trestní zákoník již neobsahuje přímý ekvivalent **ustanovení § 88 odst. 1 tr. zák.**, které se v praxi využívalo mj. při stíhání drogové kriminality. Soudců a státních zástupců jsme se proto ptali, jak tuto změnu hodnotí z hlediska dopadu na stíhání drogové kriminality.¹⁵⁶ Výsledky jsou uvedeny v Tabulce 49.

155 Otázka: „Trestní zákoník v rámci úpravy přitěžujících okolností změnil podmínky, za kterých soud nemusí přihlížet k recidivě pachatele, který je uživatelem drog (§ 42 písm. p) TZ, oproti § 34 písm. l) tr. zák.). Jaký má podle Vás tato změna dopad na využitelnost daného ustanovení vůči pachatelům drogové kriminality z řad uživatelů drog?“

156 Otázka: „Trestní zákoník již neobsahuje přímý ekvivalent ustanovení § 88 odst. 1 tr. zák., které se v praxi využívalo mj. při stíhání drogové kriminality. Jak tuto změnu hodnotíte z hlediska dopadu na stíhání drogové kriminality?“

Tabulka 49: Hodnocení absence ustanovení analogického § 88 odst. 1 tr. zák.

Změnu pokládám za	Státní zástupci (N=46)		Soudci (N=57)	
	Abs.	%	Abs.	%
Správnou	8	17,4	10	17,5
Ani za správnou, ani za chybnou	16	34,8	22	38,6
Chybnou	16	34,8	20	35,1
Neví / nedokáže posoudit	6	13,0	5	8,8

V hodnocení změny se respondenti celkem shodovali. Více než dvě třetiny dotázaných z obou profesních skupin pokládaly uvedenou změnu za chybnou. V odůvodněních zazníval hlavně obecný nesouhlas odklonem od materiálního pojetí trestného činu, které poskytovalo více prostoru pro individuální posouzení věci. Jeden státní zástupce shrnuje: „*Nejen v případě drogové kriminality, ale chybnou obecně. Zuzňuje hranice pro individuální posouzení případu s ohledem na individuální nebezpečnost (škodlivost). Kromě toho, škodlivost je užší než nebezpečnost, která nezahrnuje jen následek. Kritérium nebezpečnosti podle staré úpravy považují za účelnější*“. Téměř stejný počet respondentů vyjádřil neutrální stanovisko. Hlavně podle soudců se totiž stejného efektu dá dosáhnout využitím jiných institutů, např. prostřednictvím mimořádného snížení trestu odnětí svobody dle § 58 tr. zákoníku. Za správnou tuto změnu považuje jen 17,4% státních zástupců, resp. 17,5% soudců a to hlavně proto, že je to v souladu s novou koncepcí formálního pojetí trestného činu.

V.3.3. Právní úprava drogových trestných činů

Sérii otázek, vztahujících se přímo k právní úpravě drogové kriminality v trestním zákoníku, uvedl dotaz na *celkové hodnocení nové právní úpravy drogových trestných činů ve srovnání s předchozí právní úpravou*.¹⁵⁷ Výsledky shrnuje Tabulka 50.

Tabulka 50: Hodnocení právní úpravy drogových trestných činů ve srovnání s předchozí právní úpravou

	Policisté (N=34)		Státní zástupci (N=47)		Soudci (N=57)	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Je podstatně lepší	2	5,9	4	8,5	4	7,0
Je o trochu lepší	16	47,1	12	25,5	21	36,8
Není ani lepší, ani horší	9	26,5	15	31,9	18	31,6
Je o trochu horší	1	2,9	7	14,9	6	10,5
Je podstatně horší	3	8,8	5	10,6	1	1,8
Neví / nedokáže posoudit	1	2,9	4	8,5	7	12,3

¹⁵⁷ Otázka: „*Jak celkově hodnotíte novou právní úpravu drogových trestných činů v trestním zákoníku ve srovnání s předchozí právní úpravou v trestním zákoně?*“

Nová právní úprava drogových trestných činů vyšla v odpovědích respondentů ze srovnání s úpravou předchozí vcelku dobře. Za lepší ji označila více než polovina policistů (53 %), více než třetina státních zástupců (34 %) a necelá polovina soudců (44 %). Naopak jako horší ji vnímá zhruba desetina zúčastněných policistů a soudců (po 12 %). Pouze mezi státními zástupci byl výraznější podíl zastánců tohoto názoru (26 %), byť i zde byla tato skupina v menšině. Přesto nelze brát na lehkou váhu, že desetina respondentů z této profesní skupiny pokládá novou právní úpravu za podstatně horší, než byla úprava předchozí. Všech sedm zúčastněných celníků označilo novou právní úpravu za lepší, a to čtyři z nich za mírně lepší a tři za podstatně lepší.

Právní úprava skutkových podstat drogových trestných činů samozřejmě má vliv na celkové podmínky pro postih tohoto druhu trestné činnosti. Proto není překvapením, že řada argumentů ve prospěch i v neprospěch nové úpravy, vyjádřených v doplňujících komentářích respondentů, se shodovala s těmi, které uváděli v odpovědích na otázku ohledně celkových podmínek pro odhalování a postih drogové kriminality. Respondenti ze všech profesních skupin, kteří pokládají novou úpravu za lepší, než byla úprava předchozí, oceňují především její větší podrobnost (více skutkových podstat, rozlišení „měkkých“ a „tvrdých“ drog pro účely trestního postihu, více úrovní „rozsahu“ činu jako znaku skutkové podstaty), přehlednost a přesnost. Někteří považují za pozitivní změnu zpřísnění postihu závažnějších forem drogové kriminality (opakovaná výroba či distribuce OPL, mezinárodní organizovaný obchod s OPL atd.).

*„Přibily nové skutkové podstaty, umožňující trestat dříve netrestatelné, či obtížně doka-
zatelné.“ (celník)*

*„Odstraněno přepínání trestní represe (§ 283 odst. 2) písm. d), odst. 3 písm. d)), upra-
veny zvláště přitěžující okolnosti, které se vztahují k úmyslu získat prospěch, privilegovaná
skutková podstata § 285 umožňuje změkčit trestní postih proti samozásobitelům psycho-
tropních rostlin a hub oproti sankcím pro „komerční“ pěstování.“ (státní zástupce)*

Naopak respondenti, podle kterých se právní úprava drogových trestných činů zhoršila, poukazovali zejména na to, že nová úprava vnesla do aplikační praxe více nejasností – nejčastěji byla zmiňována obtížná interpretace kvalifikačního znaku „rozsahu“ činu, resp. jeho jednotlivých úrovní, v konkrétních případech. Část respondentů kritizovala také způsob, jak trestní zákoník řešil otázku výkladu znaku „množství větší než malé OPL“, příp. konkrétní hodnoty tohoto množství pro jednotlivé druhy drog, stanovené až do zásahu Ústavního soudu prováděcím nařízením vlády č. 467/2009 Sb. Mezi negativními změnami se dále opakovaně objevovalo zmírnění postihu neoprávněného nakládání s konopnými látkami nebo poskytování OPL dítěti. Z řad státních zástupců zaznělo, že podstatná je vždy aplikace právní úpravy v praxi a zejména laická veřejnost je negativně ovlivňována chybnou interpretací judikatury Nejvyššího soudu a Ústavního soudu.

„Zbytečné změkčení u konopí, nesmyslná množství v nařízení vlády.“ (policista)

„Snižuje míru trestní represe i v případech, které toho nejsou hodny.“ (státní zástupce)

„Kromě chaosu ohledně pojmu rozsah nic nového nepřinesla.“ (státní zástupce)

Respondenti, kteří novou právní úpravu nepovažují ani za lepší, ani za horší, než byla úprava předchozí, zpravidla argumentovali tím, že přinesla jak pozitivní, tak i negativní změny, přičemž ani jeden ze směrů podle jejich názoru nepřevládá. Někteří také poukázali na omezený vliv samotné hmotněprávní úpravy drogových trestných činů na účinnost postihu drogové trestné činnosti.

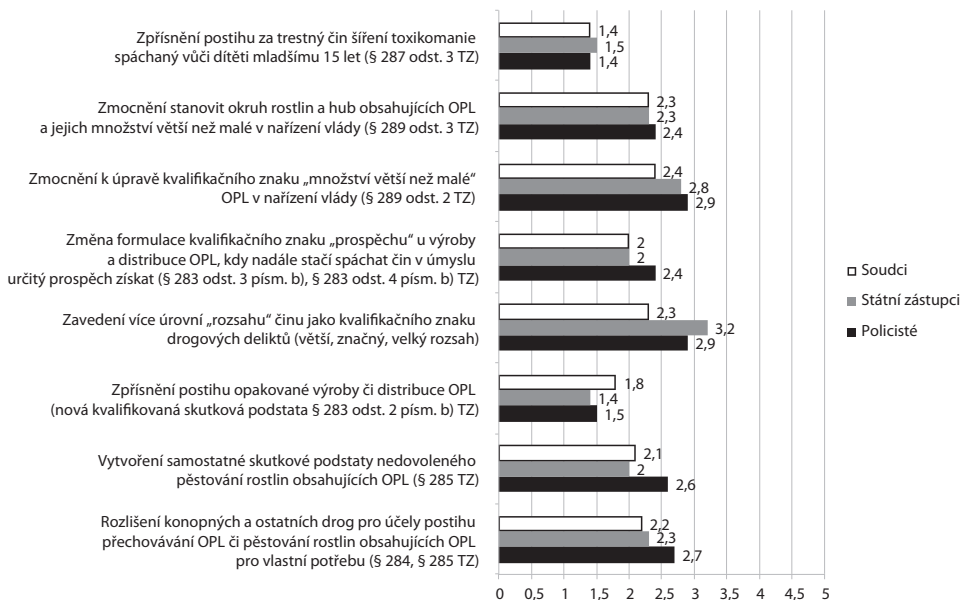
„Stále chybí novela trestního řádu, a to především ohledně opakování úkonů tzv. před sdělením a po sdělení obvinění, kdy např. nelze použít podané vysvětlení dle §158 odst. 6 tr. ř., i když je podezřelý poučen o svých právech a vypovídá bezprostředně po spáchání trestného činu (...) nebo spolupráce se zahraničním prostřednictvím právní pomoci, kde opět dochází k opakování úkonů po zahájení trestního stíhání, a svědci se v zahraničí opětovně vyslyšají.“ (celník)

Nový trestní zákoník přinesl ve skutkových podstatách drogových trestných činů oproti předchozí právní úpravě řadu změn, přičemž lze předpokládat, že **dopad jednotlivých změn na oblast stíhání drogové trestné činnosti** není stejný. Proto bylo respondentům předloženo osm takových změn¹⁵⁸ se žádostí, aby je zhodnotili z hlediska jejich dopadů na stíhání drogové kriminality.¹⁵⁹ Svou odpověď měli vyznačit na škále od 1 do 5, kde hodnota „1“ znamenala jednoznačně pozitivní dopady a hodnota „5“ jednoznačně negativní dopady. Průměrná hodnocení vybraných změn v rámci jednotlivých profesních skupin respondentů znázorňuje Graf 28.

158 Rozlišení konopných a ostatních drog pro účely postihu přechovávání OPL či pěstování rostlin obsahujících OPL pro vlastní potřebu; vytvoření samostatné skutkové podstaty nedovoleného pěstování rostlin obsahujících OPL; zpřísnění postihu opakované výroby či distribuce OPL (nová kvalifikovaná skutková podstata § 283 odst. 2 písm. b) tr. zákoníku); zavedení více úrovní „rozsahu“ činu jako kvalifikačního znaku drogových deliktů (větší, značný, velký rozsah); změna formulace kvalifikačního znaku „prospěchu“ u výroby a distribuce OPL, kdy nadále stačí spáchat čin v úmyslu určitý prospěch získat; zmocnění k úpravě kvalifikačního znaku „množství větší než malé“ OPL v nařízení vlády; zmocnění stanovit okruh rostlin a hub obsahujících OPL a jejich množství větší než malé v nařízení vlády; zpřísnění postihu za trestný čin šíření toxikomanie spáchaný vůči dítěti mladšímu 15 let.

159 Otázka: „Jak hodnotíte následující změny, které trestní zákoník přinesl v oblasti skutkových podstat drogových trestných činů, z hlediska jejich dopadů na stíhání drogové kriminality?“

Graf 28: Hodnocení jednotlivých změn v oblasti skutkových podstat drogových trestných činů z hlediska dopadů na stíhání drogové kriminality (průměrná hodnocení podle profesních skupin)

Poznámka: Počet respondentů, kteří uvedli hodnocení jednotlivých aspektů v rámci jednotlivých profesních skupin, se různil. Někteří respondenti (dva policisté, čtyři státní zástupci a pět soudců) k některému aspektu hodnocení neuvedli.

Hodnocení dopadů jednotlivých předložených změn ze strany respondentů bylo celkově spíše pozitivní, když pouze u jediné změny (zavedení více úrovní „rozsahu“ jako kvalifikačního znaku drogových deliktů) překročilo průměrné hodnocení středovou hodnotu „3“, a to pouze u jediné profesní skupiny (státní zástupci). Tato změna také byla respondenty celkově hodnocena nejhůře, společně se změnou spočívající ve zmocnění k úpravě kvalifikačního znaku „množství větší než malé“ OPL v nařízení vlády. Naopak výrazně nejpříznivěji hodnotili respondenti dopady změn, jež znamenaly zpřísnění postihu některých forem drogové kriminality (opakované výroby či distribuce OPL, šíření toxikomanie vůči mladšímu 15 let), u nichž se průměrná hodnocení všech profesních skupin pohybovala pod hodnotou „2“.

Zajímavé je, že policisté byli při hodnocení jednotlivých změn ve skutkových podstatách drogových trestných činů zpravidla poněkud kritičtější než státní zástupci a soudci, přestože v odpovědích na jednu z předchozích otázek byli profesní skupinou, která častěji než ostatní shledávala novou právní úpravu celkově lepší než úpravu předešlou (viz výše). Z hlediska pořadí jednotlivých změn podle příznivosti jejich hodnocení nebyl mezi profesními skupinami výraznější rozdíl. V kombinaci tohoto hlediska s absolutními hodnotami průměrných hodnocení jednotlivých změn lze vysledovat, že policisté byli kritičtější vůči změnám, spojeným s rozlišováním rostlinných (zejména konopných) a ostatních drog pro účely trestního práva, zatímco u státních zástupců a soudců dosáhly horšího pořadí změny spočívající ve zmocnění k úpravě některých znaků skutkových podstat drogových trestných činů v nařízení vlády.

Kromě nabízených osmi změn měli respondenti též možnost uvést případně jakoukoli

jinou změnu, kterou přinesl trestní zákoník, o níže se domnívají, že má významný pozitivní či negativní dopad na stíhání drogové kriminality. Respondenti, kteří tuto možnost využili, uváděli jako pozitivní změnu celkové zpřesnění právní úpravy a její větší srozumitelnost. Objevil se i názor, že nová úprava umožňuje podrobnější klasifikaci pachatelů drogové trestné činnosti podle jednotlivých ustanovení trestního zákoníku o drogových trestných činech. Mezi odpověďmi soudců se jako změny s negativním dopadem na stíhání drogové kriminality vyskytly odklon od materiálního pojetí trestného činu, zavedení kategorizace trestných činů na zločiny a přečiny (výraz „přečin“ může u pachatele svádět k podceňování jeho závažnosti), jakož i celkový trend v oblasti podmínek pro ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody a podmíněného propuštění, sledující pouze cíl v podobě snižování vězeňské populace.

Respondenti připojovali svá doplňující vyjádření, resp. odůvodnění svého hodnocení, i k jednotlivým hodnoceným změnám. Shrnutí těchto komentářů následuje.

A. Rozlišení konopných a ostatních drog pro účely postihu přechovávání OPL či pěstování rostlin obsahujících OPL pro vlastní potřebu

Mezi důvody pozitivního hodnocení (hodnoty 1 či 2) respondenti uváděli:

- zohlednění odlišné společenské nebezpečnosti (škodlivosti) neoprávněného nakládání s konopnými a ostatními drogami pro vlastní potřebu a v omezeném množství,
- zohlednění nižší zdravotní a společenské škodlivosti užívání konopných drog,
- zpřesnění právní úpravy, jednoznačnější právní kvalifikace,
- větší možnost individualizace trestu.

K negativnímu hodnocení (hodnoty 4 či 5) uváděli respondenti zejména tyto důvody:

- opomenutí skutečnosti, že v současné době je stále více rozšířeno užívání hydroponicky a v uzavřených prostorách pěstovaného konopí s výrazně vyšším obsahem účinných látek, pro které tvrzení o nižší škodlivosti neplatí,
- zbytečná komplikace právní úpravy,
- oficiální zavedení rozlišování „měkkých“ a „tvrdých“ drog vede k utvrzení konzumentů a pachatelů, že užívání a jiné nakládání s konopím a THC je vlastně v pořádku.

„Postoj mám neutrální, ale pozoruji po provedeném rozlišení stoupající počet případů pěstování a distribuce konopí pod dojmem, že to není příliš závažné jednání.“ (státní zástupce)

„Pomáhá při lepší orientaci v rámci posuzování drogové kriminality a posouzení povahy a závažnosti konkrétního drogového trestného činu, včetně určení druhu a výměry trestu.“ (soudce)

B. Vytvoření samostatné skutkové podstaty nedovoleného pěstování rostlin obsahujících OPL

Respondenti, hodnotící tuto změnu pozitivně, uváděli především tyto argumenty:

- odstranění nejistoty ohledně právní kvalifikace, a to zejména u pěstování konopí pro vlastní potřebu,
- zpřehlednění právní úpravy,
- zohlednění nižší zdravotní a společenské škodlivosti užívání konopných drog,
- jednoznačné odlišení „samopěstitelství“ od komerční výroby a distribuce OPL,
- větší možnost individualizace trestu.

Negativní hodnocení respondentů byla odůvodňována zejména následovně:

- špatný signál vůči veřejnosti (včetně uživatelů), která to vnímá jako legalizaci konopných drog,
- zbytečné zmírnění postihu tohoto jednání,
- záměr dobrý, ale legislativní řešení nedostatečné,
- v praxi může vést k obtížnějšímu postihu komerčních pěstíren konopí
- polovičaté řešení – úprava se vztahuje jen na pěstování, přičemž následné zpracování vypěstovaných a sklizených rostlin se již posuzuje podle obecných ustanovení o výrobě OPL,
- chybí řešení (dekriminalizace) případů „samopěstitelství“ pro léčebné účely.

„Asi nelze perzekuovat v roce 2014 ‚domácí‘ pěstitele jako organizovanou hydroponii.“ (policista)

„Umožnilo odlišit osoby, které se domnívají, že si mohou vyrobit např. léčebné masti, od uživatelů konopí jako omamné látky. Ovšem v souvislosti s tím se i řada výrobců tímto způsobem obhájuje...“ (státní zástupce)

C. Zpřísnění postihu opakované výroby či distribuce OPL

K argumentům pro pozitivní hodnocení této změny patřily zejména:

- zohlednění obecně vyšší závažnosti recidivy,
- zacílení postihu na osoby, které se výrobou a distribucí drog živí,
- možnost vyššího odstrašujícího účinku (obava z vyššího trestu v případě opakování téhož jednání),
- vhodný signál vůči veřejnosti, že takové jednání nelze tolerovat,
- preventivně-výchovný účinek na širokou veřejnost i pachatele,
- je snazší prokazovat recidivu, než případný vyšší rozsah činu, zahrnující prokazování množství drogy, její kvality i dalších okolností.

Pokud respondenti tuto změnu hodnotili negativně, odůvodňovali to následovně:

- již předchozí úprava umožňovala postihnout opakovanou výrobu a distribuci dostatečně přísně,
- náročnost odhalování recidivistů,
- v praxi nemá vliv na typické pachatele ani na počty drogových trestných činů.

„Vzhledem k tomu, že přísnější kvalifikace u větších množství drog je nejasná, recidiva je jedním z mála jednoznačných hledisek pro trestní postih a tedy spravedlivá v celé republice, bez ohledu na postoj jednotlivých soudů k různým drogám.“ (státní zástupce)

„Otázkou je výchovný efekt u těchto lidí, kterým je to často jedno.“ (státní zástupce)
„Zkušení pachatelé jsou nebezpečnější.“ (soudce)

„Dosud nebyl příliš tento kvalifikační znak použit, neboť klade zvýšené požadavky na Policii ČR takové recidivisty včas znovu odhalit, což se příliš nedaří.“ (soudce)

D. Zavedení více úrovní „rozsahu“ činu jako kvalifikačního znaku drogových deliktů

Při pozitivním hodnocení argumentovali respondenti zejména následujícími skutečnostmi:

- umožňuje odstupňování postihu v závislosti na rozsahu trestného činu,
- umožňuje přesnější vystižení závažnosti jednání obviněných,
- není již dále nutné vázat škodlivost činu jen na samotné množství OPL.

Mezi důvody negativního hodnocení patřilo především:

- nejednoznačnost nové právní úpravy (chybí autoritativní výklad těchto znaků skutkové podstaty), vedoucí k rozdílnému rozhodování v obdobných případech,
- zbytečně mnoho potenciálních různých právních kvalifikací téhož typu jednání,
- podle předchozí právní úpravy postačovala v případě výroby a distribuce drog pro naplnění kvalifikované skutkové podstaty nižší úroveň rozsahu činu,
- vede k neurčitosti skutkové podstaty trestného činu, což je v rozporu s ústavním požadavkem, aby podmínky trestní odpovědnosti stanovil zákon,
- nová úprava je díky tomu nepřehledná.

„Rozsahy nejsou stanoveny, stále platí ‚okresní právo‘ – už 10 let a je to pořád stejné.“ (policista)

„Bez stanovení konkrétních množství zákonem je to v rozporu se základními principy trestního práva. Absolutně neurčitá skutková podstata, jejíž kvalifikační znak je stanovován soudní praxí ad hoc a exekutivou. Nepřípustné.“ (státní zástupce)

„Čím více úrovní, tím více dohadů o jejich hranicích.“ (soudce)

„Odstupňování je velmi žádoucí, (...) škodlivost a někdy i trestnost neváže pouze na množství dané látky, ale i další okolnosti (doba prodeje, vybavení dealerů, zisk atd.).“ (soudce)

E. Změna formulace kvalifikačního znaku „prospěchu“ u výroby a distribuce OPL

U této změny respondenti v odpovědi více volili možnost „nevím“, a to výrazně častěji než u ostatních sedmi změn – odpověděli tak 2 celníci, 7 policistů, 15 státních zástupců a 13 soudců. Pokud zároveň uvedli důvod takové odpovědi, jednalo se zpravidla o skutečnost, že případy, v nichž tento znak skutkové podstaty hraje roli (§ 283 odst. 3 písm. b) či § 283 odst. 4 písm. b) tr. zákoníku), nespádají do jejich věcné působnosti, takže se s nimi v praxi nesetkávají.

Jako důvody pozitivního hodnocení této změny uváděli respondenti především:

- snazší postih případů, kdy z různých důvodů nakonec k realizaci jinak připraveného obchodu s drogami nedojde a pachatel tedy příslušný prospěch nezíská,
- jednoznačnější kvalifikační znak oproti „rozsahu činu“,
- tuto (novou) formulaci používá trestní zákoník i u jiných trestných činů.

Při negativním hodnocení vycházeli respondenti zejména z následujících důvodů:

- obtížnost dokazování subjektivní stránky trestného činu – úmyslu získat prospěch určité výše,
- u trestného činu dle § 286 tr. zákoníku zůstal tento znak v daném směru beze změny, tedy stále je třeba prokázat získání značného prospěchu.

„Mnohem snadnější prokazování, což vede k mnohem větší využitelnosti v praxi. Dříve prakticky nevyužitelné.“ (státní zástupce)

„Prokázat prospěch je těžší než postihnout úmysl jej získat.“ (soudce)

F. Zmocnění k úpravě kvalifikačního znaku „množství větší než malé“ OPL v nařízení vlády

Pokud respondenti pokládali tuto změnu za pozitivní, uváděli nejčastěji tyto důvody:

- nařízení vlády lze snáze měnit a reagovat tak na změny situace v oblasti drog,
- jednoznačný výklad znaku skutkové podstaty,
- sjednocení aplikační praxe,
- zjednodušení při určení prvotní právní kvalifikace jednání pachatele,
- posílení právní jistoty.

Mezi argumenty pro negativní hodnocení naopak patřily hlavně tyto skutečnosti:

- hodnoty, stanovené jako množství větší než malé v nařízení vlády č. 467/2009 Sb., byly u některých látek (nejčastěji byl zmiňován metamfetamin a konopné drogy) příliš vysoké,
- tento znak skutkové podstaty by neměl být upraven nařízením vlády, ale zákonem nebo aplikační praxí,
- rozpor s ústavním požadavkem, aby podmínky trestní odpovědnosti stanovil zákon,
- přílišný důraz na kvantitativní kritérium množství, nezohledňující další okolnosti činu,
- bezdůvodné zmírnění trestní represe vzhledem k nastaveným hodnotám v nařízení vlády.

„Do nařízení vlády a v něm stanovených hodnot se promítl pouze názor adiktologie, nikoliv represe.“ (policista)

„Přes problémy s výší těchto hodnot u jednotlivých druhů drog celkem pozitivní – sjednocení praxe.“ (policista)

„Tato úprava nezohledňovala dynamičnost drogové scény, stanovené hodnoty by měly být pouze orientační.“ (státní zástupce)

„Jednoznačně dávalo právní jistotu orgánům činným v trestním řízení i pachatelům.“ (soudce)

„Před nálezem Ústavního soudu bylo sice mnohem jednodušší se orientovat při rozhodování, nicméně toto nařízení vlády nemohlo zohledňovat specifickou problematiku drogových deliktů a individualizovat osobu pachatele a vlastní delikt.“ (soudce)

G. Zmocnění stanovit okruh rostlin a hub obsahujících OPL a jejich množství větší než malé v nařízení vlády

U této změny uváděli respondenti argumenty pro pozitivní i negativní hodnocení obdobné jako v předchozím případě. Oceňovali tedy především, že nová úprava je co do vymezení okruhu rostlin a hub obsahujících OPL a jejich množství většího než malého jednoznačná, což by mělo vést k jednotnému, a tedy spravedlivějšímu rozhodování, a k větší právní jistotě, než kdyby ke konkretizaci skutkové podstaty prostřednictvím nařízení vlády nedošlo. Dále upozorňovali na praktičnost a flexibilitu zvoleného řešení. Kritické komentáře naopak zazněly v tom smyslu, že hodnoty většího než malého množství příslušných rostlin a hub jsou v nařízení vlády č. 455/2009 Sb. nastaveny příliš vysoko, a tedy jsou vůči pachatelům jejich neoprávněného pěstování neodůvodněně mírné. Respondenti zmiňovali též nevhodnost úpravy obsahu znaku skutkové podstaty podzákonným právním předpisem.

„Okruh rostlin a hub se příliš nemění, lepší se jeví úprava normou vyšší právní síly.“ (státní zástupce)

„V případech stanovení množství drogy pro účely trestního řízení je nutno sjednotit praxi a stanovit jednotná a jasná pravidla, neboť v praxi jsou rozdílné přístupy a v případě drogové trestné činnosti nelze ponechávat prostor pro volné úvahy a je nutno pracovat s přesně stanovenými pravidly, která jsou srozumitelná i pro pachatele tohoto druhu trestné činnosti, aby věděli, kdy již páchají trestný čin.“ (soudce)

H. Zpřísnění postihu za trestný čin šíření toxikomanie spáchaný vůči dítěti mladšímu 15 let

Tato změna byla respondenty celkově hodnocena nejpriznivěji. Ve svých komentářích k tomu uváděli zejména následující argumenty:

- zohlednění větší společenské škodlivosti podpory užívání drog mezi dětmi obecně a těmi mladšími 15 let zvláště,
- možnost většího odstrašujícího účinku vyšší trestní sazby,
- zohlednění dopadů drog na děti,
- zohlednění aktuálního problému šíření účelových informací např. prostřednictvím internetu, vůči čemuž jsou děti zranitelnější,
- reakce na rostoucí toleranci vůči užívání drog mezi mládeží,
- děti vyžadují vyšší míru ochrany,
- signál veřejnosti i pachatelům, že stát takové jednání nebude vůči dětem tolerovat.

Pokud se již v odpovědích respondentů objevila negativnější hodnocení této změny, byla odůvodňována následovně:

- nepoměr mezi trestními sazbami, stanovenými na trestný čin šíření toxikomanie vůči osobám mezi 15. a 18. rokem věku a vůči osobám mladším 15 let,
- nezohledňuje se rozdíl mezi „tvrdými“ a „měkkými“ drogami,
- změna je výrazem pouze represe, která uvedený problém nevyřeší.

„Zásadně žádoucí s ohledem na míru imprintingu v nepřímé úměře k věku.“ (státní zástupce)

„Jsem obecně příznivcem přísnější úpravy vzhledem k závažnosti a rozšíření drogové kriminality a důsledkům s ní spjatým, zvláště ve vztahu k osobám s neukončeným psychosomatickým vývojem.“ (soudce)

„Ochrana dětí před omamnými a psychotropními látkami je nutná, nicméně nelze zapomínat, že trestní represe je až druhým krokem, prvním musí být prevence, aby děti ani neprojevovaly zájem o opatření si omamných a psychotropních látek.“ (soudce)

Jednou z výrazných změn, kterou do oblasti drogové kriminality trestní zákoník přinesl, bylo zmocnění vlády, aby nařízením stanovila, jaké je množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů (§ 289 odst. 2 tr. zákoníku ve znění do 22. 8. 2013). Ústavní soud svým nálezem sp. zn. Pl. ÚS 13/12 toto zmocnění zrušil včetně na ně navazující části nařízení vlády č. 467/2009 Sb., v důsledku čehož již nadále žádný obecně závazný právní předpis neupravoval hodnoty „množství většího než malého“ OPL, jež je znakem skutkové podstaty u drogových trestných činů dle § 283 odst. 1, 2 písm. d) a § 284 tr. zákoníku. Požádali jsme respondenty, aby uvedli, jak by podle jejich názoru bylo vhodné nastalou situaci řešit, tedy **jakým způsobem by měly být hodnoty hraničního množství drogy nadále stanoveny**.¹⁶⁰ Výsledky shrnuje Tabulka 51.

Tabulka 51: Názory na vhodnou formu stanovení hodnot „většího než malého“ množství OPL

	Policisté (N=34)		Státní zástupci (N=47)		Soudci (N=57)	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Tabulka hodnot v tr. zákoníku	9	26,5	15	31,9	10	17,5
Obecná kritéria v tr. zákoníku a tabulka hodnot v podzákoněm předpisu	9	26,5	5	10,6	17	29,8
Tabulka hodnot ve stanovisku trestního kolegia Nejvyššího soudu	10	29,4	17	36,2	21	36,8
Výklad ponechán aplikační praxi	2	5,9	5	10,6	6	10,5
Jiný názor	2	5,9	3	6,4	1	1,8
Neví / nedokáže posoudit	2	5,9	2	4,3	2	3,5

160 Otázka: „Ústavní soud svým nálezem č. Pl. ÚS 13/12 zrušil část zmocňovacího ustanovení § 289 odst. 2 TZ, a zároveň i část nařízení vlády č. 467/2009 Sb., vydaného na jeho základě. Znamená to, že nadále žádný obecně závazný právní předpis neupravuje hodnoty „množství většího než malého“ OPL, jež je znakem skutkové podstaty u drogových trestných činů dle § 283 odst. 1, 2 písm. d) a § 284 TZ. Jak by podle Vás bylo optimální na tuto situaci reagovat?“

Z odpovědí vyplývá, že orgány činné v trestním řízení zřetelně upřednostňují existenci dokumentu s konkrétně stanovenými hodnotami většího než malého množství OPL před tím, že by výklad uvedeného znaku skutkové podstaty byl ponechán aplikační praxi (k této možnosti se přiklonila jen cca desetina soudců a státních zástupců a dva policisté). Nejvyšší podporu ve všech skupinách respondentů měla varianta, podle které má být tabulka hodnot hraničního množství drogy obsažena ve sjednocujícím stanovisku trestního kolegia Nejvyššího soudu – tedy nikoliv v obecně závazném právním předpisu, ale v aktu aplikace práva, který není závazný vůči subjektům, jichž se bezprostředně netýká. Tuto odpověď zvolila více než třetina soudců i státních zástupců a zhruba 30 % policistů. Je otázkou, nakolik se v jejich odpovědích projevila skutečnost, že krátce před realizací terénní fáze dotazníkového šetření trestní kolegium Nejvyššího soudu navrhlo a následně přijalo stanovisko, které situaci vyvolanou citovaným nálezem Ústavního soudu řeší právě tímto způsobem a obsahuje tabulku s orientačními hodnotami množství většího než malého pro nejčastěji užívané OPL.¹⁶¹

Z variant úpravy hodnot hraničního množství v obecně závazném předpisu se soudci více (30 %) přiklonili k modelu, kdy by v trestním zákoníku byla upravena obecná kritéria „množství většího než malého“ OPL, a tabulka konkrétních hodnot pro jednotlivé OPL by byla obsažena v podzákoně předpisu (tedy k období stavu před citovaným nálezem Ústavního soudu), zatímco státní zástupci více (32 %) preferovali zařazení tabulky s hraničními hodnotami přímo do trestního zákoníku. Mezi policisty našly obě tyto varianty stejné množství zastánců (po 9 respondentech). Rovněž celníci se většinou přikláněli k těmto možnostem (celkem 5 dotázaných).

Respondenti, kteří zvolili variantu „jiný názor“, doporučovali variantu stanoviska trestního kolegia Nejvyššího soudu jako orientačního vodítka pro aplikační praxi orgánů činných v trestním řízení v konkrétních věcech (zohledňující okolnosti jako kvalita drogy, osobnost pachatele – uživatele apod.), popř. připomínali, že již je problém vyřešen právě zmíněným stanoviskem sp. zn. Tpjn 301/2013. Jeden z respondentů uvedl, že v praxi se někdy nadále postupuje při výkladu zmíněného znaku podle již zrušeného pokynu obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně č. 1/2008, o trestním řízení, který hraniční hodnoty několika OPL obsahoval. Podle jiného by bylo vhodné používat výklad, že se jedná o takové množství, které několikanásobně převyšuje běžnou denní dávku konzumenta s tím, že každého konkrétního pachatele by bylo třeba posoudit individuálně z hlediska jeho tolerance vůči droze.

„Orientační stanoviska Nejvyššího soudu s možností vlastní rozhodovací praxe orgánů činných v trestním řízení s ohledem na okolnosti, kvalitu, povahu konzumentů drog apod.“ (státní zástupce)

„Možnosti c) a d) jsou naprosto šílené, popírající právní jistotu. Kromě toho zákon je určen veřejnosti.“ (státní zástupce)

161 Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu sp.zn. Tpjn 301/2013.

V další otázce se respondenti měli vyjádřit k tomu, jak hodnotí *přechod z materiálního na formální pojetí trestného činu*, který přinesl trestní zákoník, z hlediska jeho dopadu na stíhání drogové kriminality.¹⁶² Odpovědi respondentů jsou uvedeny v Tabulce 52.

Tabulka 52: Hodnocení přechodu z materiálního na formální pojetí trestného činu

	Policisté (N=32)		Státní zástupci (N=45)		Soudci (N=58)	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Převážně pozitivní dopad	1	3,1	1	2,2	4	6,9
Dopad, který není ani pozitivní ani negativní	12	37,5	12	26,7	13	22,4
Převážně negativní dopad	2	6,3	8	17,8	9	15,5
Nemá výraznější dopad	8	25,0	24	53,3	29	50,0
Neví / nedokáže posoudit	9	28,1	0	0,0	3	5,2

Z výsledků dotazníkového šetření vyplynulo, že zástupci profesních skupin nehodnotí tuto změnu jako příliš zásadní. Téměř dvě pětiny policistů jistý dopad přiznávají, nehodnotí ho ale jako pozitivní nebo negativní. Že přechod k formálnímu pojetí na stíhání drogové kriminality žádný dopad nemá, si myslí jedna čtvrtina policistů. U reprezentantů justice tato možnost převažovala, zvolila ji polovina soudců a více než polovina státních zástupců. Pokud už respondenti nějak dopad hodnotí, přiklánějí se spíše k tomu, že je negativní. V komentářích respondenti nejčastěji uváděli, že v praxi se ryze formální pojetí trestného činu stejně neuplatňuje, hodnocení společenské nebezpečnosti se substituuje využíváním jiných obdobných institutů, které jsou upraveny v trestním zákoníku, jako například společenská škodlivost dle § 12 odst. 2, institut mimořádného snížení trestu odnětí svobody (§ 58 tr. zákoníku) nebo § 39 odst. 2 tr. zákoníku. Státní zástupci a soudci často přechod z materiálního na formální pojetí hodnotili vysloveně negativně jako zbytečný, neumožňující individuální diferenciaci. V oblasti drogové kriminality spatřovali soudci v tomto směru problém zejména při hodnocení pěstování konopí pro léčebné účely. Další soudce k tomu dodává: „*Jen s obtížemi je možno vhodně reagovat na nesmyslné trestní stíhání, viděl jsem rozsudek krajského soudu, kde 19letý kluk dostal 8 let za to, že při prázdninovém táboráku poslal kolovat jointa (cigaretu marihuany), z nějž si potáhla i dívka mladší 15 let, naštěstí zasáhl vrchní soud, který z toho vykouzčil podmínku, to je typický příklad, dokazující, že znak společenské nebezpečnosti měl být zachován.*“ Mezi respondenty se ale vyskytly i názory, že v oblasti stíhání drogové kriminality nepředstavuje tato změna aplikační problém, pro tyto trestné činy existuje zavedená praxe, užíváním kritérií množství mají blíže k formálnímu vymezení a materiální hledisko se tu zpravidla neuplatňovalo ani dříve. Pozitivní hodnocení změny argumentující právní jistotou se v komentářích vyskytla jen vzácně.

162 Otázka: „*Jak hodnotíte přechod z materiálního na formální pojetí trestného činu, který přinesl trestní zákoník, z hlediska jeho dopadu na stíhání drogové kriminality?*“

Státních zástupců a soudců jsme se ptali, jak je podle jejich názoru v trestním zákoníku ve srovnání s trestním zákonem *z hlediska rozsahu vymezen okruh jednání, která lze kvalifikovat jako drogové trestné činy*.¹⁶³ Výsledky shrnuje Tabulka 53.

Tabulka 53: Srovnání okruhu jednání, která lze kvalifikovat jako drogové trestné činy

	Státní zástupci (N=45)		Soudci (N=54)	
	Abs.	%	Abs.	%
Tento okruh byl rozšířen	15	33,3	12	22,2
Tento okruh byl zúžen	1	2,2	0	0,0
Tento okruh byl částečně rozšířen a částečně zúžen	3	6,7	1	1,9
Tento okruh zůstal stejný	18	40,0	29	53,7
Neví / nedokáže posoudit	8	17,8	12	22,2

Nejvíce respondentů z obou profesních skupin si myslí, že tento okruh zůstal stejný. Třetina státních zástupců a téměř čtvrtina soudců si myslí, že tento okruh byl rozšířen. Důvodem je zavedení nových skutkových podstat, respondenti uváděli zejména § 285. Jeden státní zástupce k tomu uvádí: „Je více skutkových podstat, které jsou konkrétněji specifikované, což má pozitivní vliv na dokazování“.

V.3.4. Sankce za drogovou trestnou činnost

V diskusích o (potenciálních) dopadech trestního zákoníku na oblast postihu drogové kriminality se bylo možno setkat jak s názory, že nová úprava přináší zpřísnění trestní represe vůči pachatelům drogové kriminality, tak i s názory opačnými. Pohled pracovníků orgánů systému trestní justice, kteří trestní zákoník již několik let aplikují v každodenní praxi, je pro získání přesnějšího srovnání s úpravou předchozí velmi důležitý. Respondenti proto měli zhodnotit *přísnost postihu drogové kriminality podle trestního zákoníku ve srovnání s trestním zákonem*, a to zvláště ve vztahu k výrobě a distribuci drog¹⁶⁴ a ve vztahu k přechovávání drog pro vlastní potřebu.¹⁶⁵ Výsledky shrnují Tabulky 54 a 55.

163 Otázka: „Jak je podle Vašeho názoru v trestním zákoníku ve srovnání s trestním zákonem z hlediska rozsahu vymezen okruh jednání, která lze kvalifikovat jako drogové trestné činy?“

164 Otázka: „Jak hodnotíte přísnost postihu výroby a distribuce drog podle trestního zákoníku ve srovnání s trestním zákonem?“

165 Otázka: „Jak hodnotíte přísnost postihu přechovávání drog pro vlastní potřebu (včetně pěstování rostlin obsahujících OPL pro vlastní potřebu) podle trestního zákoníku ve srovnání s trestním zákonem?“

Tabulka 54: Hodnocení přísnosti postihu výroby a distribuce drog podle trestního zákoníku ve srovnání s trestním zákonem

	Policisté (N=34)		Státní zástupci (N=45)		Soudci (N=53)	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Postih se zpřísnil	14	41,2	20	44,4	24	45,3
Přísnost postihu se nezměnila	15	44,1	10	22,2	16	30,2
Postih se zmírnil	2	5,9	9	20,0	9	17,0
Neví / nedokáže posoudit	3	8,8	6	13,3	4	7,5

Tabulka 55: Hodnocení přísnosti postihu přechovávání drog pro vlastní potřebu podle trestního zákoníku ve srovnání s trestním zákonem

	Policisté (N=34)		Státní zástupci (N=45)		Soudci (N=56)	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Postih se zpřísnil	4	11,8	8	17,8	17	12,5
Přísnost postihu se nezměnila	12	35,3	9	20,0	11	19,6
Postih se zmírnil	10	29,4	19	42,2	27	48,2
Neví / nedokáže posoudit	8	23,5	9	20,0	11	19,6

Výsledky potvrzují předpoklad, že odborníci vnímají odlišně dopady legislativních změn na různé formy drogové kriminality. Zatímco ve vztahu k postihu výroby a distribuce drog převládá mezi respondenty názor, že nová úprava je přísnější, resp. zůstala na stejné úrovni, ve vztahu k postihu přechovávání drog pro vlastní potřebu se účastníci šetření přiklánějí k názoru, že pokud došlo ke změně, jednalo se spíše o zmírnění postihu. Mezi jednotlivými profesními skupinami nicméně panovaly zřetelné rozdíly. Policisté v obou případech nejčastěji uváděli, že se přísnost postihu dotazovaných forem drogové kriminality nezměnila (44 %, resp. 35 %), státní zástupci a zejména soudci mezi oběma formami znatelně rozlišovali – o zpřísnění postihu výroby a distribuce drog bylo přesvědčeno 44 % státních zástupců a 45 % soudců, o zmírnění postihu přechovávání pro vlastní potřebu 42 % státních zástupců a 48 % soudců. V případě postihu přechovávání drog pro vlastní potřebu není bez zajímavosti poměrně vysoký podíl respondentů, kteří nedokázali odpovědět – bezmála čtvrtina policistů a pětina státních zástupců a soudců.

Respondenti, kteří uvedli, že se přísnost postihu zmíněných drogových trestných činů oproti předchozí právní úpravě nezměnila, svou odpověď odůvodňovali třemi typy argumentů. Část z nich prohlásila, že skutečně žádnou změnu v přísnosti postihu nepozorují. Další uvedli, že u některých skutkových podstat daného trestného činu došlo ke zpřísnění a u jiných ke zmírnění. A konečně třetí skupina těchto dotázaných vyjádřila názor, že o přísnosti postihu ve skutečnosti rozhodují soudy při ukládání trestů, takže samotná právní úprava v trestním zákoníku v tomto směru změnu nepřinesla.

U trestného činu, spočívajícího ve výrobě a distribuci drog, bylo zpřísnění respondenty nejčastěji spatřováno v zavedení recidivy jako zvlášť přitěžující okolnosti, resp. ve zvýšení horní hranice trestní sazby, stanovené na trestný čin dle § 283 odst. 1, 4 tr. zákoníku. Jako zmírnění respondenti chápou hlavně omezení aplikace znaku, spočívajícího ve spáchání činu vůči dítěti (příp. dítěti mladšímu 15 let), jako zvlášť přitěžující okolnosti na případy, kdy se tak děje v množství větším než malém či ve větším rozsahu. Jako zmírnění postihu také vnímají skutečnost, že k naplnění kvalifikované skutkové podstaty trestných činů dle § 283 či § 286 tr. zákoníku je třeba spáchání činu ve značném rozsahu, zatímco předchozí úprava v ekvivalentních případech trestných činů dle § 187 a § 188 tr. zák. požadovala „pouze“ větší rozsah činu.

„Těžko říct, jak je to celkově – dle mého názoru u běžného pouličního prodeje je postih zmírněn, zejména týká-li se dětí do 18 let, u větších dealerů se postih zpřísnil.“ (státní zástupce)

„Vzhledem k nezbytnému množství OPL pro naplnění znaku značného rozsahu pro ustanovení § 283 odst. 2 písm. c) toto považuji za jednoznačné zmírnění v porovnání s ustanovením § 187 odst. 2 písm. a) tr. zák. Naproti tomu došlo ke zpřísnění v ustanovení § 283 odst. 2 písm. b), což považuji za přínosné.“ (soudce)

„Zpřísnění se však týká až kvalifikovaných skutkových podstat počínaje čtvrtými odstavci příslušných ustanovení trestního zákoníku, což je podle našeho názoru nedostatečné, zpřísnění by mělo být od prvních odstavců trestního zákoníku.“ (soudce)

U neoprávněného přechovávání drog pro vlastní potřebu respondenti jako příklad zpřísnění postihu uváděli zavedení vyšší trestní sazby pro případ, že ke spáchání činu dojde ve značném rozsahu. Zmírnění spatřovali obecně ve vztahu k přechovávání konopných drog pro vlastní potřebu, a dále ve snížení dolní hranice trestní sazby, stanovené na případ spáchání tohoto činu ve větším rozsahu.

„Důvodně byl změkčen trestní postih samozásobitelů psychotropních rostlin a hub oproti sankcím za komerční pěstování.“ (státní zástupce)

„Zpřísnění lze spatřovat v upřesnění a rozvedení jednotlivých skutkových podstat a jejich rozdělení pod samostatné právní kvalifikace a s tím souvisejícími samostatnými trestnými činy podle trestního zákoníku.“ (soudce)

Respondentů z jednotlivých profesních skupin jsme se dále ptali, jak hodnotí **trestní sazby, stanovené trestním zákoníkem na jednotlivé drogové trestné činy**. Výsledky hodnocení trestních sazeb shrnuje Tabulka 56.

Tabulka 56: Hodnocení trestních sazeb u jednotlivých drogových trestných činů

§ 283 TZ	Policisté (N=30)		Státní zástupci (N=45)		Soudci (N=56)	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Příliš mírné	10	33,3	9	20,0	3	5,4
Přiměřené	19	63,3	33	73,3	41	73,2
Příliš přísné	0	0,0	2	4,4	7	12,5
Nemám názor	1	3,3	1	2,2	5	8,9
§ 284 TZ	(N=29)		(N=46)		(N=55)	
Příliš mírné	10	34,5	8	17,4	5	9,1
Přiměřené	18	62,1	38	82,6	42	76,4
Příliš přísné	0	0,0	0	0,0	3	5,5
Nemám názor	1	3,4	0	0,0	5	9,1
§ 285 TZ	(N=29)		(N=46)		(N=55)	
Příliš mírné	8	27,6	12	26,1	5	9,1
Přiměřené	20	69,0	34	73,9	40	72,7
Příliš přísné	0	0,0	0	0,0	4	7,3
Nemám názor	1	3,4	0	0,0	6	10,9
§ 286 TZ	(N=29)		(N=45)		(N=55)	
Příliš mírné	13	44,8	8	17,8	2	3,6
Přiměřené	15	51,7	36	80,0	44	80,0
Příliš přísné	0	0,0	0	0,0	4	7,3
Nemám názor	1	3,4	1	2,2	5	9,1
§ 287 TZ	(N=29)		(N=46)		(N=55)	
Příliš mírné	10	34,5	10	21,7	7	12,7
Přiměřené	17	58,6	36	78,3	40	72,7
Příliš přísné	0	0,0	0	0,0	2	3,6
Nemám názor	2	6,9	0	0,0	6	10,9

Lze shrnout, že u všech trestných činů jednoznačně u profesních skupin bez rozdílu dominovalo hodnocení, že trestní sazby stanovené trestním zákoníkem jsou přiměřené. Navzdory jistým jednotným tendencím vykazovala hodnocení ohledně jednotlivých drogových trestných činů určité rozdíly. Část respondentů považuje trestní sazby za příliš mírné, přičemž nejčastěji tuto možnost volili policisté. Až 45 % příslušníků této profesní skupiny považuje za příliš mírné trestní sazby stanovené za trestný čin výroby a držení předmětu k nedovolené výrobě OPL a jedu (§ 286). Několik respondentů dále ve zdůvodnění svého hodnocení uvedlo, že problém není v sazbách jako takových, ale ve způsobu, jakým je soudy aplikují, když v rámci vymezeného rozpětí trestních sazeb ukládají příliš mírné tresty¹⁶⁶. Co se týče státních zástupců, ti považovali trestní sazby za přiměřené, případně příliš mírné. Více než ¼ státních zástupců považovala za příliš mírné trestní sazby za trestný čin nedovoleného pěstování rostlin obsahujících OPL (§ 285), naopak

166 respondenti s tímto názorem (5) hodnotili trestní sazby jako přiměřené, dva respondenti sazby nehodnotili

jako příliš přísné hodnotili ze všech drogových trestných činů jen 2 státní zástupci sazby za trestný čin nedovolené výroby a jiného nakládání s OPL a s jedy (§ 283).

V komentářích se rovněž objevovaly výtky vůči aplikaci trestních sazeb soudy (6), častěji ale státní zástupci upozorňovali na některé praktické problémy (8). Nejčastěji komentáře státních zástupců směřovaly k podnětům na úpravu trestních sazeb za trestný čin dle § 283. Jeden z respondentů například uvedl: „*Další problém spatřuji v tom, že u skutkové podstaty v § 283 odst.3 písm. b) a odst.4 písm. b) se podle judikatury musí při výpočtu značného prospěchu (prospěchu velkého rozsahu) odečítat pachatelovy náklady, které vynaložil v souvislosti s pácháním trestné činnosti na opatření drogy. Tento názor považuji za nesmyslný, i u jiných trestných činů (např. legalizace výnosů z trestné činnosti), neboť odečítáním nákladů se staví pachatel do podobné situace, jako pokud přiznává daň z legálně nabytého příjmu. Mám za to, že pachatelovy náklady na trestnou činnost by měly být považovány za „podnikatelské riziko“, což by mohlo být dalším opatřením odstrašujícím pachatele od páchání trestné činnosti.*“ Respondenti, kteří hodnotili sazby jako příliš mírné, uváděli, že přístup k užívání drog je příliš liberální a počet závislých a výrobců drog stále stoupá (2). Názor, že by trestní sazby byly příliš přísné, zazněl nejčastěji od soudců. Až osmina soudců považovala za příliš přísné sazby u trestného činu nedovolené výroby a jiného nakládání s OPL a s jedy (§ 283). Ze skupiny soudců rovněž pocházelo i nejvíce respondentů, kteří uvedli, že na danou otázku nemají názor. Toto zjištění je celkem překvapivé, vezmeme-li v úvahu, že právě soudci s trestními sazbami ve finále „pracují“. V komentářích¹⁶⁷ soudci „lobovali“ spíše za zmírnění trestního postihu (5), ale ojediněle se objevily i názory volající po zpřísnění represe (3). Jeden z respondentů například uvedl: „*Aby začaly být trestní postihy pachatelů účinnými jak z hlediska prevence generální, tak i z hlediska prevence individuální, je třeba je nastavit v přísných sazbách, i s možností vyloučení alternativních postupů i třeba podmíněných trestů odnětí svobody. Pokud není účinná prevence a účinkem se mívá i výchovný účel uložené trestní sankce, pak nelze jinak než zpřísnit represivní složku, která případné potencionální pachatele může odradit. Dnes si z podmíněných trestů odnětí svobody pachatelé v podstatě nic nedělají.*“

Výraznou část drogové kriminality páchají osoby, které samy drogy užívají. Jedním z přístupů trestní justice k pachatelům z řad (závislých) uživatelů drog je ukládání ochranných opatření – ochranného léčení protitoxikomanického a zabezpečovací detence. Účinnost a využitelnost uvedených ochranných opatření, zejména ochranného léčení, je dlouhodobě předmětem diskusí. Respondenti byli požádáni, aby se vyjádřili k **využitelnosti jednotlivých ochranných opatření při postihu drogové kriminality** a k některým změnám, které za účinnosti trestního zákoníku v jejich právní úpravě nastaly.¹⁶⁸ Tyto otázky, jejichž odpovědi ilustrují Tabulky 57 až 59, byly položeny pouze státním zástupcům a soudcům.

167 Čtyři ze čtrnácti soudců, kteří uvedli komentář, konkrétní trestní sazby nehodnotili.

168 Otázka: „Výraznou část drogové kriminality páchají osoby, které samy drogy užívají. Jak hodnotíte právní úpravu následujících ochranných opatření, která lze podle trestního zákoníku uložit pachateli – uživateli drog, z hlediska jejich využitelnosti vůči takovým pachatelům?“

Tabulka 57: Hodnocení právní úpravy ochranného léčení

	Státní zástupci (N=47)		Soudci (N=58)	
	Abs.	%	Abs.	%
Zcela vyhovující	14	29,8	18	31,0
Spíše vyhovující	26	55,3	27	46,6
Spíše nevyhovující	6	12,8	8	13,8
Zcela nevyhovující	1	2,1	1	1,7
Neví / nedokáže posoudit	0	0,0	4	6,9

Tabulka 58: Hodnocení právní úpravy zabezpečovací detence

	Státní zástupci (N=46)		Soudci (N=57)	
	Abs.	%	Abs.	%
Zcela vyhovující	6	13,0	12	21,1
Spíše vyhovující	23	50,0	18	31,6
Spíše nevyhovující	3	6,5	4	7,0
Zcela nevyhovující	0	0,0	0	0,0
Neví / nedokáže posoudit	14	30,4	23	40,4

Většina respondentů pokládá právní úpravu ochranného léčení i zabezpečovací detence z hlediska využitelnosti vůči pachatelům, kteří jsou uživateli OPL, za vyhovující. V případě ochranného léčení se tak vyjádřilo 85 % státních zástupců a 78 % soudců, v případě zabezpečovací detence 63 % státních zástupců a 53 % soudců. Při hodnocení využitelnosti institutu zabezpečovací detence byl mezi respondenty vysoký podíl těch, kteří nedokázali odpovědět – 30 % státních zástupců a 40 % soudců. Lze předpokládat, že se jedná především o důsledek skutečnosti, že se při řešení případů drogové kriminality s tímto specifickým institutem nesetkávají. I respondenti, kteří určité hodnocení uvedli, v doplňujících komentářích často upozorňovali, že se mohou z pohledu své profese podrobněji vyjádřit pouze k právní úpravě ukládání, příp. výkonu ochranného léčení a zabezpečovací detence, zatímco posouzení účinnosti těchto opatření ve smyslu jejich dopadů na osobnost pachatele by vyžadovalo jiných odborností. Někteří také uváděli obecnější názory či zkušenosti s využíváním uvedených ochranných opatření.

U právní úpravy ochranného léčení respondenti zpravidla oceňovali, že pokrývá širokou škálu možných případů a poskytuje tak orgánům činným v trestním řízení, zejména soudům, značný prostor pro volbu optimálního postupu. Nejednoznačné byly názory na dvouletou lhůtu, v níž je třeba vždy rozhodnout o prodloužení ochranného léčení či o propuštění pachatele z léčby.

„Klasické ochranné léčení je většinou neúčinné, lepší je motivace narkomana k léčbě dobrovolné s následným doléčováním a resocializací, k tomu však v trestním řízení nejsou nástroje.“ (soudce)

„Zbytečný přezkum po 2 letech. Léčebná zařízení často ignorují povinnost podat včas návrh na prodloužení ochranného léčení, což vyvolává problémy s dodržením lhůt.“ (soudce)

„Ochranná léčba je nákladná a předpokládá aktivní zapojení pachatele – uživatele drog. Proto se ukládá velmi zřídka, přestože většina z těchto pachatelů by v první řadě potřebovala zbavit závislosti na drogách, a to i přes jejich negativní postoj k léčbě. Ochranné léčení tudíž neplní svoji základní funkci – ochranu společnosti proti dalšímu kriminálnímu jednání drogově závislých osob.“ (soudce)

„Z hlediska samotné právní úpravy nelze mít výrazné připomínky, diskutabilní je spíše otázka účelnosti a vlastního výkonu uloženého ochranného léčení pachateli – uživateli drog.“ (soudce)

Při hodnocení právní úpravy zabezpečovací detence se někteří respondenti zamýšleli nad vhodností využívání tohoto ochranného opatření vůči uživatelům drog.

„Domnívám se, že zabezpečovací detence pro drogově závislé pachatele trestné činnosti není vhodným opatřením.“ (soudce)

Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, s účinností od 1. dubna 2012 na jedné straně konečně přinesl úpravu výkonu ochranného léčení, na straně druhé nově stanovil, že ústavní ochranné léčení lze během výkonu trestu odnětí svobody vykonávat ve zdravotnických zařízeních Vězeňské služby pouze formou tzv. „jednodenní péče“, tedy péče, při jejímž poskytnutí se vyžaduje pobyt pacienta na lůžku po dobu kratší než 24 hodin. Tato úprava vyvolává diskuse o faktické (ne)možnosti výkonu ústavního ochranného léčení během výkonu trestu odnětí svobody. Zajímalo nás, jak tuto změnu vnímají odborníci z justiční praxe.¹⁶⁹

Tabulka 59: Hodnocení změny právní úpravy výkonu ústavního ochranného léčení během výkonu trestu odnětí svobody

	Státní zástupci (N=45)		Soudci (N=58)	
	Abs.	%	Abs.	%
Změna je správná	10	22,2	15	25,9
Změna není ani správná ani chybná	5	11,1	6	10,3
Změna je chybná	5	11,1	13	22,4
Neví / nedokáže posoudit	25	55,6	24	41,4

Z Tabulky 59 je především patrné, že při své práci se státní zástupci a soudci s dopady změny v oblasti výkonu ochranného léčení během výkonu trestu odnětí svobody nutně nesetkávají. Více než polovina státních zástupců a 40 % soudců tak patrně z toho důvodu na uvedenou otázku nedokázalo odpovědět. Z ostatních respondentů se většina státních zástupců (22%) i soudců (26%) přiklonila k názoru, že se jednalo o správnou změnu právní úpravy. Nelze ovšem pominout, že pětina (22%) zúčastněných soudců pokládá tuto změnu za chybnou.

169 Otázka: „Od dubna 2012 lze ústavní ochranné léčení vykonávat během výkonu trestu odnětí svobody ve zdravotnických zařízeních Vězeňské služby pouze ve formě tzv. jednodenní péče (§ 83 odst. 2 zák. č. 373/2011 Sb.). Jak tuto změnu hodnotíte z hlediska využitelnosti ústavního ochranného léčení vůči pachatelům – uživatelům drog?“

Respondenti, kteří využili možnost připojit komentář či odůvodnění své odpovědi, často poukazovali na skutečnost, že k serióznímu zodpovězení této otázky nemají z titulu své profese dostatečné informace, neboť pro hodnocení uvedené legislativní změny jsou hlavní dopady na účinnost ochranného léčení v průběhu výkonu trestu odnětí svobody, což mohou lépe posoudit odborníci z jiných oblastí – lékaři, adiktologové, pracovníci vězeňské služby. Nezřídka se také zamýšleli obecněji nad svými zkušenostmi s institutem ochranného léčení u drogově závislých pachatelů.

„Výkon trestu odnětí svobody, nutící k abstinenci, má přirozený efekt léčby. Systematická psychoterapie u silně závislých, recidivujících či kriminálně profilovaných pachatelů je neúčinná. Po propuštění se vracejí do starého prostředí ke starému způsobu života. Pro ostatní, a to platí obecně, chybí postpenitenciární péče zajišťující především práci.“ (státní zástupce)

„Výkon trestu je v daném případě na prvním místě, nelze změnit věznice na léčebné ústavy.“ (soudce)

„Nejsem lékař, nedokáži to posoudit odborně, ale domnívám se, že ‚jednodenní péče‘ obecně nemůže přinést nijak extrémně pozitivní výsledky, natož u drogově závislých.“ (soudce)

„Čím dříve se začne s léčbou (její součástí je nejen abstinence, ale i motivace a změna žebříčků hodnot), tím lépe.“ (soudce)

Novela trestního zákoníku č. 330/2011 Sb. s účinností od 1. prosince 2011 rozšířila při splnění dalších podmínek možnost **ukládání zabezpečovací detence na uživatele drog, kteří se pod vlivem či v souvislosti s užíváním drog opakovaně dopouštějí zločinu**, zatímco podle předchozí úpravy se uvedené ustanovení vztahovalo pouze na uživatele drog, opakovaně se dopouštějící zvláště závažného zločinu. Respondenti měli tuto změnu zhodnotit¹⁷⁰ (viz Tabulku 60).

Tabulka 60: Hodnocení rozšíření možnosti ukládání zabezpečovací detence uživatelům drog

	Státní zástupci (N=44)		Soudci (N=58)	
	Abs.	%	Abs.	%
Změna je správná	32	72,7	42	72,4
Změna není ani správná ani chybná	1	2,3	4	6,9
Změna je chybná	0	0,0	1	1,7
Neví / nedokáže posoudit	11	25,0	11	19,0

Výrazná, téměř tříčtvrtinová většina respondentů z obou skupin pokládá uvedenou změnu právní úpravy podmínek pro ukládání zabezpečovací detence uživatelům drog

170 Otázka: „Jak hodnotíte změnu právní úpravy, která s účinností od 1. 12. 2011 rozšířila při splnění dalších podmínek možnost ukládání zabezpečovací detence dle § 100 odst. 2 písm. b) TZ na uživatele drog, kteří se pod vlivem či v souvislosti s užíváním drog opakovaně dopouštějí zločinu (zatímco podle původní úpravy se uvedené ustanovení vztahovalo pouze na uživatele drog, opakovaně se dopouštějící zvláště závažného zločinu)?“

za správnou. Za zmínku stojí, že téměř všichni ostatní respondenti se necítili schopni tuto otázku posoudit – opět zpravidla z důvodu nedostatečné (či zcela chybějící) osobní zkušenosti s aplikací institutu zabezpečovací detence. V doplňujících komentářích dotázaní nejčastěji poukazovali na to, že tento institut může dobře sloužit k ochraně společnosti před nebezpečnými pachateli, a proto je rozšíření možnosti jeho fakultativního využití žádoucí.

„Umožňuje širší ochranu společnosti před pachateli, kteří se dopouštějí škodlivého jednání v důsledku změn osobnosti způsobených užíváním drog.“ (soudce)

V.3.5. Související právní instituty

Od 1. ledna 2012 lze v České republice pro trestné činy stíhat nejen fyzické, ale i právnické osoby. Respondentů jsme se tedy ptali, jak celkově hodnotí **zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob** a řízení proti nim z hlediska jeho užitečnosti při stíhání drogové kriminality.¹⁷¹ Výsledky shrnuje Tabulka 61.

Tabulka 61: Hodnocení užitečnosti zákona o trestní odpovědnosti právnických osob při stíhání drogové kriminality

	Policisté (N=34)		Státní zástupci (N=46)		Soudci (N=58)	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Rozhodně je užitečný	3	8,8	1	2,2	1	1,7
Spíše je užitečný	11	32,4	4	8,7	6	10,3
Spíše není užitečný	2	5,9	5	10,9	4	6,9
Rozhodně není užitečný	0	0,0	6	13,0	18	31,0
Neví / nedokáže posoudit	18	52,9	30	65,2	29	50,0

Ve všech profesních skupinách uvedla převážná většina respondentů, v případě státních zástupců dokonce téměř dvě třetiny dotázaných, že odpověď neví nebo danou otázku nedokáže posoudit. Výběr respondenti zdůvodňují tím, že se zatím s takovým případem ve své praxi nesetkali. Nejpozitivněji hodnotí zákon policisté – že je užitečný při stíhání drogové kriminality, si myslí více než dvě pětiny dotázaných. V případě státních zástupců a soudců sdílí tento názor jen něco přes desetinu respondentů. Dva ze tří policistů, kteří uvedli, že zákon o trestné odpovědnosti právnických osob je rozhodně užitečný, nicméně připustili, že ho ještě ale v praxi nevyužili. Policisté argumentovali hlavně využitelností při stíhání trestné činnosti související s provozováním tzv. growshopů, na druhé straně si ale uvědomují, že stíhání právnických osob je i komplikovanější. Státní zástupci a soudci, kteří označili zákon za užitečný, zdůrazňovali jeho obecnější přínos ve vztahu k efektivnějšímu stíhání trestné činnosti, ale rovněž „zaznělo“ i téma growshopů. Větší část (24 % státních zástupců a 38 % soudců) se ale k zákonu stavěla spíše

171 Otázka: „Jak celkově hodnotíte zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, z hlediska jeho užitečnosti při stíhání drogové kriminality (tj. pokud jde o právní úpravu i praktické podmínky její aplikace)?“

kriticky. Jednak podle respondentů problematika trestní odpovědnosti právnických osob s drogovou kriminalitou nesouvisí, jednak jsou skeptičtí vzhledem ke komplikovanému prokazování viny a neexistenci aplikační praxe. Vysloveně negativní postoj vyjádřili někteří soudci, podle nichž je tato právní úprava nesmyslná a cizí naší právní kultuře a principům trestního práva.

Spolu s trestním zákoníkem nabyl účinnosti i zákon č. 41/2009 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku, jehož hlavním účelem bylo uvést do souladu relevantní zákony s novou právní úpravou. Kromě toho ale byl tímto zákonem do trestního řádu zaveden i nový *institut spolupracujícího obviněného* (§ 178a tr. ř.). Respondentů jsme se ptali, jak celkově hodnotí tento institut z hlediska jeho užitečnosti při stíhání drogové kriminality.¹⁷² Souhrn odpovědí na otázku je uveden v Tabulce 62.

Tabulka 62: Hodnocení užitečnosti institutu spolupracujícího obviněného při stíhání drogové kriminality

	Policie (N=33)		Státní zástupci (N=47)		Soudci (N=58)	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Rozhodně je užitečný	23	69,7	16	34,0	13	22,4
Spiše je užitečný	10	30,3	16	34,0	29	50,0
Spiše není užitečný	0	0,0	1	2,1	1	1,7
Rozhodně není užitečný	0	0,0	1	2,1	0	0,0
Neví / nedokáže posoudit	0	0,0	13	27,7	15	25,9

Dotázaní ze všech profesních skupin hodnotí tento institut jako užitečný, více než dvě třetiny policistů dokonce jako rozhodně užitečný. Policisté oceňují, že mají v rukách nástroj, kterým můžou motivovat obviněného ke spolupráci a překlenují tak problémy při objasňování, či rozkrýt další trestnou činnost. Podle respondentů je ideálně využitelný zejména u závažnější organizované kriminality, kde je tímto způsobem možné objasnit skutečnosti, které nelze objasnit jiným způsobem. Jeden státní zástupce k tomu uvádí: „Pokud tito (spolupracující obvinění – pozn. aut.) vysvětlí obsahy zaznamenaných hovorů, je to pro prokázání viny pro státního zástupce podstatně jednodušší, protože soudy kolikrát výklad hovorů, které nikdy nejsou jednoznačné, nevykládají tak, jak jsou pochopeny vzhledem k okolnostem policisty přepisujícími obsah hovorů.“ Na druhé straně ale zaznívaly zejména z řad policistů i názory, že potenciál tohoto institutu není plně využit a respondenti by ocenili úpravu umožňující jeho širší využití v trestním řízení. Negativní hodnocení se vyskytla jen ojediněle u státních zástupců a soudců. Tyto dvě profesní skupiny zároveň častěji uváděly, že otázku nedokáží posoudit. Je to zejména proto, že s tímto institutem nemají praktické zkušenosti. Důvodem je i fakt, že tento institut se využívá hlavně v souvislosti se závažnějšími formami trestné činnosti, které spadají do věcné příslušnosti krajských soudů, resp. krajských státních zastupitelství.

172 Otázka: „Jak celkově hodnotíte institut spolupracujícího obviněného (§ 178a trestního řádu) z hlediska jeho užitečnosti při stíhání drogové kriminality (tj. pokud jde o právní úpravu i praktické podmínky její aplikace)?“

Obchod s drogami patří ke klasickým oblastem „byznysu“ skupin zapojených do organizovaného zločinu. V další části dotazníku tedy respondenti hodnotili i vliv nové právní úpravy v trestním zákoníku na *podmínky pro stíhání jiné než drogové kriminality, páchané v souvislosti s organizovaným obchodem s drogami*.¹⁷³ Výsledky shrnuje Tabulka 63.

Tabulka 63: Hodnocení vlivu nové právní úpravy v trestním zákoníku na podmínky pro stíhání jiné než drogové kriminality, páchané v souvislosti s organizovaným obchodem s drogami

	Policie (N=33)		Státní zástupci (N=44)		Soudci (N=58)	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Podmínky se zlepšily	5	15,2	10	22,7	6	10,3
Podmínky se nezměnily	7	21,2	10	22,7	13	22,4
Podmínky se zhoršily	0	0,0	0	0,0	1	1,7
Neví / nedokáže posoudit	21	63,6	24	54,5	38	65,5

Převážná většina respondentů uvedla, že danou otázku nedokáže posoudit, a to zejména z důvodu nedostatku zkušeností. Další více než pětina respondentů ze všech profesních skupin uvedla, že podmínky se nezměnily. Názor, že se podmínky pro stíhání jiné než drogové kriminality zlepšily, uváděli nejčastěji státní zástupci. Tito ocenili zejména změnu skutkových podstat trestných činů legalizace výnosů z trestné činnosti dle § 216 a 217 tr. zákoníku.

Od 1. ledna 2014 je okruh omamných a psychotropních látek vymezen v přílohách nařízení vlády č. 463/2013 Sb., o seznamech návykových látek. Přesun výčtu OPL z příloh zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách, do nařízení vlády má umožnit flexibilnější reakci na neustále se objevující nové látky, které svým účinkem simulují tradiční drogy, aniž by figurovaly na seznamech OPL. Ve světě je možné najít různé přístupy k tomuto problému. (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, 2015b) Jelikož je vymezení okruhu omamných a psychotropních látek důležité z hlediska trestního práva pro stanovení podmínek trestní odpovědnosti za drogové trestné činy, ptali jsme se respondentů, jak by v tomto kontextu *měl být vymezen okruh OPL pro trestněprávní účely v ČR*.¹⁷⁴ Výsledky jsou uvedeny v Tabulce 64.

173 Otázka: „Jak hodnotíte vliv nové právní úpravy v trestním zákoníku na podmínky pro stíhání jiné než drogové kriminality, páchané v souvislosti s organizovaným obchodem s drogami (praní peněz, vydírání či násilí v rámci drogových trhů, korupce apod.)?“

174 Otázka: „Vymezení okruhu omamných a psychotropních látek je z hlediska trestního práva důležité pro stanovení podmínek trestní odpovědnosti za drogové trestné činy. Na drogové scéně se ovšem objevují neustále nové látky, jejichž účinky se podobají účinkům již dříve známých drog, aniž by figurovaly na seznamech OPL. Jak by v tomto kontextu měl být podle Vás okruh OPL pro trestněprávní účely vymezen v ČR?“

Tabulka 64: Vymezení okruhu OPL pro trestněprávní účely v ČR

	Policie (N=33)		Státní zástupci (N=46)		Soudci (N=57)	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Taxativní výčet v zákoně	3	9,1	12	29,1	5	8,8
Taxativní výčet v podzákonné normě	6	18,2	2	4,3	6	10,5
Obecné charakteristiky v zákoně a taxativní výčet v podzákonné normě	6	18,2	8	17,4	17	29,8
Tzv. generický přístup	4	12,1	2	4,3	4	7,0
Tzv. analogický přístup	11	33,3	15	32,6	17	29,8
Jinak	0	0,0	2	4,3	1	1,8
Neví / nedokáže posoudit	3	9,1	5	10,9	7	12,3

V řadách respondentů má největší podporu tzv. analogický přístup, tedy vymezení OPL pouze v zákoně na základě podobnosti chemické struktury a farmakologických účinků (tradiční drogy a jakékoliv látky, jež se jim chemickou strukturou a farmakologickými účinky výrazně podobají). Toto řešení problému s novými drogami zvolili zákonodárci v Bulharsku a Lotyšsku. Naproti tomu k tzv. generickému přístupu, kdy jsou OPL vymezeny pouze v zákoně na základě příslušnosti k určité chemické skupině látek (tradiční drogy a jakékoliv jejich deriváty), se respondenti přikláněli jen ojedinele. S tímto přístupem se lze setkat například ve Velké Británii nebo Irsku.

V našich podmínkách tradičnější přístup taxativního výčtu jednotlivých OPL se respondentům rovněž zamlouval, profesní skupiny se ale lišily v preferované variantě řešení. Téměř pětina policistů se shodně přiklonila k aktuálnímu stavu, tedy aby byl taxativní výčet OPL obsažen v podzákonné normě, nebo aby sice taxativní výčet byl v podzákonném právním předpisu, ale v zákoně by byly stanoveny obecné charakteristiky OPL. Policisté za nejpozitivnější považovali zejména možnost rychlé reakce a flexibilnějšího rozšíření seznamu o nové látky. K předešlé právní úpravě, tedy že by měl být výčet OPL obsažen přímo v zákoně, se přikláněla jen necelá desetina policistů. Naopak u státních zástupců to byla preferovaná varianta řešení a s výčtem v podzákonném předpisu souhlasili jen dva zástupci této profesní skupiny. Jako jeden z argumentů v prospěch zákonné úpravy respondenti uváděli nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 13/12, ve kterém Ústavní soud konstatoval, že vymezení množství většího než malého v podzákonném předpisu je protiústavní. Jeden státní zástupce k tomu dále dodává: „Ovšem snahu zakázat vše považuji za zbytečnou. Vhodné je zaměřit se jen na klíčové látky nebezpečné z epidemiologického hlediska, vyznačující se za prvé silným psychotropním účinkem negativně ovlivňujícím rozpoznávací a ovládací schopnosti, za druhé silnou návykovostí. Nemusíme kopírovat protestantský přístup ze zámoří, zakazující kde co. Již nynější seznam látek je jako telefonní seznam a přitom frekventovaných epidemiologicky nebezpečných zneužívaných látek je málo. Kromě toho přehnaný prohibicionismus je škodlivý. Trestní represe musí být účelná, cílená, strukturovaná. A subsidiární. Nemůže nahrazovat ostatní regulační mechanismy nebo být hlavním regulátorem...“ U soudců z těchto tří možností jednoznačně dominoval kombinovaný přístup, který zvolilo 30 % respondentů. Jiné možnosti uvedli

jen tři respondenti. Jeden dotázaný z řad soudců by navrhoval průnik kombinované varianty s generickým přístupem s tím, že v podzákoně by byl pouze relativně určitý výčet OPL včetně paušálního odkazu na deriváty. Státní zástupci se rovněž přiklání k obecnějšímu vymezení, aby se předešlo neustálému rozšiřování seznamů.

V případech drogové kriminality bývá využíváno i ochranné opatření **zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty** dle § 101–104 tr. zákoníku. Respondenti z řad soudců a státních zástupců byli proto požádáni, aby zhodnotili právní úpravu tohoto ochranného opatření z hlediska jeho využitelnosti při postihu drogové kriminality.¹⁷⁵ Výsledky shrnuje Tabulka 65.

Tabulka 65: Hodnocení institutu zabránění věci z hlediska využitelnosti při postihu drogové kriminality

	Státní zástupci (N=46)		Soudci (N=57)	
	Abs.	%	Abs.	%
Velmi dobře využitelné	14	30,4	18	31,0
Dobře využitelné	27	58,7	36	62,1
Špatně využitelné	2	4,3	1	1,7
Velmi špatně využitelné	1	2,2	0	0,0
Neví / nedokáže posoudit	2	4,3	3	5,2

Naprostá většina respondentů (89 % státních zástupců a 93 % soudců) pokládá institut zabránění věci za dobře využitelný při postihu drogové kriminality. Přibližně 30 % respondentů z obou skupin přitom jeho využitelnost označilo za velmi dobrou, takže se lze domnívat, že aplikace tohoto ochranného opatření skutečně v praxi problémy nečiní. Respondenti zpravidla uváděli, že v případech drogové kriminality se typicky vyskytují předměty, jejichž zajištění a konfiskaci vyžaduje ochrana společnosti. Zároveň připomínali, že využití ochranného opatření zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty přichází v úvahu tehdy, není-li ohledně příslušného předmětu možno uložit trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty.

„Např. u pěstíren či nalezených OPL a dalších věcí spojených s jejich výrobou, zpracováním a užíváním, k nimž nelze nalézt majitele, je to institut nezastupitelný.“ (státní zástupce)

„Problémem je, že si nástroj k výrobě OPL rychle opatří znovu.“ (státní zástupce)

Policistů jsme se ptali, jak hodnotí **právní úpravu postupu policistů před zahájením trestního řízení podle zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky** z hlediska toho, jaké vytváří právní podmínky pro odhalování a stíhání drogové kriminality.¹⁷⁶ Většina

175 Otázka: „Jak celkově hodnotíte ochranné opatření zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty dle § 101 – § 104 TZ z hlediska jeho využitelnosti při postihu drogové kriminality (tj. pokud jde o právní úpravu i praktické podmínky její aplikace)?“

176 Otázka: „Jak hodnotíte právní předpisy, upravující postup policistů před zahájením trestního řízení (zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky), z hlediska toho, jaké vytvářejí právní podmínky pro odhalování a stíhání drogové kriminality?“

dotázaných policistů (18), kteří na otázku odpověděli, považuje podmínky za spíše vyhovující. O polovinu méně respondentů (9) si naopak myslí, že tyto podmínky jsou spíše nevhovující. Mezi důvody se objevovalo omezení využití některých operativně pátracích prostředků, složitost právní úpravy nebo málo nástrojů na dokumentaci. Názor, že tato právní úprava je zcela nevhovující nebo naopak zcela vyhovující, sdílí jen 2, resp. 1 respondent, a 3 policisté ji nedokázali posoudit.

V.3.6. Spolupráce orgánů činných v trestním řízení

Vzájemná spolupráce orgánů prosazujících právo je při stíhání drogové kriminality velmi důležitá. Experti se proto měli vyjádřit, zda podle jejich názoru měly **změny, které nový trestní zákoník přinesl, na tuto spolupráci nějaký vliv.**¹⁷⁷ Názory respondentů jsou uvedeny v Tabulce 66.

Tabulka 66: Hodnocení vlivu trestního zákoníku na vzájemnou spolupráci jednotlivých orgánů činných v trestním řízení při stíhání drogové kriminality

	Policisté (N=34)		Státní zástupci (N=46)		Soudci (N= 58)	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Převážně pozitivní dopad	3	9,4	5	11,4	6	10,3
Dopad ani pozitivní ani negativní	6	18,8	4	9,1	4	6,9
Převážně negativní dopad	2	6,3	1	2,3	0	0,0
Nemají dopad	14	43,8	29	65,9	37	63,8
Neví / nedokáže posoudit	7	21,9	5	11,4	11	19,0

Přibližně 10 % expertů z každé skupiny respondentů hodnotí dopad změn, které přinesl trestní zákoník, na vzájemnou spolupráci jednotlivých orgánů činných v trestním řízení při stíhání drogové kriminality převážně kladně. Jednoznačně ovšem převládá názor (44 % policistů, 66 % státních zástupců a 64 % soudců), že uvedené změny trestního práva hmotného nemají na spolupráci zainteresovaných orgánů žádný výraznější dopad. Policisté zdůrazňovali, že vždy záleží na osobních kontaktech mezi zástupci jednotlivých orgánů prosazujících právo. Výstižný je např. tento komentář: „Záleží na konkrétní osobě státního zástupce a policisty, vše stejně žádný trestní zákon nevyřeší.“ Státní zástupci komentovali způsob spolupráce např. takto: „Trestní zákoník nemůže mít žádný dopad na spolupráci orgánů činných v trestním řízení. Na to má dopad trestní řád. A ten zavedením institutu spolupracujícího obviněného pomohl (alespoň při řešení závažných kauz).“ Dále ovšem zmiňovali i to, že mezi policisty a státními zástupci dochází častěji ke konzultaci ohledně kvalifikace rozsahu trestného činu. Jeden ze státních zástupců uvedl: „Častěji policejní orgány kontaktují státní zástupce a ptají se, jak ten který trestný čin kvalifikovat co do rozsahu.“ Také celníci potvrdili důležitost osobních kontaktů: „Nevidím žádnou změnu, buď spolupracovat chtěli a chtějí, a potom spolupracují, nebo ne, a potom to nefunguje.“

¹⁷⁷ Otázka: „Jaký dopad mají podle Vašeho názoru změny, které přinesl trestní zákoník, na vzájemnou spolupráci jednotlivých orgánů činných v trestním řízení při stíhání drogové kriminality?“

Nelegální zacházení s OPL patří mezi hlavní priority organizovaného zločinu na celém světě, a proto je **mezinárodní spolupráce** v této oblasti naprosto nezbytná. Názory expertů na to, jaký dopad mají změny, které přinesl trestní zákoník, na spolupráci českých orgánů činných v trestním řízení se zahraničními orgány a institucemi při stíhání drogové kriminality,¹⁷⁸ ukazuje Tabulka 67.

Tabulka 67: Hodnocení vlivu trestního zákoníku na vzájemnou spolupráci českých orgánů činných v trestním řízení se zahraničními orgány a institucemi při stíhání drogové kriminality

	Policisté (N=34)		Státní zástupci (N=46)		Soudci (N= 58)	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Převážně pozitivní dopad	1	2,9	4	8,9	4	7,1
Dopad ani pozitivní ani negativní	6	17,6	3	6,7	4	7,1
Převážně negativní dopad	0	0,0	1	2,2	1	1,8
Nemají dopad	15	44,1	13	28,9	7	12,5
Neví / nedokáže posoudit	12	35,3	24	53,3	40	71,4

Ani do oblasti spolupráce se zahraničními orgány při potírání drogové kriminality nepřinesl nový trestní zákoník zřejmě výraznější změny. Většina soudců (71 %) a státních zástupců (53 %) uvedla, že tuto okolnost nedokáže posoudit, což patrně souvisí s tím, že zejména soudci se ve své praxi s přímou mezinárodní spoluprací příliš nesetkávají. Mezi policisty byl nejčastější názor, že změny, obsažené v trestním zákoníku, na spolupráci se zahraničím žádný dopad nemají (44 %). Pokud respondenti připojili k odpovědi komentář, zmiňovali podobné aspekty, jako u předchozí otázky, tedy zejména, že hmotněprávní úprava se spolupráce jednotlivých orgánů příliš nedotýká.

„Spolupráci se zahraničím řeší zcela jiný předpis – zákon č. 104/2013 Sb.“ (státní zástupce)

„Mezinárodní spolupráce je stále komplikovaná. Tím, že hranice většího než malého množství drogy jsou vyšší než v sousedních zemích (Německo), nepotíráme dostatečně drogovou tr. činnost a jsme Německem konkrétně kritizováni.“ (státní zástupce)

„Vzhledem k vázanosti ČR na mezinárodní smlouvy při postihu drogové tr. činnosti jsou zdejší orgány dostatečně vybaveny využívat veškeré nástroje k odhalování a prokazování trestné činnosti a v tomto směru žádné další potřeby nejsou.“ (státní zástupce)

„Trestní zákoník není pro zahraniční partnery problém. Je jednoduchý a není co vysvětlovat. Podstatně větším problémem je trestní řád. Ten nechápou ani po stránce procesu jako takového, ani po stránce logiky.“ (celník)

178 Otázka: „Jaký dopad mají podle Vašeho názoru změny, které přinesl trestní zákoník, na spolupráci českých orgánů činných v trestním řízení se zahraničními orgány a institucemi při stíhání drogové kriminality?“

„Nemohu se zbavit dojmu, že nová úprava vždy přijde s možností mezinárodní spolupráce, ale současně ji činí natolik formální, rigidní, zdlouhavou a komplikovanou svými požadavky na soudy obou zemí i celý soudní aparát, že se člověk jenom „modlí“, aby ji musel použít co možná nejméně.“ (soudce)

V.3.7. Informační zdroje o drogové problematice

Obrovská dynamika informací, vztahujících se k drogové problematice, klade značné nároky na neustálé sledování novinek v této oblasti. Zajímalo nás, jaké **zdroje informací o drogové problematice** využívají odborníci, kteří se odhalováním a postihem drogové kriminality zabývají v praxi.¹⁷⁹ Respondentům bylo nabídnuto deset potenciálních zdrojů informací,¹⁸⁰ k nimž měli uvést, zda z nich čerpají často, občas, zřídka nebo vůbec. Jejich odpovědi byly překódovány tak, že hodnota 4 odpovídala odpovědi „často“, hodnota 3 odpovědi „občas“, hodnota 2 odpovědi „zřídka“ a hodnota 1 odpovědi „vůbec“. Následně byla pro jednotlivé profesní skupiny spočítána u každého zdroje informací průměrná hodnota odpovědí. Přehled průměrných hodnot přináší Graf 29.

Není překvapením, že nejvyužívanějším zdrojem informací o drogové problematice jsou pro všechny zúčastněné profesní skupiny respondentů **poznatky z jejich vlastní praxe**. Stejně tak patří ke všeobecně hojně využívaným zdrojům **osobní kontakty se spolupracovníky** a **odborná literatura**. Nad střední hodnotou 2,5 se u všech skupin pohybovala ještě míra využívání **poznatků z domácích odborných akcí**. Naopak k nejméně využívaným zdrojům u všech skupin patřily poznatky ze **zahraničních stáží** a z **mezinárodních odborných akcí**.

U dalších zdrojů se již míra využívání mezi jednotlivými profesními skupinami poněkud lišila. **Policisté** více než ostatní skupiny využívají své osobní kontakty s experty z jiných oborů. Lze předpokládat, že se může jednat zejména o toxikology, psychiatry či psychology, s nimiž jako soudními znalci přicházejí policisté do kontaktu v přípravném řízení. Rovněž tak více než státní zástupci a soudci využívají policisté osobní kontakty se zahraničními kolegy – zde se zřejmě projevuje vliv mezinárodní spolupráce policejních sborů při potírání nadnárodní drogové kriminality, do níž se česká policie intenzivně zapojuje. Oproti ostatním skupinám u policistů skončily průměry odpovědí nad středovou hodnotou 2,5 ještě u využívání informací ze zpráv relevantních státních institucí a z médií. Výsledky státních zástupců a soudců jsou velmi podobné. **Státní zástupci** nejvíce ze všech zúčastněných skupin využívají poznatky z domácích odborných akcí. Vzhledem k možnosti specializace státních zástupců na drogovou problematiku lze předpokládat, že si tímto směrem zaměřené odborné akce více vybírají jak v rámci profesního vzdělávání, tak i mezi množstvím různých odborných konferencí, seminářů apod., které se každoročně v ČR na rozličná témata konají. **Soudci** méně než respondenti z ostatních skupin využívají jako zdroj informací o drogové problematice osobní kontakty se zahraničními

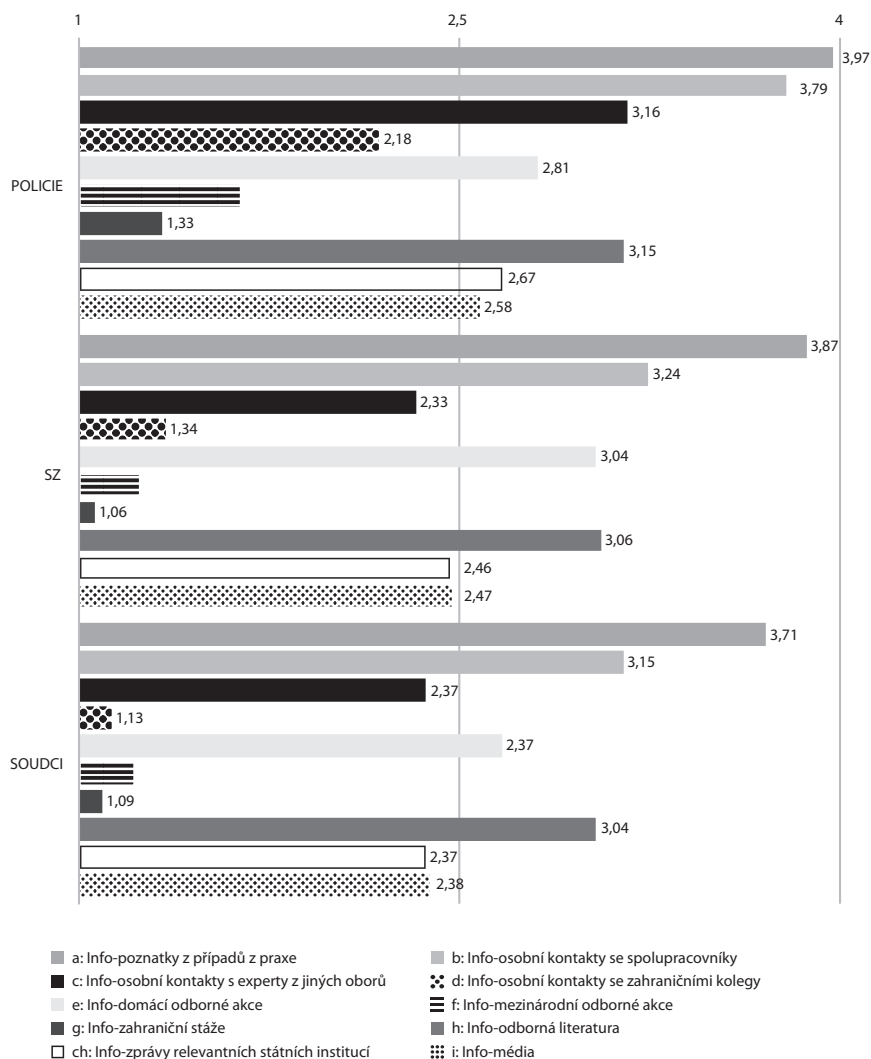
179 Otázka: „Uvedte prosím, v jaké míře čerpáte informace o drogové problematice z následujících pramenů.“

180 Mezi zdroji informací byly uvedeny: (a) poznatky z případů z praxe respondenta, (b) osobní kontakty se spolupracovníky, (c) osobní kontakty s experty z jiných oborů, (d) osobní kontakty se zahraničními kolegy, (e) domácí odborné akce, (f) mezinárodní odborné akce, (g) zahraniční stáže, zahraniční pracovní pobyty apod., (h) odborná literatura, (ch) zprávy relevantních státních institucí, (i) média.

kolegy. To je pochopitelné – zatímco kontakty se zahraničními protějšky při stíhání drogové kriminality jsou u policistů v rámci mezinárodní policejní spolupráce nezbytné a u státních zástupců v rámci mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech obvyklé, soudci se zpravidla s prací zahraničních orgánů prosazujících právo setkávají spíše zprostředkovaně.

Respondenti mohli uvést též *případné další zdroje*, z nichž informace o drogové kriminalitě čerpají. Pokud tak učinili, většinou je bylo možno podřadit pod některý z nabízených typů zdroje (judikáty, materiály a akce NPC, odborné časopisy, poznatky ostatních orgánů činných v trestním řízení...). Objevily se však i další zdroje jako policejní intranet, internet jako celek, informace od osob z nejbližšího okolí respondenta či vlastní vědecký výzkum respondenta na Policejní akademii ČR. Jeden ze soudců uvedl, že výborným zdrojem informací jsou samotní pachatelé drogové trestné činnosti, kteří jsou projednáváni v konkrétních trestních věcech.

Graf 29: Využívání informačních zdrojů o drogové problematice

V.3.8. Úvahy de lege ferenda a další poznatky

Kromě hodnocení již účinné právní úpravy se měli respondenti zamyslet i nad jejími možnými změnami do budoucna. Požádali jsme je, aby uvedli, jaká **případná změna trestního zákoníku** by podle nich byla nejvíce žádoucí z hlediska zvýšení účinnosti stíhání drogové kriminality.¹⁸¹ Shrnutí odpovědí je uvedeno v Tabulce 68.

Tabulka 68: Změny de lege ferenda na podporu účinnosti stíhání drogové kriminality

	Policie (N=29)		Státní zástupci (N=44)		Soudci (N=55)	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Žádná	2	6,9	14	31,8	26	47,3
Neví / nedokáže posoudit	4	13,8	11	25,0	18	32,7
Jiný názor	23	79,3	19	43,2	11	20,0
z toho						
Změna trestních sazeb/ zprůsnění represe	8	34,8	8	42,1	2	18,2
Upřesnění množství a rozsahů	4	17,4	5	26,3	3	27,3
Změna procesního práva	3	13,0	2	10,5	3	27,3
Změna liberálního postoje společnosti k drogám	0	0,0	2	10,5	2	18,2
Trestněprávní postih užívání drog	3	13,0	0	0,0	0	0,0
Dokazování původu majetku	2	8,7	2	10,5	0	0,0
Lepší koordinace a posílení personálních kapacit	3	13,0	0	0,0	0	0,0
Jiné	0	0,0	0	0,0	1	9,1

Z celkového počtu oslovených respondentů se k dané otázce vyjádřilo 85 % policistů, 94 % státních zástupců a 95 % soudců. Téměř polovina těchto soudců se ale vyjádřila, že žádoucí není žádná změna. Další necelá třetina z nich se vyjádřila, že neví nebo věc nedokáže posoudit. V případě státních zástupců rovněž tvořily tyto dvě skupiny převážující část odpovědí. Nejvíce podnětů na změny zaznělo od policistů. Policisté shodně se státními zástupci nejčastěji volali po zvýšení trestních sazeb a ukládání přísnějších trestů. Tento názor sdíleli i 2 soudci. Policisté by ocenili i celkové zprůsnění represe směrem k určité formě kriminalizace užívání drog. Státní zástupci a soudci spíše považují za důležitou změnu liberálního postoje společnosti k problematice drog směrem k prevenci a eliminaci zdravotních a sociálních rizik. Jeden státní zástupce k tomu uvádí: „Není to ani tak snad o změně trestního zákoníku, jako spíše o přístupu, neboť česká společnost je obecně velmi liberální, zejména pokud jde o bagatelní drogové trestné činy, tj. vyplatilo by se důsledněji vymáhat drogové trestné činy.“ Dalším podnětem, který zmiňovaly všechny

181 Otázka: „Jaká případná změna trestního zákoníku by podle Vás byla nejvíce žádoucí z hlediska zvýšení účinnosti stíhání drogové kriminality?“

profesní skupiny, bylo zpřesnění vymezení právně relevantních rozsahů a množství pro drogové trestné činy. Přičemž respondenti inklinovali spíše ke snížení aktuálních hodnot. U všech profesních skupin rovněž zazněl názor, že zvýšení účinnosti stíhání drogové kriminality není otázkou změny trestního práva hmotného, ale spíš procesního. Policisté navíc uváděli, že k zefektivnění zajišťování výnosů z trestné činnosti by přispělo přenést břemeno dokazování původu majetku na osobu podezřelého/obviněného.

Skutečnost, že respondenti při vyplňování dotazníku ke svým odpovědím často připojovali odůvodnění či doplňující komentáře, nasvědčuje tomu, že pokládají téma drogové kriminality a jejího postihu za důležité a jsou ochotni se k němu podrobněji vyjádřit. To mimo jiné potvrzuje, že se pro účely tohoto expertního šetření podařilo sestavit vhodný výzkumný soubor. Hlavní poznatky z připomínek respondentů k jednotlivým otázkám jsou shrnuty v předchozích pasážích, pojednávajících o jednotlivých tematických okruzích, na které se dotazník zaměřil. Kromě toho měli respondenti možnost na samý závěr dotazníku uvést jakékoli ***další poznatky o dopadech přijetí trestního zákoníku na odhalování a postih drogové kriminality***, jakož i ***další komentář k problematice drogové kriminality a jejího stíhání v ČR***. Rovněž tuto možnost několik dotázaných využilo. Získané připomínky byly rozmanité.

Část z nich směřovala k ***procesně právním aspektům stíhání drogové kriminality***, resp. k tomu, co podle respondentů snižuje účinnost trestního řízení v drogových věcech, jako je omezená využitelnost některých procesních úkonů v řízení před soudem, nedostatečné procesní zajištění důkazů v přípravném řízení apod.

„Navrhoval bych vyjmout státní zástupce ze stadia trestního prověřování s tím, že by svou činnost začínali až od zahájení úseku trestního stíhání – vyšetřování. Úkony v rámci prověřování by povoloval pouze soud a celé přípravné řízení by se urychlilo a zjednodušilo. Zároveň by měla celní správa získat kompetenci k úkonům vyšetřování trestných činů v souvislosti s dovozem, vývozem a průvozem OPL. (...) Celé trestní řízení je pro policejní orgány složité, časově náročné, navrhuji podívat se, jak se toto řeší v jiných státech (SRN) a pokusit se to zapracovat do naší legislativy.“ (celník)

„Trestní stíhání v případech drogové kriminality, zejména z pohledu dokazování, je specifické v tom, že obžalovaní i poškození spadají do téže komunity. Drtivá většina svědků je osobou krajně nedůvěryhodnou. Většinou mají sami bohatou trestní minulost. Často jsou to navíc lidé – fyzické i duševní trosky – s postiženou pamětí vlivem užívání drog. Z tohoto důvodu považují za velmi nešťastné současné praktiky policie, kdy pokud to jen trochu jde, vše řeší v rámci zkrácených přípravných řízení. Svědky nevyslychají, pouze si nechají podat vysvětlení do úředních záznamů, které pak většinou, pro nesouhlas obžalovaného, není možno zprocesnit. Svědky pak není možno dostat k soudu – často se skrývají kvůli jiné trestné činnosti, bývají to ve značném procentu případů lidé bez domova či stálého bydliště, na pohybu atd. Hlavní líčení se pak neúměrně protahuje a jeho výsledek je v řadě případů spíše tristní, když svědkové, kteří byli dříve vyslechnuti jen na záznam, se po roce dostaví za asistence policie a vysmějí se soudu do očí s tím, že si již nic nepamatují (případně, že obžalovaného nikdy neviděli a že policie je k předchozímu vysvětlení donutila). Jinými slovy, právě drogová kriminalita patří mezi ty druhy trestné činnosti, kdy právě a primárně v přípravném řízení musejí být důsledně a procesně použitelně shromážděny veškeré relevantní důkazy. V řízení před soudem se pak většinou již nic moc zachránit nepodaří.“ (soudce)

Někteří policisté poukazovali na skutečnost, že **samotné změny hmotněprávní úpravy na problematiku drogové kriminality zpravidla zásadní vliv nemají.**

„Trestní zákoník není třeba měnit. Je potřeba jen důsledně využívat jeho institutů. Dále je třeba důsledně využívat tresty propadnutí majetku. Stále se jedná o podceňovaný trest. Pouličního dealera bude víc bolet, když mu sebereme tržbu, než pětiletý trest.“ (policista)

Jiní respondenti hodnotili **obecněji právní úpravu**, kterou trestní zákoník přinesl.

„U tzv. vaříčů a dealerů mi chybí zákonné rozlišení na ty, kteří sami drogy neberou a tuto činnost vykonávají pouze za účelem finančního zisku (za takovou trestnou činnost bych neváhal ukládat podstatně vyšší, v některých případech i výjimečné tresty, pokud by to zákon umožňoval), a na ty, kteří jsou sami drogově závislí, akorát na rozdíl od ostatních uživatelů jsou natolik ‚šikovní‘, že si dovedou drogu vyrobit sami. Tito pak v rámci života v komunitě drogově závislých mohou jen obtížně odmítat žádosti o poskytnutí drogy od svých méně šikovných kamarádů a známých, přičemž se vystavují daleko přísnějšímu postihu, než tito jejich kamarádi. Dnes je možné takovéto rozlišení pouze v rámci úvah o trestu v rámci daného rozpětí zákonné trestní sazby, což pokládám za nedostatečné.“ (soudce)

Mezi dalšími připomínkami se objevovala upozornění na významné, byť dílčí **problémy z různých oblastí**, jež mají na drogovou kriminalitu a její stíhání dopad, ale i na skutečnosti, které byly z pohledu respondentů pozitivní.

„1) Policie ČR zaspala v oboru IT technologií – moderních komunikačních kanálech.

2) Špatná úprava mezinárodní spolupráce – velká administrativní náročnost.“ (policista)

„Velmi pozitivní bylo rozhodnutí Ústavního soudu o growshopech. Dopadnout to jinak, byl by to obrovský problém.“ (policista)

„1. Bagatelizace trestné činnosti drogového charakteru přímo ve věznicích (až jejich ‚tutlání‘). 2. Tragická úroveň postpenitenciární péče – obrovské selhání státu, který *de facto* rezignoval na snahu minimalizovat nebezpečí recidivy a pomoci dotyčným osobám. 3. Ani přímo ve věznicích nejsou léčebné a obecně výchovné kapacity zřejmě vyčerpány.“ (soudce)

VI.

Závěr a diskuse

Trestná činnost, spočívající v protiprávním nakládání s omamnými a psychotropními látkami, má svá výrazná specifika, a to už v samotném konceptu takového jednání jako kriminální aktivity. Na rozdíl od trestných činů typu vraždy, loupeže, krádeže, znásilnění apod., bývá u drogových deliktů v našem sociokulturním prostředí často zpochybňována nutnost (vhodnost, prospěšnost) jejich kriminalizace. Jakkoli je tato debata nezřídka vedena ne zcela férovými prostředky a v ne zrovna věcném tónu, nelze brát některé argumenty na lehkou váhu, neboť se vztahují k otázce hranic lidské svobody či k principu *ultima ratio* jako jedné ze základních zásad trestního práva. Na druhé straně přináší užívání nelegálních drog na celém světě značné přímé i nepřímé negativní důsledky v oblasti zdravotní, sociální i ekonomické. Obchod s nimi představuje jeden z nejvýznamnějších segmentů kriminálního byznysu a často nabírá podobu mezinárodního organizovaného zločinu, což s sebou v citelné míře nese „přidruženou“ – systémovou – trestnou činnost, jako je násilí na drogových trzích, korupce, praní peněz a podobně.

Okruh protiprávních jednání, jež jsou v jednotlivých oblastech lidské činnosti trestná, stanoví kodex trestního práva hmotného. Naplňuje tím ústavní zásadu *nullum crimen sine lege praevia*. Katalog trestných činů a jeho změny by měly především odpovídat stavu a vývoji trestní politiky státu. Zároveň by však měly zohledňovat i jiné oblasti národní politiky, k jejichž složkám patří i zákonná represe. Příkladem je právě protidrogová politika. Národní strategie protidrogové politiky uvádí snižování dostupnosti drog jako jeden ze svých čtyř pilířů a zřetelně na příslušné období formuluje priority v rámci tohoto pilíře, jež jsou následně konkretizovány v Akčních plánech.¹⁸² Právní úprava primární drogové kriminality spadá do oblasti snižování nabídky (dostupnosti) drog. Objektem primárních drogových trestných činů je zejména zájem na ochraně společnosti a jednotlivců proti možnému ohrožení, které vyplývá z nekontrolovaného nakládání s OPL, přípravky je obsahujícími a prekursory. (Šámal, a další, 2010, str. 2 616) Jejich právní úprava by tedy měla odrážet priority státu v oblasti snižování nabídky drog, uvedené v koncepčních materiálech národní protidrogové politiky.

Nový trestní zákoník přinesl do právní úpravy drogových trestných činů a jejich postihu na první pohled zřetelné změny. Z důvodové zprávy k trestnímu zákoníku lze dovodit, že důvodem nebyla potřeba zásadním způsobem měnit zaměření či intenzitu zákonné represe v protidrogové oblasti, ale spíše snaha o zpřesnění a racionalizaci hmotněprávní úpravy. Cílem výzkumu, jehož výsledky shrnuje tato monografie, bylo analyzovat uvedené změny a jejich praktickou aplikaci za účelem zhodnocení dopadů přijetí trestního zákoníku na odhalování a postih drogové kriminality.

Trestní zákoník nabyl účinnosti 1. ledna 2010. Od roku 2010 lze také sledovat **výrazný nárůst hlavních statistických ukazatelů drogové kriminality**. Za dobu účinnosti trestního zákoníku se zvýšil počet policíí ročně registrovaných drogových trestných činů o více než 80 %, a počet osob, ročně odsouzených za drogovou kriminalitu, téměř na dvojnásobek (o 95 %). Koincidence počátku účinnosti nového kodexu a akcelerace nárůstu základních indikátorů drogové kriminality by mohla svádět k závěrům o vzájemném vztahu těchto jevů. Podobné závěry by však byly zjednodušující, a to zejména ze dvou důvodů.

182 Blíže viz Kapitulu I.4.4.

Především vzhledem k **vysoké latenci drogové trestné činnosti** mají statistické údaje o její míře jen velmi omezenou vypovídací hodnotu. Střední odhad počtu problémových uživatelů drog v ČR činí více než 40 tisíc osob. Problémový uživatel je intenzivním konzumentem opiátů či stimulantů, který si drogu opatřuje zpravidla několikrát týdně. Každý takový případ opatření drogy, až na spíše teoretické výjimky, představuje drogový trestný čin, ať již samotného uživatele (drogu si vyrobí) či jiné osoby, která mu ji úplatně či bezúplatně poskytne. Vezmeme-li v úvahu uvedené skutečnosti, pak je zřejmé, že i aktuálních 5 – 6 tisíc registrovaných drogových trestných činů ročně představuje skutečně jen zlomek skutečného počtu drogových deliktů. Přitom tato úvaha zahrnuje právě jen ty z nich, spáchané v okamžiku, kdy si opatřuje drogu problémový uživatel, a ponechává stranou celou velkou skupinu ostatních drogových trestných činů.

Hlavní příčinou latence a jednou z nejvýraznějších charakteristik drogové kriminality je **specifický vztah mezi uživatelem (koncovým odběratelem) a osobami na všech úrovních dodavatelského řetězce**, který z ní činí trestnou činnost „bez obětí“. Na tom se shodují respondenti expertního dotazníkového šetření, provedeného v rámci našeho výzkumu, s účastníky podobných šetření v předchozích letech. Důsledkem zmíněného rysu drogové kriminality je, že se o jejich případech policie dozvídá takřka výhradně z vlastní operativně pátrací činnosti, nikoliv z oznámení ze strany veřejnosti. To na jednu stranu přispívá k vysoké míře objasněnosti, na straně druhé k vysoké míře latence. Zároveň z toho plyne, že **počet registrovaných drogových trestných činů odráží mnohem více intenzitu a zaměření policejní práce při vyhledávání a odhalování trestné činnosti, než skutečnou míru drogové kriminality**. V České republice jsme právě v posledních letech svědky zvýšeného důrazu, který policie a Ministerstvo vnitra kladou na potírání drogové kriminality, ať již v podobě aktivnější policejní činnosti včetně mezinárodní policejní spolupráce zejména v příhraničních regionech, zasazených ve zvýšené míře obchodem s drogami, nebo ve formě navyšování personálních a materiálních kapacit policie na tomto úseku. Jak se např. uvádí ve Výroční zprávě Národní protidrogové centrály SKPV PČR za rok 2009: „*Vývoj drogové kriminality, tedy počet drogových deliktů a počty stíhaných osob, je u tohoto typu trestné činnosti determinován množstvím nasazených sil a prostředků na vymáhání práva a s ohledem na vysokou míru zneužívání nelegálních drog v ČR a latentní charakteristiku tohoto jevu se jedná o statistické ukazatele s velmi omezenou výpovědní hodnotou o podstatě a rozsahu drogového problému v České republice.*“ (Národní protidrogová centrála SKPV PVČR, 2010, str. 3)

Statistické údaje dále naznačují, že **se trestní řízení o drogových trestných činech v posledních letech zrychluje**, když zřetelně roste podíl věcí, v nichž přípravné řízení trvá do dvou týdnů a délka celého trestního řízení nepřesahuje 6 měsíců. V tomto případě je však spíše třeba hledat příčinu v rostoucím podílu drogových trestních věcí, jež jsou projednávány ve zkráceném přípravném řízení a následném zjednodušeném řízení před samosoudcem (souhrnně „zkrácené řízení“). Zatímco ještě v roce 2011 bylo zkrácené přípravné řízení vedeno jen vůči 4 % osob, projednávaných v přípravném řízení pro drogovou trestnou činnost, o rok později již tento podíl činil 12 % a v roce 2014 dosáhl 20 %. V expertním dotazníkovém průzkumu z roku 2006 se respondenti vyjadřovali mj.

k tomu, proč podle jejich názoru není v drogových věcech zkrácené řízení téměř využíváno.¹⁸³ Z odpovědí vyplynulo, že pro řešení drogových trestných činů není zkrácené přípravné řízení příliš vhodné, zejména proto, že ve lhůtách stanovených pro jeho ukončení zpravidla nelze obstatat nezbytné podklady pro postavení pachatele před soud (odborná vyjádření či znalecké posudky o zajištěných látkách či duševním stavu pachatele).

Od té doby ovšem došlo jednak s účinností od 1. ledna 2009 k posunutí počátku běhu lhůty pro skončení zkráceného přípravného řízení ke dni tzv. sdělení podezření¹⁸⁴, jednak s účinností od 1. ledna 2012 k rozšíření okruhu trestných činů, o kterých lze za splnění dalších podmínek zkrácené přípravné řízení konat¹⁸⁵. Důsledek těchto změn pro využitelnost zkráceného řízení v drogových věcech je dvojitý. Za prvé z hlediska trestní sazby je od roku 2012 možno zkrácené řízení (za splnění dalších podmínek) konat o podstatně širším okruhu drogových trestných činů, konkrétně o trestných činech dle § 283 odst. 1, § 284 odst. 1, odst. 2, odst. 3, § 285 odst. 1, odst. 2, odst. 3, odst. 4, § 286 odst. 1, § 287 odst. 1, odst. 2 tr. zákoníku, což v praxi představuje většinu všech páchaných drogových deliktů. Za druhé dřívější výzkum aplikace zkráceného řízení ukázal, že vyčlenění fáze prověřování ze lhůty pro skončení zkráceného přípravného řízení policejní orgány nezděrně využívají k tomu, že v této fázi i řadu měsíců opatřují veškeré potřebné podklady včetně těch, jejichž opatření bývá časově náročnější, a teprve po jejich shromáždění sdělují podezření již od počátku známému pachateli. (Zeman, Diblíková, Slavětínský, & Štefunková, 2013) Lze předpokládat, že z výše zmíněných důvodů se to může týkat i řízení o drogových trestných činech. Justiční statistiky přitom při vykazování délky řízení fázi prověřování vůbec nezohledňují, což výsledné údaje o délkách přípravného řízení i trestního řízení jako celku výrazně zkresluje, zejména s ohledem na rostoucí podíl trestních věcí, projednávaných v ČR ve zkráceném řízení. (Zeman, Diblíková, Slavětínský, & Štefunková, 2013)

Dostupné justiční statistiky nasvědčují závěru, že rekodifikace trestního práva hmotného neměla významnější vliv na *skladbu či výměru sankcí*, ukládaných za drogové trestné činy. Na jednu stranu to potvrzuje předpoklad, že změny, které trestní zákoník přinesl, neměly za účel celkové zmírnění ani zpřísnění represe vůči pachatelům drogové kriminality, na stranu druhou to příliš nekoresponduje s hlavními – obecnými – cíli přijetí nového trestního zákoníku, mezi které mj. patřilo:

- prohloubení diferenciacie a individualizace trestní odpovědnosti fyzických osob a právních následků této odpovědnosti;

183 V té době bylo možno zkrácené řízení konat pouze o trestných činech dle § 187a odst. 1 a § 188a odst. 1 tr. zák., přičemž od roku 2002 bylo ve zkráceném přípravném řízení projednáno celkem pouze 13 případů trestného činu dle § 187a odst. 1 tr. zák. (Trávníčková & Zeman, 2008, str. 59)

184 Původně muselo být zkrácené přípravné řízení skončeno do dvou týdnů ode dne, kdy policejní orgán obdržel trestní oznámení nebo jiný podnět k trestnímu stíhání. Novela trestního řádu č. 274/2008 Sb. počátek běhu dvoutýdenní lhůty pro skončení zkráceného přípravného řízení posunula ke dni, kdy policejní orgán sdělil podezřelému, že spáchání jakého skutku je podezřelý a jaký trestný čin je v tomto skutku spatřován. Tím z této lhůty vyčlenila fázi tzv. policejního prověřování (tj. od zahájení úkonů trestního řízení do sdělení podezření).

185 Podle původní právní úpravy se jednalo o trestné činy, o nichž přísluší konat řízení v prvním stupni okresnímu soudu, a na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři léta. Novela trestního řádu č. 459/2011 Sb. uvedenou horní hranici trestní sazby zvýšila na pět let.

- změna celkové filozofie ukládání sankcí, kdy je třeba především změnit hierarchii sankcí, v rámci níž by byl trest odnětí svobody chápán jako „*ultima ratio*” a byl by kladen důraz na individuální přístup k řešení trestních věcí předpokládající širokou možnost využití alternativních sankcí k zajištění pozitivní motivace pachatele. (Vláda ČR, 2008)

Za drogové trestné činy je nadále ukládán převážně trest odnětí svobody, a to jak s podmíněným odkladem výkonu (nejčastěji ukládaný trest za drogové delikty), tak nepodmíněný. Ani u trestných činů, u kterých lze předpokládat, že se jich dopouštějí převážně samotní uživatelé (přechovávání OPL či pěstování rostlin je obsahujících pro vlastní potřebu), není příliš využíván institut dohledu. K využívání dalších institutů, jež mohou vhodně doplňovat tresty, ukládané pachatelům drogové kriminality z řad uživatelů drog, jako jsou např. přiměřené omezení zdržet se požívání alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek či přiměřená povinnost podrobit se léčení závislosti na návykových látkách, které není ochranným léčením, nejsou vzhledem k nepřilíš praktickému vykazování přiměřených povinností a přiměřených omezení v justičních statistikách souhrnné údaje k dispozici. Ochranné léčení protitoxikomanické je pachatelům drogové kriminality ukládáno spíše výjimečně bez ohledu na typ drogové trestné činnosti. Důvodem je zřejmě skepse soudů ohledně účinnosti, resp. účelnosti tohoto opatření v případě drogově závislých pachatelů, která byla patrná z výsledků průzkumu z roku 2006 (Trávníčková & Zeman, 2008, stránky 66–71) a projevila se i v expertním šetření v rámci našeho výzkumu.

Práci s oficiálními statistikami kriminality v ČR komplikují **nedostatky v systému sběru a vykazování dat**, na které narážíme při kriminologickém výzkumu opakovaně. Odhlédneme-li od nejednotné metodiky sběru a vykazování dat pro účely policejní a justiční databáze a jejich vzájemné inkompatibility, je třeba i v rámci téže (justiční) databáze vypořádat se s problémy, které zpochybňují důvěryhodnost vykazovaných údajů, jako jsou nejednotné vkládání dat do systému, nevhodně či nelogicky stanovená třídící kritéria pro vykazování dat, nejasný způsob výpočtu některých ukazatelů atd. Výsledkem je, že někdy různé sestavy, vycházející ze stejných dat v téže databázi, obsahují u téhož ukazatele rozdílnou hodnotu. To vše, přes veškerou obezřetnost při práci s oficiálními statistikami a jejich interpretaci, vede nutně k určitému zkreslení obrazu, který o kriminalitě a trestní justici tyto statistiky nabízejí. Není při tom třeba připomínat, že pro tvorbu racionální a informované trestní politiky je nezbytná znalost stavu a vývoje problému, založená na přesných a spolehlivých statistických údajích.

Výsledky **expertního dotazníkového šetření** naznačují, že pracovníci orgánů systému trestní justice, kteří se odhalováním, stíháním a trestáním drogové kriminality zabývají v praxi (policisté, celníci, státní zástupci, soudci), zastávají v otázce přístupu k neoprávněnému nakládání s OPL celkově spíše punitivnější postoje. Liší se přitom jednotlivé profesní skupiny, když policisté deklarují výrazně represivnější názory, zatímco soudci se k této věci vyjadřují zřetelně liberálněji. Při interpretaci této informace je ovšem třeba kromě vlivu profese respondentů brát v úvahu též fakt, že respondenti z řad policistů byli výlučně specialisté na drogovou kriminalitu, zatímco zúčastnění státní zástupci mají záběr širší (vedle drogové trestné činnosti se obvykle zabývají i jiným druhem kriminality) a mezi soudci specializace na drogové věci neexistuje vůbec. Naopak nelze v tomto směru předpokládat významnější vliv zdrojů informací o drogové problematice, které

respondenti využívají, neboť v tomto ohledu nebyly mezi profesními skupinami zjištěny větší rozdíly – jistou roli snad může hrát fakt, že policisté více než ostatní dvě skupiny čerpají informace od dalších praktiků (svých kolegů, spolupracovníků z jiných oborů, zahraničních kolegů), takže může docházet k určitému vzájemnému „utvrzování“ v represivněji orientovaném postoji.

Dílním vysvětlením pro poněkud punitivnější postoje respondentů může být, že tak vědomě či podvědomě reagují na *vnímané liberální klima vůči drogám a jejich uživatelům v české společnosti*. Názor, že česká veřejnost je k této problematice nepřiměřeně tolerantní a liberální, velmi silně rezonuje napříč všemi profesními skupinami respondentů. K tomu lze ovšem připomenout, že výzkumné poznatky nasvědčují spíše tomu, že veřejnost je vcelku rovnoměrně rozdělena na zastánce spíše preventivně-rehabilitačního přístupu a spíše represivně-punitivního přístupu. (Zeman, 2013)

Z odpovědí respondentů vyplývá, že obecně spíše vítají rozšiřování možností při rozhodování o dalším postupu v řízení jako *posílení prvku individualizace* přístupu vůči pachatelům trestné činnosti. Z tohoto důvodu tedy oceňují i některé změny, které za uvedeným účelem přinesl trestní zákoník, jako je např. rozlišení konopných a ostatních drog pro účely postihu přechovávání OPL pro vlastní potřebu. Zároveň jsou zjevně k využívání tohoto „prostoru“ zdrženliví, zejména proto, že tyto změny jsou často veřejností zkratkovitě vnímány jako zmírnění přístupu, což podle jejich názoru podporuje výše zmíněné přehnaně liberální společenské klima v oblasti drogové problematiky. Rovněž lze z jejich odpovědí vysledovat, že v případech, kdy zákon obsahuje znaky skutkové podstaty trestného činu kvantitativní či kvalitativně kvantitativní povahy (větší než malé množství OPL, spáchání činu ve větším/značném/velkém rozsahu), preferují existenci formalizovaného autoritativního výkladu takových znaků (v právním předpise, ve stanovisku trestního kolegia Nejvyššího soudu) před ponecháním výkladu čistě na aplikační praxi – což platí jak pro policisty a státní zástupce, tak i pro osoby povolané zákon vykládat, tedy soudce.

Česká právní úprava drogových trestných činů, ať již ta současná či předchozí do roku 2010, je v souladu s mezinárodněprávními závazky ČR a nevybočuje z rámce trestněprávních přístupů k drogové kriminalitě v zemích EU. Jedním z hlavních cílů změn, které přinesl nový trestní zákoník, bylo přispět ke sjednocení postupu orgánů činných v trestním řízení zpřesněním právní úpravy, např. přechodem na formální pojetí trestného činu a v oblasti drogové kriminality třeba zmocněním vlády vydat nařízení, určující větší než malé množství OPL. Výsledky realizovaného výzkumu umožňují dojít k závěru, že se nové právní úpravě drogových trestných činů naplnit tento cíl příliš nepodařilo. Od počátku činil interpretační a aplikační problémy znak skutkové podstaty, spočívající ve spáchání činu v určitém (větším, značném nebo velkém) rozsahu. Část nařízení vlády č. 467/2009 Sb., určující větší než malé množství OPL, zrušil v roce 2013 Ústavní soud. Praxe se přes tyto problémy v zásadě přenesla zejména díky rozhodovací činnosti Nejvyššího soudu, který postupně nalezl odpovídající výklad pojmu „rozsah“ a po zmíněném zásahu Ústavního soudu vydal sjednocující stanovisko k pojmu „větší než malé množství“ OPL, dokonce včetně tabulky konkrétních hodnot tohoto množství pro jednotlivé OPL. Otázkou ovšem je, zda v tomto případě zařazením prvku zcela technické povahy (tabulky hodnot) do svého stanoviska již Nejvyšší soud spíše nesupluje činnost zákonodárce či exekutivy.

Rovněž **dopady přechodu na formální pojetí trestného činu** na postih drogové kriminality jsou spíše diskutabilní. Záměr zúžit prostor pro odlišné posuzování trestní odpovědnosti v obdobných případech se naplnit nepodařilo. Pracovníci orgánů systému trestní justice v expertním šetření sami uváděli, že v praxi se ryze formální pojetí trestného činu neuplatňuje a kritérium společenské nebezpečnosti se nahrazuje využíváním jiných institutů, které jsou upraveny v trestním zákoníku, jako je tzv. materiální korektiv dle § 12 odst. 2 tr. zákoníku či institut mimořádného snížení trestu odnětí svobody. Po počátečních pokusech určovat příslušnou míru rozsahu drogového trestného činu pouze mechanickým násobením většího než malého množství drogy stanoveného nařízením vlády dospěla judikatura k výkladu, který množství látky chápe jen jako jedno z více kritérií rozsahu činu, mezi něž patří i kvalitativní aspekty, jako např. osobnost pachatele. V kombinaci s již zmíněným nálezem Ústavního soudu, který zrušil příslušnou část nařízení vlády č. 467/2009 Sb., se interpretace jednotlivých znaků skutkových podstat drogových trestných činů do značné míry vrátila ke stavu před rokem 2010.

V této souvislosti je vhodné připomenout, že hlavním důvodem, proč Ústavní soud zrušil část nařízení vlády č. 467/2009 Sb., určující větší než malé množství OPL, a část zmocňovacího ustanovení § 289 odst. 2 tr. zákoníku, na jehož základě bylo nařízení vlády vydáno, bylo porušení zásady *nullum crimen sine lege*. To shledal ve skutečnosti, že znak skutkové podstaty trestného činu „větší než malé množství“ OPL je definován v podzákoném právním předpise, aniž by jej trestní zákoník vymezoval alespoň v obecných rysech. Je otázkou, zda by v budoucnu podobným testem ústavnosti prošla některá další ustanovení, související s postihem drogové kriminality. Kupříkladu poté, co byly seznamy omamných a psychotropních látek novelou č. 273/2013 Sb. přesunuty ze zákona o návykových látkách do nového nařízení vlády č. 463/2013 Sb., je diskutabilní, zda je naplněno zmocňovací ustanovení § 289 odst. 1 tr. zákoníku, podle něhož má zákon mj. stanovit, co se považuje za omamné či psychotropní látky, resp. zda zákon o návykových látkách v současném znění vymezuje pojem „OPL“ (znak skutkové podstaty drogových deliktů) alespoň v obecných rysech. Dále lze uvažovat nad tím, zda by argumenty pro zrušení části ustanovení § 289 odst. 2 tr. zákoníku a části nařízení vlády č. 467/2009 Sb., neplatily také ve vztahu k ustanovení § 289 odst. 3 tr. zákoníku a navazujícímu nařízení vlády č. 455/2009 Sb., jež stanoví znaky skutkové podstaty trestného činu dle § 285 tr. zákoníku „rostliny a houby obsahující OPL“ a „větší než malé množství“ takových rostlin a hub.

Přes výše uvedené skutečnosti lze konstatovat, že **nová právní úprava** nepřinesla zásadní překážky pro odhalování a postih drogové kriminality. Rovněž postoj orgánů činných v trestním řízení k ní je spíše pozitivní. Experti z praxe často v průzkumu zdůrazňovali, že **pro efektivitu jejich práce při potírání drogové trestné činnosti mají význam hlavně procesní předpisy** a změny hmotněprávních ustanovení příliš velký vliv nemají. Skutečností je, že hmotněprávní úprava trestných činů je pro účinnost zákonné represe velmi důležitá – např. nevhodná formulace znaků skutkové podstaty může komplikovat dokazování. Pokud policisté, celníci, státní zástupci a soudci hmotněprávní úpravu nepokládají za rozhodující, lze možné důvody spatřovat i v tom, že jim aplikace právní úpravy drogových trestných činů v trestním řízení dlouhodobě nečiní větších problémů a tento stav trvá i po přijetí trestního zákoníku.

S výše uvedeným koresponduje zjištění, že z dalších legislativních změn, k nimž došlo v období kolem přechodu na nový trestní zákoník, se s největším a jednoznačně

pozitivním ohlasem setkalo zavedení institutu spolupracujícího obviněného do trestního řádu. Naopak zcela bez významu pro postih drogové kriminality zatím bylo zavedení trestní odpovědnosti právnických osob. V tomto případě bylo nutné počítat s určitou zdrženlivostí orgánů činných v trestním řízení a s pozvolným uváděním této přelomové změny do praxe, nicméně se lze domnívat, že svou roli hraje i ne zcela logický výběr drogových trestných činů, pro které lze právnické osoby stíhat.¹⁸⁶

Srovnání nové a předchozí právní úpravy dokládá, že změny, které trestní zákoník do oblasti postihu drogové kriminality přinesl, nelze označit jednoznačně ani za zpřísnění, ani za zmírnění. Na jedné straně hodnoty „většího než malého množství“ OPL, obsažené původně na základě zmocňovacího ustanovení trestního zákoníku v nařízení vlády č. 467/2009 Sb., byly obecně stanoveny výše, než tomu bylo v interních předpisech státního zastupitelství, používaných před rokem 2010 orgány činnými v trestním řízení v této oblasti jako uznávané orientační vodítko¹⁸⁷, což přispělo též ke zvýšení spodních hranic množství OPL, jež jsou po roce 2010 v souladu s výkladem poskytnutým judikaturou požadovány k dosažení „většího rozsahu“ činu. Na stranu druhou trestní zákoník umožnil dále odstupňovat (zpřísnit) postih pachatelů rozsáhlejší drogové kriminality zavedením nových znaků kvalifikovaných skutkových podstat, spočívajících ve spáchání činu ve značném rozsahu či ve velkém rozsahu. Trestní zákoník zmírnil sankce za neoprávněné nakládání s konopnými drogami pro vlastní potřebu, na druhou stranu zpřísnil postih speciální recidivy u výroby a distribuce drog či šíření toxikomanie vůči dítěti mladšímu 15 let. To lze hodnotit jaké žádoucí snahu o větší diferenciaci trestního postihu v závislosti na typové závažnosti drogových deliktů.

Statistické údaje nicméně ukazují, že tyto zamýšlené změny se v praxi při stíhání a trestání drogové kriminality nemusejí příliš projevit. Orgánům činným v trestním řízení, zejména soudům, poskytuje zákon při jejich rozhodování poměrně značný prostor, který mohou využívat jak k dosažení náležité individualizace řešení trestní věci, tak k udržování dosavadního přístupu ke stíhání drogových deliktů bez většího ohledu na legislativní změny.

Základní poznatek z prezentovaného výzkumu, a sice, že *přijetí nového trestního zákoníku neznamenal z hlediska právní úpravy, ani pokud jde o její praktické dopady, v oblasti postihu drogové kriminality žádné výrazné odchýlení od dosavadního přístupu*, lze hodnotit celkově kladně. V protidrogové politice České republiky nedošlo v posledních letech k takovým posunům, jež by odůvodňovaly výraznější změny v intenzitě či zaměření zákonné represe jako jedné ze složek této politiky, a právní úprava drogové kriminality a jejího postihu v trestním zákoníku a souvisejících předpisech tomu odpovídá. Zároveň je třeba mít na paměti, že role zákonné represe v protidrogové politice se zdaleka nevyčerpává jen postupem orgánů činných v trestním řízení vůči drogové kriminalitě. Neméně důležitý je postih drogových přestupků a jiných protiprávních jednání, jež s neoprávněným nakládáním s drogami souvisejí nebo mu napomáhají, což mj. znamená důsledný postup orgánů veřejné správy v oblasti daňové a živnostenské kontroly, cizinecké agendy, dohledu nad trhem s léčivy apod.

186 Určité zlepšení v tomto směru by mohla přinést projednávaná novela zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, jež by v navrhovaném znění umožnila stíhat právnické osoby pro jakýkoliv drogový trestný čin.

187 Na to měl ovšem rozhodující vliv obsah prováděcího předpisu, nikoliv samotného trestního zákoníku.

Resumé

Trestná činnost, související s výrobou, distribucí a užíváním drog, zahrnuje celou škálu protiprávních typů jednání, od bagatelních deliktů hraničících s přestupky až po rozsáhlé aktivity mezinárodního organizovaného zločinu. Tato monografie představuje výsledky tříletého výzkumu Institutu pro kriminologii a sociální prevenci (IKSP), který byl zaměřen na odhalování a postih drogové kriminality v ČR a vliv, který na tuto oblast měla rekonstrukce trestního práva hmotného, k níž došlo s účinností od roku 2010.

Drogovou kriminalitou pro účely této monografie rozumíme trestnou činnost, spočívající v neoprávněném nakládání s omamnými či psychotropními látkami (OPL), příp. prekursorů. Trestní zákoník z r. 2009 upravuje tyto trestné činy v ustanovení § 283 – § 287, v předchozím trestním zákoně z r. 1961 byly obsaženy v ustanovení § 187 – § 188a.

Předmětem výzkumu byla reakce státu (ČR) v oblasti zákonné represe na drogovou kriminalitu, a to z perspektivy srovnání situace před přijetím trestního zákoníku a poté. V tomto smyslu byla zkoumána právní úprava drogové kriminality a souvisejících trestněprávních institutů, jejich praktická aplikace při odhalování a postihu tohoto druhu trestné činnosti, jakož i stav, vývoj a formy drogové kriminality v kontextu drogové scény v ČR.

Cílem výzkumu bylo analyzovat vývoj právní úpravy drogové kriminality a souvisejících trestněprávních institutů, získat podrobné poznatky o jejich praktické aplikaci orgány činnými v trestním řízení, popsat stav, vývoj a formy tohoto druhu trestné činnosti, a na základě toho zhodnotit dopady přijetí trestního zákoníku na odhalování a postih drogové kriminality.

K řešení výzkumného úkolu byly použity kvalitativní i kvantitativní postupy, standardní **metody a techniky** kriminologického výzkumu. Konkrétně byly využity – analýza české právní úpravy včetně dostupné judikatury, analýza statistických údajů z resortu Ministerstva spravedlnosti ČR, statistik Policejního prezidia PČR a Národní protidrogové centrály SKPV PČR, analýza odborné literatury, analýza relevantních oficiálních dokumentů, expertní dotazníkové šetření mezi soudci, státními zástupci, policisty a pracovníky celní správy, polostandardizované rozhovory s vybranými pracovníky orgánů činných v trestním řízení a analýza trestních spisů.

Teoretická část monografie na úvod nastiňuje situaci na drogové scéně a kontext, ve kterém nová právní úprava vznikala a je aplikována. Další kapitola přináší přehled právní úpravy drogové kriminality a jejího postihu v ČR. Pozornost je věnována nejen mezinárodněprávním východiskům a analýze nové vnitrostátní právní úpravy komparované s právní úpravou předchozí, ale rovněž souvisejícím legislativním změnám, které mohou mít vliv na oblast odhalování a postihu drogové kriminality. Samostatná kapitola je rovněž věnována právní úpravě drogové kriminality v zahraničí.

Situace v oblasti užívání drog je v ČR popisována jako dlouhodobě stabilní. Nejčastěji užívanou nelegální drogou jsou konopné látky. Prevalence užívání ostatních nelegálních drog je výrazně nižší. Po víceméně obecném nárůstu užívání nelegálních drog ve druhé polovině devadesátých let a v prvních letech nového století došlo k zastavení tohoto trendu. Znepokojivý je ovšem dlouhodobý nárůst odhadu počtu problémových uživatelů drog, zejména injekčních uživatelů pervitinu.

Hlavní charakteristiky a trendy vývoje drogové kriminality v ČR v posledních letech lze stručně shrnout zejména do následujících bodů:

- přetrvávající výroba pervitinu v domácích laboratořích
- nárůst velkovýroby pervitinu průmyslovým způsobem ze strany cizozemských organizovaných zločineckých skupin
- nárůst přeshraniční drogové turistiky
- dostupnost léků s obsahem pseudoefedrinu
- nárůst průmyslového pěstování konopí „indoor“ technologiemi
- únik substitučních léčiv na černý trh
- výskyt „falešné extáze“ na taneční scéně
- nástup nových syntetických drog
- rozmach nelegálního obchodu s drogami na internetu
- nárůst obchodu s pre-prekursory a pomocnými látkami
- intenzivní zapojení vietnamských zločineckých skupin do obchodu s drogami.

V posledních letech se **kontrola drogové kriminality stala prioritou vedení Policie ČR i Ministerstva vnitra**. Základní statistické ukazatele registrované drogové kriminality od roku 2010 výrazně rostou. Vzhledem k vysoké latenci primární drogové kriminality mají ovšem údaje o registrovaných případech tohoto druhu trestné činnosti jen velmi omezenou vypovídací hodnotu o její skutečné míře a struktuře.

Přijetí trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. lze označit za jednu z největších změn českého trestního práva od roku 1989. V případě **právní úpravy drogových trestných činů** nicméně nebyly zásadní změny, pokud jde o okruh jednání, postihovaných jako tento druh kriminality, avizovány. Podobu české legislativy, upravující postih neoprávněného nakládání s OPL, výrazně ovlivňují závazky ČR, vyplývající z mezinárodněprávních dokumentů. Mezinárodní systém kontroly a regulace nakládání s OPL vychází ze tří mnohostranných smluvních dokumentů, označovaných jako protidrogové úmluvy OSN: Jednotné úmluvy OSN o omamných látkách z roku 1961, ve znění Protokolu o změnách Jednotné úmluvy o omamných látkách z roku 1972, Úmluvy o psychotropních látkách z roku 1971, a Úmluvy OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami z roku 1988. Z právních aktů Evropské unie má pro oblast postihu neoprávněného nakládání s OPL v členských státech EU přímý význam zejména Rámcové rozhodnutí Rady 2004/757/SVV ze dne 25. října 2004, kterým se stanoví minimální ustanovení týkající se znaků skutkových podstat trestných činů a sankcí v oblasti nedovoleného obchodu s drogami. Z dalších předpisů Evropské unie mají značný význam pro oblast postihu nedovoleného nakládání s drogami v ČR právní akty, týkající se kontroly prekusorů a tzv. nových psychoaktivních látek. I proto nová úprava do značné míry vyšla z úpravy předchozí, ovšem přinesla i určité změny. Koncepční rozdíly lze spatřovat zejména v následujících aspektech:

- u trestného činu přechovávání OPL a jedu (§ 284 tr. zákoníku) byly stanoveny **rozdílné trestní sazby za neoprávněné přechovávání drogy pro vlastní potřebu v množství větším než malém, pokud jde o konopné drogy na jedné straně a ostatní OPL na straně druhé**. Bylo tak realizováno vládou požadované rozdělení OPL podle míry jejich zdravotní a společenské nebezpečnosti, tj. podle negativních zdravotních a společenských dopadů v důsledku jejich zneužívání.
- byla zavedena **nová skutková podstata spočívající v neoprávněném pěstování rostlin obsahujících OPL pro vlastní potřebu v množství větším než malém**,

přičemž výši trestní sazby bylo odlišeno takové pěstování rostliny konopí od pěstování jiných rostlin obsahujících OPL (§ 285 tr. zákoníku). Cílem této privilegované skutkové podstaty bylo podle zákonodárce odlišit samozásobitelství od „komerčního“ pěstování a odstranění nejasností v právní kvalifikaci jednání, spočívajícího v neoprávněném pěstování rostlin obsahujících OPL.

- Ke sjednocení praxe mělo vést i **zmocnění vlády v § 289 tr. zákoníku, aby vládním nařízením stanovila, jaké je množství větší než malé u OPL a přípravků je obsahujících a jedů** (provedeno nařízením vlády č. 467/2009 Sb.). Zároveň měla vláda **nařízením stanovit též, které rostliny nebo houby se považují za rostliny a houby obsahující OPL a jaké je jejich množství větší než malé** (provedeno nařízením vlády č. 455/2009 Sb.). Nicméně s účinností od 23. 8. 2013 byly část zmocňovacího ustanovení a část nařízení vlády č. 467/2009 Sb., týkající se stanovení hodnot většího než malého množství OPL, zrušeny nálezem Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 13/12. Důvodem byl rozpor s čl. 39 Listiny základních práv a svobod ve spojení s čl. 78 Ústavy, konkrétně porušení zásady *nullum crimen sine lege*. Orientační hodnoty určující „množství větší než malé“ u vybraných OPL jsou aktuálně obsaženy v příloze stanoviska trestního kolegia Nejvyššího soudu sp. zn. Tpjn 301/2013. Ten v tomto stanovisku v té souvislosti doplnil, že pro závěr o naplnění uvedeného znaku je třeba podpůrně zohlednit, zda šlo o prvokonzumenta či uživatele těchto látek v pokročilém stadiu závislosti, případně i jiné skutečnosti ovlivňující míru ohrožení života nebo zdraví uživatele.

Přijetím nového trestního zákoníku doznalo české právo také řady **dalších legislativních změn**, které se netýkaly přímo skutkových podstat drogových trestných činů, nicméně odhalování a postih drogové kriminality mohou významně ovlivňovat. Mezi tyto změny patří například zavedení bipartice trestních deliktů, přechod k ryze formálnímu pojetí trestného činu nebo změny v úpravě trestů a ochranných opatření. V závěru kapitoly je věnována pozornost i dalším institutům, které mohou být v tomto směru relevantní, jako například institut spolupracujícího obviněného, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob, zákon o mezinárodní justiční spolupráci nebo úprava přestupkového práva.

Další kapitola nastiňuje **přístupy, které zvolily v otázce trestního postihu neoprávněného nakládání s nelegálními drogami státy Evropské unie**. Pozornost je věnována otázce vymezení kontrolovaných látek, řešení postihů užívání drog, rozlišování přechovávání drog (zejména konopí) pro vlastní potřebu od jejich distribuce, vymezení právně relevantních množství či otázky kontroly prekursorů. Závěrečná část pojednává o současných tendencích v oblasti kontroly drog, zejména o odklonu od ryze represivní protidrogové politiky. Tento přehled je však nutno považovat pouze za orientační. Zaměření a rozsah publikace nedává prostor pro detailnější analýzu právních úprav či podrobnější komparaci drogové situace v jednotlivých zemích.

Z důvodů historických souvislostí je podrobněji rozebrána **právní úprava drogové kriminality na Slovensku**. I když obě právní úpravy vycházejí ze stejných základů, vzájemně se dosti liší a jejich podobnost je spíše zdánlivá. Slovenská právní úprava je výrazně represivnější. I navzdory deklarovanému záměru rekonstrukce je stále přísná zejména vůči uživatelům drog.

Z pohledu *základních statistických ukazatelů* lze vývoj drogové kriminality ve smyslu počtu policíí zjištěných drogových trestných činů od roku 1990 rozdělit do čtyř pomyslných etap. První zahrnovala devadesátá léta a byla charakteristická setrvalým a zřetelným nárůstem míry drogové kriminality. V roce 1999 tento nárůst dosáhl vrcholu a následoval zřetelný celkový pokles. Období mezi lety 2005 a 2010 lze z hlediska registrované drogové kriminality charakterizovat jako období stagnace s pozvolným nárůstem od roku 2007. Od roku 2010 sledujeme prudký nárůst. Co se týče vývoje počtu osob projevovaných v přípravném řízení a počtu osob odsouzených za drogovou kriminalitu, celkově lze ve sledovaných letech u obou ukazatelů sledovat postupný stoupající trend.

Jednoznačně nejfrekventovanějším drogovým trestným činem je trestný čin nedovolené výroby a jiného nakládání s OPL a s jedy dle § 187 tr., zák., resp. § 283 tr. zákoníku, který tvoří dlouhodobě více než tři čtvrtiny všech registrovaných drogových deliktů. Podíl ostatních drogových trestných činů na registrované drogové kriminalitě i počtu osob za ní odsouzených se ve sledovaném období vyvíjel odlišně. Přechovávání drog pro vlastní potřebu (trestný čin dle § 187a tr. zák., § 284 tr. zákoníku) své zastoupení mezi registrovanými drogovými delikty postupně zvyšuje až na přibližně 15 % v posledních letech. Podíl pěstování rostlin obsahujících OPL pro vlastní potřebu (§ 285 tr. zákoníku) se po dobu své existence jako samostatného drogového deliktu pohybuje mezi 3,5 % a 5 % u policíí registrované kriminality a 2 % až 5 % u odsouzených osob. Výroba a držení zařízení a jiných předmětů určených k výrobě drog (§ 188 tr. zák., § 286 tr. zákoníku) byla mezi policíí registrovanými drogovými trestnými činy nejvíce zastoupena v roce 2004, kdy její podíl činil 9 %. Od té doby setrvale klesá (s výjimkou roku 2006) a v roce 2014 činil již jen necelá 3 %. Zřejmě kvůli odlišné metodice vykazování byl nejvyšší podíl osob odsouzených za trestný čin výroby a držení zařízení a předmětů k výrobě drog zaznamenán na začátku sledovaných let, kdy v roce 1994 dosahoval 15 % a 12 % v roce 1995. Poté tento podíl navzdory nárůstu v absolutních číslech postupně pozvolna klesá. V roce 2014 tvořily osoby odsouzené za tento trestný čin pouze 3 %. Podíl policíí registrovaného trestného činu šíření toxikomanie (§ 188a tr. zák., § 287 tr. zákoníku) dosahoval na přelomu století téměř 20 %. Od roku 2000 se ovšem prudce snižoval až k hodnotám pod 1 %, na nichž se od roku 2009 drží, s výjimkou roku 2013, kde se projevila zvýšená policejní aktivita v souvislosti s tzv. growshopy. Podíl osob odsouzených za tento trestný čin dosahoval mezi lety 1996 a 2000 průměrně 7 %, poté postupně klesá a od roku 2006 se drží jen kolem 1 %.

Podrobnější statistické údaje Policejního prezidia ČR a Národní protidrogové centrály SKPV PČR, vztahující se k problematice drogové kriminality ukazují, že objasněnost drogové kriminality je dlouhodobě velmi vysoká, od roku 2007 se pohybuje mezi 80 % a 90 %. Oproti celkové populaci zjištěných pachatelů v ČR nevykazují zjištění pachatelé drogové kriminality výrazných rozdílů. Dlouhodobě nejvíce pachatelů drogových trestných činů je stíháno za neoprávněnou dispozici s pervitinem, v posledních třech letech ale tento podíl mírně klesá. Podíl pachatelů, stíhaných v souvislosti s konopnými drogami naopak stoupá. Pachatelé trestných činů spáchaných v souvislosti s pervitinem a konopnými látkami tvoří v současnosti více než 90 % všech pachatelů drogové kriminality. Ve sledovaném období také došlo k znatelnému poklesu podílu pachatelů drogových deliktů, souvisejících s heroinem. Od roku 2005 se více než zdvojnásobil podíl cizinců mezi zadrženými pachateli drogové kriminality a od roku 2010 se pohybuje nad 10 %. Mezi těmito zadrženými převažují občané Vietnamu, jejichž podíl prudce vzrostl v roce 2008 a od té doby neklesl pod 50 %.

Ze statistických dat je dále patrný setrvalý nárůst počtu odhalených pěstíren konopí, zatímco počet odhalených varen pervitinu má celkově spíše mírně sestupný trend. V posledních dvou letech již bylo v ČR odhaleno více pěstíren než varen. Největší část odhalených pěstíren tvoří malé domácí pěstírny do kapacity 50 rostlin (cca 40 %). Zanedbatelný ovšem není ani podíl velkých pěstíren s kapacitou mezi 500 a 1000 rostlinami (cca 15 %) a od 1000 rostlin výše (cca 10 %). Zatímco menší pěstírny s kapacitou do 500 rostlin zpravidla provozují Češi, velkopěstírny s kapacitou od 500 rostlin výše jsou doménou Vietnamců. Ceny drog v pouličním prodeji jsou v ČR posledních deset let poměrně stabilní. Vysledovat lze pozvolný pokles ceny heroinu a mírný nárůst ceny marihuany. Žádnou z těchto změn ovšem nelze časově zařadit do období bezprostředně po vstupu nového trestního zákoníku v účinnost. Bez zajímavosti není ani široké cenové rozpětí u pervitinu v posledních pěti letech, což může nasvědčovat velkému rozptylu kvality drogy v pouličním prodeji.

Pro *podrobnější analýzu statistik z resortu justice* byly zdrojem dat zvláštní statistické přehledy získané z justičního systému pro statistiku a výkaznictví CSLAV. Systém umožňuje zvláštní přehledy sestavovat na základě zadaných kritérií zpětně od roku 2008. U drogové kriminality je evidentní postupný nárůst indexu odsouzených ve všech krajích. Relativně nízký index mají Jihomoravský a Severomoravský kraj. Postupně se na první místo dostalo Hlavní město Praha. Skokově index stoupl v roce 2010 ve Středočeském kraji. Vysoký index v Západočeském, Jihočeském a Severočeském kraji může souviset s přeshraničními aktivitami v souvislosti s narůstající poptávkou po pervitinu v Německu a Rakousku. Ze statistických dat vyplývá, že přípravné řízení u drogových trestných činů se postupně zrychluje. Zvýšil se zejména podíl věcí vyřízených do dvou týdnů. Souvisí to pravděpodobně s rozšířením možnosti využívání zkráceného přípravného řízení od roku 2012. V roce 2014 již 40 % přípravných řízení trvalo méně než 2 měsíce. Zrychluje se i celé trestní řízení v drogových věcech až do nabytí právní moci rozhodnutí. Podíl drogových trestných věcí pravomocně skončených do 6 měsíců stoupl v roce 2014 oproti roku 2008 o víc než 20 %.

U trestného činu nedovolené výroby a jiného nakládání s OPL a s jedy (§ 187 tr. zák., resp. § 283 tr. zákoníku) v absolutních i relativních číslech postupně roste počet cizinců, a to zejména Vietnamců. Oproti roku 2008 stoupl počet odsouzených Vietnamců téměř devítinásobně. Druhou nejpočetnější skupinu představují občané Slovenské republiky. Od roku 2009 jsou třetí nejpočetnější skupinou občané Nigerijské federativní republiky. Po mírném poklesu v roce 2010 je zejména v posledních letech evidentní nárůst v počtu osob stíhaných i odsouzených za trestný čin podle § 187a tr. zák. a § 284 tr. zákoníku. Dominují pachatelé, kteří přechovávají pro vlastní potřebu konopí podle odstavce prvního, kteří tvoří přes 60 %. U přechovávání konopí je rovněž častěji využíváno zkrácené přípravné řízení, v roce 2014 to bylo až ve 47 % případů. Počet osob odsouzených za trestný čin nedovoleného pěstování rostlin obsahujících OPL (§ 285 tr. zákoníku) postupně stoupá, přičemž dosud se vždy jednalo o případy neoprávněného pěstování rostliny konopí. Trestný čin výroby a držení předmětu k nedovolené výrobě OPL a jedu (§ 188 tr. zák. a § 286 tr. zákoníku) jako jediný z drogových deliktů vykazuje, s mírným výkyvem v roce 2013, ve sledovaných ukazatelích spíše klesající trend. U nejméně frekventovaného drogového trestného činu šíření toxikomanie (§ 188a tr. zák. a § 287 tr. zákoníku) lze po poklesu sledovaných ukazatelů v roce 2010 sledovat postupný nárůst. V roce 2014

je výrazný zejména nárůst počtu stíhaných osob, který lze zřejmě připsat policejní akci „growshopy“, která proběhla na konci roku 2013. Ze statistik nevyplývá, že by rekonstrukce měla zásadnější vliv na skladbu ukládaných trestů. Nejčastěji ukládaným trestem je podmíněně odložený trest odnětí svobody. Jen zřídka jsou ukládány alternativní tresty. Navzdory rostoucímu počtu odsouzených osob klesá počet uložených ochranných léčení.

Za účelem zjištění názorů pracovníků orgánů, které se odhalováním a stíháním pachatelů drogové kriminality v praxi zabývají, na změny, které do této oblasti trestní zákoník přinesl, jakož i jejich dalších postřehů, zkušeností a návrhů, týkajících se předmětu výzkumu, bylo realizováno **expertní dotazníkové šetření mezi soudci, státními zástupci, policisty a pracovníky Celní protidrogové jednotky GŘC**. Terénní fáze šetření probíhala v březnu a dubnu 2014. Celkem bylo shromážděno 146 vyplněných dotazníků.

Většina respondentů je přesvědčena o nárůstu drogové kriminality po roce 2010. Drogová kriminalita je úzce spojována s vysokou latencí. Prvenství v hlavních příčinách latence získalo u všech skupin expertů specifikum tohoto druhu trestné činnosti, spočívající zejména ve vztahu mezi uživatelem a pachatelem, kdy uživatel kryje svůj zdroj drog. Převážná část respondentů ze všech profesních skupin ale neshledává výraznější dopad nové úpravy na míru latence. U všech skupin respondentů rovněž převažuje názor, že se po roce 2010 zvýšilo zapojení Vietnamců do obchodu s drogami. Respondenti z řad policistů a celníků se shodli na tom, že zvyšování zapojení pachatelů z řad vietnamské komunity do obchodu s drogami lze očekávat i v budoucnosti. Co se týče změn ve spotřebě drog, specialisté z obou skupin očekávají nárůst zneužívání u metamfetaminu, marihuany a nových syntetických drog. Zároveň se shodli na tom, že došlo ke snížení spotřeby heroínu. Prioritu mezi důvody zvyšujícími dostupnost drog u nás přisuzují experti z obou skupin shodně zejména toleranci vůči drogám ve společnosti, resp. obecněji společenským aspektům problému. Jako další závažný důvod, přispívající k větší dostupnosti drog v ČR, uváděli respondenti nedostatky v legislativě a jejím vymáhání.

Pokud měli respondenti celkově zhodnotit současné podmínky pro stíhání drogové kriminality v ČR ve srovnání s obdobím do roku 2010, byl mezi profesními skupinami patrný rozdíl. Policisté více vnímají rozdíl mezi současností a stavem před rokem 2010, ovšem v názoru na jeho charakter nejsou jednotní – podíl zastánců názoru, že se podmínky pro stíhání drogové kriminality zlepšily a těch, kteří si myslí, že se zhoršily, je podobný. Mezi státními zástupci převažovali respondenti, podle kterých se uvedené podmínky nezměnily, nebo se zhoršily. Soudci byli profesní skupinou, která vývoj podmínek pro postih drogové kriminality od roku 2010 vnímá nejpříznivěji – ačkoli největší podíl jejich zástupců změny nepozoruje, plná třetina se domnívá, že se podmínky zlepšily. Komentáře respondentů nicméně naznačují, že zkušenosti s novou právní úpravou i její aplikací ze strany orgánů činných v trestním řízení, a z toho vyplývající hodnocení vývoje, jsou i mezi příslušníky téže profesní skupiny často značně odlišné.

Celkově nová právní úprava drogových trestných činů vyšla v odpovědích respondentů ze srovnání s úpravou předchozí vcelku dobře. Za lepší ji označila více než polovina policistů, více než třetina státních zástupců a necelá polovina soudců. Naopak jako horší ji vnímá zhruba desetina zúčastněných policistů a soudců. Pouze mezi státními zástupci byl výraznější podíl zastánců tohoto názoru, byť i zde byla tato skupina v menšině. Přesto nelze brát na lehkou váhu, že desetina respondentů z této profesní skupiny pokládá novou

právní úpravu za podstatně horší, než byla úprava předchozí. Všechny sedm zúčastněných celníků označilo novou právní úpravu za lepší. Respondenti ze všech profesních skupin, kteří pokládají novou úpravu za lepší, než byla úprava předchozí, oceňují především její větší podrobnost. Naopak respondenti, podle kterých se právní úprava drogových trestných činů zhoršila, poukazovali zejména na to, že nová úprava vnesla do aplikační praxe více nejasností.

Z jednotlivých hlavních změn, které trestní zákoník přinesl v právní úpravě drogových trestných činů, byly nejhůře hodnoceny změny, spočívající v zavedení více úrovní „rozsahu“ jako kvalifikačního znaku drogových deliktů a ve zmocnění k úpravě kvalifikačního znaku „množství větší než malé“ OPL v nařízení vlády. Naopak výrazně nejpříznivěji hodnotili respondenti dopady změn, jež znamenaly zpřísnění postihu některých forem drogové kriminality (opakované výroby či distribuce OPL, šíření toxikomanie vůči dítěti mladšímu 15 let). Policisté byli při hodnocení jednotlivých změn ve skutkových podstatách drogových trestných činů zpravidla poněkud kritičtější než státní zástupci a soudci. V názorech na vhodnou formu stanovení hodnot „většího než malého“ množství OPL se respondenti shodli na tom, že upřednostňují existenci dokumentu s konkrétně stanovenými hodnotami většího než malého množství OPL před tím, že by výklad uvedeného znaku skutkové podstaty byl ponechán aplikační praxi. Nejvyšší podporu ve všech skupinách respondentů měla varianta, podle které má být tabulka hodnot hraničního množství drogy obsažena ve sjednocujícím stanovisku trestního kolegia Nejvyššího soudu.

Odborníci vnímají odlišně dopady legislativních změn na různé formy drogové kriminality. Zatímco ve vztahu k postihu výroby a distribuce drog převládá mezi respondenty názor, že nová úprava je přísnější, resp. zůstala na stejné úrovni, ve vztahu k postihu přechovávání drog pro vlastní potřebu se účastníci šetření přiklánějí k názoru, že pokud došlo ke změně, jednalo se spíše o zmírnění postihu. Mezi jednotlivými profesními skupinami nicméně panovaly zřetelné rozdíly. V hodnocení trestních sazeb u jednotlivých drogových trestných činů jednoznačně u profesních skupin bez rozdílu dominovalo hodnocení, že trestní sazby stanovené trestním zákoníkem jsou přiměřené. Navzdory jistým jednotným tendencím vykazovala hodnocení ohledně jednotlivých drogových trestných činů určité rozdíly. Část respondentů považuje trestní sazby za příliš mírné, přičemž nejčastěji tuto možnost volili policisté.

Výraznou část drogové kriminality páchají osoby, které samy drogy užívají. Jedním z přístupů trestní justice k pachatelům z řad uživatelů drog je ukládání ochranných opatření – ochranného léčení protitoxikomanického a zabezpečovací detence. Většina respondentů pokládá právní úpravu ochranného léčení i zabezpečovací detence z hlediska využitelnosti vůči pachatelům, kteří jsou uživateli OPL, za vyhovující. Při hodnocení využitelnosti institutu zabezpečovací detence byl ale mezi respondenty vysoký podíl těch, kteří otázku nedokázali posoudit a tato odpověď převládala i při hodnocení změny právní úpravy výkonu ústavního ochranného léčení během výkonu trestu odnětí svobody. Změnu spočívající v rozšíření možností ukládání zabezpečovací detence na uživatele drog, kteří se pod vlivem či v souvislosti s užíváním drog opakovaně dopouštějí zločinu, ale většina respondentů pokládá za správnou.

Ze souvisejících právních institutů vnímali respondenti jako užitečný zejména institut spolupracujícího obviněného či ochranné opatření zabránění věci nebo jiné majetkové

hodnoty. V otázce vymezení okruhu OPL pro trestněprávní účely v ČR by respondenti preferovali tzv. analogický přístup, tedy vymezení OPL pouze v zákoně na základě podobnosti chemické struktury a farmakologických účinků (tradiční drogy a jakékoliv látky, jež se jim chemickou strukturou a farmakologickými účinky výrazně podobají). Nejvyužívanějším zdrojem informací o drogové problematice jsou pro všechny zúčastněné profesní skupiny respondentů poznatky z jejich vlastní praxe. Stejně tak patří ke všeobecně hojně využívaným zdrojům osobní kontakty se spolupracovníky a odborná literatura.

De lege ferenda by respondenti, kteří připojili svůj komentář, nejvíce ocenili zvýšení trestních sazeb a ukládání přísnějších trestů. Nejvíce podnětů na změny zaznělo od policistů, kteří by ocenili i celkové zpřísnění represe směrem k určité formě kriminalizace užívání drog. Státní zástupci a soudci spíše považují za důležitou změnu liberálního postoje společnosti k problematice drog směrem k prevenci a eliminaci zdravotních a sociálních rizik. Dalším podnětem, který zmiňovaly všechny profesní skupiny, bylo zpřesnění vymezení právně relevantních rozsahů a množství pro drogové trestné činy. Přitom respondenti inklinovali spíše ke snížení aktuálních hodnot. U všech profesních skupin rovněž zazněl názor, že zvýšení účinnosti stíhání drogové kriminality není otázkou změny trestního práva hmotného, ale spíše procesního.

Nový trestní zákoník přinesl do právní úpravy drogových trestných činů a jejich postihu na první pohled zřetelné změny. Z důvodové zprávy k trestnímu zákoníku lze dovodit, že důvodem nebyla potřeba zásadním způsobem měnit zaměření či intenzitu zákonné represe v protidrogové oblasti, ale spíše snaha o zpřesnění a racionalizaci hmotněprávní úpravy. Lze konstatovat, že nová právní úprava nepřinesla zásadní překážky pro odhalování a postih drogové kriminality. Rovněž postoj orgánů činných v trestním řízení k ní je spíše pozitivní. Srovnání nové a předchozí právní úpravy dokládá, že změny, které trestní zákoník do oblasti postihu drogové kriminality přinesl, nelze označit jednoznačně ani za zpřísnění, ani za zmírnění přístupu vůči ní a jejím pachatelům, neboť posun lze pozorovat v obojím směru. To je možné hodnotit jaké žádoucí snahu o větší diferenciaci trestního postihu v závislosti na typové závažnosti drogových deliktů. ***Přijetí nového trestního zákoníku neznamenalo z hlediska právní úpravy, ani pokud jde o její praktické dopady, v oblasti postihu drogové kriminality žádné výrazné odchylení od dosavadního přístupu.*** V protidrogové politice České republiky nedošlo v posledních letech k takovým posunům, jež by odůvodňovaly výraznější změny v intenzitě či zaměření zákonné represe jako jedné ze složek této politiky, a právní úprava drogové kriminality a jejího postihu v trestním zákoníku a souvisejících předpisech tomu odpovídá.

Summary

Drug Offences and the Penal Code

Criminal activity related with drug manufacture, distribution and consumption covers a range of illegal behaviour, from petty offences bordering on misdemeanours up to the large-scale activities of international organised crime. This monograph presents the results of three-years of research by the Institute of Criminology and Social Prevention (ICSP) focusing on detection and prosecution of drug offences in the Czech Republic and the influence that the re-codification of substantive penal law in effect since 2010 had on this field.

Drug offences for the purposes of this monograph mean criminal activity involving illicit traffic in narcotic drugs and psychotropic substances (NDPS), or precursors thereof. The Penal Code of 2009 addresses such offences in the provisions of Sections 283–287, while in the preceding Penal Act 1961 they appeared in Sections 187–188a.

The subject of research was the reaction of the State (the Czech Republic) in the area of repression of drug offences from a perspective of comparison of the situation before the adoption of the Penal Act and after. With this focus, research was conducted into legislation concerning drug offences and related criminal law institutes, their practical application in detection and prosecution of such types of crime as well as the level, development and forms of drug offences in the context of the drug scene in the Czech Republic (CR).

The purpose of the research was to analyse developments in legal regulation of drug offences and related criminal law institutes, to collect the necessary data on their practical application of the criminal authorities, to define the situation, development in and forms of this type of criminal activity and use this to evaluate the impacts of the adoption of the Penal Code for detection and prosecution of drug offences.

Qualitative and quantitative procedures, *standard methods and techniques* of criminological research were used to address the research task. The resources comprised namely an analysis of Czech legal regulations including available case law, analysis of statistical data from the Ministry of Justice of the CR, statistics from the Police Presidium of the Police of the CR and from the National Drug Headquarters of the Czech Police, analysis of scientific literature, analysis of relevant official documents, expert questionnaire surveys among judges, public prosecutors, police officers, customs authority officers, semi-standardised interviews with selected employees of the law enforcement authorities and analysis of criminal case files.

The theoretical part of the monograph firstly outlines the situation on the drug scene and the context in which the new legislation originated and is applied. The subsequent chapter gives an overview of legislation governing drug offences and their prosecution in the CR. Attention is given not only to provisions of international law, analysis of the new domestic legal regulation, but also to related legislative changes that might affect detection and prosecution of drug offences. A whole chapter is also devoted to legislation relating to drug offences abroad.

The level of drug use in the CR is described as stable over the long term. The most frequently used illegal drug is cannabis in various forms. The prevalence of the use of other

illegal drugs is significantly lower. After a more or less universal rise in illegal drug use in the second half of the nineties and in the first years of the new century, this trend has halted. However, the long-term rise in the estimated number of problematic drug users, especially those injecting methamphetamine, is worrying.

The main characteristics and trends in the development of drug offences in the CR over the past years may be summarised under the following items:

- continuing methamphetamine manufacture in home laboratories
- growth in large-scale, industrial methamphetamine production by organised criminal groups controlled from foreign countries
- growth in cross-border drug tourism
- availability of medicines containing pseudoephedrine
- growth in industrial cannabis cultivation using indoor technologies
- substitutional pharmaceuticals diverted to the black market
- cases of “false ecstasy” on the dance scene
- advent of new synthetic drugs
- boom in illegal drug dealing on the internet
- growth in trade in pre-precursors and auxiliary substances
- intensive involvement of Vietnamese criminal groups in drug dealing.

Over the past years, *control of drug offences has become a priority for both the leadership of the Police of the CR and the Ministry of the Interior*. The basic statistic indicators of registered drug offences have risen significantly since 2010. Due to the high latency of primary drug offences, the data on recorded cases of this type of criminal activity is only of very limited illustrative value as to its real dimensions and structure.

The adoption of the Penal Code No. 40/2009 Coll. may be considered one of the greatest changes to Czech criminal law since 1989. As for *legal regulation of drug offences*, however, no fundamental changes were announced as regards the categories of behaviour prosecuted as this type of criminality. Current Czech legislation governing penalties for illicit handling with NDPSs is greatly influenced by the obligations of the Czech Republic arising from internationally binding documents. The international system for control and regulation of NDPS handling is based on three multi-partite accord documents known as the UN drug control treaties: the 1961 Single Convention on Narcotic Drugs, amended by the 1972 Protocol amending the Single Convention on Narcotic Drugs, the Convention on Psychotropic Substances of 1971, and United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances of 1988. Of the legal acts of the European Union, Council Framework Decision 2004/757/JHA of 25 October 2004 laying down minimum provisions on the constituent elements of criminal acts and penalties in the field of illicit drug trafficking has direct significance for the prosecution of illicit handling with NDPS in EU member states.. Other European Union regulations of key significance for prosecution of illicit drug trafficking in the CR are legal acts concerning the control of precursors and so-called new psychotropic substances. For this reason, the new Penal Code is based to a considerable extent on the preceding law, although it brings with it certain changes. Conceptual differences can be found in the following aspects:

- for the crime of possession for personal use of NDPSs and poisons (Section 284 of the Penal Code) *sentences have been stipulated for unlawful possession of a drug for personal use of a quantity that is greater than small that differ for cannabis*

on the one hand and for other NDPSs on the other. This facilitated the differentiation of NDPSs demanded by the government according to the degree of the medical and social risk involved, i.e. according to negative medical and social impacts resulting from abuse of such drugs.

- ***a new criminal offence*** has been introduced ***involving unlawful cultivation of plants containing NDPSs for personal use of a quantity greater than small***, where the severity of sentencing differs between cultivation of cannabis and cultivation of other plants containing NDPSs (Section 285 of the Penal Code). According to legislators, the purpose of this privileged offence was to differentiate between supply for personal use and “commercial” cultivation and to eliminate ambiguity in the legal qualification of acts involving cultivation of plants containing NDPSs.
- ***The empowerment afforded to the government by Section 289 of the Penal Code to stipulate by government decree what constitutes a quantity greater than small of NDPSs and products containing them and of poisons*** was intended to achieve unification of practice (performed by government decree no. 467/2009 Coll.). The government was also meant to stipulate by the decree ***which plants or mushrooms are considered to be plants and mushrooms containing NDPSs and what constitutes a quantity greater than small in this case*** (implemented by government decree no. 455/2009 Coll.). Nevertheless, with effect of 23 August 2013, the part of the empowerment and the part of the government decree no. 467/2009 Coll. concerning stipulation of values for a quantity of NDPSs that is greater than small was abolished by Constitutional Court Ruling ref. Pl. ÚS 13/12. This was due to inconsistency with Art. 39 of the Charter of Fundamental Rights Freedoms in combination with Art. 78 of the Constitution, specifically breach of the principle of *nullum crimen sine lege*. Guide values specifying a “quantity greater than small” for selected NDPSs are currently contained in the appendix of the standpoint issued by the Criminal Division of the Supreme Court, No. Tpjn 301/2013. With respect to this matter, the Criminal Division added that in order to deem that this element of the crime has been proven, the fact of whether this concerns a first-time user or a user of such substances who is at an advanced stage of dependence, or other facts affecting the degree to which the situation is health or life threatening for the user should be taken into account.

The adoption of the new Penal Code has also meant a range of ***further legislative changes*** not addressed directly at the drug offences, nevertheless it may have a significant influence on the detection and prosecution of drug offences. Such changes include for instance the introduction of bipartition of criminal offences, a move to purely formal concept of crime or changes in application of penalties and protective measures. In the subsequent part of the chapter, attention turns to other institutes that might be relevant in this respect, such as the institution of cooperating defendant, the Act on Criminal Liability of Legal Entities, the Act on International Judicial Cooperation in Criminal Matters or amendments to the administrative misdemeanour law.

The next chapter outlines the ***approaches chosen by the European Union states with respect to prosecution of unlawful handling with illicit drugs***. Attention is paid to the matter of defining controlled substances, solutions for penalising drug use, differentiating possession of drugs (especially cannabis) for personal use from supply, defining the legally relevant quantities and the question of control of precursors. The concluding part

considers current tendencies in the area of drug control, in particular about the diversion from primarily repressive drug policy. Nevertheless this overview has to be considered as descriptive and indicative only. Deeper analysis of the legislation and a more detailed comparison of the drug situation in each country exceed the focus and the extent of this publication.

Due to our historical connections, *Slovak legislation concerning drug offences* is analysed in more detail. Despite the fact that both legislations stem from the same basis, they differ considerably from each other and their similarities are merely imagined. Slovak legislation is significantly more repressive. Despite the declared intention of recodification, it remains severe in particular towards drug users.

From a point of *basic statistical indicators*, the development in the area of drug offences in the sense of the numbers of drug offences registered by the police since 1990 may be divided into four imaginary stages. The first covered the nineteen nineties for which sustained and noticeable rise in the level of drug offences was characteristic. This rise peaked in 1999 and a noticeable overall reduction followed. From a point of view of recorded drug offences, the period between 2005 and 2010 can be described as a time of stagnation with a gradual rise from 2007. A sharp increase has been apparent since 2010. As for developments in numbers of people undergone preliminary procedure and those convicted for drug offences, a gradual upward trend can be seen for both indicators during the years surveyed.

Certainly the most frequent drug crime is unauthorised manufacture and other handling of NDPs and poisons according to *Section 187 of the former Penal Act, now Section 283 of the Penal Code*, which accounts for more than three-quarters of all recorded drug offences. Development in the incidence of other drug offences in recorded drug criminality and the number of people convicted thereof diverged in the reference period. Possession of illicit drugs for personal use (a crime under *Section 187a of the Penal Act, now Section 284 of the Penal Code*) has gradually increased its incidence among reported drug offences to approximately 15% over the past years. The proportion of cases of cultivation of plants containing NDPs for personal use (*Section 285 of the Penal Code*) has fluctuated since its existence as a separate drug offence between 3.5% and 5% of drug criminality recorded by the police and between 2% and 5% of convicted persons. Manufacture and possession of equipment and other objects intended for the manufacture of drugs (*Section 188 of the Penal Act, Section 286 of the Penal Code*) accounted for the greatest incidence of recorded drug crime in 2004 at 9%. Since then, the level has been falling constantly (with the exception of 2006) and in 2014 accounted for 3%. Evidently due to different record-keeping methodologies, the highest proportion of persons convicted for manufacture and possession of equipment and other objects intended for the manufacture of drugs was recorded at the beginning of the reference period, when in 1994 it reached 15% and then 12% in 1995. Afterwards, this incidence gradually decreased, despite a growth in absolute numbers. In 2014 persons convicted for this crime accounted only for 3%. The share of police recorded incidence of the crime of inciting or promoting the use of addictive substances other than alcohol (*Section 188a of the Penal Act, Section 287 of the Penal Code*) had reached almost 20% at the turn of the century. Since the year 2000 it fell sharply to around 1% where it has remained since 2009, with the exception of 2013 where increased police activity in connection with “grow shops” made

its mark. The share of persons convicted of this crime between 1996 and 2000 was on average at 7%, then gradually falling and remaining at around 1% since 2006.

Detailed statistical data of the Police Presidium of the CR and of the National Drug Headquarters of the Czech Police relating to the issue of drug offences shows that clarification of drug offences is very high in the long-term, fluctuating between 80% and 90% since 2007. No significant differences are apparent in numbers of identified perpetrators of drug offences as against the total population of identified perpetrators. In the long term, the majority of perpetrators of drug offences are prosecuted for illicit handling with methamphetamine, although over the last three years this figure has fallen slightly. Contrarily, the share of perpetrators prosecuted in connection with cannabis is rising. Perpetrators of offences committed in connection with methamphetamine and cannabis currently account for more than 90% of all perpetrators of drug offences. In the reference period there was a noticeable drop in the share of perpetrators of drug offences connected with heroin. Since 2005, the number of foreigners amongst arrested perpetrators of drug offences has more than doubled and since 2010 has been over 10%. Those arrested were dominated by citizens of Vietnam, the proportion of whom rose sharply in 2008 and since then has not fallen below 50%.

Statistical data clearly shows a steady rise in the number of detected cannabis grow sites, while there is a slight downward trend in the number of methamphetamine laboratories discovered. Over the past two years, more grow sites have been discovered than laboratories. The largest proportion of detected cannabis grow sites are home sites with a capacity of up to 50 plants (approx. 40%). However, the proportion of large-scale cannabis grow sites with a capacity of between 500 and 1,000 plants (approx. 15%) and 1,000 plants and more (approx. 10%) is not inconsiderable. While smaller grow sites with a capacity of up to 500 plants tend to be operated by Czechs, large-scale cannabis grow sites with a capacity of 500 plants and more are the domain of the Vietnamese. Prices of drugs on the street level in the CR have been fairly stable over the past ten years. A gentle fall can be seen in prices of heroin and a gentle rise in the price of marihuana. However, none of these changes can be seen to coincide with to the period immediately after the new Penal Code coming into effect. The wide price range for methamphetamine is also interesting, pointing to a wide range of drug quality available on the street level.

For ***more detailed analysis of statistics from the Ministry of Justice*** the chosen source of data were special statistical summaries gleaned from the judiciary's CSLAV statistics and records system. The system enables summaries to be compiled on the basis of the criteria entered, going back to 2008. A gradual rise in the index of those convicted for drug offences is evident for all regions. Relatively low indexes are found for the South Moravian and North Moravian Regions. The Capital City of Prague has gradually reached first place. The index for the Central Bohemian Region made a sudden jump in 2010. The high index in the West Bohemian, South Bohemian and North Bohemian Regions may be due to cross-border activities in connection with growing demand for methamphetamine in Germany and Austria. Statistical data shows that preliminary proceedings for drug offences are becoming gradually faster. In particular, the number of cases processed within two weeks has risen. This is probably due to the widening of the option of using shortened preliminary proceedings since 2012. In 2014, 40% of preliminary proceedings took less than 2 months. Completed criminal proceedings right up to legally binding verdicts

have also accelerated in drug-related cases. The proportion of drug-related criminal cases completed with binding verdicts in 2014 had risen as against 2008 by more than 20%.

The number of foreign nationals, mostly Vietnamese, involved in the crime of unauthorised manufacture and other handling of NDPs and poisons (Section 187 of the Penal Act and Section 283 of the Penal Code), has risen in absolute and relative figures. As against 2008, the number of Vietnamese convicted is almost nine times as high. The second most numerous group is composed of citizens of the Slovak Republic. Since 2009, the third most populous group are citizens of the Federative Republic of Nigeria. After a slight fall in 2010, a rise is evident of the past years in the number of persons prosecuted and convicted for the offence defined by Section 187a of the Penal Act and Section 284 of the Penal Code. This is dominated by perpetrators of possession of cannabis for personal use under the first paragraph, who represent over 60%. Possession of cannabis is also most often dealt with in shortened preliminary proceedings, accounting for as many as 47% of cases in 2014. The number of persons convicted for the offence of illicit cultivation of plants containing NDPs (Section 285 of the Penal Code) is rising gradually, while so far these have always been cases of illicit cultivation of cannabis plants. The offence of manufacture and possession of equipment and other objects intended for the manufacture of NDPs and poisons (Section 188 of the Penal Act and Section 286 of the Penal Code) is the only drug offence showing a downward trend in the reference indicators, with a minor fluctuation in 2013. The least frequent drug offence of promoting drug use (Section 188a of the Penal Act and Section 287 of the Penal Code) shows a gradual increase, after a fall in the reference indicators in 2010. In 2014, the rise in the number of prosecuted persons is striking, and can evidently attributed to the police “grow shop” raid that took place at the end of 2013. The statistics do not demonstrate that re-codification has had any fundamental effect on the composition of penalties imposed. The most frequently imposed penalty is a suspended prison sentence. Alternative sanctions are only rarely applied. Despite the growing number of persons convicted, the numbers of imposed compulsory treatment are falling.

In order to discover the opinions of employees of law enforcement authorities involved in detection and prosecution of perpetrators of drug offences concerning the changes brought by the new Penal Code for this field, as well as other observations, experiences and proposals concerning the subject of research, *an expert questionnaire survey* was conducted *among judges, public prosecutors, police officers and employees of the Customs Drugs Unit*. The field phase of the survey was conducted in March and April 2014. A total of 146 completed questionnaires were collected.

Most of the respondents are convinced of a rise in drug offences after the year 2010. The high latency is closely linked to drug offences. The primary cause of latency according to all groups of experts is the peculiarity for this type of crime in that a special relationship exists between user and perpetrator, and the user protects his source of drugs. The majority of respondents in all professional groups do not see any significant effect of the new Code on levels of latency. All groups of respondents also mainly share the opinion that after 2010, the involvement of Vietnamese in drug trade has increased. Respondents from the ranks of the police force and customs service agree on the fact that an increase in the numbers of perpetrators from the Vietnamese community can also be expected in the future. As for changes in drug consumption, specialists in both groups expect

a rise in abuse of methamphetamine, marihuana and of new synthetic drugs. They also agreed on the fact that heroin consumption has fallen. Experts from both groups most often identified tolerance of drugs in society or the social aspects of drugs in general as the main reason for the increasing availability of drugs in this country. Another serious factor contributing to greater availability of drugs in the CR is seen by the respondents to be shortcomings in legislation and their enforcement.

If the respondents were to evaluate current conditions for prosecution of drug offences in the CR in comparison with the period up to 2010, a marked difference existed between the professional groups. More police officers perceive a difference between the current situation and that of before 2010, although they are not united in their opinion of its nature – the proportion of those that think that conditions for prosecuting drug offences has improved and of those that think they have deteriorated are similar. According to the majority of respondents among public prosecutors, either conditions have remained unchanged, or they have deteriorated. Judges constituted the professional group that interpreted the development of conditions for prosecution of drug offences most favourably – although most judges from the sample group did not notice any changes, a whole third considers conditions to have improved. The respondents' comments, however, indicate that experience with the new legislation and its application on the part of the law enforcement authorities, and the resulting evaluation of development, vary considerably from one member of the same professional group to the next.

Overall the new legal provisions for drug offences stood up fairly well in the respondents' answers in comparison with the previous legislation. More than half of police officers, more than a third of public prosecutors and almost a half of the judges identified them as better. Contrarily, roughly one tenth of police officers and judges involved consider them to be worse. Only among public prosecutors was there a significant proportion who shared this opinion, even though this group was in the minority. Even so, it cannot be taken lightly that a tenth of respondents from this professional group consider the new legislation to be considerably worse than the preceding legislation. All seven participating customs officers identified the new legislation to be better. Respondents of all professional groups that consider the new legislation to be better than the preceding legislation appreciate that it is more detailed. Contrarily, respondents according to whom the legislation for drug offences has deteriorated point mainly at the fact that the new legislation has introduced more grey areas into application practice.

The main individual changes that the Penal Code has brought to the legislation for drug offences to be evaluated most negatively were changes consisting of the introduction of more levels of "scope" as a qualifying aspect of drug offences and in the empowerment in the government decree to change the qualification of "a quantity greater than small" of NDPSs. On the other hand, respondents most positively evaluated the impacts of the changes brought by making prosecution of certain forms of drug offences harsher (repeated manufacture and distribution of NDPSs, promoting drug use to children below the age of 15). In evaluation of the separate changes of drug offences, the police officers tended to be more critical than public prosecutors and judges. In their opinions on a suitable method of stipulating the values for a "greater than small" quantity of NDPSs, the respondents agreed on the fact that they would prefer the existence of a document with concretely stipulated values for a greater than small quantity of NDPSs to the option of

this aspect being left to application at individual discretion. The option of a chart of defining quantities of drugs would be contained in a unifying standpoint of the Criminal Division of the Supreme Court won the highest support with all groups of respondents.

Experts see the impacts of the legislative changes on the various forms of drug offences in different ways. Although, with respect to prosecution of manufacture and distribution the prevailing opinion among respondents was that the new Code is stricter, or remained at the same level, with respect to prosecution of possession of drugs for personal use, the respondents tend to be of the opinion that if any change occurred, it was a change towards less severe prosecution. Manifest differences existed between the separate professional groups. With regard to the length of imprisonments for separate drug crimes, the opinion that the penalties stipulated by the Penal Code were reasonable applied without exception with all of the professional groups. Despite certain unifying tendencies, opinion regarding different drug offences varied to a certain extent. A part of the respondents consider the sentences to be too lenient, this answer was chosen mostly by the police officers.

A significant amount of drug offences is committed by persons who use drugs themselves. One of the approaches used by criminal justice with respect to perpetrators who are drug users is to impose them protective measures – compulsory treatment of drug addiction and security detention. Most respondents consider the provision concerning compulsory treatment and security detention for perpetrators who are NDPS users to be appropriate. When evaluating the utility of the institute of security detention, there were a high number of those who were unable to give their opinion and a similar answer dominated when evaluating the changes in legislation of inpatient compulsory treatment during serving a prison sentence. However, most respondents consider the change involving widening the opportunity of imposing security detention on drug users who repeatedly commit a crime under the influence of or in connection with drug use to be positive.

The legal institutes considered by respondents to be useful include the institute of cooperating defendant and protective measure of confiscation of items or other assets. To the question of definition of NDPSs for the purposes of criminal law, the respondents preferred the so-called “analogical” approach, i.e. defining NDPSs in the law only according to their similarity in chemical composition and their pharmacological effects (traditional drugs and any substances that distinctly resemble them in their chemical composition and pharmacological effects). The most used source of information concerning the issue of drugs for all of the professional groups of respondents involved are experiences from the professional practice of these respondents. In any case, it can be said that in general personal contact with colleagues and scholarly literature are some of the most frequent sources.

Proposals “*de lege ferenda*” by respondents who attached a commentary concluded that the increase in the length of prison sentences and imposition of harsher punishments would be the most useful. Most proposals for change came from police officers who would welcome a complete tightening up of repression towards a certain form of criminalisation of drug use. Public prosecutors and judges consider the liberal attitude of society to the issue of drugs with respect to prevention and elimination of medical and social risks to be important. Another aspect that all professional groups mentioned

was more detailed definition of the legally relevant scopes and quantities relating to drug crimes. In this respect, the respondents inclined towards reduction of the current values. In all professional groups the opinion prevailed that increasing the effect of prosecution of drug offences is not a question of a change to substantive, but rather to procedural law.

The new Penal Code has brought changes to legislation of drug offences and their prosecution that are evident at first glance. It can be deduced from the Explanatory Note to the Penal Code that the reason was not the need to change the focus or intensity of legal repression in the area of drug policy, but more of an attempt to make the substantive legislation more precise and more rational. It can be claimed that the new legislation has not presented any fundamental obstacles to detection and prosecution of drug offences. Also, the attitude of the law enforcement authorities to it is mainly positive. Comparison of the new and preceding legislations shows that the changes brought about by the Penal Code for the area of prosecution of drug offences cannot be defined as being clearly stricter or more lenient in approach to such criminality and its perpetrators, because a shift in both directions is apparent. This can be seen as a desirable attempt of greater differentiation of criminal penalties depending on the degree of severity of drug offences. ***From a point of view of legislation or in view of its practical impacts, the adoption of the new Penal Code has not meant any significant variation to the approach applied thus far.*** No shift in the drug policy of the Czech Republic has occurred that would merit significant change in the intensity or the focus of legal repression as one of the elements of such a policy and the legislation for drug offences and its prosecution in the Penal Code and related regulations correspond with this fact.

Použité prameny

Seznam literatury:

- Bernát, J. (2001). O niektorých ustanoveniach Trestného zákona v oblasti postihu drogovej závislosti. *Justičná revue*, 53, stránky 47–50.
- Bradáčová, L. (2008). Proč není pěstování rostliny konopí výrobou. *Státní zastupitelství*, 4, stránky 27–30.
- Brownstein, H. H. (2013). *Contemporary Drug Policy*. Abingdon: Routledge.
- Burda, E. (2009). Prechovávanie drog pre vlastnú potrebu – praktické kriminologicko – trestnoprávne problémy. V *Mílniky práva v stredoeurópskom priestore 2009* (stránky 828–834). Bratislava: Univerzita Komenského.
- Carpentier, C. (2007). Drugs and crime – a complex relationship. *Drugs in Focus*, 16, EMCDDA.
- Coufalová, B. (2008). Korunní svěděk – prostředek v boji proti organizovanému zločinu. *Aktuální otázky normotvorby Právo na spravedlivý proces, Sborník příspěvků z konference Olomoucké debaty mladých právníků 2008* (stránky 59–63). Olomouc: Univerzita Paleckého v Olomouci.
- Čentěš, J. (2007). *Hmotnoprávne aspekty trestnej činnosti páchanej v súvislosti s nealkoholovou toxikomániou v Slovenskej republike*. Bratislava: ŠEVT.
- Decorte, T. (2015). Cannabis social clubs in Belgium: Organizational strengths and weaknesses, and threats to the model. *The International Journal of Drug Policy*, February(2), stránky 122–130.
- Decorte, T., & Potter, G. R. (2015). The globalisation of cannabis cultivation: A growing challenge. *International Journal of Drug Policy*, March(3), stránky 221–225.
- Dorn, N., Bucke, T., & Goulden, C. (2003). Traffick, Transit and Transaction: A conceptual Framework for Action Against Drug Supply. *Howard Journal of Criminal Justice*, 42(4), stránky 348–365.
- European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. (2002). *Prosecution of drug users in Europe – varying pathways to similar objectives*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. (2005). *Illicit drug use in the EU: legislative approaches*. Lisbon: EMCDDA.
- European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. (2015a). *European Drug Report 2015: Trends and Developments*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. (2015b). *PERSPECTIVES ON DRUGS: Models for the legal supply of cannabis: recent developments*. Získáno 10. 3. 2015, z European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction: <http://www.emcdda.europa.eu/topics/pods/legal-supply-of-cannabis>
- European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. (2015c). *Precursor trafficking penalties*. Získáno 20. 1. 2015, z European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction: <http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index44396EN.html>
- European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. (2015d). *Legal topic overviews: classification of controlled drugs*. Získáno 10. 1. 2015, z European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction: <http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index146601EN.html>

- European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. (2015e). *Legal topic overviews: penalties for illegal drug trafficking*. Získáno 20. 1. 2015, z European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction: <http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index146646EN.html>
- European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. (2015f). *European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction*. Získáno 20. 1. 2015, z European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction: <http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index99321EN.html#T1>
- European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. (2015g). *Legal topic overviews: possession of cannabis for personal use*. Získáno 20. 1. 2015, z European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction: <http://www.emcdda.europa.eu/legal-topic-overviews/cannabis-possession-for-personal-use>
- European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. (2015h). *Data and statistics*. Získáno 30. 6. 2015, z European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction: <http://www.emcdda.europa.eu/data/stats2015>
- European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. (2015i). *European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction*. Získáno 20. 1. 2015, z PERSPECTIVES ON DRUGS: Legal approaches to controlling new psychoactive substances: <http://www.emcdda.europa.eu/topics/pods/controlling-new-psychoactive-substances#>
- European Monitoring Centre of Drugs and Drug Addiction. (2015j). *Illegal consumption of drugs*. Získáno 20. 1. 2015, z European Monitoring Centre of Drugs and Drug Addiction: <http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index5747EN.html>
- Frydrych, J. (2013). Editorial. *Bulletin Národní protidrogové centrály*(1), str. 2.
- Frydrych, J. (2014). Editorial. *Bulletin Národní protidrogové centrály*(4), str. 2.
- Frydrych, J. (2015). Editorial. *Bulletin Národní protidrogové centrály*(1), str. 2.
- Gavalcová, J. (2010). Nepriama kriminalizácia konzumácie drog v Slovenskej republike – historické aspekty a iniciatívy posledných dní. *Trestní právo*, stránky 22–30.
- Government of Netherlands. (10. leden 2015). *Toleration policy regarding soft drugs and coffee shops*. Načteno z Government of Netherlands: <http://www.government.nl/issues/drugs/toleration-policy-regarding-soft-drugs-and-coffee-shops>
- Hough, M., & Natarajan, M. (2000). Introduction: Illegal Drug Markets, Research and Policy. V M. Natarajan, & M. Hough, *Illegal Drug Markets: From Research to Prevention Policy* (Sv. 11, stránky 1–18). New York: Criminal Justice Press.
- Jelínek, J. (Ed.) (2013). *Trestní odpovědnost právnických osob- bilance a perspektivy*. Praha: Leges.
- Kalina, K., Dvořák, D., Frouzová, M., Hajný, M., Minařík, J., Miovský, M., & Nešpor, K. (2001). *Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí*. Praha: FILIA NOVA.
- Miklík, F. (1999). O novele trestného zákona. *Justičná revue*, 10, stránky 1–20.
- Ministerstvo spravedlnosti ČR. (březen 2011). Vyhodnocení aplikace vybraných podzákoných právních předpisů provádějících zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, a to na základě usnesení vlády č. 1550 ze dne 14. 12. 2009.
- Ministerstvo vnitra ČR. (2013). *Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2012 (ve srovnání s rokem 2011)*. Získáno 10. 9. 2014 z Webu Ministerstva vnitra ČR: <http://www.mvcr.cz/clanek/zprava-o-situaci-v-oblasti-vnitri-bezpecnosti-a-verejneho-poradku-na-uzemi-cr-v-roce-2012.aspx>

- Ministerstvo vnitra ČR. (2014). *Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2013 (ve srovnání s rokem 2012)*. Získáno 10. 9. 2014, z Webu Ministerstva vnitra ČR: <http://www.mvcr.cz/clanek/zprava-o-situaci-v-oblasti-vnitri-bezpecnosti-a-verejneho-poradku-na-uzemi-cr-v-roce-2013.aspx>
- Ministerstvo zahraničních věcí ČR. (2015). *Bezpečnostní strategie České republiky 2015*. Získáno 25. 5. 2015, z Webu Vlády ČR: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/bezpecnostni-strategie-2015.pdf>
- Mravčík, V., Chomynová, P., Grohmannová, K., Nečas, V., Grolmusová, L., Kiššová, L., . . . Jurystová, L. (2014). *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2013*. Praha: Úřad vlády České republiky.
- Mravčík, V., Korčíšová, B., Lejčková, P., Miovska, L., Škrdlantová, E., Petroš, O., . . . Vopravil, J. (2004). *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2003*. Praha: Úřad vlády České republiky.
- Mravčík, V., Korčíšová, B., Lejčková, P., Miovska, L., Škrdlantová, E., Petroš, O., . . . Vopravil, J. (2005). *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2004*. Praha: Úřad vlády České republiky.
- Mravčík, V., Zábranský, T., Korčíšová, B., Lejčková, P., Škrdlantová, E., Štastná, L., . . . Vopravil, J. (2003). *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2002*. Praha: Úřad vlády České republiky.
- Murkin, G. (2015). *Cannabis social clubs in Spain: legalisation without commercialisation*. Získáno 23. 3. 2015, z Transform: Getting Drugs Under Control: <http://www.tdpf.org.uk/resources/publications/cannabis-social-clubs-spain-legalisation-without-commercialisation>
- Národná rada Slovenskej republiky. (2005). *Dôvodová správa*. Získáno 10. 6. 2014, z Webu Národnej rady Slovenskej republiky: <https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/cpt&ZakZborID=13&CisObdobia=3&ID=1061>
- Národní protidrogová centrála SKPV PČR. (2011). *Výroční zpráva 2010*. Získáno 8. 4. 2015, z Webu NPC SKPV PČR: <http://www.policie.cz/clanek/vyrocnizpravy-annual-reports-jahresbericht.aspx>
- Národní protidrogová centrála SKPV PČR. (2012). *Výroční zpráva 2011*. Získáno 8. 4. 2015, z Webu NPC SKPV PČR: <http://www.policie.cz/clanek/vyrocnizpravy-annual-reports-jahresbericht.aspx>
- Národní protidrogová centrála SKPV PČR. (2013). *Výroční zpráva 2012*. Získáno 8. 4. 2015, z Webu NPC SKPV PČR: <http://www.policie.cz/clanek/vyrocnizpravy-annual-reports-jahresbericht.aspx>
- Národní protidrogová centrála SKPV PČR. (2014). *Výroční zpráva 2013*. Získáno 8. 4. 2015, z Web NPC SKPV PČR: <http://www.policie.cz/clanek/vyrocnizpravy-annual-reports-jahresbericht.aspx>
- Národní protidrogová centrála SKPV PVČR. (2010). *Výroční zpráva 2009*. Získáno 8. 4. 2015, z Webu NPC SKPV PČR: <http://www.policie.cz/clanek/vyrocnizpravy-annual-reports-jahresbericht.aspx>
- Nejvyšší státní zastupitelství ČR. (2010). *Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2009*. Získáno 12. 11. 2014, z Webu Nejvyššího státního zastupitelství ČR: <http://www.nsz.cz/index.php/cs/udaje-o-cinnosti-a-statisticke-udaje/zprava-o-innosti>
- Nejvyšší státní zastupitelství ČR. (2011). *Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2010*. Získáno 12. 11. 2014, z Webu Nejvyššího státního zastupitelství ČR: <http://www.nsz.cz/index.php/cs/udaje-o-cinnosti-a-statisticke-udaje/zprava-o-innosti>

- NMS; NPC; CA. (15. prosinec 2009). Trestní zákoník a vládní nařízení nově upravují nedovolené nakládání s drogami. *Tisková zpráva*.
- Okruhlica, L., & Struňáková, J. (2012). "Obvyklá jednorázová dávka" nie je medicínský pojem. *Alkoholizmus a drogové závislosti*, stránky 229–238.
- Organization of American States. (2014). *Comparison of Marijuana Laws/Regulations: Colorado, Washington, Uruguay, Oregon, Alaska and District of Columbia*. Získáno 10. 4. 2015, z Organization of American States: http://www.cicad.oas.org/Main/Template.asp?File=/drogas/cannabis/comparativeLegalAnalysis_ENG.asp
- Para, M. (2009). Nedostatky v stanovování hodnoty omamných látek. *Bulletin slovenskej advokácie*, 10, stránky 17–22.
- Polák, P., & Kubíček, M. (2014). Změny v mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. *Státní zastupitelství(1)*, stránky 38–51.
- Policejní prezidium Policie ČR. (nedatováno). *Statistické přehledy kriminality za rok 2014*. Získáno 20. 1. 2015, z Webu Policie ČR: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2014.aspx>
- Quah, D., Collins, J., Becerra, L. H., Caulkins, J. P., Csete, J., Drucker, E., . . . Ziskind, J. (2014). *Ending the Drug Wars: Report of the LSE Expert Group on the Economics of Drug Policy*. London: LSE IDEAS.
- Schramhauser, J. (2012). Spolupracující obviněný v boji s organizovaným zločinem, úvaha nad platnou právní úpravou. *Trestněprávní revue(1)*, stránky 11–15.
- Sodomková, M. (30. prosinec 2009). Hurá na marjánku do Čech. *Mladá fronta DNES*, str. 6.
- Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P., Kalina, K., & Kudrle, S. (Eds.) (2002). *Trestná činnost spojená se zneužíváním drog a formy jejího řešení. Příručky MS ČR (Sv. 65)*. Praha: Institut vzdělávání MS ČR.
- Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J. (2012). *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck.
- Šámal, P., Gřivna, T., Novotná, J., Púry, F., Růžička, M., Říha, J. . . . Škvain, P. (2013). *Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář. 7. vydání*. Praha: C.H.Beck.
- Šámal, P., Gřivna, T., Herczeg, J., Kratochvíl, V., Púry, F., Rizman, S., . . . Vanduchová, M. (2009). *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck.
- Šámal, P., Gřivna, T., Herczeg, J., Kratochvíl, V., Púry, F., Rizman, S., . . . Vanduchová, M. (2010). *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck.
- Šámal, P., Púry, F., & Rizman, S. (2004). *Trestní zákon, 6. vydání*. Praha: C. H. Beck.
- Štefunková, M. (2011). Drogy a kriminalita-jaký je mezi nimi vztah? *Adiktologie, (11)3*, stránky 156–164.
- The Global Commission on Drug Policy. (2011). *War on Drugs: Report of the Global Commission on Drug Policy*. Získáno 12. 3. 2015, z The Global Commission on Drug Policy: <http://www.globalcommissionondrugs.org/reports/>
- The STAR Trust. (2014). *Responding to the New Challenge of New Psychoactives 'Future proofing Drug Policy'*. Londýn: The STAR Trust.
- Tomášek, M., Scheu, H. C., Fenyk, J., Fott, M., Gřivna, T., Herczeg, J., . . . Vlastník, J. (2009). *Europeizace trestního práva*. Praha: Linde Praha, a.s.
- Trávníčková, I., & Zeman, P. (2007). *Možnosti trestní justice v protidrogové politice I. (vývojové aspekty)*. Praha: IKSP.
- Trávníčková, I., & Zeman, P. (2008). *Možnosti trestní justice v protidrogové politice II. (empirická část)*. Praha: IKSP.

- Trávníčková, I., & Zeman, P. (2010). *Kriminální kariéra pachatelů drogové kriminality*. Praha: IKSP.
- Tukinská, M. (2010). Množství drogy větší než malé dle nového trestního zákoníku. *Kriminalistika*(2), stránky 134–140.
- U.S. Department of Justice. (2013). *Guidance Regarding Marijuana Enforcement*. Získáno 20. 1. 2014, z U.S. Department of Justice: <http://www.justice.gov/iso/opa/resources/3052013829132756857467.pdf>
- United Nations Office on Drugs and Crime. (2013). *The Challenge of New Psychoactive Substances*. Získáno 13. 1 2014, z Webu UNODC: http://www.unodc.org/documents/scientific/NPS_2013_SMART.pdf
- Úřad vlády ČR. (2000). *Národní strategie protidrogové politiky na období 2001–2004*. Praha: Úřad vlády ČR.
- Úřad vlády ČR. (2005). *Národní strategie protidrogové politiky na období 2005 až 2009*. Praha: Úřad vlády ČR.
- Úřad vlády ČR. (2011). *Národní strategie protidrogové politiky na období 2010–2018*. Praha: Úřad vlády ČR.
- Vadlejchová, L., & Kalenský, J. (8. prosinec 2009). Spočítejte kaktusy, hrozí vězení. *Lidové noviny*, str. 2.
- Vantuch, P. (2012). Spolupracující obviněný po novelizaci provedené zákonem č. 193/2012 Sb. *Trestní právo*(10), stránky 4–10.
- Vláda ČR. (2008). *Vládní návrh trestního zákoníku, sněmovní tisk 410/0, část č.1/9*. Získáno 31. 10. 2014, z Webu Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=410&CT1=0>
- Vláda ČR. (2011a). *Návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, sněmovní tisk 285/0, část č.1/2*. Získáno 9. 2. 2015, z Webu Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=285&CT1=0>
- Vláda ČR. (2011b). *Novela trestního řádu, sněmovní tisk 510/0, část č. 1/2*. Získáno 12. 2. 2015, z Webu poslanecké sněmovny Parlamentu ČR: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=510&CT1=0>
- Vláda ČR. (2012). *Vládní návrh zákona o mezinárodní justiční spolupráci v trestních věcech, sněmovní tisk 646/0, část č. 1/3*. Získáno 12. 2. 2015, z Webu Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=646&CT1=0>
- Vláda ČR. (2014). *Novela zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, sněmovní tisk 304/0, část č. 1/4*. Získáno 9. 2. 2015, z Webu Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=304&CT1=0>
- Zábranský, T., Mravčík, V., Gajdošíková, H., & Miovský, M. (2001). *Projekt analýzy dopadů novelizace drogové legislativy v ČR (Souhrnná závěrečná zpráva)*. Praha: ResAd/Scan.
- Zábranský, T., Radimecký, J., Mravčík, V., Gajdošíková, H., Petroš, O., Korčíšová, B., . . . Kuda, A. (2002). *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2001*. Praha & Lisabon: Úřad vlády České republiky & EMCDDA.
- Zeman, P. (2009). Drogové trestné činy podle trestního zákoníku v kontextu formálního pojetí trestného činu. *Sborník příspěvků z mezinárodní konference Dny práva (Brno, 18.–19. 11. 2009)*. Brno: Právnická fakulta MU.
- Zeman, P. (2013). Drogami rozdělená společnost – realita nebo mediální zkreslení? *Bulletin Národní protidrogové centrály*(2), stránky 3 – 15.
- Zeman, P. (2015). “Výroba” konopí z konopí? *Trestněprávní revue*(9), stránky 211–215.
- Zeman, P., Diblíková, S., Slavětínský, V., & Štefunková, M. (2013). *Zkrácené formy trestního řízení – možnosti a limity*. Praha: IKSP.

Zeman, P., Štefunková, M., & Trávníčková, I. (2011). *Vybrané aspekty drogové problematiky z pohledu občanů*. Praha: IKSP.

Internetové zdroje:

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction: www.emcdda.europa.eu

Institut pro kriminologii a sociální prevenci: www.ok.cz/iksp

Instituto de Regulación y Control del Cannabis: www.ircca.gubb.uy

Oficiální server českého soudnictví: <http://portal.justice.cz>

Policie ČR: www.policie.cz

Veřejná databáze Českého statistického úřadu: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2>

Veřejný portál statistiky a výkaznictví ministerstva spravedlnosti ČR: <http://cslav.justice.cz>

Přílohy

Příloha č. 1: Dotazník použitý při expertním šetření

A) Verze pro policisty a pracovníky celní protidrogové jednotky:

Pojmy a zkratky použité v dotazníku:

„Trestním zákoníkem“ či „TZ“ rozumíme zákon č. 40/2009 Sb., v platném znění, „trestním zákonem“ či „tr. zák.“ zákon č. 140/1961 Sb., ve znění účinném k 31. 12. 2009.

„Drogovými trestnými činy“ rozumíme trestné činy dle § 187 – § 188a tr. zák. a dle § 283–287 TZ.

„Drogami“ rozumíme především omamné a psychotropní látky podle zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách, ale v širším smyslu i tzv. „nové syntetické drogy“.

Pro termín „omamné nebo psychotropní látky“ používáme na některých místech zkratku „OPL“.

Úvodních několik otázek se věnuje kontextu, v němž je trestní zákoník aplikován, tedy drogové scéně v ČR.

1. Odhadněte prosím vývoj počtu drogových trestných činů (včetně neregistrovaných) od účinnosti nového trestního zákoníku. Celkový počet drogových trestných činů v ČR od 1. ledna 2010:

- a) výrazně vrostl
- b) mírně vzrostl
- c) zůstal na přibližně stejné úrovni
- d) mírně klesl
- e) výrazně klesl
- f) nevím / nedokáži posoudit

2. Jak se oproti stavu před rokem 2010 změnila v ČR míra zapojení specifických skupin pachatelů (např. podle věku, pohlaví, státní příslušnosti, etnicity apod.) do obchodu s drogami? Uveďte hlavní příklady. Pokud se domníváte, že k takové změně u žádné ze skupin pachatelů nedošlo, zvolte variantu „změnu nepozoruji“.

- míra zapojení do obchodu s drogami se zvýšila u.....
- míra zapojení do obchodu s drogami se snížila u
- změnu nepozoruji
- nevím / nedokáži posoudit

3. Jaké jsou podle Vás hlavní příčiny latence drogové kriminality? Uveďte nejvýše tři příčiny s tím, že nejdůležitější bude na prvním místě.

- 1)
 - 2)
 - 3)
- nevím / nedokáži posoudit

Následující otázky se již vztahují k trestnímu zákoníku a obecněji k podmínkám pro odhalování a postih drogové kriminality v ČR.

4. Jak celkově hodnotíte současné podmínky pro stíhání drogové kriminality v ČR ve srovnání s obdobím do roku 2010 (tj. nejen pokud jde o hmotněprávní úpravu, ale i pokud jde o legislativní rámec jako celek, materiální, personální či organizační podmínky, společenskou situaci, zahraniční vlivy atd.)?

- a) celkově jsou tyto podmínky podstatně lepší
- b) celkově jsou tyto podmínky o trochu lepší
- c) tyto podmínky se celkově nezlepšily ani nezhoršily
- d) celkově jsou tyto podmínky o trochu horší
- e) celkově jsou tyto podmínky podstatně horší
- f) nevím / nedokáži posoudit

Svůj názor stručně odůvodněte:.....

5. Jak celkově hodnotíte novou právní úpravu drogových trestných činů v trestním zákoníku ve srovnání s předchozí právní úpravou v trestním zákoně?

- a) nová úprava je podstatně lepší než předchozí
- b) nová úprava je o trochu lepší než předchozí
- c) nová úprava není ani lepší, ani horší než předchozí
- d) nová úprava je o trochu horší než předchozí
- e) nová úprava je podstatně horší než předchozí
- f) nevím / nedokáži posoudit

Svou odpověď stručně odůvodněte (stačí heslovitě, jednotlivým aspektům se podrobně věnují další otázky):.....

6. Jaký je podle Vašeho názoru dopad nové právní úpravy drogových trestných činů v trestním zákoníku na míru latence drogové kriminality?

- a) nová právní úprava přispívá ke zvýšení latence
- b) nová právní úprava výraznější dopad na míru latence nemá
- c) nová právní úprava přispívá ke snížení latence
- d) nevím / nedokáži posoudit

Svou odpověď stručně odůvodněte:

7. Jak hodnotíte následující změny, které trestní zákoník přinesl v oblasti skutkových podstat drogových trestných činů, z hlediska jejich dopadů na stíhání drogové kriminality? Odpověď vyznačte na škále od 1 do 5, kde hodnota „1“ znamená jednoznačně pozitivní dopady a hodnota „5“ znamená jednoznačně negativní dopady, příp. připojte stručné zdůvodnění. Nejde o pořadí, tj. stejnou hodnotu lze uvést u více možností.

rozišení konopných a ostatních drog pro účely postihu přechovávání OPL či pěstování rostlin obsahujících OPL pro vlastní potřebu (§ 284, § 285 TZ)					
1	2	3	4	5	nevím

Důvod:

vytvoření samostatné skutkové podstaty nedovoleného pěstování rostlin obsahujících OPL (§ 285 TZ)					
1	2	3	4	5	nevím

Důvod:

zprísnění postihu opakované výroby či distribuce OPL (nová kvalifikovaná skutková podstata § 283 odst. 2 písm. b) TZ)					
1	2	3	4	5	nevím

Důvod:

zavedení více úrovní „rozsahu“ činu jako kvalifikačního znaku drogových deliktů (větší, značný, velký rozsah)					
1	2	3	4	5	nevím

Důvod:

změna formulace kvalifikačního znaku „prospěchu“ u výroby a distribuce OPL, kdy nadále stačí spáchat čin v úmyslu určitý prospěch získat (§ 283 odst. 3 písm. b), § 283 odst. 4 písm. b) TZ)					
1	2	3	4	5	nevím

Důvod:

zmocnění k úpravě kvalifikačního znaku „množství větší než malé“ OPL v nařízení vlády (§ 289 odst. 2 TZ) – uveďte prosím svůj názor na dopady této změny v době před nálezem Ústavního soudu č. Pl. ÚS 13/12					
1	2	3	4	5	nevím

Důvod:

zmocnění stanovit okruh rostlin a hub obsahujících OPL a jejich množství větší než malé v nařízení vlády (§ 289 odst. 3 TZ)					
1	2	3	4	5	nevím

Důvod:

zprísnění postihu za trestný čin šíření toxikomanie spáchaný vůči dítěti mladšímu 15 let (§ 287 odst. 3 TZ)					
1	2	3	4	5	nevím

Důvod:

Jestliže měla podle Vašeho názoru na stíhání drogové kriminality významný dopad **nějaká jiná změna**, kterou trestní zákoník přinesl, uveďte to prosím zde a doplňte, zda dopad této změny je podle Vás pozitivní či negativní:

.....

8. Ústavní soud svým náleznem č. Pl. ÚS 13/12 zrušil část zmocňovacího ustanovení § 289 odst. 2 TZ, a zároveň i část nařízení vlády č. 467/2009 Sb., vydaného na jeho základě. Znamená to, že nadále žádný obecně závazný právní předpis neupravuje hodnoty „množství většího než malého“ OPL, jež je znakem skutkové podstaty u drogových trestných činů dle § 283 odst. 1, 2 písm. d) a § 284 TZ. Jak by podle Vás bylo optimální na tuto situaci reagovat?

- a) tabulka hodnot „množství většího než malého“ OPL by měla být zařazena přímo do trestního zákoníku
- b) v trestním zákoníku by měla být upravena obecná kritéria „množství většího než malého“ OPL, a tabulka konkrétních hodnot pro jednotlivé OPL by měla být obsažena opět v podzákonném předpisu
- c) tabulka hodnot „množství většího než malého“ OPL by měla být uvedena ve sjednocujícím stanovisku trestního kolegia Nejvyššího soudu ČR
- d) výklad znaku „množství větší než malé“ by měl být ponechán aplikační praxi orgánů činných v trestním řízení v jednotlivých případech
- e) mám jiný názor (*uveďte jaký*):
- f) nevím / nedokáži posoudit

9. Jak hodnotíte přísnost postihu výroby a distribuce drog podle trestního zákoníku ve srovnání s trestním zákonem?

- a) trestní zákoník postih této trestné činnosti zpřísnil
- b) trestní zákoník přísnost postihu výroby a distribuce drog nezměnil
- c) trestní zákoník postih této trestné činnosti zmírnil
- d) nevím / nedokáži posoudit

Svůj názor stručně odůvodněte:

10. Jak hodnotíte přísnost postihu přechovávání drog pro vlastní potřebu (včetně pěstování rostlin obsahujících OPL pro vlastní potřebu) podle trestního zákoníku ve srovnání s trestním zákonem?

- a) trestní zákoník postih této trestné činnosti zpřísnil
- b) trestní zákoník přísnost postihu přechovávání drog pro vlastní potřebu nezměnil
- c) trestní zákoník postih této trestné činnosti zmírnil
- d) nevím / nedokáži posoudit

Svůj názor stručně odůvodněte:

11. Jak hodnotíte trestní sazby, stanovené trestním zákoníkem na jednotlivé drogové trestné činy? Odpověď vyznačte v následující tabulce a případně níže odůvodněte.

Trestný čin	Trestní sazby pokládám za:			
§ 283 TZ	• příliš mírné	• přiměřené	• příliš přísné	• nemám názor
§ 284 TZ	• příliš mírné	• přiměřené	• příliš přísné	• nemám názor
§ 285 TZ	• příliš mírné	• přiměřené	• příliš přísné	• nemám názor
§ 286 TZ	• příliš mírné	• přiměřené	• příliš přísné	• nemám názor
§ 287 TZ	• příliš mírné	• přiměřené	• příliš přísné	• nemám názor

Důvod:

12. Jak hodnotíte přechod z materiálního na formální pojetí trestného činu, který přinesl trestní zákoník, z hlediska jeho dopadu na stíhání drogové kriminality?

- tato změna má převážně pozitivní dopad
- tato změna má dopad, který ale nelze označit za převážně pozitivní ani převážně negativní
- tato změna má převážně negativní dopad
- tato změna výraznější dopad nemá
- nevím / nedokáži posoudit

Svůj názor stručně odůvodněte:

13. Jaký dopad mají podle Vašeho názoru změny, které přinesl trestní zákoník, na vzájemnou spolupráci jednotlivých orgánů činných v trestním řízení při stíhání drogové kriminality?

- mají převážně pozitivní dopad
- mají dopad, který ale nelze označit za převážně pozitivní ani převážně negativní
- mají převážně negativní dopad
- výraznější dopad nemají
- nevím / nedokáži posoudit

Svůj názor stručně odůvodněte (o jaký konkrétní dopad jde, kterých orgánů se dopad na vzájemnou spolupráci týká apod.):

14. Jaký dopad mají podle Vašeho názoru změny, které přinesl trestní zákoník, na spolupráci českých orgánů činných v trestním řízení se zahraničními orgány a institucemi při stíhání drogové kriminality?

- mají převážně pozitivní dopad
- mají dopad, který ale nelze označit za převážně pozitivní ani převážně negativní
- mají převážně negativní dopad
- výraznější dopad nemají
- nevím / nedokáži posoudit

Svůj názor stručně odůvodněte (o jaký konkrétní dopad jde, vůči kterým zahraničním partnerům apod.):

15. Jaká případná změna trestního zákoníku by podle Vás byla nejvíce žádoucí z hlediska zvýšení účinnosti stíhání drogové kriminality? Svůj názor stručně odůvodněte. Pokud podle Vás žádná taková změna zapotřebí není, označte variantu „žádná“.

-
- žádná
 - nevím / nemám názor

16. Jak celkově hodnotíte zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, z hlediska jeho užitečnosti při stíhání drogové kriminality (tj. pokud jde o právní úpravu i praktické podmínky její aplikace)?

- a) rozhodně to je užitečný nástroj pro stíhání drogové kriminality
- b) spíše to je užitečný nástroj pro stíhání drogové kriminality
- c) spíše to není užitečný nástroj pro stíhání drogové kriminality
- d) rozhodně to není užitečný nástroj pro stíhání drogové kriminality
- e) nevím / nedokáži posoudit

Svůj názor stručně odůvodněte:.....

17. Jak celkově hodnotíte institut spolupracujícího obviněného (§ 178a trestního řádu) z hlediska jeho užitečnosti při stíhání drogové kriminality (tj. pokud jde o právní úpravu i praktické podmínky její aplikace)?

- a) rozhodně to je užitečný nástroj pro stíhání drogové kriminality
- b) spíše to je užitečný nástroj pro stíhání drogové kriminality
- c) spíše to není užitečný nástroj pro stíhání drogové kriminality
- d) rozhodně to není užitečný nástroj pro stíhání drogové kriminality
- e) nevím / nedokáži posoudit

Svůj názor stručně odůvodněte:.....

18. Jak hodnotíte vliv nové právní úpravy v trestním zákoníku na podmínky pro stíhání jiné než drogové kriminality, páchané v souvislosti s organizovaným obchodem s drogami (praní peněz, vydírání či násilí v rámci drogových trhů, korupce apod.)?

- a) trestní zákoník podmínky pro stíhání této trestné činnosti zlepšil
- b) trestní zákoník podmínky pro stíhání této trestné činnosti nezměnil
- c) trestní zákoník podmínky pro stíhání této trestné činnosti zhoršil
- d) nevím / nedokáži posoudit

Svůj názor stručně odůvodněte:.....

19. Vymezení okruhu omamných a psychotropních látek je z hlediska trestního práva důležité pro stanovení podmínek trestní odpovědnosti za drogové trestné činy. Na drogové scéně se ovšem objevují neustále nové látky, jejichž účinky se podobají účinkům již dříve známých drog, aniž by figurovaly na seznamech OPL. Jak by v tomto kontextu měl být podle Vás okruh OPL pro trestněprávní účely vymezen v ČR?

- a) taxativní výčet jednotlivých OPL v zákoně
- b) taxativní výčet jednotlivých OPL v podzákoném právním předpisu
- c) stanovení obecných charakteristik OPL v zákoně a taxativní výčet jednotlivých OPL v podzákoném právním předpisu
- d) vymezení OPL pouze v zákoně na základě příslušnosti k určité chemické skupině látek – tradiční drogy a jakékoliv jejich deriváty (tzv. generický přístup)

- e) vymezení OPL pouze v zákoně na základě podobnosti chemické struktury a farmakologických účinků – tradiční drogy a jakékoliv látky, jež se jim chemickou strukturou a farmakologickými účinky výrazně podobají (tzv. analogický přístup)
- f) jinak (uvedte jak):.....
- g) nevím / nedokáži posoudit

Závěrečná část dotazníku je více zaměřena na otázky, vyžadující důkladnější znalosti z terénu. Proto jsou otázky v ní určeny pouze respondentům z řad policistů a pracovníků celní správy.

20. Odhadněte prosím, u kterých skupin pachatelů lze v nejbližší budoucnosti očekávat nárůst míry zapojení do obchodu s drogami, a svůj názor zdůvodněte. Pokud u žádné specifické skupiny pachatelů takový nárůst neočekáváte, zvolte variantu „žádná skupina“.

-
- žádná skupina
 - nevím / nedokáži posoudit

21. Odhadněte prosím, u kterých drog lze v nejbližší budoucnosti očekávat nárůst spotřeby, a svůj názor zdůvodněte. Pokud u žádné drogy nárůst spotřeby neočekáváte, zvolte variantu „žádná droga“.

-
- žádná droga
 - nevím / nedokáži posoudit

22. Změnila se podle Vašeho názoru oproti stavu před rokem 2010 v ČR výrazněji spotřeba některých drog? Pokud ano, uveďte hlavní příklady včetně důvodu takové změny, pokud ne, zvolte variantu „změnu nepozorují“.

- spotřeba se zvýšila u.....
- spotřeba se snížila u
- změnu nepozorují
- nevím / nedokáži posoudit

23. Uveďte, co podle Vašeho názoru nejvíce přispívá k dostupnosti drog na české drogové scéně, a svůj názor zdůvodněte.

-
- nevím / nedokáži posoudit

24. Jak hodnotíte právní úpravu postupu policistů/ pracovníků celní správy před zahájením trestního řízení (zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky), z hlediska toho, jaké vytváří právní podmínky pro odhalování a stíhání drogové kriminality?

- a) jsou zcela vyhovující
- b) jsou spíše vyhovující
- c) jsou spíše nevhovující
- d) jsou zcela nevhovující
- e) nevím / nedokáži posoudit

Svůj názor stručně odůvodněte:.....

25. Uvedte prosím, v jaké míře čerpáte informace o drogové problematice z následujících pramenů. U každého pramene vyznačte, zda z něj čerpáte často, občas, zřídka či vůbec ne:

a) poznatky z případů, kterými se ve své praxi zabývám:			
často	občas	zřídka	vůbec
b) osobní kontakty se spolupracovníky:			
často	občas	zřídka	vůbec
c) osobní kontakty s experty z jiných oborů:			
často	občas	zřídka	vůbec
d) osobní kontakty se zahraničními kolegy:			
často	občas	zřídka	vůbec
e) domácí odborné akce (semináře, konference, přednášky atd.):			
často	občas	zřídka	vůbec
f) mezinárodní odborné akce (mezinárodní konference, semináře atd.):			
často	občas	zřídka	vůbec
g) zahraniční stáže, zahraniční pracovní pobyty apod.:			
často	občas	zřídka	vůbec
h) odborná literatura (odborné knihy, časopisy, výzkumné zprávy apod.):			
často	občas	zřídka	vůbec
ch) zprávy relevantních státních institucí (výroční zprávy, zprávy o činnosti apod.):			
často	občas	zřídka	vůbec
i) média:			
často	občas	zřídka	vůbec

Jestliže čerpáte informace o drogové problematice ve významnější míře také z jiných pramenů, uveďte zde prosím z jakých:

.....

26. Pro účely získání základních souhrnných informací o souboru respondentů následují tři otázky k osobě respondenta.

26a. Uveďte prosím svůj věk:

26b. Uveďte prosím počet let Vaší praxe u Policie ČR/ Celní protidrogové jednotky:

26c. Uveďte prosím, ve kterém regionu převážně působíte, popř. zda je Vaše působnost celorepubliková:

.....

B) Verze pro státní zástupce a soudce (otázky 1–19 byly totožné pro všechny profesní skupiny):

Závěrečná část dotazníku je více zaměřena na složitější právní aspekty předmětu výzkumu. Proto jsou otázky v ní určeny pouze respondentům z řad soudců a státních zástupců.

20. Jak je podle Vašeho názoru v trestním zákoníku ve srovnání s trestním zákonem z hlediska rozsahu vymezen okruh jednání, která lze kvalifikovat jako drogové trestné činy?

- a) tento okruh byl rozšířen (*uveďte jak*):.....
- b) tento okruh byl zúžen (*uveďte jak*):.....
- c) tento okruh byl částečně rozšířen a částečně zúžen (*uveďte jak*):.....

- d) tento okruh zůstal stejný
- e) nevím / nedokáži posoudit

21. Jak se podle Vás projevila nová právní úprava v trestním zákoníku ve srovnání s trestním zákonem na celkové náročnosti dokazování v případech drogové kriminality?

- a) dokazování v případech drogové kriminality je celkově méně náročné
- b) náročnost dokazování v případech drogové kriminality se celkově nezměnila
- c) dokazování v případech drogové kriminality je celkově náročnější
- d) nevím / nedokáži posoudit

Svůj názor stručně odůvodněte:.....

22. Trestní zákoník v rámci úpravy přitěžujících okolností změnil podmínky, za kterých soud nemusí přihlížet k recidivě pachatele, který je uživatelem drog (§ 42 písm. p) TZ, oproti § 34 písm. l) tr. zák.). Jaký má podle Vás tato změna dopad na využitelnost daného ustanovení vůči pachatelům drogové kriminality z řad uživatelů drog?

- a) využitelnost daného ustanovení vůči uvedeným pachatelům je vyšší
- b) využitelnost daného ustanovení vůči uvedeným pachatelům se nezměnila
- c) využitelnost daného ustanovení vůči uvedeným pachatelům je nižší
- d) nevím / nedokáži posoudit

Svůj názor stručně odůvodněte:.....

23. Trestní zákoník již neobsahuje přímý ekvivalent ustanovení § 88 odst. 1 tr. zák., které se v praxi využívalo mj. při stíhání drogové kriminality. Jak tuto změnu hodnotíte z hlediska dopadu na stíhání drogové kriminality?

- a) tuto změnu pokládám za správnou
- b) tuto změnu nepokládám ani za správnou, ani za chybnou
- c) tuto změnu pokládám za chybnou
- d) nevím / nedokáži posoudit

Svůj názor stručně odůvodněte:.....

24. Výraznou část drogové kriminality páchají osoby, které samy drogy užívají. Jak hodnotíte právní úpravu následujících ochranných opatření, která lze podle trestního zákoníku uložit pachateli – uživateli drog, z hlediska jejich využitelnosti vůči takovým pachatelům?

I. právní úprava ochranného léčení je:

- a) zcela vyhovující
- b) spíše vyhovující
- c) spíše nevhovující
- d) zcela nevhovující
- e) nevím / nedokáži posoudit

Svůj názor stručně odůvodněte:.....

II. právní úprava zabezpečovací detence je:

- a) zcela vyhovující
- b) spíše vyhovující
- c) spíše nevhovující
- d) zcela nevhovující
- e) nevím / nedokáži posoudit

Svůj názor stručně odůvodněte:.....

25. Od dubna 2012 lze ústavní ochranné léčení vykonávat během výkonu trestu odnětí svobody ve zdravotnických zařízeních Vězeňské služby pouze ve formě tzv. jednodenní péče (§ 83 odst. 2 zák. č. 373/2011 Sb.). Jak tuto změnu hodnotíte z hlediska využitelnosti ústavního ochranného léčení vůči pachatelům – uživatelům drog?

- a) tuto změnu pokládám za správnou
- b) tuto změnu nepokládám ani za správnou, ani za chybnou
- c) tuto změnu pokládám za chybnou
- d) nevím / nedokáži posoudit

Svůj názor stručně odůvodněte:.....

26. Jak hodnotíte změnu právní úpravy, která s účinností od 1. 12. 2011 rozšířila při splnění dalších podmínek možnost ukládání zabezpečovací detence dle § 100 odst. 2 písm. b) TZ na uživatele drog, kteří se pod vlivem či v souvislosti s užíváním drog opakovaně dopouštějí zločinu (zatímco podle předchozí úpravy se uvedené ustanovení vztahovalo pouze na uživatele drog, opakovaně se dopouštějící zvláště závažného zločinu)?

- a) tuto změnu pokládám za správnou
- b) tuto změnu nepokládám ani za správnou, ani za chybnou
- c) tuto změnu pokládám za chybnou
- d) nevím / nedokáži posoudit

Svůj názor stručně odůvodněte:.....

27. Jak celkově hodnotíte ochranné opatření zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty dle § 101 – § 104 TZ z hlediska jeho využitelnosti při postihu drogové kriminality (tj. pokud jde o právní úpravu i praktické podmínky její aplikace)?

- a) při postihu drogové kriminality je velmi dobře využitelné
- b) při postihu drogové kriminality je dobře využitelné
- c) při postihu drogové kriminality je špatně využitelné
- d) při postihu drogové kriminality je velmi špatně využitelné
- e) nevím / nedokáži posoudit

Svůj názor stručně odůvodněte:.....

28. (totožná s otázkou 25 ve verzi dotazníku pro policisty a pracovníky celní protidrogové jednotky)

29. Pro účely získání základních souhrnných informací o souboru respondentů následují dvě otázky k osobě respondenta.

29a. Uveďte prosím svůj věk:

29b. Uveďte prosím počet let Vaší praxe ve funkci státního zástupce/soudce:

Děkujeme za Váš čas a ochotu.

Vaše případné další (pozitivní i negativní) poznatky o dopadech přijetí trestního zákoníku na odhalování a postih drogové kriminality, jakož i Váš případný další komentář k problematice drogové kriminality a jejího stíhání v ČR uveďte prosím níže:

Príloha č. 2: Drogové trestné činy podľa zákona č. 300/2005 Z. z., trestného zákona Slovenskej republiky (v pôvodnom znení)

§ 135

Prechovávanie drog pre vlastnú potrebu

- (1) Prechovávaním omamnej látky, psychotropnej látky, jedu alebo prekurzora pre vlastnú potrebu sa rozumie mať neoprávnene v držbe po akúkoľvek dobu omamnú látku, psychotropnú látku, jed alebo prekurzor v množstve, ktoré zodpovedá najviac trojnásobku obvykle jednorazovej dávky na použitie, a to pre osobnú spotrebu.
- (2) Prechovávaním omamnej látky, psychotropnej látky, jedu alebo prekurzora pre vlastnú potrebu vo väčšom rozsahu sa rozumie mať neoprávnene v držbe po akúkoľvek dobu omamnú látku, psychotropnú látku, jed alebo prekurzor v množstve, ktoré zodpovedá najviac desaťnásobku obvykle jednorazovej dávky na použitie, a to pre osobnú spotrebu.

Nedovolená výroba omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi

§ 171

- (1) Kto neoprávnene prechováva pre vlastnú potrebu omamnú látku, psychotropnú látku, jed alebo prekurzor, potrestá sa odňatím slobody až na tri roky.
- (2) Odňatím slobody až na päť rokov sa páchatel potrestá, ak neoprávnene prechováva pre vlastnú potrebu omamnú látku, psychotropnú látku, jed alebo prekurzor vo väčšom rozsahu.

§ 172

- (1) Kto neoprávnene
- vyrobí,
 - dovezie, vyvezie, prevezie alebo dá prepraviť,
 - kúpi, predá, vymení, zadováži, alebo
 - prechováva po akúkoľvek dobu, omamnú látku, psychotropnú látku, jed alebo prekurzor alebo kto takú činnosť sprostredkuje, potrestá sa odňatím slobody na tri roky až desať rokov.
- (2) Odňatím slobody na desať rokov až pätnásť rokov sa páchatel potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1
- a už bol za taký čin odsúdený,
 - pre osobu, ktorá sa lieči z drogovej závislosti,
 - závažnejším spôsobom konania,
 - na chránenej osobe, alebo
 - vo väčšom rozsahu.
- (3) Odňatím slobody na pätnásť rokov až dvadsať rokov sa páchatel potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1
- a spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví alebo smrť,
 - voči osobe mladšej ako pätnásť rokov alebo prostredníctvom takej osoby, alebo
 - v značnom rozsahu.
- (4) Odňatím slobody na dvadsať rokov až dvadsaťpäť rokov alebo trestom odňatia slobody na doživotie sa páchatel potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1
- a spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví viacerým osobám alebo smrť viacerých osôb,
 - ako člen nebezpečného zoskupenia, alebo
 - vo veľkom rozsahu.

§ 173

(1) Kto vyrobí, sebe alebo inému zadováži alebo prechováva predmet určený na nedovolenú výrobu omamnej látky, psychotropnej látky, jedu a prekurzora, potrestá sa odňatím slobody na jeden rok až päť rokov.

(2) Odňatím slobody na tri roky až osem rokov sa páchatel' potrestá, ak získa činom uvedeným v odseku 1 pre seba alebo iného väčší prospech.

(3) Odňatím slobody na štyri roky až desať rokov sa páchatel' potrestá, ak získa činom uvedeným v odseku 1 pre seba alebo iného značný prospech.

(4) Odňatím slobody na desať rokov až pätnásť rokov sa páchatel' potrestá, ak získa činom uvedeným v odseku 1 pre seba alebo iného prospech veľkého rozsahu.

§ 174

Šírenie toxikománie

(1) Kto zvädza iného na zneužívanie inej návykovej látky než alkoholu alebo ho v tom podporuje alebo kto zneužívanie takej látky inak podnecuje alebo šíri, potrestá sa odňatím slobody na jeden rok až päť rokov.

(2) Odňatím slobody na tri roky až osem rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

a) voči chránenej osobe, alebo

b) verejne.

Drogová kriminalita a trestní zákoník

Autoři: Petr Zeman
Michaela Štefunková
Ivana Trávníčková

Vydavatel: Institut pro kriminologii a sociální prevenci
Nám. 14. října 12, Praha 5

Určeno: Pro odbornou veřejnost
Design: addnoise.org
Sazba: Metoda spol. s r.o. Brno
Tisk: Reprocentrum, a.s., Blansko
Dáno do tisku: listopad 2015
Vydání: první
Náklad: 200 ks

